

40 ГОДИНА
ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

40 ГОДИНА ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА СТРАЖИВАЊА

Прво издање

Директор Института за стратегијска истраживања

Ванр. проф. др *Драјан Сџанар*

Приређивачи

Ванр. проф. др *Јованка Шарановић*

Пуковник доц. др *Миљан Милкић*

Рецензенти

Проф. др *Јан Марчек*

Проф. др *Бранислав Ђорђевић*

Проф. др *Радован Илић*

Издавач

Медија центар „Одбрана“

Библиотека „Војна књига“

Књига број 2618

Едиција *Монографије*

За издавача

Директор

Биљана Пашић, пуковник

Начелник Одељења за издавачку делатност

– Редакција „Војна књига“

Горан Јањић, дипл. инж.

Уредник

Др Александра Пећинар

Главни графички уредник

Александра Кайор

Дизајн и опрема

Оливера Синадиновић

Језички редактор

Др Јелица Живановић

Коректор

Слађана Мирчевски

Тираж 300 примерака

Штампа

Војна штампарија, Београд

Copyright © Медија центар „Одбрана“, 2024.

ISBN 978-86-335-0856-8 (МЦО)

ISBN 978-86-81121-35-1 (ИСИ)

40 ГОДИНА ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Београд, 2024.

Садржај

УВОД	7
ФОРМИРАЊЕ, НАМЕНА И ЗАДАЦИ ИНСТИТУТА	11
ПОЧЕЦИ СТВАРАЊА ИНСТИТУТА	13
ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 1984–1992.	15
ИНСТИТУТ РАТНЕ ВЕШТИНЕ 1992–2006.	19
ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 2006–2024.	21
ОРГАНИЗАЦИЈА ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА	23
ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 1984–1992.	25
ИНСТИТУТ РАТНЕ ВЕШТИНЕ 1992–2006.	28
ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 2006–2024.	30
ОРГАНИ ИНСТИТУТА	39
НАУЧНО ВЕЋЕ 1984–2024.	41
САВЕТ ИНСТИТУТА	48
КОЛЕГИЈУМ ДИРЕКТОРА	48
НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКТИ	51
ПРОЈЕКТИ ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 1984–1992.	56
ПРОЈЕКТИ ИНСТИТУТА РАТНЕ ВЕШТИНЕ 1992–2006.	74
ПРОЈЕКТИ ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА 2006–2024.	84

НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ	109
НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ 1984–1992.	111
НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ 1992–2006.	116
НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ 2006–2024.	121
ИЗДАВАЧКА И БИБЛИОТЕЧКА ДЕЛАТНОСТ	157
ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ИЗДАВАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ ИНСТИТУТА	159
ЕДИЦИЈЕ	160
ЧАСОПИСИ ИНСТИТУТА	167
БИБЛИОТЕКА ИНСТИТУТА	172
САРАДЊА ИНСТИТУТА СА НАУЧНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА У ЗЕМЉИ И ИНОСТРАНСТВУ	173
УЧЕШЋЕ ПРИПАДНИКА ИНСТИТУТА У РАТНИМ ДЕЈСТВИМА И ИСТРАЖИВАЊУ БОРБЕНИХ ДЕЈСТАВА НА ПРОСТОРУ БИВШЕ СФРЈ	203
АНГАЖОВАЊЕ ПРИПАДНИКА ИНСТИТУТА У АКТИВНОСТИМА ДРУГИХ ЦЕЛИНА	211
УЧЕШЋЕ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	213
ИЗРАДА НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНАТА И УЧЕШЋЕ У АКТИВНОСТИМА ОД ЗНАЧАЈА ЗА СИСТЕМ ОДБРАНЕ	214
КАДРОВИ	217
СПИСАК ПРИПАДНИКА ИНСТИТУТА 1984–2024.	220
ДИРЕКТОРИ ИНСТИТУТА 1984–2024.	223
ДОКТОРСКИ, МАГИСТАРСКИ И МАСТЕР РАДОВИ ПРИПАДНИКА ИНСТИТУТА	232
ПРИЗНАЊА ИНСТИТУТУ И ЊЕГОВИМ ПРИПАДНИЦИМА	239

Увод

Ретке су институције које су упркос динамичним и честим променама у нашем друштву обезбедиле трајање од 40 година, а које нису промениле основну намену и циљ. Институт за стратегијска истраживања је управо таква институција. Услед реформи система одбране и научне делатности мењао је свој назив, али се у основи увек бавио стратегијским проблемима, имајући у виду њихов значај и временску димензију. Као пioniрска установа у области стратегије, схватајући је у теоријском смислу као мултидисциплинарни науку, а у практичном као део ратне и војне вештине, потврдио је визију оснивача и свих оних који су градили његов идентитет као престижне истраживачке институције.

Обележавање 40 година његовог постојања повод је да се сумирају резултати рада генерација истраживача, истакну најзначајнији успеси и да ретроспективни библиографски преглед. Тим поводом сачинили смо ову публикацију да се похвалимо учињеним, преузмемо одговорност за неучињено, поделимо најбоље праксе и постигнућа наших припадника. Ова публикација заснована је на подацима из годишњих извештаја о раду Института, истраживањима архивске грађе и грађе Војног архива, подацима доступним из персоналних картона који се чувају у Управи за кадрове и Управи за организацију МО, монографији Института ратне вештине која је издата поводом 20 година рада, подацима из часописа *Војно дело* и магазина *Одбрана*, као и публикација и часописа других научноистраживачких установа. Поред низа различитих садржаја који се односе на значајне моменте организације и функционисања, публикација садржи и *Библиографију издања Института за стратегијска истраживања* с циљем да се на једном месту прикажу резултати досадашњег рада, односно попише импозантна библиографска грађа радова, студија, анализа, монографија, зборника коју су припадници Института израдили или учествовали у њиховој изради.

Наука, научноистраживачки и развојни рад прворазредан су и незамењив чинилац изградње и јачања укупне политичке, економске и одбрамбене моћи сваке савремене државе. Нарочито место у том смислу имају стратегијска истраживања у области безбедности и одбране чији је крајњи циљ сазнање које омогућава предвиђање будућих догађаја од стратегијског значаја за опстанак и развој једног друштва. Руководећи се том чињеницом и пратећи трендове у свету наметнула се потреба за постојањем институције која би се бавила стратегијским проблемима, пре свега војске и државе. Институт за стратегијска истраживања већ четири деценије настоји да понуди научно уверљиве увиде у бројне и изазовне процесе у савременом свету и њихове снажне импликације на безбедност и одбрану савремених друштава.

Као научна институција унутар система одбране Институт има значајне специфичности у односу на друге научне институције у земљи, пре свега због његове улоге у пружању подршке креирању и спровођењу политике одбране. У протеклих 40 година, поред истраживања проблема друштвених сукоба, тежишна оријентација Института била је развој теоријских приступа који ће бити основ за свестраније и објективније разумевање феномена сукоба, посебно оружаних сукоба, и поуздан ослонац одбрамбеног и војног организовања и деловања. У том смислу Институт је настојао да плановима свог истраживачког рада покрије најактуелнија војно-политичка збивања релевантна за безбедност државе и функционисање њене оружане силе. Резултат тога је велики број пројеката и израђених публикација (студија, монографија, сепарата, анализа, извештаја итд.) и организација научних и стручних скупова, чиме се даје значајан допринос развоју наука одбране, посебно војних наука. Истовремено, један не тако мали део резултата истраживања, поготову деведесетих година прошлог века, као одраз специфичности Института, био је класификован одређеним степеном тајности, те њихово публикување није било могуће, што је донекле ограничило њихову формалну валоризацију, као и промоцију научноистраживачког кадра.

Важно је истаћи да су се у реализацији свих научноистраживачких задатака припадници Института водили девизом да је знање врхунска вредност и основни критеријум за вредновање у науци и струци и да као такво мора бити издигнуто из свакодневне вредносно противуречне друштвене динамике. Такав став обезбеђивао им је нарочит респект и кредибилитет у академској и широј јавности.

Значајан број пројеката и других истраживачких активности реализован је у сарадњи са домаћим научноистраживачким институцијама, укључујући и спољне сараднике из истраживачких и универзитетских центара некадашње СФРЈ, као и држава у ближем и даљем окружењу. На скуповима у организацији Института учешће је узео, поред припадника Института и система одбране, велики број истраживача из земље и иностранства.

У свом раду полазили смо од чињенице да образовање мора да буде вођено истраживањима, јер је његова мисија у војсци да ствара лидере за 21. век који су агилни, флексибилни, радознали, маштовити, способни за ригорозну анализу и објективно критичко мишљење, за концептуално размишљање и иновације, којима леже софистицираност и нијансирање, који развијају разумевање, интуицију, мудрост и здраво расуђивање. Отуд је повезаност Института са највишим војним школама један од услова тесне повезаности струке и науке. Значајно је ангажовање припадника Института у наставном процесу на свим нивоима школовања, у менторском вођењу семинарских, магистарских и докторских радова, као и учешће у комисијама за одбрану тих радова. Верујем да ћемо и у будућности резултатима наших истраживања доприносити унапређивању делатности високог образовања, односно унапређивању квалитета наставе и усавршавању научног подмлатка.

Институт за стратегијска истраживања поноси се разгранатом мрежом партнера са којима сарађује на научним и стручним активностима, а коју чине домаће и стране, државне и недржавне организације, факултети и научноистраживачке институције. Са неким од њих има потписане споразуме о сарадњи, што отвара могућност реализације заједничких пројеката и других истраживачких активности. То омогућава припадницима Института да се, поред бављења научноистраживачким радом на функционалној дужности, укључују у истраживачке активности других и да објављују радове у великом броју референтних научних и стручних часописа.

Припадност институцији која негује изузетност и чува традицију представља велику част и одговорност, јер су вишедеценијски рад њених припадника, залагање и резултати параметри којима се водимо у раду. Њихова достигнућа треба сачувати и побољшати у циљу развоја система одбране и целог друштва.

Проф. др *Јованка Шарановић*

ФОРМИРАЊЕ, НАМЕНА И ЗАДАЦИ ИНСТИТУТА

Почеци стварања Института

Институт за стратегијска истраживања је војна научна установа која обавља научно-истраживачку делатност за потребе одбране на пољу друштвених и хуманистичких наука у више научних области (менаџмент, политичке науке, социологија, психологија, економија, историја). Формиран је 1984. године у процесу трансформације Центра високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“ и Центра за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА у нову научно-наставну институцију. Институт је имао три фазе развоја. Од 1984. до 1990. био је у саставу Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Од 1990. до његове трансформације у Институт ратне вештине био је у саставу Центра високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“. Године 2006. дотадашњи Институт ратне вештине преформиран је и преименован у Институт за стратегијска истраживања. Тренутно је функционално и организационо везан за Универзитет одбране. У научноистраживачком раду Институт за стратегијска истраживања применом научних метода истражује теоријска и практична питања из области безбедности и одбране Републике Србије, процесе и чиниоце у међународним односима од којих зависе безбедност и међународни положај Републике Србије, анализира искуства из постојећих кризних жаришта од значаја за безбедност и одбрану Републике Србије, истражује савремене облике угрожавања безбедности Републике Србије, анализира стратегијска и доктринарна документа Републике Србије и других држава и међународних организација од интереса за систем одбране, истражује организацију и основне принципе моделовања и уређења војске и система одбране, истражује економске, социолошке, психолошке и друге аспекте функционисања система одбране и војне организације, истражује историју српске и југословенске војске у 19. и 20. веку. У оквиру своје научноистраживачке делатности Институт за стратегијска истраживања организује рецензије научних радова својих припадника и по захтеву других научних институција, учествује у рецензијама научних радова из области безбедности, одбране и војне историје. Од самог оснивања непрекидно ради на оспособљавању сопственог кадра за бављење научноистраживачком делатношћу. У оквиру научне делатности учествује и сарађује у научноистраживачким пројектима и активностима са другим институцијама у земљи и иностранству. У сарадњи са другим научним институцијама организује научне конференције из области безбедности, одбране и војне историје. У оквиру издавачке делатности Институт припрема и објављује резултате научноистраживачког рада кроз периодичне и друге научне публикације. Имајући у виду да је војна институција, Институт реализује и друге задатке од значаја за систем одбране.

Иницијатива за формирање институције која би се бавила стратегијским истраживањима покренута је на седници Одбора за ратну вештину Савета за научни рад у оружаним снагама Југославије 3. јула 1970. године у Дому армије у Београду. У том тренутку у Југославији није постојала ниједна слична институција, а сматрало се да даља изградња концепције општенородне одбране захтева развитак систематског и организованог научног рада. Као резултат таквих настојања, наредбом савезног секретара за народну одбрану 7. октобра 1972. формиран је Центар за стратегијска истраживања потчињен савезном секретару за народну одбрану. У свом саставу имао је Секцију за војну доктрину и стратегију, Секцију за стратегијске процене, Секцију за организацију оружаних снага и борбених система, Секцију за руковођење и командовање у Оружаним снагама СФРЈ, Секцију за „специјални рат“, Секцију за морално-политичку проблематику, Секцију за питања цивилне одбране и Секцију за ратну економику. Савезни секретар за народну одбрану је 27. марта 1973. ставио ван снаге наредбу о формирању Центра за стратегијска истраживања. Две године касније, 17. марта 1975. приступило се формирању Центра за ратну вештину. За формирање Центра била је одобрена квота од десет официра, а за начелника Центра предвиђен је официр чина генерала. Центар је требало да буде потчињен начелнику Генералштаба ЈНА, а у административно-техничком погледу ослоњен на стручну службу Савета за научни рад у оружаним снагама Југославије. Овакав центар никада није формиран, јер се током 1976. дошло до закључка да је боље формирати Центар за стратегијска истраживања непосредно потчињен начелнику Генералштаба. Научноистраживачки рад у области стратегијских истраживања у војсци институционализован је 31. јануара 1977, када је наредбом савезног секретара за народну одбрану генерала армије Николе Љубичића формиран Центар за стратегијска истраживања. Центар за стратегијска истраживања Генералштаба Југословенске народне армије је 1. августа 1980. преформиран и претпочињен му је Центар за војнонаучну документацију и информације. Истовремено је редакција часописа *Војно дело* претпочињена Центру за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА уместо начелнику Генералштаба ЈНА. Центар је радио до 11. јуна 1984, када је трансформисан у Институт за стратегијска истраживања. Наредбом савезног секретара за народну одбрану од 6. новембра 1986. Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ преформиран је као Висока официрска школа Оружаних снага СФРЈ.

Научноистраживачки рад у области стратегијских истраживања у војсци институционализован је 31. јануара 1977, када је наредбом савезног секретара за народну одбрану формиран Центар за стратегијска истраживања непосредно потчињен начелнику Генералштаба. Иницијативе за формирање једне овакве институције постојале су и раније. На седници Одбора за ратну вештину Савета за научни рад у оружаним снагама Југославије 3. јула 1970. у Дому армије у Београду усаглашен је предлог оснивања научне институције која би изучавала концепцију општенородне одбране и која би била састављена од војних стручњака и стручњака из грађанства. У том тренутку у Југославији није постојала ниједна слична институција, а сматрало се да даља изградња концепције општенородне одбране захтева развитак систематског и организованог научног рада.

Институт за стратегијска истраживања 1984–1992.

Формирање Института за стратегијска истраживања заснивало се на трансформацији Центра високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“ и Центра за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА која је извршена у току 1984/85. године. Трансформација се одвијала на основу ставова савезног секретара за народну одбрану из јуна 1983, затим закључака донетих на седници Војног савета октобра 1983. и ставова начелника Генералштаба ЈНА из јануара 1984. године. Основни циљ трансформације наведених институција био је да се обезбеди највиши ниво научног истраживања стратегијских проблема и студија целине система општенародне одбране и друштвене самозаштите за потребе оружаних снага, као и да се постигне организација највишег школовања кадрова Копнене војске у складу са надлежношћу родова.

Наредбом савезног секретара за народну одбрану од 11. јуна 1984. Центар високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“ и Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА преформирани су у Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. У саставу новоформираног центра, који је почео са радом 1. септембра 1984, били су Институт за стратегијска истраживања, Школа народне одбране, часопис *Војно дело* и Комисија за чин генерал-мајора и контраадмирала. Истом наредбом одређена је и формација Института за стратегијска истраживања и на основу ње извршена попуна старешинама и цивилним лицима.

На значај који је Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ имао за систем одбране указао је савезни секретар за народну одбрану адмирал флоте Бранко Мамула приликом посете Центру 17. јуна 1985. године. Након обиласка просторија Института и присуства настави на Вишем курсу општенародне одбране и друштвене самозаштите, као и посете 30. класе Школе народне одбране, савезни секретар је нагласио да Центар мора бити носилац истраживања стратегије оружане борбе и координатор интердисциплинарних и интервидовских истраживања у области ратне вештине у целини. Одајући признање запосленима за врло успешан рад, нарочито на припреми и организацији научних скупова поводом обележавања 40 година победе над фашизмом и ослобођења земље, савезни секретар је посебно истакао да искуства из тог рада треба користити у целокупном научноистраживачком и едукативном раду и нагласио да још више треба примењивати тимски рад и ангажовање спољних сарадника из оружаних снага и друштва.

Институт за стратегијска истраживања формиран је као научноистраживачка и студијска установа која организује и спроводи истраживања из области ратне вештине, и то првенствено на нивоу стратегије. Од самог почетка тежиште рада било је на изучавању чинилаца рата, њиховог савременог значаја и еволуције под утицајем технолошких, политичких и социјалних трендова у свету и тадашњој Југославији и њихових импликација на одбрамбену моћ земље. У првим годинама посебна пажња поклањана је изучавању чинилаца ефикасности војне организације у тадашњим војнотехнолошким, економским, спољним и унутрашњим политичким условима. То је подразумевало организовање оружаних снага, њихову структуру, припремање и обучавање, систем руковођења и командовања, као и доктрину употребе. Све те релације Институт је истраживао у контексту динамике технолошког развоја, промена у војно-политичкој ситуацији у Европи и динамике привредних, политичких и демографских чинилаца у Југославији који су одређивали одбрамбену спо-

собност земље. Међу главним задацима Института било је изучавање актуелних проблема система општенародне одбране и друштвене самозаштите.

Институт је пратио и изучавао стање и промене у организацији, формацији и структури оружаних снага земаља чланица војних блокова и суседних земаља, као и развој доктрина њихове употребе у мери у којој они могу бити од утицаја на југословенски систем и доктрину одбране. Пратио је и процењивао трендове наоружавања и разоружавања у Европи, динамику техничке модернизације оружаних снага, војне расходе и улогу војног чиниоца у спољној и унутрашњој политици европских, посебно суседних земаља. Процеси смањивања оружаних снага, ограничавања војних активности и мера изградње поверења и безбедности у Европи и њихове стратегијске импликације на војно-политички положај и доктрину одбране СФРЈ такође су били у фокусу истраживача. Институт је у интересу проучавања могућности одбране и размене искустава о припреми оружаних снага и њиховој политичкој улози непосредно повезивао научноистраживачки и студијски рад и праксу, сарађујући и са организацијским јединицама Генералштаба у решавању свих текућих питања која су спадала у делокруг његовог рада. Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ имао је издавачку делатност чију је окосницу чинио часопис *Војно дело*. Центар је био носилац стицања академских назива магистра и доктора војних наука и организовао је полагање испита за чин генерал-мајора и контраадмирала.

Током 1980-их година Институт за стратегијска истраживања непосредно је сарађивао са Катедром за методологију Центра високих војних школа ради провере и развоја метода научноистраживачког рада у области ратне вештине. Са Катедром за методологију и помоћником за наставу начелника Центра високих војних школа настојао је да обезбеди да сви информатички капацитети Центра високих војних школа, поред њихове наставне функције, буду плански ангажовани и за обраду података прикупљених током рада на научноистраживачким пројектима. Након формирања Института закључено је да постојећи информатички центри треба да изврше поделу рада, специјализацију и функционално обједињавање.

У сарадњи са Одељењем за научноистраживачки рад Прве управе Генералштаба Институт је обављао координацију научноистраживачког рада у области ратне вештине и његово повезивање између различитих носилаца у оружаним снагама, првенствено међу војним школама и школским центрима и високим командама. Програмско опредељење Института омогућавало је да, кад год је то потребно, школе, школски центри и команде на тактичком и оперативном нивоу истражују исте проблеме којима се Институт бави претежно на стратегијском нивоу. Значајан задатак представљала је координација рада на научноистраживачким пројектима у циљу њиховог истраживања на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. Постављене задатке Институт је реализовао планирањем, пројектовањем и извођењем студија и истраживања из области ратне вештине, првенствено на нивоу стратегије, општенародне одбране и друштвене самозаштите, праћењем и изучавањем савремене војне мисли и улоге војног фактора у Европи и у суседним земљама.

Током 1990-их година дао је значајан допринос приликом израде студија и анализа за потребе Кабинета савезног секретара и Кабинета начелника Генералштаба које се односе на стратегијске проблеме оружане борбе, концепцију, доктрину, систем општенародне одбране, као и стратегије оружаних снага страних армија. Учествовао је у пројектовању, координацији и реализацији научноистраживачких задатака из области ратне вештине заједно

Одбрана докторске дисертације ђуковника Милана Пујића, 1986.

Одбрана докторске дисертације ђуковника Милана Пујића, 1986.

са другим организацијским јединицама Центра, Генералштаба, Савезног секретаријата за народну одбрану, али и из других научних, стручних, развојних и командних институција и јединица Оружаних снага СФРЈ. Институт је од оснивања остваривао сарадњу са одговарајућим научним институцијама у земљи и иностранству.

Током деценија развоја основу организације научноистраживачког рада представљали су средњорочни и годишњи планови научноистраживачке делатности. На основу њих обезбеђивана су финансијска средства и други услови за нормално одвијање истраживања. Поред пројеката који су били предвиђени плановима, Институт је реализовао и велики број мањих пројектних задатака, израдио неколико студија, предлога, нацрта и докумената значајних за оружане снаге и одбрану земље.

На делатност Института утицали су и проблеми о којима је било речи приликом посете начелника Генералштаба 29. новембра 1987. године. На основу светских искустава закључено је да је за један просечан научноистраживачки пројекат потребно пет до десет истраживача, а да је број помоћног особља од 15 до 20. Константовано је да је у Институту претходних година било 40 научноистраживачких задатака које је реализовало 30 истраживача. Начелник Генералштаба је прихватио и подржао све предлоге који су том приликом изнети. Иако је 1988. у Институту извршена корекција Плана научноистраживачког рада за 1988, током те године реализовано је 19 научноистраживачких задатака. Поред рада на планираним задацима, Институт је 1988. радио на релативно великом броју ванредних и допунских задатака као што су давање мишљења и оцена о разним питањима армијске проблематике, израда доктринарних докумената на свим нивоима, учешће, припрема и рад на припреми разних седница и састанака, учешће у изради разних оперативних докумената за потребе управа Генералштаба. Упркос недовољном броју научних радника, организација научноистраживачког рада побољшана је управо 1988. захваљујући могућностима и условима стеченим на основу резултата постигнутих на пројекту „Научно-информационо и наставно-техничко обезбеђење рада Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије ‘Маршал Тито’”.

Закључено је да је стање организације научноистраживачког рада у Институту са аспекта интеграције, координације и програмског повезивања прилично нерационално и да битно умањује ефекте у раду. Организација рада није била у потпуности усклађена са мултидисциплинарним приступом науци, из чега је произлазио проблем интрадисциплинарног интегрисања научноистраживачког рада у ратној вештини. Закључено је да проблем примењивости научних резултата до којих се долази у истраживачком раду захтева проналажење адекватних решења за њихову примену на тактичком и оперативном нивоу. Руководство Института сматрало је да ће у наредном периоду бити потребни веће присуство истраживача на вежбама, успешније и смишљеније моделовање операције и боја и, на крају, чвршћа повезаност Института са трупном праксом. Током 1988. припадници Института учествовали су на војним вежбама, били су ангажовани у настави на последипломским студијама и у комисијама за магистарске и докторске радове. Исте године у Институту је објављено шест књига и 72 чланка у разним војним и цивилним часописима.

Институт ратне вештине 1992–2006.

Институт за стратегијска истраживања је под овим називом, са мањим изменама и допунама формације, функционисао од оснивања закључно са 1989. годином, када је у оквиру реорганизације војног школства и научноистраживачког рада у ЈНА, на основу наређења савезног секретара за народну одбрану, 29. јуна извршена реорганизација Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ и Центра високих војних школа. Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ је расформиран, а његове целине су са измењеном организацијско-формацијском структуром, називом, наменом и задацима 1. јануара 1990. ушле у састав Центра високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“, који је настао интеграцијом Центра високих војних школа Копнене војске ЈНА и Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ престао је да ради 31. децембра 1989. године. Наредбом начелника Генералштаба од 10. септембра 1992. Институт за стратегијска истраживања у саставу Центра високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“ мења назив у Институт ратне вештине. У даљем периоду наставио је да постоји као јединствена научна институција која спроводи фундаментална и примењена истраживања и израђује студије из области ратне вештине за потребе Генералштаба Војске Југославије и Савезног министарства за одбрану.

Институт се посебно ангажовао у истраживању догађаја пред рат у Југославији, као и догађаја који су претходили агресији НАТО-а на Савезну Републику Југославију. У вези са тим, у сарадњи са осталим организацијским целинама Генералштаба Војске Југославије реализовани су бројни научноистраживачки задаци који представљају својеврсно сведочанство времена и прилика у којима је Институт радио.

Током 1990-их испуњених различитим облицима оружане и неоружане борбе, од санкција преко медијских и психолошких притисака до тромесечне агресије НАТО-а на Савезну Републику Југославију, Институт ратне вештине радом својих најбољих стручњака знатно је допринео успеху супротстављања војске и народа агресији. Циљеви научноистраживачког рада били су проучавање и провера постојећих знања о оружаном борби и њеним облицима, израђивање кохерентног система научних појмова и ставова ратне вештине и њених дисциплина, стратегије, оператике и тактике. Изучавајући рат и оружану борбу научним методама Институт ратне вештине у значајној мери доприносио је изучавању законитости оружане борбе и њених промена у друштву.

Запослени у Институту ратне вештине допринели су трансформацији Војске Југославије до које је дошло услед напредног технолошког развоја у свету и прилагођавања савременим збивањима, као и преображају војног школског система. Истовремено је и реорганизација Института ради успешније реализације истраживања у области ратне вештине била саставни део укупне реорганизације Војске Југославије. Главни чиниоци трансформације Института били су рационализација и економичност у реализацији истраживачких задатака, усавршавање истраживача и научника и подизање квалитета научноистраживачког рада. Имајући у виду да је превасходна делатност Института била остваривање фундаменталних и примењених истраживања у области ратне вештине за потребе Генералштаба Војске Југославије и Савезног министарства за одбрану, Институт је имао значајног удела у конципирању реформе војног школства. Након агресије НАТО-а 1999. у оквиру својих научноистра-

живачких задатака радио је на разради теоријских и методолошких основа истраживања оружане борбе и војне доктрине, на проучавању актуелних проблема војне стратегије, оператике и тактике у условима рата са неравноправним односом снага. У анализи искустава пошао је од чињенице да, сходно интензитету и обиму промена у друштвеним и научним исходиштима, војну доктрину треба редефинисати у свим њеним сегментима и кроз опремање војске и обуку у миру и учинити је делотворном у евентуалном будућем рату. Истраживање искустава и научна верификација резултата објављени су у студији *Искусџава из борбених дејсџава Војске Јујославије у сујројсџављању ајресији НАТО-а на Јујославију*. На основи тих сазнања урађена је и студија *Оружано сујројсџављање ајресији НАТО-а на Јујославију*.

Основни задаци Института почетком 2000-их састојали су се у утврђивању ваљаности дотадашњих знања из области полемистике, њиховој провери са становишта објективности, поузданости и систематичности, затим у стицању и обједињавању нових знања, као и у изучавању актуелних проблема опште теорије полемистике, утврђивању теоријских и методолошких основа сазнавања оружане борбе, истраживању теоријских и методолошких основа војне доктрине, проучавању актуелних проблема војне стратегије, оператике и тактике, изучавању војног руковођења. Задаци Института били су и изучавање социјално-психолошких чинилаца оружане борбе, израда студија за потребе Савезног министарства за одбрану и Генералштаба Војске Југославије, као и учешће у припреми и реализацији научноистраживачких задатака из области полемистике чији су носиоци друге организацијске целине Војске Југославије.

Почетком 2000-их проблеми Института огледали су се у недовољној попуњености истраживачким кадром, недостатку финансијских средстава за програмске задатке, недостатку ширег обима научних информација, нарочито из страних извора, као и недовољној повезаности са научним установама у друштву. Због тога је улагао напоре да се кадровски јача и изгради боље сазнајне претпоставке за развој матичне војне науке.

На основу Закона о изменама и допунама Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама, који је ступио на снагу 2. јануара 2000, Савезна влада донела је 5. октобра 2000. Уредбу о оснивању Института ратне вештине, којом су прецизније одређени задаци Института. Институт је био прва научна установа Војске Југославије која је добила акт Савезне владе о оснивању. Уредбом је дефинисан као војна научна установа чију основну делатност чине примењена и развојна истраживања од значаја за одбрану земље. Задаци Института ратне вештине били су одређени одлуком Савезне владе о његовом оснивању, а одлуком Савезне владе дата је сагласност на Статут Института ратне вештине којим су ближе дефинисани његови задаци. Основни задаци били су истраживање проблема из области ратне вештине, разрада теоријских и методолошких основа истраживања и развоја оружане борбе, војне доктрине, из области стратегије, оператике и тактике, истраживање и развој принципа и техника руковођења и командовања у војсци, израда војностратегијских процена и студија из области одбране, организација научних и стручних скупова, експертизе и рецензије значајних научних радова из области ратне вештине и војних наука, као и други задаци који захтевају ангажовање војне науке. Припадници Института израђивали су војностратегијске процене и студије из области одбране земље и истраживали су и развијали принципе и технике руковођења одбраном, као и принципе и технике руковођења и командовања Војском Југославије. Институт је разрађивао теоријске и методолошке основе доктрина из области одбране, као и теоријске и методолошке

основе доктрина у области истраживања и развоја оружане борбе. На основу оснивачке уредбе имао је могућности да у научноистраживачким задацима из области војних наука сарађује са другим организацијским целинама Војске Југославије, као и да са домаћим и страним научним институцијама организује научне и стручне скупове из области ратне вештине и војне науке. Имао је обавезу да обезбеди усавршавање научног и стручног кадра у вршењу основне делатности. Средином 2002. Институту је уручено решење о упису у Регистар војнонаучних установа и истраживачко-развојних јединица.

Институт за стратегијска истраживања 2006–2024.

На основу наређења начелника Генералштаба након састанка одржаног 18. фебруара 2004. и у складу са одлуком Савета Института ратне вештине на седници одржаној 15. априла 2004. почело се са предузимањем мера ради спајања Института ратне вештине, Војноисторијског института и Центра за војнонаучну документацију и информације у Институт за стратегијска истраживања у оквиру Сектора за политику одбране. На основу одлуке министра одбране од 6. децембра 2004. Институт ратне вештине Управе за школство и обуку Генералштаба Војске Србије и Црне Горе претпочињен је Управи за стратегијско планирање Сектора за политику одбране Министарства одбране.

Планирано је да јединствена научна институција састављена од Војноисторијског института и Института ратне вештине има око 70 запослених, од којих би 30 били истраживачи, док би се остали бавили материјално-финансијским и оперативно-штабним пословима. Иницијатива да Институт ратне вештине буде научно и организационо језгро свих потенцијала војне науке покренута је имајући у виду чињеницу да је од 2002. био уписан у Регистар војних научних установа и истраживачко-развојних јединица, да је испуњавао услове за рад које прописује Закон о војним школама и војним научноистраживачким установама, односно да је имао дугорочни програм научноистраживачког рада, потребан научни и истраживачки кадар и неопходну материјалну базу за реализовање истраживања у области безбедности и одбране земље. Након разматрања различитих решења, наредбом министра одбране од 10. маја 2006. Институт ратне вештине преформиран је у Институт за стратегијска истраживања. Истом наредбом је расформиран Војноисторијски институт, а његове целине (Војни архив и Одељење за војну историју) ушле су у састав Института за стратегијска истраживања.

На основу формације која је ступила на снагу 5. октобра 2009. укупан број запослених у Институту износио је 24, док је у одељењима било по седам лица. Управни део Института чинили су директор, референт и технички секретар. Институт је био у саставу Сектора за политику одбране у рангу самосталне управе. На основу формације од 26. августа 2011. било је укупно 27 запослених са по седам истраживача у одељењима. Институт је и даље био у саставу Сектора за политику одбране. Формирана је Група за оперативно-планске и опште послове у оквиру које су радили руководиоца, референт, библиотекар који је уједно био и уредник издања, референт за техничко-административне послове уједно архивар. Управни део чинили су директор и технички секретар који је радио послове деловође и оператера. По овој формацији уведени су руководиоци пројеката и руководиоци сложених пројеката. На основу формације од 9. октобра 2017. имао је 25 запослених, директора

и по осам запослених у три одељења – Одељење за студије безбедности, Одељење за студије одбране, Одељење за војну историју. У циљу рационализације кадра Група за опште послове је укинута, што је отежало функционисање Института јер су одељења постала оптерећена административним пословима. На основу формације од 12. септембра 2019. Институт је имао 30 запослених, подељен на Одељење за студије безбедности, Одељење за студије одбране и Одељење за војну историју. Поново је формирана Група за оперативнo-планске и опште послове. Научни часопис *Војно дело* ушао је у састав Института, а уредник *Војног дела* био је у Одељењу за студије одбране, те је оно имало девет припадника. Одељење за војну историју имало је седам истраживача и библиотекара.

У оквиру формације Института за стратегијска истраживања од 5. априла 2022, а у циљу усаглашености са законским прописима који регулишу библиотечко-информациону делатности, формирана је Група за библиотечку и издавачку делатност у саставу Одељења за војну историју. Број запослених био је 32. Формацијом од 2. октобра 2023. промењен је редослед одељења тако да је Одељење за студије одбране постало прво одељење, Одељење за студије безбедности друго одељење, док је Одељење за војну историју остало треће. Овом формацијом увећано је бројно стање на 33 запослена.

Одлуком министра одбране од 19. маја 2017. Институт за стратегијска истраживања ушао је у састав Универзитета одбране.

ОРГАНИЗАЦИЈА ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Институт за стратегијска истраживања 1984–1992.

Од 1984. до 1990. Институтом је руководио начелник коме су били потчињени секретар, заменик начелника, самостални истраживачи и три одељења: Одељење за истраживање општенародне одбране и друштвене самозаштите, Одељење за истраживање оружане борбе и Одељење за истраживање војне политике и стратегије страних земаља. Одељење за истраживање општенародне одбране и друштвене самозаштите било је носилац и реализатор научноистраживачког рада из области система општенародне одбране и друштвене самозаштите. Предмет рада овог одељења било је истраживање правца развоја система и доктрине општенародне одбране и друштвене самозаштите. Основни научноистраживачки задаци били су: концепција, систем, субјекти, снаге и систем руковођења општенародне одбране и друштвене самозаштите, припреме друштвено-политичких заједница, друштвено-економског система, друштвених делатности, оружаних снага, цивилне заштите, система осматрања и јављања за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту, улога и задаци снага и субјеката система општенародне одбране и друштвене самозаштите у ванредним приликама и функционисање система општенародне одбране и друштвене самозаштите у општенародном одбрамбеном рату. Предмет рада Одељења за истраживање оружане борбе били су организација и реализација истраживања оружане борбе на стратегијском нивоу. Основни научноистраживачки задаци били су: истраживање и унапређење теорије војне стратегије и законитост војног руковођења на стратегијском нивоу, истраживање проблема и процеса праксе у области припреме и вођења борбених дејстава и оружане борбе на стратегијском нивоу, истраживање проблема теоријско-методолошке и научне заснованости праксе и теорије војне стратегије, истраживања стратегијских проблема обуке команди, јединица и војника на стратегијском нивоу. Одељење за истраживање војне политике и стратегије страних земаља било је задужено за организовање и реализовање истраживања процеса и чинилаца у међународним односима од којих зависе безбедност и међународни положај Југославије. Основни научноистраживачки задаци овог одељења били су: истраживање војне политике, доктрине и стратегије водећих сила, блокова и суседних земаља, истраживање утицаја тенденција и развоја оружаних снага тих земаља и коалиција на развој система општенародне одбране и друштвене самозаштите, истраживање искустава и поука из савремених локалних ратова, оружаних сукоба и војних интервенција, криза и немира значајних за југословенску стратегију општенародне одбране и друштвене самозаштите и оружану борбу у општенародном одбрамбеном рату.

Начелник Института био је уједно и заменик начелника Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Године 1984. начелник Института био је пуковник Мираш Стожинић, самостални истраживачи били су пуковник др Младенко Цолић, др Бранко Латас и потпуковник Војислав Андоновић, документалиста потпуковник мр Светозар Молић и секретар начелника заставник Милан Војиновић. Начелник Одељења за истраживање општенародне одбране и друштвене самозаштите био је пуковник Анте Беговић, помоћник начелника пуковник Милан Пујић, истраживачи пуковник Јурашин Никша, потпуковник др Ејуб Кучук, потпуковник др Војин Мрвић, пуковник др Станко Нишић и пуковник др Милош Прелевић. Документалиста је био поручник Миодраг Памучина (Скопљак). Начелник Одељења за истраживање оружане борбе био је пуковник мр Обрад Вучинић, место помоћника начелника било је током 1984. упражњено, а истраживачи су били капетан бојног брода мр Владислав Читаковић, потпуковник Душан Бањац, потпуковник др Лазар Бодражић, потпуковник мр Владимир Шепец, потпуковник мр Радован Томановић и пуковник мр Душан Вишњић. Документалиста је био старији водник прве класе Ванчо Стојчев. Одељењем за истраживање војне политике и стратегије страних земаља руководио је пуковник Жарко Шотра, његов помоћник био је пуковник Бранислав Михајловић, а истраживачи пуковник Аћим Бакрач и потпуковник Драган Вукшић.

У периоду од 1990. до промене назива у Институт ратне вештине организацијско-формацијску структуру Института за стратегијска истраживања чинили су Одељење за истраживање ратне вештине, Одсек за истраживање концепције, доктрине и система општенародне одбране, Одсек за истраживање војне доктрине и стратегије оружаних снага страних земаља, Одсек за студије и анализе и Реферат за планирање, координацију, штабне послове и материјално обезбеђење. У саставу Одељења за истраживање ратне вештине били су Одсек за истраживање војне стратегије, Одсек за истраживање руковођења на стратегијском нивоу и Одсек за истраживање обуке на стратегијском нивоу. У складу са наведеном поделом на одсеке, задаци Одељења за истраживање ратне вештине били су: истраживање и унапређење теорије војне стратегије, истраживање проблема и процеса праксе у области припреме и вођења борбених дејстава и оружане борбе на стратегијском нивоу, истраживање проблема теоријско-методолошке и научне заснованости праксе и теорије војне стратегије, истраживање законитости војног руковођења на стратегијском нивоу, истраживање проблема и процеса руковођења у Оружаним снагама СФРЈ на стратегијском нивоу ради њиховог унапређења, истраживање проблема теоријско-истраживачке и научне заснованости праксе и теорије руковођења на стратегијском нивоу, праћење достигнућа теорије организационих система, теорије руковођења, управљања и менаџмента у Југославији и свету и њихове импликације на теорију и праксу војног руковођења, истраживање проблема теорије и праксе обуке команди и штабова у оружаним снагама на стратегијском нивоу, истраживање стратегијских проблема обуке војника и јединица, истраживање теорије и праксе васпитања и образовања старешинског кадра у ЈНА.

Предмет рада Одсека за истраживање концепције, доктрине и система општенародне одбране био је организација и реализација истраживања утицаја теоријских и практичних промена система и доктрине општенародне одбране на војну доктрину и обратно. Задаци Одсека били су: истраживање утицаја промена и спољњег окружења општенародне одбране на организовање система одбране Југославије, истраживање утицаја унутрашњих чинилаца на промену у концепцији, доктрини и систему одбране Југославије, истраживање

функционалности и ефикасности система општенародне одбране и истраживање утицаја војне доктрине на доктрину општенародне одбране. Одсек за истраживање војне доктрине и стратегије оружаних снага страних земаља бавио се организацијом и реализацијом истраживања утицаја војних доктрина и стратегија страних армија на војну доктрину СФРЈ и обратно. Задаци одсека били су: истраживање војне доктрине и стратегије оружаних снага великих сила и војно-политичких савеза, истраживање војних доктрина и стратегија оружаних снага суседних земаља, истраживање облика и врсте угрожавања Југославије специјалним ратом, дејствима ниског интензитета и оружаном агресијом и истраживање искустава и поука из локалних ратова, значајних за општенародну одбрану у целини, посебно за оружану борбу у општенародном одбрамбеном рату. Одсек за студије и анализе истраживао је војно-политичку ситуацију у Европи и њен утицај на безбедност СФРЈ. Задаци одсека били су: праћење војно-политичких процеса значајних за безбедност Југославије, праћење процеса разоружавања, предвиђања даљег развоја и утицаја на безбедност Југославије, праћење и анализа процеса верификације договора у оквиру Конференције за европску безбедност и сарадњу (размена података, календари активности снага, инспекције, обиласци), учешће у преговорима у саставу делегације СФРЈ и анализа могућих предлога за ставове СФРЈ на преговорима у оквиру Конференције за европску безбедност и сарадњу, израда студија и анализа из делокруга рада Института за потребе Кабинета савезног секретара за народну одбрану и начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ.

Реферат за планирање, координацију, штабне послове и материјално обезбеђење био је носилац и реализатор планирања, координације, штабних послова и материјалног обезбеђења рада Института. Запослени у овом реферату бавили су се израдом месечних, годишњих и средњорочних планова Института, обављали су штабне, документалистичке и информатичке послове за потребе истраживачког рада Института, били су задужени за реализацију материјалног обезбеђења научноистраживачког рада Института, реализовали су управно-планске и финансијске послове за потребе рада Института и израђивали анализе реализације планова рада и материјалног обезбеђења Института.

У овом периоду Институту је руководио начелник, који је био непосредно потчињен начелнику Генералштаба Оружаних снага СФРЈ. Начелнику су били потчињени начелник Одељења, начелници одсека и начелник Реферата. Начелници Института били су генерал-мајор др Ђорђе Станић и генерал-мајор др Радован Радиновић, послове секретара начелника обављале су Вера Војводић и Душанка Курдулија, самостални истраживач био је пуковник Боривоје Ђ. Поповић. Начелник Одељења за истраживање ратне вештине био је пуковник др Станко Нишић, начелник Одсека за истраживање војне стратегије пуковник мр Душан Вишњић, а истраживачи у одсеку капетан бојног брода мр Владислав Читаковић, капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић и потпуковник мр Миле Стојковић. Начелник Одсека за истраживање руковођења на стратегијском нивоу био је пуковник мр Радован Томановић, а његов заменик потпуковник мр Здравко Вићентић. Начелник Одсека за истраживање обуке на стратегијском нивоу био је потпуковник др Војислав Стојковић, а његов заменик капетан прве класе Јан Марчек. Начелник Одсека за истраживање концепције, доктрине и система општенародне одбране био је пуковник др Лазар Бодражић, заменик пуковник др Бранко Латас и истраживач мр Јованка Шарановић. Начелник Одсека за истраживање војне доктрине и стратегије оружаних снага страних земаља био је пуковник мр Павић Костић, а истраживачи пуковник мр Љубиша Драшковић, мајор мр Жељко

Сасијанак колеџиива Инстиџиуџа за сиџраџеџијска исџџраџивања, 12. јануар 1989.

Иваниш, мр Зоран Јефтић и Снежана Јовић. Начелник Одсека за студије и анализе био је пуковник мр Милорад Тимотић, а истраживачи пуковник мр Слободан Манојловић, пуковник Видосав Нововић и Силвиа Рамусовић Митровић. Начелник Реферата за планирање, координацију, штабне послове и материјално обезбеђење био је пуковник Александар Стојковић, а запослени потпуковник Бранислав Гавриловић, капетан прве класе мр Милорад Памучина (Скопљак) и Радојка Протић.

Институт ратне вештине 1992–2006.

У оквиру реализације прве фазе трансформације војног школства и институција за научну делатност у Војсци Југославије 10. септембра 1992. наредбом начелника Генералштаба Војске Југославије Институт за стратегијска истраживања преименован је у Институт ратне вештине као саставни део Центра високих војних школа оружаних снага. Основну делатност Института ратне вештине чинила су основна, примењена и развојна истраживања од значаја за одбрану земље из ратне вештине, у области стратегије, оператике и тактике. Институт је имао задатке да истражује проблеме из области ратне вештине; да разрађује теоријске и методолошке основе доктрина из области одбране; истражује проблеме стратегије, оператике и тактике; истражује и развија принципе и технике руковођења одбраном, као и руковођења и командовања војском; да израђује студије из области одбране земље; израђује војностратегијске процене; учествује и сарађује у научноистраживачким задацима

Састанак колегија Института за стратегијска истраживања

из области војних наука чији су носиоци друге организацијске целине Војске, Министарства одбране или надлежни факултети и институције; да обезбеђује усавршавање научног и стручног кадра у вршењу основне делатности; сарађује са домаћим и страним научним институцијама; врши експертизе и рецензије значајних научних радова из области одбране; да организује научне и стручне скупове из области ратне вештине и војних наука; израђује научно-информатичку документацију; објављује научне и стручне публикације, као и да обавља и друге задатке од значаја за одбрану.

Институт је, ради успешнијег руковођења и обављања постављених задатака, наредбом начелника од 25. августа 1992. организован у четири одељења (Одељење војне стратегије, Одељење оператике, Одељење тактике и Одељење за борбене информационе системе). Пре свега, био је намењен за реализацију фундаменталних и примењених истраживања и студија за потребе Војске Југославије, те је и у самој организацији било напоменуто да су одељења организацијско-управне целине, а да ће истраживачи бити ангажовани у зависности од склоности, искуства и потреба научноистраживачког рада. Начелник Одељења војне стратегије био је пуковник мр Душан Вишњић, истраживачи капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић, потпуковник мр Гојко Маравић, мајор мр Јан Марчек, капетан прве класе Момчило Јанковић и мр Јованка Шарановић. Привремено је био постављен пуковник мр Благоје Миленковски. За начелника Одељења оператике био је постављен пуковник др Недељко Попара, док су истраживачи били пуковник мр Марко Галић, потпуковник мр Здравко Вићентић, капетан прве класе Мехмедин Тахировић, капетан прве класе мр Станко Живковић и Снежана Јовић. Начелник Одељења тактике био је пуковник мр Радосав Шуљагић.

ван Томановић, а истраживачи су били потпуковник др Зоран Килибарда, потпуковник мр Радивој Нинић, потпуковник Братислав Гавриловић, мајор Бранко Бошковић, мајор Божи-дар Форца, капетан прве класе мр Митар Ковач и Радојка Протић. За начелника Одељења за борбене информационе системе постављен је пуковник др Владимир Нешковић, а истраживаче су били пуковник мр Велисав Јанковић, потпуковник др Милован Ћировић, потпуковник Слободан Максимовић, потпуковник Стево Врховац, мајор др Душко Радић, капетан прве класе мр Драган Дуканац и капетан Стеван Стојиљковић.

Након реорганизације 1994. Институт је добио организацијску структуру која се задржала до краја 2004. године. Био је организован у три одељења и два одсека (Одељење за стратегију, Одељење за оперативу, Одељење за тактику, Одсек за војноорганизационе системе и Одсек за војну социологију и психологију).

У међувремену, на основу члана 129. став 1. Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама (*Службени лист СРЈ*, број 80/94 и 74 (99)), Савезна влада је 6. октобра 2000. донела Уредбу о оснивању Института ратне вештине (*Службени лист СРЈ*, број 53 од 6. октобра 2000). Овом уредбом Институт ратне вештине је „војно научна установа чију основну делатност чине примењена и развојна истраживања од значаја за одбрану земље из ратне вештине и војне нуке у области стратегије, оперативе и тактике“ (члан 2). Сходно томе, Институт је остваривао следеће задатке: 1) истражује проблеме из области ратне вештине; 2) разрађује теоријске и методолошке основе у области истраживања и развоја оружане борбе; 3) разрађује теоријске и методолошке основе доктрина из области одбране; 4) истражује проблеме стратегије, оперативе и тактике; 5) истражује и развија принципе и технике руковођења одбраном и принципе и технике руковођења и командовања Војском Југославије; 6) израђује студије из области одбране земље; 7) израђује војно-стратегијске процене; 8) учествује и сарађује у научноистраживачким задацима из области војних наука чији су носиоци друге организацијске целине Војске Југославије или надлежни факултети и институције; 9) обезбеђује усавађавање научног и стручног кадра у вршењу основне делатности; 10) сарађује са домаћим и страним научним институцијама из предметне основе; 11) врши експертизе и рецензије значајних научних радова из области одбране; 12) организује научне и стручне скупове из области ратне вештине и војне науке; 13) израђује научно-информатичку документацију; 14) израђује часописе и друге стручне и научне публикације и 15) друге задатке од значаја за одбрану земље (члан 3).

Институт за стратегијска истраживања 2006–2024.

У циљу реформе система научноистраживачке делатности у Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе, одлуком министра одбране од 15. јула 2005. године формиран је радни тим од 20 чланова за реализацију пројекта „Реформа система научноистраживачке делатности у Министарству одбране и Војсци“. Тимом је руководио пуковник др Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање, а чланови су, између осталих, били пуковник др Јан Марчек из Института ратне вештине и пуковник др Михајло Басара из Војноисторијског института. На основу наведеног пројекта урађена је студија о постојећем стању и пројекцији будуће организације војнонаучних установа Војске Србије и Црне Горе, а касније Војске Србије. Један од закључака тог истраживања био је да „две научне установе у

систему одбране, Институт ратне вештине и Војноисторијски институт, комбинацијом, осавременењивањем и доградњом организације, основних делатности и задатака, могу да одговоре захтевима времена у оквиру јединствене војнонаучне установе под називом Институт за стратегијска истраживања" (Пројекат „Реформа система научноистраживачке делатности у Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе“, 2005: 58). У складу с тим, а сходно одредбама Министарског упутства за 2006. годину, као и на основу одлуке министра одбране о организацијско-формацијским променама у Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе, касније Војске Србије од 10. маја 2006. и допуна и измена одлуке министра одбране од 12. јула и 11. августа 2006, Институт ратне вештине преформиран је и преименован у Институт за стратегијска истраживања, а Војноисторијски институт расформиран до 30. септембра 2006. године. Од истраживача из расформираног Војноисторијског института формирано је посебно одељење у Институту за стратегијска истраживања.

На основу Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места Института за стратегијска истраживања број 380.101 од 25. јуна 2006. године Институт је дефинисан као „научноистраживачка установа Министарства одбране Републике Србије је која обавља делатност основних, примењених и развојних истраживања у области безбедности, одбране и војних наука и оспособљавања кадра за научноистраживачку делатност" (члан 1. Основних одредби). Према том правилнику унутрашњу организацију чине директор Института и организационе јединице Института. У одсутности директора, послове из његовог делокруга рада обавља заменик директора Института. Институт у саставу има основне организационе јединице и организационе јединице у саставу основних организационих јединица.

Основне организационе јединице Института:

- 1) Одељење за стратегијске анализе и безбедносне интеграције,
- 2) Одељење за студије одбране,
- 3) Одељење за војну историју и
- 4) Одсек за опште послове.

Одељење за стратегијске анализе и безбедносне интеграције, поред начелника, имало је:

- 1) Одсек за безбедносне анализе и стратегијске процене и
- 2) Одсек за безбедносне интеграције.

Одељење за студије одбране, поред начелника, имало је:

- 1) Одсек за студије стратегије одбране и
- 2) Одсек за војну социологију, психологију и андрагогију.

Одељење за војну историју, поред начелника, чинили су:

- 1) Одсек за војну историју до краја Другог светског рата и
- 2) Одсек за војну историју након Другог светског рата.

Војни архив, који се налазио у саставу Војноисторијског института, према поменутих одлукама реорганизован је у самосталну установу и потчињен је директору Института за стратегијска истраживања.

Овим правилником утврђена је и систематизација радних места. Први кадровски састав Института након реорганизације у његовој управи чинили су: 1) пуковник др Јан Марчек, научни саветник (директор Института), 2) пуковник доц. др Будислав Суша (заменик директора Института) и Мира Пурковић (технички секретар, уједно деловођа). Одељење за стратегијске анализе и безбедносне интеграције чинили су: пуковник др Бранислав Ђорђевић,

виши научни сарадник (начелник одељења), истраживачи пуковник мр Златан Јеремић, потпуковник мр Славољуб Ранђеловић, капетан прве класе мр Мирослав Глишић, истраживач-сарадник, капетан прве класе мр Дејан Вулетић, истраживач-сарадник, и мр Тања Ристић, истраживач-сарадник, а истраживач-приправник била је Радојка Дражић. Друго одељење за студије одбране чинили су: др Јованка Шарановић, научни сарадник (начелник), истраживачи потпуковник доцент др Небојша Николић и потпуковник Срђан Миленковић, истраживач, а истраживачи приправници биле су Татјана Штетин и Анита Ђорђевић. Одељење за војну историју, осим начелнице одељења др Славице Ратковић Костић, чинили су др Милан Терзић, научни сарадник (начелник Одсека за војну историју после Другог светског рата) и истраживачи поручник Немања Милошевић и поручник Далибор Денда. Одсек за војну историју до краја Другог светског рата чинили су др Ненад Петровић, мр Дмитар Тасић и капетан Миљан Милкић. Истраживач-приправник у Одсеку после Другог светског рата била је Татјана Милошевић (девојачко Лечић). Одсек за опште послове Института био је следећег састава: пуковник мр Драгослав Динић, истраживач-сарадник (начелник одсека), потпуковник Драго Марић (референт), Гордана Кубура (преводица) и Милена Ђуровић (руководилац и уједно библиотекар).

Након организацијских промена у саставу Института био је и Војни архив. Ову организацијску целину, осим начелника, чинила су два одсека: Одсек отворен за јавност и Одсек затворен за јавност. Начелник Војног архива био је пуковник мр Драган Крсмановић. Секретарица је била Милица Јоветић. Први одсек чинили су капетан корвете Владан Живковић, Соња Тица Живаљевић, Биљана Љубојевић, Маријана Мраовић, Светлана Стевић и Милоје Танасковић. У другом одсеку били су Бранка Пророковић Лазаревић, Радован Милосављевић, Љиљана Спаић, Светлана Колунџија и заставник Драган Брцан. У Војном архиву у то време радили су и старији водници прве класе Славиша Живковић и Радиша Чоловић.

Када је реч о кадровској структури, Институт је у саставу имао 25 лица – 21 истраживача и четири лица која су припадала административном особљу. Међу истраживачима осам лица имало је звање доктора наука, а седам лица звање магистра. Један истраживач имао је звање научног саветника, једно лице звање виши научни сарадник, два истраживача имала су звање научни сарадник и два лица звање доцент. Међутим, наведена бројност и структура кадра нису омогућавале да се Институт акредитује као научноистраживачка организација према тадашњем републичком Закону о научноистраживачкој делатности, у коме је регулисано да Институт треба да има „најмање 12 истраживача у сталном радном односу компетентних за област науке којом се Институт бави, од којих најмање седам истраживача у научним, односно наставничким звањима и пет истраживача у звању истраживач-сарадник или вишем звању” (члан 15). Треба напоменути да је у време преформирања Института на снази био Закон о војним школама и војним научноистраживачким установама (*Службени лист СРЈ*, бр. 80/94, бр. 85/94 – испр. и 74/99, *Службени лист*, бр. 44/2005).

Институт је био смештен у Београду (на Бањици) у Улици незнаног јунака бр. 38, у објекту где и Школа националне одбране. На тај начин су се на једном месту нашли највиши нивои војностручног и војнонаучног усавршавања кадра Министарства одбране и Војске Србије из области друштвених, хуманистичких и војних наука. Организационо, Институт је био у саставу Управе за стратегијско планирање Сектора за политику одбране Министарства одбране.

У четвртном тромесечју и у првој половини 2007. Институт је реализовао следеће раније започете научноистраживачке задатке:

- 1) пројекат „Модел вредновања морала Војске Србије у савременим условима“, чији је руководиоца био пуковник др Јан Марчек, научни саветник. Овај пројекат је имао научну верификацију на Научном већу Института и стручну верификацију на Колегијуму начелника Генералштаба Војске Србије;
- 2) пројекат „Сектор одбране Републике Србије у супротстављању савременом тероризму“, чији је руководиоца био пуковник др Бранислав Ђорђевић, виши научни сарадник. Том пројекту предстојала је научна и стручна верификација;
- 3) потпројекат „Европеизација српске војске (1978–1903)“, чији је руководиоца била др Славица Ратковић Костић и који је реализован у склопу пројекта „Организација и формација српске војске у 19. и почетком 20. века“.

Може се констатовати да нормативне промене нису пратиле спроведене организацијске промене Института из 2006, па је Влада Републике Србије тек 27. октобра 2011. донела Уредбу о изменама Уредбе о оснивању Института ратне вештине којом је назив Институт ратне вештине промењен у Институт за стратегијска истраживања (*Службени гласник РС*, бр. 81 од 1. новембра 2011; *Службени војни лист*, бр. 25 од 24. новембра 2011).

Полазећи од Закона о научноистраживачкој делатности и Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама, Влада је 19. новембра 2015. донела Уредбу о изменама Уредбе о оснивању Института за стратегијска истраживања, којом је Институт дефинисан као војна научна установа која обавља научноистраживачку делатност за потребе одбране на пољу друштвених и хуманистичких наука у више научних области: менаџмент, политичке науке, социологија, психологија, економија, историја и других области под условима прописаним законом (члан 2). У оквиру научноистраживачког рада Институт је добио задатак да применом научних метода истражује теоријска и практична питања из области безбедности и одбране Републике Србије, да научним приступом истражује процесе и чињенице у међународним односима од којих зависи безбедност и међународни положај Републике Србије, да користећи научни приступ анализира искуства из постојећих кризних жаришта од значаја за безбедност и одбрану Републике Србије, да научним методама истражује савремене облике угрожавања безбедности Републике Србије, да користећи научни приступ анализира стратегијска и доктринарна документа Републике Србије и других држава и међународних организација од интереса за систем одбране, да истражује организацију и основне принципе моделовања и уређења војске и система одбране применом савремених научних метода, да истражује економске, социолошке, психолошке и друге аспекте функционисања система одбране и војне организације, да истражује историју српске и југословенске војске у 19. и 20. веку, организује рецензије научних радова из Института за стратегијска истраживања и по захтеву учествује у рецензијама научних радова из области безбедности, одбране и војне историје, да оспособљава кадар Института за стратегијска истраживања за научноистраживачку делатност, учествује и сарађује у научноистраживачким пројектима и активностима са другим институцијама у земљи и иностранству, припрема и реализује научне и стручне скупове из области безбедности, одбране и војне историје, припрема и објављује резултате научноистраживачког рада кроз периодичне и друге научне публикације, као и да реализује и друге задатке од значаја за систем одбране (*Службени гласник РС*, бр. 95 од 20. новембра 2015, *Службени војни лист*, бр. 34 од 4. децембра 2015).

На основу Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама, Уредбе о оснивању Института за стратегијска истраживања и Закона о научноистраживачкој делатности, директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић донела је 9. јуна 2016. године Статут Института за стратегијска истраживања. Даном ступања на снагу овог статута престао је да важи Статут Института ратне вештине, који је донет 5. октобра 2000. године. Статутом су одређени задаци Института, дефинисан је начин организовања научног рада, одређени су органи Института и дефинисана друга питања од значаја за рад. Институт је дефинисан као војна научна установа чији је оснивач Влада Републике Србије. Формално-правно Институт је основан Уредбом о оснивању Института за стратегијска истраживања и послује средствима у јавној својини. Уписан је у регистре научноистраживачких установа које воде министарство надлежно за науку и Министарство одбране, а финансирање делатности Института обезбеђује се у оквиру финансијског плана Министарства одбране. Институт обавља истраживања на пољу друштвених и хуманистичких наука у више научних области – менаџмент, политичке науке, социологија, психологија, економија, историја и других области под условима прописаним законом којим се уређује научноистраживачка делатност и дозволом надлежног органа. Статутом је одређено да у научноистраживачком раду Институт обавља следеће задатке: применом научних метода истражује теоријска и практична питања из области безбедности и одбране Републике Србије, научним приступом истражује процесе и чиниоце у међународним односима од којих зависе безбедност и међународни положај Републике Србије, користећи научни приступ анализира искуства из постојећих кризних жаришта од значаја за безбедност и одбрану Републике Србије, научним методама истражује савремене облике угрожавања безбедности Републике Србије, користећи научни приступ анализира стратегијска и доктринарна документа Републике Србије и других држава и међународних организација од интереса за систем одбране, истражује организацију и основне принципе моделовања и уређења војске и система одбране применом савремених научних метода, истражује економске, социолошке, психолошке и друге аспекте функционисања система одбране и војне организације, истражује историју српске и југословенске војске у 19. и 20. веку, организује рецензије научних радова из Института и по захтеву учествује у рецензијама научних радова из области безбедности, одбране и војне историје, оспособљава кадар Института за научноистраживачку делатност, учествује и сарађује у научноистраживачким пројектима и активностима са другим институцијама у земљи и иностранству, припрема и реализује научне и стручне скупове из области безбедности, одбране и војне историје, припрема и објављује резултате научноистраживачког рада кроз периодичне и друге научне публикације, реализује друге задатке од значаја за систем одбране. Статутом је одређено да Институт организује научни рад на основу Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије, Стратегијских смерница развоја научноистраживачке и инвентивне делатности у Министарству одбране и Војсци Србије, као и на основу планова и програма који морају бити усаглашени са прописима којима је уређена научна делатност у области одбране. Институт може да сарађује и учествује у остваривању заједничких програма и пројеката са другим научним установама кроз образовање заједничких истраживачких тимова. Статут омогућава да Институт у складу са прописима у области одбране остварује сарадњу и заједничко учешће у реализацији међународних програма и пројеката, као и пројеката са правним лицима. Органи Института су орган управљања и стручни орган. Директор Ин-

ститута је орган управљања Институтот и руководи радом и пословањем Института. Директор Института именује и разрешава министар одбране, уз претходно прибављено мишљење Научног већа Института. За директора Института именује се лице у научном звању. Директор је у радном односу са пуним радним временом. Руководи радом Института, доноси Статут Института уз претходну сагласност министарства надлежног за науку, предлага министру одбране акта о унутрашњем уређењу и систематизацији формацијских места у Институту, усваја програм научноистраживачког рада и програм развоја научноистраживачког подмлатка Института, на предлог Научног већа Института доноси планове и програме рада Института у складу са финансијским планом Министарства одбране за текућу годину, одлучује о материјалном и финансијском пословању Института у складу са прописима којима се уређује материјално и финансијско пословање у Министарству одбране и Војсци Србије, организује научно-стручну сарадњу са установама и организацијама у земљи и иностранству, подноси годишњи извештај о раду Института и доставља га Министарству одбране, обавља друге послове у складу са прописима из области одбране и научноистраживачке делатности.

Основне организационе јединице Института јесу одељења. Одељењем руководи начелник који за свој рад одговара директору Института. За извршење појединих задатака директор Института може актом формирати пројектне тимове или групе и одредити задатке, руководиоце, састав тима или групе и рокове извршења. Институт може ангажовати и спољне сараднике за обављање послова из делокруга Института по основу уговора. Истраживачи Института стручно се усавршавају у складу са Програмом развоја научноистраживачког подмлатка и Планом школовања и усавршавања. Сагласност на Статут од 9. јуна 2016. године Влада Републике Србије дала је 17. јуна 2016. године.

На основу Уредбе о условима и начину остваривања научноистраживачке делатности у области одбране 27. октобра 2021. донесен је нов Статут Института за стратегијска истраживања. Даном ступања на снагу овог статута престао је да важи Статут Института за стратегијска истраживања од 9. јуна 2016. године. Статутом су уређени делатност и задаци Института, организовање научног рада, органи Института, састав Научног већа, начин избора, именовања и опозива, односно разрешења и одговорност чланова већа, задаци и рад Научног већа, образовање и рад комисија научног већа, однос научног већа и других органа Института, као и друга питања организовања и рада у складу са законом којим се уређује научноистраживачка делатност. Институт је дефинисан као војна научна установа чији је оснивач влада Републике Србије и који је уписан у регистре научноистраживачких организација које воде министарство надлежно за науку и Министарство одбране. Делатности Института дефинисане су у оквиру истраживања и развоја у друштвеним и хуманистичким наукама и истраживања тржишта и испитивања јавног мњења, осталих стручних, научних и техничких делатности, услуге припреме за штампу, издавања књига, издавања часописа и периодичних издања, остале издавачке делатности, делатности библиотека и архива. У складу са Статутом Институт обавља истраживања на пољу друштвених и хуманистичких наука у више научних области – менаџмент, политичке науке, социологија, психологија, економија, историја, као и других области под условима прописаним законом којим се уређује научноистраживачка делатност и дозволом надлежног органа. У научноистраживачком раду применом научних метода истражује теоријска и практична питања из области безбедности и одбране Републике Србије, научним приступом истра-

жује процесе и чиниоце у међународним односима од којих зависи безбедност и међународни положај Републике Србије, користећи научни приступ анализира искуства из постојећих кризних жаришта од значаја за безбедност и одбрану Републике Србије, научним методама истражује савремене облике угрожавања безбедности Републике Србије, користећи научни приступ анализира стратегијска и доктринарна документа Републике Србије и других држава и међународних организација од интереса за систем одбране, истражује организацију и основне принципе моделовања и уређења војске и система одбране применом савремених научних метода, истражује економске, социолошке, психолошке и друге аспекте функционисања система одбране и војне организације, истражује историју српске и југословенске војске у 19. и 20. веку, организује рецензије научних радова из Института и по захтеву учествује у рецензијама научних радова из области безбедности, одбране и војне историје, оспособљава кадар Института за научноистраживачку делатност, учествује и сарађује у научноистраживачким пројектима и активностима са другим институцијама у земљи и иностранству, припрема и реализује научне и стручне скупове из области безбедности, одбране и војне историје, припрема и објављује резултате научноистраживачког рада кроз периодичне и друге научне публикације, реализује друге задатке од значаја за систем одбране.

Научни рад организује на основу Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије, Стратегијских смерница развоја научноистраживачке и инвентивне делатности у Министарству одбране и Војсци Србије и планова и програма који су у складу са прописима којима је уређена научноистраживачка делатност у области одбране. Статут омогућава да Институт за стратегијска истраживања на основу потписаног уговора сарађује и учествује у остваривању заједничких програма и пројеката са другим научним установама кроз образовање заједничких истраживачких тимова. На основу посебног уговора и у складу са прописима у области одбране Институт може да остварује сарадњу и у реализацији међународних програма и пројеката, као и пројеката са правним лицима. Израда и остваривање програма и пројеката за потребе Министарства одбране може се вршити и на основу споразума са научноистраживачким или образовним установама.

Радам и пословањем Института руководи директор, који мора бити у научном или наставном звању и кога именује и разрешава министар одбране, уз претходно прибављено мишљење Научног већа Института. Директор доноси Статут Института уз сагласност министра одбране, руководи радом Института, стара се о спровођењу научноистраживачке делатности и о укупном раду Института, планира рад ужих јединица, пружа стручна упутства, координира и надзире њихов рад, спроводи кадровску политику у складу са прописима у области одбране и Војсци Србије, усваја програм научноистраживачког рада и програм развоја научноистраживачког подмлатка Института, на предлог Научног већа доноси планове и програме рада Института у складу са финансијским планом Министарства одбране, одлучује о материјалном и финансијском пословању у складу са прописима којима се уређује материјално и финансијско пословање у Министарству одбране и Војсци Србије, организује научно-стручну сарадњу са установама и организацијама у земљи и иностранству, подноси извештај о научноистраживачком раду Института и доставља га организационој јединици Министарства одбране надлежној за научноистраживачку делатност, доноси акт о поступку за стицање научних и истраживачких звања у Институту, акт о организовању, планирању, спровођењу и развоју научноистраживачке делатности у Институту и дру-

га општа акта Института, обавља друге послове у складу са прописима из области одбране и научноистраживачке делатности.

Основне организационе јединице Института за задатке из области научноистраживачке делатности су одељења којима руководе начелници који за свој рад одговарају директору. За извршење појединих задатака директор може актом формирати пројектне тимове, групе или комисије. Институт може ангажовати и спољне сараднике за обављање послова из надлежности Института по основу уговора. Истраживачи Института стручно се усавршавају у складу са Програмом развоја научноистраживачког подмлатка и Планом школовања и усавршавања. Просторије Института за стратегијска истраживања налазе се у касарни која од 2. фебруара 2008. носи назив „Генерал Јован Мишковић”.

Као војна научна установа, Институт за стратегијска истраживања обавља научноистраживачку делатност за потребе одбране у области друштвених и хуманистичких наука. Иако је све време постојања настојао да прати савремене домаће и светске стандарде и трендове у сфери науке, рад, организација и укупна научноистраживачка делатност првенствено је била дефинисана војним прописима и законом којим се уређује рад војних научноистраживачких организација. То се односило на процедуру одобравања и реализације научних пројеката, на рад Научног већа, поступак избора у истраживачка и научна звања, објављивање и доступност научноистраживачких резултата и слично.

У складу са новим тенденцијама које су после 2000-их подразумевале већу отвореност система одбране ка цивилном друштву, али и потребом самог система да се у већој мери усклади са цивилним стандардима, Институт за стратегијска истраживања је 2014. покренуо процедуру за акредитацију пред надлежним телима министарства надлежног за науку. То је подразумевало задовољавање високих стандарда, како техничке опремљености и доступности информатичко-библиотечког материјала, тако и броја лица у научним звањима и вредновања њиховог научног резултата у претходном периоду. Одбор за акредитацију научноистраживачких организација Министарства просвете, науке и технолошког развоја донео је одлуку број 660-01-00044/2 од 3. фебруара 2015. о акредитацији Института за стратегијска истраживања, који је акредитован као „научни институт – установа у области друштвених и хуманистичких наука: менаџмент, политичке науке, социологија, психологија, економија, историја”. На основу те одлуке министар просвете, науке и технолошког развоја доноси Решење о упису Института у Регистар научноистраживачких организација, који се води на националном нивоу.

Треба нагласити да је Институт за стратегијска истраживања једини институт у Министарству одбране и Војсци Србије акредитован као научни институт. Сви остали институти су истраживачко-развојни. Такође, он је једини институт у систему одбране који се бави основним и примењеним истраживањима у области друштвених и хуманистичких наука.

Како је акредитација орочена на пет година, Институт је био у обавези да одржава и унапређује стандарде дефинисане за акредитацију научноистраживачких организација. Захваљујући томе, два пута је реакредитован, одлуком Одбора за акредитацију научноистраживачких организација број 660-01-00003/8 од 19. фебруара 2019. и одлуком број 660-01-00007/2022-01/1 од 22. новембра 2022. године.

Институт за стратегијска истраживања је од 2015. члан Заједнице института Србије. Чланство у овој организацији је важно имајући у виду да она има значајну улогу у развоју науке и научноистраживачког рада. Поред тога што повећава своју видљивост и препознатљивост

вост у академској заједници, Институт има могућност да остварује сарадњу са другим акредитованим институцијама у Србији, размењује искуства и различите идеје. Такође, чланство омогућава учествовање у креирању повољнијег амбијента за научноистраживачку делатност, имајући у виду да се одређени број чланова најважнијих тела у науци, као што су Национални савет за научни и технолошки развој, Одбор за акредитацију научноистраживачких организација, Комисија за стицање научних звања и Одбор за акредитацију, у складу са Законом о науци и истраживањима, бира на предлог Заједнице института Србије.

ОРГАНИ ИНСТИТУТА

Научно веће 1984–2024.

Током 1980-их година Институт за стратегијска истраживања није имао сопствено веће, већ је Научно веће Института било заједничко са наставним већем ЦОСИС-а. Мандат чланова већа трајао је две године. До 1991. на 37 одржаних седница Научног већа разматрано је усвајање научних пројеката и вршена је анализа постигнутих резултата (на дневном реду 17 пута). Расправљани су и заузимани ставови о идејним скицама за научноистраживачки рад. Два пута су усвајани планови и припрема научноистраживачког рада и њихова реализација. Расправљало се о средњорочном плану научноистраживачког рада за период 1986–1990. из области ратне вештине и о изради Правилника Института за стратегијска истраживања. Спровођење поступака и доношење одлука у вези са стицањем доктората војних наука из области ратне вештине био је посебно сложен задатак Научног већа. На седницама Научног већа расправљало се о одобравању теза докторских дисертација (на укупно 30 седница), о подобности кандидата и тема (52 пута), о именовању комисија за оцену ваљаности докторске дисертације (23 пута), о промени ментора за израду докторске дисертације (два пута), о жалбама на одбијене теме докторске дисертације (два пута), о промени назива теме докторске дисертације. Одбијене су 22 пријављене теме као неподобне, међу којима и једна урађена дисертација (као неподобна за одбрану). Избор у научна и наставничка звања био је стални посао Научног већа. О избору у наставна и научна звања расправљано је 42 пута и исто толико комисија именовано је за оцену подобности кандидата. Дискусија комисија за оцену кандидата хабилитационих радова била је на дневном реду пет пута. На основу предлога Института и уз сагласност начелника Генералштаба оружаних снага верификација резултата научноистраживачког рада 1988. године остварена је кроз интерну (научну), екстерну (друштвену) и командно-управну верификацију. Интерна верификација је посредством Наставно-научног већа од ове године пооштрена и критеријуми су битно објективизирани. Посебну улогу у томе имала је Комисија Наставно-научног већа за научноистраживачке пројекте и њена припрема материјала за седнице Наставно-научног већа. Екстерна и командно-управна верификација успешно су оствариване кроз разматрање идејних пројеката на Колегијуму начелника Генералштаба Оружаних снага, као и кроз разматрање резултата истраживања на Колегијуму начелника Генералштаба или Колегијуму савезног секретара за народну одбрану.

На основу чланова 45. и 154. Закона о војним школама и научноистраживачким установама ЈНА и члана 18. Правилника Института за стратегијска истраживања, наредбом од 16. јануара 1991. први пут је именовано самостално Научно веће Института за стратегијска

истраживања. У свом првом сазиву Научно веће Института, коме је председавао начелник Института генерал-мајор проф. др Ђорђе Станић, имало је укупно 35 чланова. Чланови Научно-наставног већа били су сви истраживачи Института изабрани у једно од научних или наставних звања, као и представници научних, високошколских и других установа Оружаних снага СФРЈ и друштва који су учествовали у реализацији научноистраживачких пројеката Института. Председник већа по положају био је начелник Института. Веће је било надлежно за усвајање планова научноистраживачког рада Института, усвајање и верификацију научноистраживачких пројеката, избор истраживача у научно звање, избор спољних сарадника за реализацију научноистраживачких пројеката Института, верификацију резултата истраживања, предлагање поступка за примену резултата истраживања у пракси. Чланови Научног већа, чији је број био од 25 до 30, пратили су развој теорије и праксе општеномне одбране и предлагали мере за унапређење научног и наставног рада, разматрали и усвајали научне пројекте и друга документа којима је регулисана научноистраживачка делатност и периодично вршили анализу постигнутих резултата. Чланови Научног већа разматрали су и усвајали планове и програме научноистраживачког и наставног рада, спроводили поступке и доносили одлуке у вези са стицањем доктората војних наука из области ратне вештине. Према потреби, бирали су и оснивали сталне и привремене комисије за научноистраживачки и студијски рад, за праћење доктората војних наука, за избор у научна и наставничка звања, комисије за спровођење поступка за стицање доктората војних наука.

Прва седница Научног већа Института за стратегијска истраживања, 31. јануар 1991.

Наредбом начелника Института од 24. априла 1998. именован је нови састав Научног већа од 15 чланова: пуковник мр Душан Вишњић, виши научни сарадник; пуковник др Војислав Стојковић, виши научни сарадник; пуковник др Зоран Килибарда, виши научни сарадник; пуковник мр Слободан Томић; пуковник мр Милош Гајић, истраживач-сарадник; потпуковник др Петар Костић, ванредни професор; потпуковник др Ђурађ Цвјетићанин; потпуковник мр Јан Марчек, научни сарадник; потпуковник мр Бранислав Ђорђевић, истраживач-сарадник; потпуковник мр Божидар Форца, истраживач-сарадник; мајор др Ђура Фулетић, истраживач-сарадник; мајор др Митар Ковач, научни сарадник; генерал-потпуковник у пензији др Радован Радиновић, редовни професор; пуковник у пензији др Станко Нишић, научни саветник и пуковник др Милинко Стишовић, доцент. На конститутивној седници одржаној 21. маја 1998. за председника Већа изабран је пуковник мр Душан Вишњић, за заменика председника мајор др Митар Ковач, а за секретара пуковник мр Милош Гајић. За секретара Већа касније је, уместо пуковника мр Милоша Гајића, изабран потпуковник мр Бранислав Ђорђевић.

На основу захтева из члана 134. Закона о изменама и допунама Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама, наредбом начелника Института од 29. августа 2000. у састав Научног већа Института именовани су: капетан бојног брода др Душан Стајић, ванредни професор; пуковник др Зоран Килибарда, ванредни професор; пуковник мр Божидар Форца, доцент; пуковник мр Слободан Томић, самостални истраживач; пуковник др Радован Илић, ванредни професор; пуковник др Бранислав Ђорђевић, доцент; пуковник др Митар Ковач, ванредни професор; пуковник др Јан Марчек, ванредни професор; пуковник мр Бранко Бошковић, самостални истраживач; пуковник мр Милојко Николић, самостални истраживач; мр Јованка Шарановић, самостални истраживач; пуковник др Милинко Стишовић, ванредни професор; пуковник др Петар Костић, редовни професор; генерал-потпуковник у пензији др Радован Радиновић, редовни професор; пуковник у пензији др Станко Нишић, научни саветник.

Према одредбама члана 21. Статута Института ратне вештине из 2000. Научно веће имало је надлежност да предлаже дугорочну програмску оријентацију, да израђује планове и програме научноистраживачког рада Института, да предлаже научне пројекте и оцењује квалитет остварених пројеката, да бира истраживаче у истраживачка и научна звања, даје мишљење о предлогу за школовање и научно усавршавање истраживача и стручно мишљење о предлозима за додељивање награда и признања за изузетне резултате у области научноистраживачког рада. Наредбом начелника Института од 11. септембра 2000. за председника Већа именован је пуковник проф. др Зоран Килибарда и пуковник мр Бранко Бошковић, истраживач-сарадник, за секретара Већа. Новом наредбом начелника Института од 5. октобра 2001. именовани су чланови Већа као и у претходном сазиву, осим пуковника др Милинка Стишовића, којег је заменио пуковник проф. др Момчило Сакан. Због каснијег пензионисања три припадника (пуковник др Момчило Сакан, пуковник др Зоран Килибарда и пуковник др Слободан Томић) наредбом начелника Института од 21. фебруара 2003. у састав Већа именована су три нова члана (потпуковник др Ђурађ Цвјетићанин, пуковник мр Милош Гајић и капетан фрегате мр Небојша Михајловић). Наређењем начелника Института од 23. октобра 2003. уместо потпуковника др Ђурађа Цвјетићанина именован је потпуковник мр Златан Јеремић. Услед престанка професионалне војне службе председнику Научног већа пуковнику др Зорану Килибарди, а на основу предлога

Већа, наредбом начелника Института од 25. фебруара 2003. за новог председника именован је пуковник др Јан Марчек.

Од 1998. до 2004. Научно веће Института одржало је 13 седница. Осим конституисања појединих сазива, на њима су усвојени предлог Елабората о реорганизацији Института, предлог Статута Института, предлози средњорочног плана (од 2001. до 2005) и годишњих планова научноистраживачког рада Института, предлози комисија за избор у научна звања, као извештаји тих комисија. На седницама Већа бирани су чланови Савета Института. Значајан део активности Већа био је усмерен на усвајање идејних скица и научну верификацију научноистраживачких пројеката.

Наредбом начелника Института од 3. јуна 2004. именовани су нови чланови Већа (пуковник ванр. проф. др Радован Илић, пуковник ванр. проф. др Митар Ковач, пуковник ванр. проф. др Јан Марчек, пуковник доц. др Бранислав Ђорђевић, пуковник проф. др Драгутин Јовановић, пуковник доц. др Зоран Крсмановић, пуковник доц. др Раде Биочанин, пуковник доц. др Владимир Грујић, пуковник доц. др Неђо Даниловић, ванр. проф. др Миланко Чабаркапа, ванр. проф. др Душан Стајић, контраадмирал у пензији, ванр. проф. др Зоран Килибарда, пуковник у пензији, др Радослав Гађинов, виши научни сарадник, проф. др Владимир Првуловић и проф. др Љубомир Касагић. За председника Већа изабран је пуковник др Митар Ковач, за заменика председника пуковник др Јан Марчек и за секретара капетан мр Дејан Стојковић.

На основу Уредбе о оснивању Института ратне вештине 5. октобра 2000. Институт је образовао ново Научно веће, које је радило у складу са Статутом Института и плановима рада. Након што је у мају 2006. Институт ратне вештине трансформисан и преименован у Институт за стратегијска истраживања, наредбом директора Института пуковника проф. др Јана Марчека одређени су чланови Научног већа Института са стратегијска истраживања. Од укупно 15 чланова Научног већа већину су чинили чланови Научног већа Института ратне вештине, док је нових чланова било 5%, пре свега из угашеног Војноисторијског института. Првом седницом Научног већа, која је одржана 15. децембра 2006, председавао је председник Већа проф. др Митар Ковач, док је за заменика председника изабран пуковник др Будислав Суша. Записник је водио капетан Миљан Милкић. На седници је усвојен План научноистраживачких задатака Института за стратегијска истраживања. План је обухватао шест научноистраживачких пројеката, међу којима су први пут били и пројекти из војне историје. Руководилац пројекта „Приступање Републике Србије евроатлантским безбедносним интеграцијама” био је пуковник др Јан Марчек. Пројекат „Ангажовање ЈНА у оружаним сукобима на просторима СФРЈ у периоду 1991–1995. године” је прихваћен, али није одређен руководилац. За руководиоца пројекта „Спољна и безбедносна политика Европске уније као детерминанта стратегије одбране Републике Србије” одређена је др Јованка Шарановић. За руководиоца пројекта „Јавност Војске Србије о реформи војске и безбедносним интеграцијама” одређен је пуковник др Будислав Суша. Руководилац пројекта „Српска војска у 19. и почетком 20. века (1903–1918)” била је др Славица Ратковић Костић, док је руководилац пројекта „Југословенске оружане снаге у хладном рату 1945–1990” био др Милан Терзић.

На основу члана 16. Статута Института за стратегијска истраживања (*Службени војни лист*, 48/2021) и Пословника о раду Научног већа, Научно веће Института за стратегијска истраживања је научни орган и има девет чланова у научном или наставном звању који су у радном односу у Институту. Чланове Научног већа именује директор Института. Секре-

тара и записничара такође именује директор, али из редова запослених који нису чланови Већа. Мандат председника и заменика председника Научног већа, чланова, секретара и записничара траје четири године, са могућношћу неограниченог броја реизбора. Научно веће предлаже програм научноистраживачког рада који је усклађен са Стратегијом и Стратегијским смерницама, као и планове, програме и пројекте усклађене са потребама научноистраживачког рада у Министарству одбране, предлаже програм развоја научноистраживачког подмлатка и научне пројекте, оцењује резултате остварених пројеката, анализира и оцењује научни рад истраживача, анализира и усваја извештаје о реализацији пројеката, одлучује о стицању истраживачког звања и утврђује предлоге за стицање научног звања у Институту, предлаже директору Института планове набавке научноистраживачке опреме, додељивање награда и признања за постигнуте резултате у области научноистраживачког рада, даје мишљење о кандидатима за директора Института, доноси Пословник о раду Научног већа, обавља друге послове одређене законом и овим статутом. Радом Научног већа руководи председник. Конститутивном седницом председава члан Научног већа са највишим звањем, а уколико има више чланова са истим звањем, предност има члан који је дуже у звању. Кандидате за председника и заменика председника предлажу чланови Научног већа из реда својих чланова. Председник и заменик председника Научног већа бирају се већином гласова његових чланова. Предлог за разрешење председника и заменика председника Научног већа могу поднети чланови Научног већа и директор Института, о чему одлучује Научно веће већином гласова његових чланова. Члану Научног већа престаје дужност истеком мандата, губитком звања, престанком радног односа у Институту, на лични захтев, као и разрешењем уколико не извршава обавезе утврђене законом и овим статутом. Члан Научног већа може бити разрешен на предлог најмање три члана уколико се за опозив изјасни већина његових чланова. Одлуку о разрешењу члана Научног већа, на образложени предлог Научног већа, доноси директор Института. Научно веће може формирати комисије, стручна радна тела која му помажу у раду. Начин формирања комисије дефинише се Пословником о раду Научног већа, а задаци одлуком Научног већа за сваки задатак појединачно. Избор или реизбор истраживача у истраживачко или научно звање врши се у складу са законом и подзаконским актима којима се уређује научноистраживачка делатност у Републици Србији и актом о поступку за стицање научних и истраживачких звања у Институту.

Послове из своје надлежности Научно веће обавља у складу са Законом о науци и истраживањима, Статутом Института, Пословником о раду и другим прописима којима се уређује научноистраживачка делатност. Пословником о раду Научног већа Института за стратегијска истраживања уређени су организација, начин рада и начин одлучивања Научног већа Института, као и рад помоћних тела Научног већа. У циљу регулисања појединих питања из своје надлежности, Научно веће формира комисије и стручна радна тела. Чланови комисија и стручних тела бирају се у складу са својим научним и стручним компетенцијама. Састав, обавезе и рокови за реализацију задатака чланова комисија и стручних радних тела дефинишу се одлуком коју доноси Веће. По потреби, у раду седнице Већа могу учествовати и лица која нису његови чланови, али право одлучивања имају само чланови Већа. О раду на седници Научног већа води се записник.

Сазив од 26. децембра 2014. до 25. децембра 2018. године. Одлуком директорке Института за стратегијска истраживања од 26. децембра 2014. за чланове Научног већа одређено је

девет чланова: војни службеник др Милан Терзић, виши научни сарадник; војни службеник др Станислав Стојановић, ванредни професор; војни службеник др Јованка Шарановић, ванредни професор; пуковник др Катарина Штрбац, научни сарадник; пуковник др Небојша Николић, научни сарадник; потпуковник др Дејан Вулетић, доцент; мајор др Милован Суботић, научни сарадник; потпуковник др Миљан Милкић, научни сарадник; војни службеник др Ненад Петровић, научни сарадник.

Истом одлуком за председника Научног већа именован је др Милан Терзић, виши научни сарадник, за заменика председника Научног већа пуковник др Небојша Николић, научни сарадник, док је капетан мр Милош Миленковић одређен за секретара и уједно записничара Већа. Одлуком од 7. марта 2016. за записничара Научног већа одређен је заставник Зоран Антић. Чланови Научног већа др Милан Терзић, научни саветник, и пуковник др Катарина Штрбац, научни сарадник, због одласка на другу дужност разрешени су чланства, па су за нове чланове одређени потпуковник др Далибор Денда, доцент, и др Анита Пешић, доцент. За председника Научног већа именован је пуковник др Миљан Милкић, научни сарадник, одлуком број 124-31 од 6. октобра 2017. године. Решењем од 12. марта 2018. за записничара Научног већа именована је Елена Лемић, виши технички сарадник. У овом мандату Научно веће одржало је 26 седница. Одлуке о избору у истраживачко звање истраживач-сарадник донете су за пет кандидата, док је за избор, односно реизбор у научно звање научни сарадник спроведено дванаест процедура. Веће је усвојило и извештаје о реализацији шеснаест пројеката, као и Пословник о раду Научног већа Института за стратегијска истраживања. Научно веће усвојило је и Програм научноистраживачког рада за период 2019–2023. године, Програм развоја научноистраживачког подмлатка за период 2019–2023. године и планове научноистраживачке делатности.

Сазив од 26. децембра 2018. до 25. децембра 2022. године. Чланови Научног већа у новом сазиву именовани су решењем директорке Института за стратегијска истраживања од 26. децембра 2018. године. Овим актом одређено је девет чланова Научног већа: војни службеник др Јованка Шарановић, научни сарадник и ванредни професор; војни службеник др Станислав Стојановић, научни сарадник и ванредни професор; пуковник др Небојша Николић, научни сарадник и ванредни професор; пуковник др Миљан Милкић, научни сарадник; пуковник др Дејан Вулетић, научни сарадник и доцент; пуковник др Вељко Благојевић, научни сарадник; потпуковник др Милован Суботић, научни сарадник; потпуковник др Далибор Денда, научни сарадник и доцент; војни службеник др Анита Пешић, доцент.

За председника Научног већа Института за стратегијска истраживања, на предлог Научног већа, а решењем директорке од 4. марта 2019. именован је потпуковник др Миљан Милкић, научни сарадник, док је за заменика председника именован пуковник др Небојша Николић, научни сарадник и ванредни професор. Решењем од 4. марта 2019. за секретара Научног већа одређен је мајор др Милош Миленковић, научни сарадник, а за записничара војни службеник Елена Лемић, виши технички сарадник. Директорка је решењем од 15. марта 2021, због одласка у прекоманду, разрешила дужности члана Научног већа пуковника др Вељка Благојевића и решењем број 90-12 од 15. марта 2021. за новог члана Научног већа именовала потпуковника Милоша Миленковића, научног сарадника. За секретара научног већа решењем од 15. марта 2021. именована је војни службеник Анђелија Ђукић, МА, истраживач-приправник. Решењем од 20. септембра 2021. за новог записничара одређен је војни службеник Игор Пејић, МА. Услед пензионисања пуковника др Небојше Николића,

научног сарадника, за новог члана Научног већа именован је пуковник др Мирослав Митровић, научни сарадник. На предлог чланова Научног већа, а решењем директорке, за заменика председника Научног већа именован је потпуковник др Милован Суботић, виши научни сарадник. Војни службеник др Ненад Петровић, научни сарадник, именован је за новог члана Научног већа одлуком директорке од 10. новембра 2022, а уместо војног службеника др Станислава Стојановића, ванредног професора, због одласка у старосну пензију.

У овом сазиву Научног већа одржана је 31 седница. Спроведене су процедуре за избор четири кандидата у истраживачко звање истраживач-приправник, два кандидата у истраживачко звање истраживач-сарадник. Разматран је избор, односно реизбор, десет кандидата у научно звање научни сарадник. У овом мандату Научно веће усвојило је и Пословник о раду Научног већа Института за стратегијска истраживања. Одредило је менторе за седам истраживача и разматрало извештаје ментора о успешности истраживача на студијама и у научном раду. Поред тога, разматрани су и усвојени планови научноистраживачке делатности, планови издавачке делатности, средњорочни планови издавачке делатности, Програм научноистраживачког рада за период 2023–2027. године, Програм развоја научноистраживачког подмлатка за период 2023–2027. године, али и извештаји за пет завршених пројеката, уз усвајање предлога и идејних скица за два нова пројекта.

Сазив од 26. децембра 2022. до 25. децембра 2026. године. За чланове Научног већа Института за стратегијска истраживања, одлуком директорке од 26. децембра 2023, именовано је девет лица: војни службеник др Јованка Шарановић, ванредни професор и научни сарадник; пуковник др Миљан Милкић, виши научни сарадник; пуковник др Милован Суботић, виши научни сарадник; пуковник др Дејан Вулетић, научни сарадник; пуковник др Мирослав Митровић, научни сарадник; пуковник др Далибор Денда, научни сарадник; потпуковник др Милош Миленковић, научни сарадник; војни службеник др Анита Пешић, научни сарадник; војни службеник др Ненад Петровић, научни сарадник. За секретара Научног већа именована је војни службеник Анђелија Ђукић, МА, истраживач-приправник, а за записничара Научног већа војни службеник Игор Пејић, МА. Прва-конститутивна седница новог сазива Научног већа одржана је 28. децембра 2022, када је за председника Научног већа изабран пуковник др Милован Суботић, виши научни сарадник, а за заменика председника Научног већа пуковник др Миљан Милкић, виши научни сарадник (одлука од 28. децембра 2022).

Научно веће у новом сазиву одржало је осам седница закључно са јулом 2023. године. У првој години новог мандата отпочело је процедуру избора у истраживачко звање истраживач-сарадник за једног кандидата, као и процедуру реизбора у научно звање научни сарадник такође за једног кандидата. Разматрани су и усвојени предлози три пројекта који се реализују у наредном периоду, почев од 2024, као и извештаји ментора о успешности истраживача на студијама и у научном раду за седам кандидата. Нови сазив Научног већа разматрао је Програм развоја научноистраживачког подмлатка за период 2023–2027. године, Програм научноистраживачког рада за период 2023–2027. године, План развоја научноистраживачког подмлатка за 2024. годину, План научноистраживачког рада за 2024. годину, Годишњи план издавачке и кинематографске делатности за 2024. годину и Средњорочни план издавачке и кинематографске делатности за период 2025–2028. године.

Савет Института

Непосредно након доношења Уредбе савезне владе о оснивању Институт ратне вештине формирао је Савет Института, који је имао овлашћење да усваја Статут Института, предлоге планова и програма научноистраживачког рада Института, предлог унутрашње организације Института, предлог плана и програма научне и стручне сарадње са научним, образовним и другим установама и план и програм усавршавања научног и истраживачког кадра Института. Актом министра одбране од 25. децембра 2003. за чланове Савета именовани су генерал-потпуковник Светозар Марјановић, заменик начелника Генералштаба Војске Југославије (председник Савета), генерал-потпуковник Златоје Терзић, помоћник начелника Генералштаба Војске Југославије за школство, обуку, научну и издвачку делатност, пуковник мр Миле Стојковић, начелник Управе за политику одбране, док је чланове Савета из Института изабрало Научно веће (пуковник проф. др Радован Илић, пуковник доц. др Бранислав Ђорђевић, пуковник проф. др Митар Ковач, пуковник проф. др Јан Марчек, пуковник мр Милојко Николић и пуковник мр Слободан Томић). Председници Савета били су генерал-потпуковник Бранко Крга, заменик начелника Генералштаба Војске Југославије (од 3. децембра 2001), вицеадмирал Миљивоје Павловић, заменик начелника Генералштаба Војске Србије и Црне Горе (од 12. марта 2003), генерал-мајор мр Милан Зарић, заменик начелника Генералштаба Војске Србије и Црне Горе (од 19. новембра 2003). Од конституисања у јануару 2001. године, Савет Института ратне вештине одржао је четири седнице, на којима је расправљао о питањима везаним за основну делатност Института, као што су реорганизација, планирање и реализација научноистраживачког рада, усавршавање научног и истраживачког кадра.

Колегијум директора

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних места Института за стратегијска истраживања дефинисано је да постоји Колегијум Института који је саветодавно тело директора Института и чији су састав и задаци одређени Статутом Института. Колегијум разматра значајна питања из делокруга рада Института, везана за његово успешно функционисање, пре свега за реализацију планова научноистраживачког рада у Институту, материјално-финансијско обезбеђење рада, унапређење организације рада, питања усавршавања кадрова, системска и статусна питања, стимулативне мере, издавачку делатност у сопственој организацији као и у сарадњи са Медија центром „Одбрана“, нормативно регулисање одлука у Институту и са другим организацијским јединицама на Универзитету одбране, организацију научних скупова и студијских путовања у земљи и иностранству, развијање и увођење нових истраживачких метода и техника. Седнице Колегијума сазива директор Института са унапред утврђеним дневним редом уз могућност допуне тачака дневног реда. Колегијум директора Института чинили су, зависно од формације Института, начелници одељења, начелници одсека, односно, начелник Реферата. Посебно важна питања која се разматрају на Колегијуму директора Института јесу кадровска питања која су заједничка за све организацијске јединице Института.

Колегијум директора Института за стратегијска истраживања, 2017.

Прву наредбу о именовању Колегијума донео је начелник Института за стратегијска истраживања пуковник Мираш Стожинић 2. септембра 1986. године. Наредбом је прецизирано да Колегијум има шест чланова и да га чине: заменик начелника Института, начелник Првог одељења, начелник Другог одељења, начелник Трећег одељења, уредник научних издања и истраживач пуковник др Лазар Бодражић.

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКТИ

Институт за стратегијска истраживања је од свог оснивања био научноистраживачка и студијска установа која је организовала и спроводила истраживања из области ратне вештине, првенствено на нивоу стратегије. Тежиште рада било је на изучавању чинилаца рата, њиховог савременог значења и еволуције под утицајем технолошких и политичких импликација на одбрамбену моћ земље. Посебна пажња поклањана је изучавању чинилаца ефикасности војне организације у савременим војнотехнолошким, економским, спољним и унутрашњим политичким условима. То је укључивало истраживање начина на који су организоване оружане снаге, проучавање њихове структуре, начина припреме и обуке, систем руковођења и командовања и доктрину употребе. Све те релације Институт је истраживао у контексту динамике савременог технолошког развоја, промена у војно-политичкој ситуацији у Европи и динамике привредних, политичких и демографских чинилаца у Југославији који детерминишу одбрамбену способност земље. Институт је пратио и изучавао стање и промене у организацији, формацији и структури оружаних снага земаља чланица војних блокова и суседних земаља и еволуцију доктрине њихове употребе у мери у којој могу бити од утицаја на југословенски систем и доктрину одбране. Пратио је и процењивао трендове разоружавања и наоружавања у Европи, динамику техничке модернизације оружаних снага, војне расходе и улоге војног чиниоца у спољној и унутрашњој политици европских, посебно суседних земаља. Изучавао је процесе смањивања оружаних снага, организовања војних активности и мере изградње поверења и безбедности у Европи и њихове стратегијске импликације на војно-политички положај и доктрину одбране СФРЈ.

Био је покретач и извршилац бројних научноистраживачких подухвата. Пре свега, предмет истраживања били су: 1) општа стратегијска и концепцијско-доктринарна питања, 2) проблеми везани за организовање и функционисање система одбране са тежиштем на припреми и ангажовање оружаних снага, 3) проблематика логистичке подршке система одбране и 4) питања из предметног подручја научних дисциплина које су у функционалној вези са наукама одбране, односно војним наукама, што се првенствено односило на проблематику из домена војне социологије, војне психологије и војне андрагогије. Свако од наведених проблемских подручја било је покривено са по неколико истраживачких пројеката који су реализовани самостално или у сарадњи са другим организацијским целинама из армијске или ванармијске средине. Од 1985. до 1990. написано је око 130.000 страница текста, што је 400 просечних књига, односно око 30.000 страница годишње, или око 1.500 страница по једном истраживачу.

Крајем осамдесетих и током деведесетих година професори др Зоран Килибарда и др Јан Марчек са Одсека за истраживање обуке на стратегијском нивоу Института за стратегијска истраживања активно су сарађивали са Катедром друштвених наука и Катедром војне андрагогије и психологије Војне академије на реализацији три истраживачка задатка из области војне психологије из којих су проистекле три студије. Први задатак – „Међуљудски односи у војним академијама ЈНА“ реализовао је истраживачки тим проф. др Пера Шипке: Десимир Пајевић, Љубомир Касагић, Зоран Килибарда, Гојко Маравић. Истраживање је рађено током 1989. као једна од припремних радњи за саветовање на ову тему. Циљ истраживања био је да се стекне што објективнији и што потпунији увид у квалитет међуљудских односа у војним академијама како би се обезбедила полазна основа за рад саветовања и програма мера који је уследио. Истраживање је извршила екипа наставника Војне академије КоВ-а, а узорком испитаника – старешина, наставника и питомаца – обухваћене су све војне академије. Добијени резултати су у сажетом облику достављени свим учесницима, а они најважнији презентовани су на самом саветовању. Резултат истраживања је студија *Међуљудски односи у војним академијама* (Шипка, Касагић, Пајевић, Килибарда, Маравић, 1991). Други задатак – „Прилагођеност студената војних академија полигонским условима као компонента критеријума војничке успешности“ (руководилац истраживачког задатка био је проф. др Десимир Пајевић) реализован је у сарадњи Војне академије и Одсека за војну социологију и психологију Института ратне вештине у складу са планом рада у 1994–1995. години. Циљ истраживања био је да се сагледа колико се студенти војних академија успешно прилагођавају летњој и зимској полигонској обуци и који су основни социопсихолошки фактори од којих зависе процес и успешност прилагођавања. Испитивањем су обухваћени студенти (прва и друга година школовања) Војне академије Војске Југославије и Војнотехничке академије који су били на летњој („Пескови 94“) и зимској полигонској обуци („Копаоник 95“). Добијени резултати су у сажетом облику презентовани старешинама и наставницима Војне академије Војске Југославије у оквиру војностручне обуке. У посебној студији *Прилагођеност студената Војне академије полигонским условима обуке* они се приказују у целини, а намењени су свима онима који организују и реализују васпитно-образовни процес у војним академијама. Трећи задатак – „Допринос полигонске обуке социопсихолошкој зрелости студената Војне академије Војске Југославије“ реализовао је истраживачки тим проф. др Десимира Пајевића: Јан Марчек, Недељко Ђенић и Нада Данић. Резултат ових истраживачких задатака су две студије: *Прилагођеност студената војних академија полигонским условима обуке* (Пајевић, Марчек, Ђенић, 1995) и *Социјално-психолошка интегрисаност студенских водова на полигонској обуци* (Пајевић, Марчек, Данић, Ђенић, 1998). Осим опште прилагођености, која је углавном третирана, истраживањем је обухваћен један ужи аспект прилагођености – социопсихолошка прилагођеност на нивоу вода као основног сегмента војне организације. Зато проучавање ефеката полигонске обуке на социјализацију личности и јачање кохезивности студентских водова представља веома важан истраживачки проблем за војну организацију. Циљ овог истраживања није био само да се утврди степен интегрисаности студентских водова на полигонској обуци, већ да се открију и одређене законитости које утичу на групну динамику.

Поштујући основне постулате научноистраживачког рада (поузданост, прецизност, потпуност и систематичност), припадници Института за стратегијска истраживања реализовањем бројних истраживачких пројеката и учешћем у раду научних и стручних скупова дали

су значајан допринос развоју науке. Сам рад био је двоструко условљен. Најпре местом и улогом науке коју она има у земљи и посебно у војсци, а затим и објективним и субјективним могућностима Института и његове научне критичне масе да генерише нова знања. Може се рећи да је први услов, који је за Институт био спољни услов, у периоду до 1990. позитивно материјализован, јер се за научну делатност издвајало 8–10% буџета ЈНА, што је тада било на нивоу развијених армија. Док је у том релативно кратком периоду улога науке у оружаним снагама расла, од почетка 1990-их буџетска подршка истраживањима на пољу друштвено-хуманистичких наука је минимизирана, док је њен значај истовремено растао. Други услов, који је за Институт унутрашњи, без обзира на видљиве резултате није достигао потребан ниво, јер критична научна маса углавном није обезбеђивала оптимално генерисање новог знања, посебно у ратној вештини. При процени и вредновању остварених резултата научноистраживачког рада уочава се да је у одређеним периодима превише био изражен теоријски приступ и висок ниво општости, што је било и прихватљиво с обзиром на стање теоријске мисли у области ратне вештине и дугорочна опредељења о месту и улози Института. Две су основне карактеристике овог периода. На првом месту био је то период претежно квантитативног раста и, у методолошком смислу, наглашенијег присуства теоријско-дедуктивног научног метода и дескрипције. Кључни циљ Института био је да се из претежно квантитативно-дескриптивне фазе пређе у нову, вишу фазу, где би кључни критеријум вредновања научног доприноса били квалитет и употребна вредност резултата. За то су била неопходна фундаментална, дакле теоријска истраживања, методолошки и филозофски поуздано утемељена. Теоријско-дедуктивни приступ проблемима стратегије државе и војној стратегији био је нужан, а емпиријски у сфери ратне вештине на два начина. Први, већ прилично уходан, посредством вежби, нарочито вежби опстанка (јединица, команди), а други симулацијама на моделима посредством информационе технологије.

Разбијање југословенске државе и значајне промене у ближе и даље окружењу неминовно су се одразиле на избор истраживачких задатака, али и на организацију и динамику истраживачког рада. Динамика, обим и интензитет промена у свим сферама значајним за војску захтевали су брзо реаговање и правовремена адекватна решења, која се устаљеним дугорочним планирањем и провођењем комплетних и комплексних научноистраживачких задатака нису могла изналазити. У условима када су престала да важе основна доктринарна решења претходне Југославије, а нових још није било, или нису у потпуности била артикулисана, Институт је настојао да се оријентише на акциона истраживања од значаја за систем одбране, задатке мање по обиму, али знатно примењивије и корисније за конкретне услове, што је, уз хроничну непопуњеност одговарајућим истраживачким кадром, наметнуло пројектну организацију рада као најбоље решење за рационално коришћење постојећих материјалних и људских ресурса.

Од 2006. године Институт за стратегијска истраживања реализовао је пројекте чији су резултати истраживања имали практичне импликације у различитим сегментима наука одбране. Неки од резултата били су у функцији подршке стратегијском одлучивању, имајући у виду чињеницу да је увелико била присутна реформа система одбране и Војске Србије. Резултати истраживања пружали су научну аргументацију да ли и шта треба мењати у реформским корацима који су се предузимали протеклих година. Посматрано у целини, може се рећи да је Институт, по природи своје делатности, био у прилици да непосредно доприноси развоју наука одбране у мери у којој су разноврсност и актуелност истраживаних про-

блема и коректност и оригиналност примењених методолошких процедура гарантовали поузданост добијених резултата и њихову употребну вредност у научнотеоријском и практичном смислу. Институт је то чинио и чини упркос бројним тешкоћама, већином наслеђених из прошлости, као што су дугогодишња непопуњеност одговарајућим кадром, односно недовољан број експерата у оквиру одређених научних области. Решавањем ових проблема може се очекивати и већи учинак настојања запослених да буду у функцији развоја научне мисли као једне од битних претпоставки унапређивања праксе обрмбеног организовања и функционисања.

Пројекти Института за стратегијска истраживања 1984–1992.

Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ

Пројекат је реализован од 1984. до 1990. године. Иницијативу за ово истраживање покренуо је Савет за научноистраживачки рад у Оружаним снагама СФРЈ на седници у јулу 1980. године. Идеју су затим подржали Савезно извршно веће и Одбор за народну одбрану Савезног већа Скупштине СФРЈ. На основу закључака са састанка представника савезних, републичких и покрајинских органа и организација за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту и научну делатност одржаног у Београду 24. септембра 1981. израђен је Нацрт научноистраживачког макропројекта „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ”. Од самог почетка истраживање је замишљено као југословенски макропројекат. Требало је да се врши на југословенском узорку и на целокупној територији СФРЈ, да се у њега укључе научне институције из целе земље и да у финансирању и реализацији учествују федерација, републике и аутономне покрајине.

Пројектом је предвиђено да републичке и покрајинске научне организације и ЈНА истраже оспособљеност и припремљеност друштвено-политичког система, привреде, друштвених делатности и становништва свих република и покрајина за њихову активну улогу у општенародној одбрани и друштвеној самозаштити у миру, ванредним приликама и општенародном одбрамбеном рату и да предложи мере за доградњу и усавршавање ових припрема у целини. У току 1981. и 1982. Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА извршио је предистраживања на целокупној територији СФРЈ о стању у овој области, одржао низ консултација у свим републикама и аутономним покрајинама, организовао два научна скупа и верификовао идејну скицу истраживања. Идејна скица верификована је на научним скуповима и од стране начелника Генералштаба. Истраживање је 9. јула 1981. подржао Савет самоуправних интересних заједница науке Југославије и сагласио се да се пројекат уврсти у групу пројеката општејугословенског значаја. Савет за народну одбрану Председништва СФРЈ на седници 30. јуна 1983. размотрио је и подржао ово истраживање. У току 1983. Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА урадио је макропројекат „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ” (истраживање припремљености друштвено-политичког система, привреде и друштвених делатности за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту у ванредним приликама и у општенародном одбрамбеном рату). Аутори макропројекта били су пуковници Анте Беговић, мр Милан Пујић и Радован

Радиновић. Као прилог макропројекту урађена је библиографија од 911 алфаветарских јединица. Макропројекат је верификован од стране пет рецензената и на научном скупу. На основу усвојеног макропројекта у октобру 1983. чланице Савета самоуправних интересних заједница науке Југославије и Савет за научноистраживачки рад у Оружаним снагама СФРЈ као представник ЈНА приступили су потписивању самоуправног споразума о формирању, реализацији и финансирању пројекта. Тиме је практично отпочео стварни процес његове реализације. Пројекат „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ“ реализован је од 1983. до 1989. године. Циљ истраживања био је да се у основним елементима сагледа развој, изучи стање и уоче основни правци даљег развоја општенародне одбране и друштвене самозаштите и да се отпочне систематско изучавање општенародне одбране и друштвене самозаштите у свим секторима друштва и у свим научним областима које су непосредно повезане са остварењем и даљим развојем тог аутохтоног модела одбране.

Чланице Савета самоуправних интересних заједница науке Југославије сагласиле су се да главни координатор реализације пројекта буде Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА, односно Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ у Београду, а да носиоци послова и координатори по републикама и покрајинама буду Институт за друштвена истраживања Факултета политичких наука „Вељко Влаховић“ Сарајево за истраживачку област „Припремљеност друштвених делатности за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту у ванредним приликама и у рату“; Институт за друштвено-економска истраживања Економског факултета Универзитета „Вељко Влаховић“ Подгорица за тему „Руковођење општенародном одбраном и друштвеном самозаштитом“; Економски институт Загреб и Институт за индустријске системе Факултета техничких наука Универзитета Нови Сад за тему „Припремљеност привреде за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту у ванредним приликама и у рату“; Институт за политичко-правна истраживања Правног факултета Универзитета „Кирил и Методије“ Скопље и Институт за социологију, политичке науке и новинарство Љубљана за тему „Припремљеност друштвено-политичког система за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту“; Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд за тему „Угрожавање безбедности СФРЈ специјалним ратом“; Институт „Борис Кидрич“ Винча за тему „Припремљеност цивилне заштите за деловање у миру и у рату“; Институт Економског факултета Приштина за тему „Припремљеност система осматрања и обавештавања у ДПЗ Југославије за функционисање у миру, ванредним приликама и општенародном одбрамбеном рату“; Институт за стратегијска истраживања Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ за теме „Припремљеност становништва за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту“, „Угрожавање СФРЈ оружаном агресијом“ и за израду синтетичке студије *Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ*. Поред тога, за поједине задатке били су ангажовани и други институти, факултети или научни радници као појединци. Укупно је, стално или повремено, било ангажовано око 250 научних радника.

До 30. јуна 1985. године израђен је и верификован макропројекат и сви потпројекти и успостављена је организација истраживања. Током 1986. у научним установама република и покрајина радило се на већем броју потпројеката, а у оружаним снагама на два потпројекта. У 1986. години обрађен је велики број емпиријских података за цео макропројекат и урађено свих девет потпројеката. У 1987. завршен је рад на свим потпројектима, а верификован је и део добијених резултата. У 1988. завршена су сва планирана истраживања. Током

1989. рађена је припрема завршне студије пројекта и њена верификација на Колегијуму начелника Генералштаба. Институт је наставио рад на саопштавању резултата истраживања, односно на припреми, штампању и дистрибуцији појединих студија одређеним корисницима у СФРЈ, прикупљању идејних скица и изради макропројекта за даља истраживања, изради потпројекта за истраживање по појединим областима, теренским истраживањима по потпројектима, као и рад на иновирању и реорганизацији органа и радних тимова за даља истраживања (конституисање Савета пројекта, Научног већа, Координационог одбора, радних тимова). Извршена је верификација завршне студије, спроведен је поступак дораде и побољшан текст према захтевима изнесеним у поступку верификације. Како је у питању био врло комплексан истраживачки подухват општејугословенског значаја, 1989. обављене су и све потребне организационе припреме за израду његове коначне верзије и потписивање међуинституционалног споразума о организацији и финансирању замишљеног истраживања на нивоу СФРЈ. Године 1990. реализована су два пројекта потребна за наставак истраживања. Завршне студије су одштампане и биле спремне за дистрибуцију крајем 1990. године. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник Милан Пујић.

Прошивелектронска борба у систему општенародне одбране и СФРЈ

Наредбом савезног секретара за народну одбрану од 27. јануара 1983. отворен је истраживачки задатак „Противелектронска борба у систему општенародне одбране СФРЈ”. Наредбом начелника Генералштаба ЈНА од 27. јануара 1983. за носиоце истраживања одређени су Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито”, односно Институт за стратегијска истраживања. Пројектовање задатка и истраживање реализовани су у периоду од 1983. до 1986. године. Циљ истраживања био је да се сагледају место, улога и значај противелектронске борбе у систему општенародне одбране и друштвене самозаштите, достигнути степен дејства у условима интензивних противелектронских дејстава и могућа решења ради достизања довољне ефикасности дејстава у општенародном одбрамбеном рату. С обзиром на сложеност предмета истраживања, научни циљ је остварен са различитим нивоом спознаје за поједине области противелектронске борбе, од дескрипције, класификације и објашњења до прогнозирања. Истраживачки тим израдио је пројекат који захвата противелектронску борбу у целини. Полазну основу у пројектовању и истраживању чинила је противелектронска борба као проблем у савременим условима, јер вођење рата и оружане борбе подразумева интензивно и разноврсно вођење свих видова и облика противелектронске борбе. Ово је наметало потребу да се свестрано истраже наше способности за вођење противелектронске борбе у општенародном одбрамбеном рату. Овим пројектом требало је истражити могућности и начине заштите електронских средстава и система, снага, средстава ратне технике и објеката од агресоровог електронског извиђања, противелектронских дејстава и противелектронских борбених дејстава. Такође, требало је истражити како нашим електронским извиђањем противелектронским дејствима и противелектронским борбеним дејствима угрозити агресорова електронска средства и системе, снаге, ратну технику и објекте. Израђена је 21 студија. Студије су достављене командама, штабовима и управама на коришћење. Истраживање је реализовао кадар груписан у 19 тимова и пет група, са укупно 156 истраживача.

Истраживање је реализовано кроз три глобалне фазе: теоријску, примењену и завршну. Пројектом постављени општи, практични, научни циљеви у потпуности су реализовани:

- а) сагледани су место, улога и значај противелектронске борбе у систему општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ, достигнути степен оспособљености за дејства у условима интензивних противелектронских дејстава и могућа решења у циљу достизања довољне ефикасности дејстава у општенародном одбрамбеном рату до 2000. године;
- б) сагледане су могућности потенцијалних агресора на нашу земљу у погледу развоја, начина употребе снага и средстава за противелектронску борбу. У складу с тим исказане су наше потребе и могућности у погледу даљег развоја и доградње противелектронске борбе на бази јединствених решења у оквиру система општенародне одбране и друштвене самозаштите са тежиштем ослањања на сопствене снаге. Поред тога, први пут је дефинисана јединствена терминологија у области противелектронске борбе и назначени су потреба и начин нормативног регулисања проблематике везане за противелектронску борбу;
- ц) стечена су и систематизована одговарајућа научна сазнања у области противелектронске борбе.

С обзиром на сложеност предмета истраживања, научни циљ је остварен са различитим нивоом спознаје за поједине области противелектронске борбе, од дескрипције, класификације и објашњења до прогнозирања. Реализацијом овог истраживања омогућени су доградња организационе и функционалне структуре из области противелектронске борбе, затим израда смерница и планова развоја снага и средстава из противелектронске борбе, решавање проблема везаних за јединственост противелектронске борбе и њеног места у систему општенародне одбране СФРЈ, провођење противелектронске заштите као тежишног питања из области противелектронске борбе, нормативно регулисање и новелирање правила и упутстава везаних за противелектронску борбу. Научну верификацију резултата истраживања у целини, а посебно извештаја о истраживању извршило је Научно-наставно веће Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Да би се резултати овог истраживања искористили у пракси, предложено је да се на нивоу Генералштаба ЈНА утврде могућности и начин примене резултата истраживања у пракси, да се организује саветовање с циљем упознавања одговарајућег нивоа старешина са резултатима и начином примене резултата истраживања у пракси, да се изврши стручна редакција свих студија и сепарата, да се регулишу штампање и дистрибуција студија и сепарата, као и да се објави посебан број едиције „Савремени стратегијски проблеми“ на тему „Противелектронска борба“. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Душан Бањац.

Тишово војно дело

Макропројекат „Титов допринос савременом социјализму и марксизму“ састојао се од девет пројеката од којих је један „Титово војно дело“. Циљ истраживања био је да се систематски истражи и прегледно изложи суштина Титовог војног дела и његов допринос, као стратега и војсковође, утемељењу, изградњи и развоју концепције и доктрине општенародне одбране, теорије и праксе ратне вештине и облика одбрамбене организације социјалистичког самоуправљања. Током 1986. приведен је крају рад на две парцијалне студије *Улога војне силе у социјалистичком преображају друштва* и *Војна организација револуције и социјалистичкој друштва* и верификовани су резултати истраживања. Током 1987. завр-

шен је рад на преосталим парцијалним истраживањима, као и резултатима истраживања који су њима добијени. Савет макропројекта исте године донео је одлуку да се истраживања у оквиру овог задатка продуже за две године, чиме је створен простор да се проблематика Брозовог доприноса унапређењу ратне вештине и војном делу уопште још боље и свеобухватније истражи.

Реализација научноистраживачког пројекта „Титово војно дело“ одвијала се у складу са планом и ставовима и закључцима Савета и Научног већа пројекта. Методом анализе садржаја Брозових сабраних и војних дела и историографских извора (близу 5.000 страна), као и методом интервјуа (1.000 страна) прикупљени су и сређени подаци о његовом војном мишљењу и деловању. Поред тога, у форми интерног издања у 11 свезака на 2.368 страна прикупљени су и сређени подаци о војном ангажовању значајнијих социјалистичких мислилаца и активиста. Довршено је пет пројектом предвиђених студија у којима је обрађено пет сегмената предмета истраживања. Прва верзија студије *Титов допринос његовој развоју марксистичког учења о улози војне силе у социјалистичком преобраћају друштва* била је предмет расправе на научном скупу. На основу примедба учесника уређена је друга верзија студије коју је верификовало Научно веће. У процесу верификације (научни скуп и Научно веће) учествовало је 66 научних и стручних радника. Прва верзија студије *Титов допринос стварању и развоју војне организације родноослободилачког рата, социјалистичке револуције и социјалистичког друштва* такође је разматрана на научном скупу. На основу примедба и сугестија његових учесника урађена је друга верзија студије коју је верификовало Научно веће. У процесу верификације учествовало је 58 научних и стручних радника. Слична процедура примењена је и приликом израде студије *Титов допринос ратној вештини Народноослободилачког рата, социјалистичке револуције и одбране социјалистичког друштва*. Основу за израду ове студије, поред Титових сабраних и војних дела, чиниле су и две, за потребе пројекта написане, историографске студије (студија о операцији Народноослободилачког рата, 167 страна, 30 схема и 22 стране назива релевантних докумената; студија о тактици Народноослободилачког рата, 223 стране). Студија израђена на основу ових података није прихваћена, већ се приступило изради друге верзије, о којој се затим расправљало на научном скупу, где су дате бројне примедбе и сугестије. Након дораде студија је дата на три рецензије (генерал-пуковник Вељко Кадијевић, генерал армије Никола Љубичић и адмирал флоте Бранко Мамула). Научно веће усвојило је ову студију као грађу за даљи рад (темељну прераду и редиговање). У процесу верификације (са примедбама, сугестијама и оценама) учествовало је 89 научних и стручних радника. Током рада на студији *Титов допринос његовој развоју марксистичке теорије рата* урађене су две верзије. Прву верзију рецензирала су четири рецензента, након чега је студија дорађена и усвојена на Научном већу као грађа за израду синтетичке студије. Студија *Титов допринос теорији војних субјеката и војних облика Народноослободилачког рата, социјалистичке револуције и рата који би се водио за одбрану социјалистичког друштва* имала је три верзије од којих је последња усвојена на седници Научног већа као грађа за израду синтетичке студије. У процесу верификације (колоквиј, рецензије и научни скуп) учествовала су 74 научна и стручна радника. Полазећи од тога да у књигама о Титовој војној активности најистакнутије место и значај треба да добију војна организација и ратна вештина, као и да социолошка, филозофска и политичка обележја Титовог војног деловања треба да буду презентована у мери која је нужна за дубље расветљавање његовог односа према војној организацији и ратној

вештини, усвојено је да резултати истраживања буду подељени у два дела књиге под називом *Титово војно дело*. Прва књига са поднасловом *Сјавови о рају војној сили, војним субјектима и облицима* требало је да садржи три већ написане парцијалне студије: *Титов допринос њримени и развоју марксистичке теорије раја, Теорија војних субјеката и облика Народноослободилачкој раја, социјалистичке револуције и раја који би се водио за одбрану социјалистичкој грушва и Примена и развој марксистичкој учења о улози војне силе у социјалистичком ѡреображају грушва*. У другу књигу поднаслова *Војна орјанизација и рајна вештина* биле би укључене већ написане студије о Брозовом доприносу стварању и развоју војне организације Народноослободилачког рата, социјалистичке револуције и социјалистичког друштва, као и његовом доприносу ратној вештини.

У кабинету савезног секретара за народну одбрану 26. децембра 1989. одржан је саста-
нак на коме су разматрани степен реализације пројекта „Титово војно дело” и предлог за његову финализацију. Поред савезног секретара састанку су присуствовали: генерал армије Вељко Кадиевић, начелник Генералштаба оружаних снага; генерал-пуковник Благоје Ацић, председник Научног већа пројекта; генерал-пуковник у пензији Рахмија Каденић, начелник Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито”; вицеадмирал Љубивоје Јокић, начелник кабинета савезног секретара за народну одбрану; генерал-мајор Вулета Вулетич и пуковник др Ејуб Кучук, руководилац пројекта. Закључено је да до 30. јуна 1990. треба написати синтетичку студију *Титово војно дело* у две књиге. За писца прве књиге одређен је пуковник др Ејуб Кучук, док је аутор друге био генерал-потпуковник Бошко Ранитовић. На предлог савезног секретара, као помоћ ауторима требало је да буде одређен по један млађи научни радник по избору Института за стратегијска истраживања. За писање синтеза, поред већ написаних пет аналитичких студија, требало је користити казивања Брозових сарадника и сабораца. У складу са ставовима савезног секретара за народну одбрану и теоријско-методолошким постулатима пројекта, све аспекте Титове војне делатности у синтетичкој студији требало је вредновати са становишта њиховог доприноса савременом социјализму и марксизму, а најистакнутије место требало је да добију војна организација и ратна вештина. Сугестија савезног секретара била је да приликом израде ових синтеза посебно треба имати у виду њихову практичну употребљивост као научног, едукативног и пропагандног штива. Он је потенцирао значај научног приступа у процени Брозовог војног дела и његових појединих аспеката и указао на могуће штетне последице извођења кривих закључака. Рекао је да није потребно ништа глорификовати. Нагласио је значај историјског дијалектичког приступа предмету истраживања. Скренуо је пажњу на потребу исказивања логичког споја између Брозове војне активности у Народноослободилачком рату и послератном периоду, указујући да ће ово друго бити теже обрадити. Одлучено је и да до 30. јуна 1990. за публикавање треба припремити пет парцијалних студија у тиражу од 300 примерака за интерну употребу у ЈНА. За уредника студија одређен је пуковник Антун Малић. Центар за војнонаучну документацију и информације требало је да до краја 1990. припреми за штампу *Библиографије – сјрани и домаћи аутори о Титу као војсковођи и војном мислиоцу*. Одлучено је да руководилац пројекта остане пуковник др Кучук. На основу парцијалних студија завршена је глобална студија која је публикована 1991. под називом *Титово војно дело*. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Ејуб Кучук, а сарадници из Института били су пуковник др Бранко Латас, потпуковник Војислав Андоновић и цивилно лице Злата Броз.

Научна конференција у оквиру пројекта „Тишово војно дело“

Стратегија општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ

Институт за стратегијска истраживања израдио је доктринарни документ Стратегија општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ. Истраживање и израда студије обављени су од 1984. до 1987. године. Циљ истраживања био је стварање услова за израду доктринарног документа за организовање, припремање и функционисање југословенског друштва и свих његових субјеката у одбрани и заштити у миру, ванредним приликама и рату. Овим нормативним документом захваћено је и на одговарајући начин обрађено пет поглавља. Прво – „Југославија и савремени свет“, друго – „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита“; треће – „Припреме за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту“; четврто – „Ванредне прилике изазване субверзивним деловањем унутрашњег и спољњег непријатеља“; пето – „Општенародни одбрамбени рат“. Доктринарни документ Стратегија општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ усвојило је Председништво СФРЈ на седници 20. маја 1987. године. У овом документу дат је целовит систем погледа југословенског друштва на сложену проблематику одбране и заштите и у идејно-политичком и војнотехнолошком и организационом погледу. Стратегија општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ била је намењена радним људима и грађанима СФРЈ и другим субјектима општенародне одбране и друштвене самозаштите у решавању текућих и дугорочних проблема одбране и самозаштите. Штампана је у тиражу од 50.000 примерака. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник Анте Беговић, а сарађивали су потпуковник Боро Поповић и Јованка Шарановић.

Усавршавање система противваздушне десантне борбе

Године 1986. објављени су резултати истраживања и презентовани у пет парцијалних студија и две синтетичке студије: *Борба против оперативне-стратејске ваздушне десантне борбе и борба против хеликоптерских десаната*. Синтетичке студије рађене су у периоду 1984–1986. године. На основу синтетичких студија у току 1987. израђен је план активности за примену резултата истраживања. Поред тога, 1989. израђени су симулациони модели ваздушних десаната и противваздушне десантне борбе на тактичкој вежбаоници у Центру високих војних школа Ратног ваздухопловства и противваздушне одбране. Студија је достављена на коришћење командама, штабовима и установама. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Лазар Бодражић.

Пројекат „Кобац“

Овај пројекат био је у Плану рада за 1986. годину. Крајем јануара 1986. одржане су седнице пројектног савета, током фебруара рађен је извештај, а током маја саопштени су резултати истраживања. Носилац активности био је пуковник др Душан Бањац, у сарадњи са истраживачима из института и спољним сарадницима. Припремом саветовања руководио је пуковник др Душан Бањац, у сарадњи са радним тимом у Савезном секретаријату за народну одбрану. Реализација је извршена у марту 1989. године.

Пројекат „Вихор-84“

Завршна обрада научноистраживачког пројекта по задатку „Вихор-84“ трајала је од 6. јануара до 31. маја 1986. године. Синтетичка студија рађена је од 6. јануара до 30. јуна. Урађена је припрема квалитативних метода за одређивање борбених могућности система ПДБ. Носилац реализације пројекта био је пуковник др Лазар Бодражић, а сарађивали су истраживачи из института и спољни сарадници.

Стратејска оружане борбе у Народноослободилачком рату

Циљ пројекта био је да се на основу расположиве грађе теоријски обради стратегија оружане борбе у Народноослободилачком рату и објави популарна публикација. Међутим, због недостатка научног кадра урађена је само идејна скица. Планирано је да се 1986. ради на већем броју примарних монографија. За 1987. планирана је израда синтетичке студије, а за 1988. објављивање резултата истраживања. Накнадно је оцењено да је рационалније да се резултати проведених истраживања превреднују и укључе у макропројекат „Титово војно дело“, у одговарајуће потпројекте.

Материјалне резерве

Пројекат је реализован под измењеним називом „Систем робних резерви до 2000. године“. Основни циљ био је да се критички оцени остваривање циљних функција система робних резерви у свим структурама друштва, са становишта потреба и захтева концепције и система општенародне одбране и друштвене самозаштите СФРЈ у миру и у рату, да се спознају утицаји релевантних чинилаца спољњег и унутрашњег окружења који детерминишу његову организацију и развој и да се на основу добијених резултата дају пројекције његовог развоја до 2000. године. Током 1988. планирани су израда завршне студије и њена верификација, кроз фазе преглед и верификација парцијалних студија, израда пројекција система

(финална студија), израда основа система робних резерви и верификација израђених студија на Научном већу и Савету пројекта. У току 1989. рађени су припрема и верификација завршне студије на Колегијуму начелника Генералштаба, а настављен је и рад на припреми материјала за саопштавање резултата истраживања (припрема, штампање и дистрибуција појединих студија одређеним корисницима у СФРЈ).

Програм истраживања требало је реализовати за 16 радних месеци, односно до 31. маја 1988. године. Завршен је уз доста тешкоћа средином децембра 1988. са закашњењем од пет и по месеци. У реализацији пројекта ангажовано је пет истраживачких институција и два тима из састава ЈНА, као спољни сарадници института, затим службени консултанти и рецензенти; укупно 73 лица истраживача и стручних сарадника. Урађено је 15 парцијалних студија и једна синтетичка под називом *Основе пројекције развоја система робних резерви Југославије*. Пројекат је верификован на нивоу Колегијума начелника Генералштаба. Истраживања су потврдила оправданост опредељења на којима се заснива садашњи систем робних резерви: јединствено коришћење извора и јединствено материјално обезбеђење становништва, оружаних снага и привреде у општеној одбрани, јединство система и функција робних резерви и њихово размештање на целој територији СФРЈ у складу са стратегијско-оперативним захтевима одбране и потребама привреде у рату и миру. У пракси ова опредељења нису потпуно и доследно операционализована. Поред тога, истраживања су показала да је неопходно извршити корекције постојећих критеријума образовања и успостављање бољег механизма финансирања робних резерви и ефикасније управљање системом робних резерви. Резултати истраживања добијени овим пројектом коришћени су за одређивање савезних, републичких и општинских резерви. Руководилац научно-истраживачког пројекта био је пуковник др Војин Мрвић.

Поводом Дана ЈНА савезни секретар за народну одбрану генерал-пуковник Вељко Кадјевић доделио је Награду „22. децембар“ четрнаесторици аутора чија су дела оцењена као најуспешнија у 1989. години. Из области војне економике пуковник др Војин Мрвић награђен је за докторску дисертацију „Обезбеђеност храном дефицитарних подручја Југославије“. Награде је уручио начелник Генералштаба Оружаних снага СФРЈ генерал-потпуковник Благоје Ацић на свечаности одржаној 18. децембра 1989. у Дому ЈНА у Београду.

Опасност од оружане агресије на СФРЈ

Циљ истраживања на пројекту „Опасност од оружане агресије на СФРЈ“ био је да се утврде релевантни скупови фактора који у том периоду, а нарочито у будућем развоју, условљавају и узрокују врсте и модалитете реалне и потенцијалне агресије на независност, суверенитет и територијални интегритет СФРЈ без обзира на то одакле те опасности долазиле. Пројект су чиниле четири посебне истраживачке теме: „Војно-политички и стратегијски чиниоци у процени опасности од оружане агресије на СФРЈ“, „Тенденције развоја савременог наоружања у наредној деценији (1990–2000) и њихов утицај на безбедност СФРЈ и концепцију и доктрину општеној одбране и друштвене самозаштите“, „Војно-политички и стратегијски интереси и циљеви СФРЈ у међународним активностима и преговорима о разоружању“ и „Стратегија и стратегијско-оперативна искуства и поуке локалних ратова 1980-их година“. Током 1986. године за све четири теме урађена је обимна пројектна документација и прикупљени су значајни фондови научне грађе. У оквиру рада на теми „Тенденције развоја савременог наоружања у наредној деценији (1990–2000) и њихов утицај на

безбедност СФРЈ и концепцију и доктрину општенародне одбране и друштвене самозаштите“ одржан је научни скуп чији су резултати објављени у посебној свесци периодике Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Радећи на теми „Војно-политички и стратегијски интереси и циљеви СФРЈ у међународним активностима и преговорима о разоружању“, представници ЦОССИС-а учествовали су за потребе Савезног извршног већа у изради низа студија и материјала за деловање југословенске делегације на састанку Комитета за европску безбедност и сарадњу у Бечу. Током 1987. реализовани су делови истраживања према пројектној документацији. У 1988. радило се на пет парцијалних студија и три превода, а организован је и међународни научни скуп о проблемима одбране малих и несврстаних земаља. Године 1989. завршене су студије: *Трка у наоружању и безбедности СФРЈ, Ојасности од оружане агресије на СФРЈ* (синтетичка студија), *Мојћност сїраїеїјскої изненађења оружаном агресијом на СФРЈ* (израђен је концепт студија, прикупљена је и проучена грађа и урађена је прва верзија студије), *Сїраїеїјска и сїраїеїјско-оїераїивна искуїва и їоуке из локалних раїова осамдесетїих їодина* (прикупљени и обрађени подаци), *Југословенска неїријаїеїјска емиїрација и њена улога у їриїреми и извршењу агресије на СФРЈ*. Године 1990. рађено је на студијама *Мојћности сїраїеїјскої изненађења оружаном агресијом на СФРЈ* и *Сїраїеїјска и сїраїеїјско-оїераїивна искуїва и їоуке из локалних раїова осамдесетїих їодина*. Од 1981. до 1985. урађено је шест студија. Реализацијом Плана научноистраживачког рада током 1988. завршене су парцијалне и израђене синтетичке студије за четири истраживачке теме: „Непријатељска емиграција и њена улога у припреми и извршењу оружане агресије на СФРЈ“, „Војна политика, доктрина и стратегија САД (НАТО)“, „Војна политика, доктрина и стратегија СССР (Варшавски уговор)“ и „Опасност од оружане агресије на СФРЈ“. У оквиру овог пројекта написано је шест парцијалних и једна синтетичка студија *Ојасности од оружане агресије на СФРЈ*. Поред тога, објављено је седам књига превода чији се садржаји односе на моћ и политику, војну моћ суперсила, развој копнених војски до 2000. године, сукобе ниског интензитета и друге проблеме од значаја за потпуније сагледавање опасности од оружане агресије на СФРЈ. Написане студије, као и књиге превода, коришћене су у наставном процесу у Центру високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“ и послужиле су за даља истраживања ове проблематике. Руководилац научноистраживачког тима био је капетан бојног брода мр Владислав Читаковић.

Систем образовања и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ

Пројекат „Систем образовања и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ“ планиран је Планом Генералштаба Оружаних снага за период 1986–1990. и реализован је од 1987. до 1990. године. Носилац реализације пројекта био је Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ – Институт за стратегијска истраживања. Идејна скица пројекта разматрана је на седници Научно-наставног већа Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ 18. јуна 1986. године. Циљ пројекта био је научно сагледавање организације и реализације система образовања и васпитања у оружаним снагама ради његовог осавремењивања и усклађивања са даљим развојем концепције и доктрине општенародне одбране. Домет научне аспирације у овом истраживању били су научна дискрипција и објашњење појава и процеса са циљем рационализације и доградње система, посебно са аспекта његове функционалности и ефикасности. Тежиште истраживања усмерено је на систем борбене обуке и васпитања у оружаним снагама за који је

примењен потпуни истраживачки поступак и организовано и спроведено емпиријско истраживање. Тежиште у емпиријским истраживањима дато је подсистему борбене обуке и васпитања војника и јединица, а у студијском делу оно је на теоријској обради проблема образовања старешинског кадра у ЈНА. Емпиријским истраживањем „егзактним методама истражене су основне психолошке, социолошке и физичке карактеристике регрута и њихов утицај на успешност војника у обуци и васпитању“, са општим циљем „да се анализира утицај фактора личности војника у постизању веће успешности у обуци и васпитању и на основу тога предложи поступци и мере за избор и распоред регрута, као и методе у обуци и васпитању војника којима се постиже оптимална успешност војника у ЈНА. Општи циљ реализован је посебним циљевима: 1) валидација инструмената и метода истраживања овог проблема; 2) коришћење резултата прелиминарног истраживања као егзактних показатеља објективног психофизичког стања регрутне популације и његов одраз на војничку успешност и понашање. Резултати прелиминарног истраживања имали су двоструку намену: 1) корекција и доградња инструментарија за потребе дубљег, лонгитудиналног истраживања наведеног проблема и 2) као верификоване показатеље карактеристика личности војника нужно је на прави начин искористити у обуци и васпитању војника у ЈНА“.

За реализацију планираног истраживања одабран је репрезентативан узорак од 2.000 војника са којима је урађена батерија тестова за процену когнитивних способности, конативних карактеристика, социјалних ставова и вредносних судова, моторичких способности, физичких карактеристика и војничке успешности. Након шест месеци обуке спроведено је ретестирање са мањим, али и даље репрезентативним узорком тако да се могао проценити утицај карактеристика личности војника на њихову успешност у обуци и васпитању. Проблем образовања старешинског кадра захваћен је углавном теоријским студијама. Извршено је обимно емпиријско истраживање, а резултати су сумирани и на потребном нивоу уопштени у синтетичкој студији *Систем обуке и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ* и достављени наручиоцу истраживања и корисницима. Друга целина научноистраживачког макропројекта „Систем образовања и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ“ било је истраживање функционалности и ефикасности система образовања у ЈНА. Предмет истраживања просторно је био лоциран на институционално-школско образовање и васпитање старешинског кадра. Истраживање је обухватило развој војног школства, детерминанте образовања старешинског кадра, компаративну анализу савремених едукативних система у страним армијама, анализу актуелног војношколског система по нивоима школовања и анализу процеса образовања старешина.

На основу резултата критичке анализе актуелног система образовања ЈНА и сагледавања савремених друштвених, научних, техничких и других захтева и потреба, као и предвиђања физиономије будућег рата, разрађен је теоријски модел рационалног система војног образовања у ЈНА. Пројекат је верификован према предвиђеној методологији 1987. године. У току 1989. рађени су интерпретација емпиријског истраживања, монографија и студија, као и синтетичка студија, извештај о истраживању и на крају верификација на нивоу Генералштаба Оружаних снага. Реализован је у планираном року, до краја 1990. године. Студијски део истраживања посебно је обрађен у синтетичкој студији *Систем образовања старешинског кадра ЈНА*. Резултати истраживачког и студијског рада у овом задатку имали су употребну вредност у пракси. Поред сумирања основних показатеља истраживања, у синтетичким студијама изведени су закључци о целинама проблема у борбеној обуци војника и јединица и образовању старешинског кадра и дате су прероруке (предлози) о мера-

ма које би било целисходно донети на стратегијском нивоу руковођења системом обуке и васпитања у целини. У оквиру синтетичке студије *Систем борбене обуке војника, сџарешина и јединица*, поред осталог, презентовани су и закључци емпиријске студије пуковника др Звонимира Џамоње и сарадника под називом *Утицај психофизичких карактеристика рејруића на успешност обуке војника у ЈНА*. Такође, у оквиру синтетичке студије *Систем образовања у ЈНА*, сумирани су резултати истраживања „Утицај васпитно-образовног процеса на мењање и развој неких особина личности питомца“, што је касније допуњено и објављено у монографији професора др Љубомира Касагића *Особине личности иишмоца као фактор успешности и производ образовно-васпитне дјелатности Војне академије КоВ*. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Станко Нишић.

Систем руковођења и командовања на рајишћу и војишћу

Циљ истраживања био је да се, поред доприноса развоју теорије, предлагањем одређених решења унапреди пракса руковођења и командовања у оружаним снагама и општеној одбрани у целини. Године 1986. обављена су предистраживања и систематизована сазнања о истраживаном проблему, а 1987. извршене припреме за пројектовање. Током 1988. није се радило на пројекту, а 1989. истражена је обимна научна, искуствена и историјска литература из области управљања, општег и војног руковођења и на основу ње сачињена хрестоматија, анкетирани су врхунски војни руководиоци о неким основним питањима поставке задатка и израђена је идејна скица којом је предвиђено истраживање стратешког система руковођења. Исте године пуковник Вишњић, као руководилац истраживања, пуковници Томановић, Ристић и Бањац, потпуковник Лалић и спољни сарадници радили су на студијама *Историја руковођења и командовања на рајишћу и војишћу* и *Рад Врховне команде у рају и ванредним ситуацијама*. Одлуком начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ, донетој на предлог начелника Института за стратегијска истраживања на седници Колегијума 27. новембра 1989, обим послова имплицитан насловом задатка редуктован је на „Теоријски модел војног руковођења“, односно на студију коју је требало завршити током 1991. године. Године 1990. ревидиран је истраживачки пројекат и почео је рад на писању студије *Теоријски модел руковођења оружаним снагама*, због преусмерења Института на истраживање догађаја у току распада СФРЈ. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Душан Вишњић.

Научна изграђеност рајне вештине

Истраживачки пројекат „Научна изграђеност ратне вештине“ израђен је на основу Плана научноистраживачког рада у области ратне вештине у оружаним снагама за период 1986–1990. и Плана научноистраживачког рада у области ратне вештине у оружаним снагама за 1986. годину. Разлог за покретање овог пројекта била је чињеница да ратна вештина као научно мишљење о оружаном борби није до тада подвргавана целовитој методолошкој анализи, односно истраживању свих конститутивних елемената предмета, метода, језика и теорије. Због тога је научни циљ истраживања био да се продубе и среде дотадашња сазнања о предмету ратне вештине и изврши предистраживање језика и теорије. Практични циљ истраживања био је да се коначно утврди постојећи ниво научне изграђености наше ратне вештине и изврши њена комплекснија сазнајна доградња. Приликом истраживања предмета ратне вештине остварене су параметарска и функционална дескрипција са неопходним класификацијама и објашњењима. Истраживањима су обухваћени проблеми оружане борбе као односа

супротности борбених дејстава, садржаји и облици оружане борбе, принципи и законитости припреме и извођења борбених дејстава, организациона својства и могућности тактичких, оперативних и стратегијских јединица, проблеми борбеног обезбеђења, руковођење и командовање, материјално и позадинско обезбеђење, обука и васпитање. Године 1986. обављена су обимна предистраживања, извршена је организација истраживања и припремљена комплетна пројектна документација. Пројекат је дорађен 1987. године према сугестијама датим у процесу верификације и отпочело се са реализацијом у складу са њим. У 1988. и 1989. вршена су истраживања према устројеном пројекту. Урађено је пет монографија: *Предмет наше рајне вештине*, *Наша теорија рајне вештине*, *Језик наше рајне вештине*, *Методе наше рајне вештине* и *Организација научноистраживачког рада у рајној вештини*. Током 1990. написана је синтетичка студија *Научна израђеност научне рајне вештине или ђолемиције*. Верификација студије извршена је на научном скупу у децембру 1990. године. Ангажовани су научни капацитети Института за стратегијска истраживања, као и других научних институција у оружаним снагама и друштву. Руководилац научноистраживачког пројекта био је најпре пуковник др Обрад Вучинић, а затим капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић.

Почетни период рата

Тему истраживачког задатка „Почетни период рата“ одредио је савезни секретар за народну одбрану адмирал флоте Бранко Мамула. Истраживање је спроведено од 1986. до 1988. године. Предмет истраживања био је почетни период рата на југословенском ратишту у локалном рату који почиње изненадном агресијом снагама НАТО-а или Варшавског уговора са радикалним циљем. Циљеви истраживања били су да се сагледа стање, идентификују проблеми и предложе потребна побољшања и усавршавања која се односе на организацију, опремање, мобилизацију и развој, начела употребе, груписање и начин дејства оружаних снага у почетном периоду рата у изненадној агресији готовим снагама НАТО-а или Варшавског уговора. На основу комплетног и објективног сагледавања услова и могућности дејства агресора на југословенском ратишту у почетном периоду рата и ангажовања југословенских оружаних снага и других потенцијала друштва у супротстављању агресији, требало је сагледати појаве и проблеме стратегијског значаја који се најнепосредније одражавају на успешно вођење даљег тока рата. У току 1986. године урађен је идејни пројекат који је верификован на вишем нивоу и коначно усвојен на Колегијуму савезног секретара за народну одбрану. Усвојено је да се задатак продужи, тако да је уместо 1987. завршен 1988. године. Од јануара до јуна 1987. рађено је на изради организационог наређења, радног пројекта, теоријских студија и реализован је део емпиријског истраживања. Током 1988. спроведени су завршна истраживања и израда завршне студије, израда 14 теоријских студија, израда студије *Најважније операције НАТО и Варшавског уговора*, организована су истраживања на моделима и припремања радних тимова по војиштима, емпиријска истраживања по војиштима, израда завршне студије, израда извештаја о истраживању и на крају разматрање и верификација извештаја о целокупном пројекту. Завршна студија верификована је на расправи на Колегијуму начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ, а затим умножена и достављена на употребу организацијским јединицама Савезног секретаријата за народну одбрану и Генералштаба и командама војшта и корпуса. Студија се користила за процене почетног периода евентуалног рата, за организовање командно-штабних ратних вежби и израду планова употребе јединица. Руководилац пројекта био је пуковник мр Милорад Тимотић, а заменик пуковник Анте Беговић.

Наредни период рата

Пројекат је планиран током 1988. као наставак пројекта „Почетни период рата“ са циљем да се истраже могућности и проблеми трансформације облика оружане борбе из фронталног у комбиновани и партизански, као и услови који би настали уколико би Југославија била присиљена да води дуготрајни рат. Посебно је требало истражити питања функционисања политичког система, привреде и друштвених делатности у тим условима и питања материјалног обезбеђења дуготрајног рата. Пројекат је требало да се реализује од 1987. до 1990. године. Међутим, како због објективних околности „Почетни период рата“ није реализован у предвиђеном року (од 1985. до 1987), „Наредни период рата“ није се могао реализовати према предвиђеној динамици. У међувремену су наступиле и значајне промене у војно-политичкој ситуацији у окружењу, као и унутрашње друштвене промене. Због тога је на Колегијуму начелника Генералштаба Оружаних снага (1989) одлучено да се реализовање овог задатка одложи те он није ушао ни у предлог наредног средњорочног плана. Приступило се изради пројекта „Употреба Оружаних снага СФРЈ у ванредним приликама“. Предвиђене фазе у којима је требало реализовати пројекат „Наредни период рата“ биле су верификација идејне скице на Наставно-научном већу, разматрање и верификација идејне скице на Колегијуму начелника Генералштаба и савезног секретара за народну одбрану, организовање научног скупа на тему „Стратегијски проблеми наредног периода рата“, израда истраживачког пројекта и његова верификација, израда модела „Наредни период рата на југословенском ратишту“, организовање истраживања и на крају реализовање истраживања. Руководилац научноистраживачког пројекта „Наредни период рата“ био је пуковник др Лазар Бодражић, а његов заменик потпуковник мр Милан Лалић.

Употреба Оружаних снага СФРЈ у ванредним приликама

Колегијум начелника Генералштаба је током 1988. прихватио предлог Института да се научноистраживачки пројекат „Наредни период рата“ одложи, а да се уместо њега покрене нови пројекат – „Употреба Оружаних снага СФРЈ у ванредним приликама“. Предлог Института био је заснован на реалним научноистраживачким потребама оружаних снага, посебно на процени актуелног стања у Југославији, као и у међународним војно-политичким односима. Због тога овај пројекат није био планиран у Средњорочном плану научноистраживачког рада, већ као ванредни задатак на основу наређења начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ и постављен као приоритетан у 1989. години. Циљ пројекта био је да се истраже узроци и могуће последице ванредних прилика и, у вези с тим, улога, задаци и начин ангажовања оружаних снага у таквим приликама. Извршено је емпиријско истраживање и написана је студија која је верификована на седници Колегијума начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ 21. маја 1990. године. Студија је 1990. достављена на коришћење одређеним командама, штабовима и установама оружаних снага. Руководилац истраживачког тима био је пуковник мр Павић Костић, а заменик пуковник мр Радован Томановић.

Моделовање борбених дејстава на оперативном и тактичком нивоу

Циљ пројекта „Моделовање борбених дејстава на оперативном и тактичком нивоу“ био је да се опише и објасни моделовање борбених дејстава на оперативном и тактичком нивоу. Практични циљ истраживања био је да се изнађе оптимални модел борбеног дејства за потребе наставе и оперативне праксе. Да би се остварио дати циљ, одређени су основни

садржаји за истраживање: основи моделовања борбених дејстава на оперативном и тактичком нивоу, припрема за израду модела, израда модела, коришћење модела у настави оператике и тактике, истраживање на моделима операције и бојева. Потребан садржај (сепарат) чинио је „Морално-политички фактор у моделима оперативног и тактичког нивоа борбених дејстава”. Истраживања у оквиру овог пројекта извршена су кроз две фазе: модификација пројекта истраживања, израде идејне скице и реализације истраживања и израда научног саопштења, верификације истраживања и израде коначне студије. Завршена су 1987. године. У реализацији истраживања значајну улогу имали су истраживачи из Одељења за истраживање оружане борбе којим је руководио пуковник др Обрад Вучинић.

Научно-информационо и наставно-техничко обезбеђење рада Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито”

На основу претходних истраживања, Колегијум начелника Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито” закључио је 12. септембра 1986. да се покрене и израда идејног пројекта. Након тога, начелник Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито” наредио је да се изради идејни пројекат, одређени су чланови тима и начин верификације пројекта. Идејни пројекат је израђен и рецензиран од стране Одељења за научноистраживачки рад Савезног секретаријата за народну одбрану и Управе за информатику. О нацрту идејног пројекта вођена је расправа на посебно организованом скупу у оквиру Института за стратегијска истраживања. Колегијум начелника ЦОССИС-а је на седници 6. децембра 1986. прихватио идејни пројекат. На основу закључака о прихватању идејног пројекта, издато је организационо наређење да се изради пројекат „Научно-информационо и наставнотехничко обезбеђење рада Центра за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито””. Пројекат је био у функцији стварања бољих услова за рад истраживача у Институту. Циљ истраживања био је да се створе потребни услови истраживачима у ЦОССИС-у да преко Центра за војнонаучну документацију и информације и Јединственог аутоматизованог система научних информација користе базе података у систему научних информација у оружаним снагама, друштву и посредно у свету. Поред тога, уз коришћење исте материјалне базе, истраживањем је требало сагледати потребе и могућности унапређења наставног и студијског рада у Школи општенородне одбране – Ратној школи ослономцем на савремену информатичку технологију. У складу са усвојеним пројектом реализације успостављена је локална мрежа протока информација, обезбеђено је упознавање потенцијалних корисника са функцијом система и радом оператора, извршени су обука оператора на систему и оспособљавање за рад, набављена је потребна информатичка технологија, повезан је ЦВНДИ са школама на Бањици и дограђена су софтверска решења за научни пројекат и студијски и наставни рад. Пројекат је био подељен на шест потпројеката: „Микрофилм у научној и научно-информационој делатности”, „Комуникацијско повезивање информационог система ЦОССИС-а”, „Издавачка делатност и обрада текста у ЦОССИС ‘Маршал Тито’”, „Научна организација рада ЦОССИС ‘Маршал Тито’”, „Информационо и техничко обезбеђење руковођења и командовања у ЦОССИС ‘Маршал Тито’”, „Информационо и наставно-техничко обезбеђење едукативно-студијског процеса”. На крају је ипак израђено осам потпројеката. Реализацију потпројеката „Јединствени аутоматизован систем научних информација из области ратне вештине и друштвених наука од интереса за ратну вештину”, „Реферална делатност у оружаним снагама”, „Информационо и техничко

обезбеђење руковођења и командовања”, „Информационо и техничко обезбеђење обраде текста”, „Комуникацијско повезивање информационог система” и „Микрофилм у научноистраживачкој делатности” преузели су Центар за војнонаучну документацију и информације и Катедра информатике из Центра високих војних школа „Маршал Тито”. Планирано је да потпројекат „Организација научноистраживачког рада” буде реализован у оквиру пројекта „Научна изграђеност ратне вештине у ИСИ”. Цео пројекат завршен је половином 1988. године. Штампан је у планираној техници и подељен корисницима. Следеће године рађено је на доградњи софтверских решења и сагледавању даљег развоја хардвера за потребе Института за стратегијска истраживања и неких других корисника. Рађено је на методичким основама едукативно-студијског рада у Ратној школи. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Ђорђе Станић.

Могући губици људства, наоружања и војне опреме у општеном одбрамбеном рату

Пројекат „Могући губици људства, наоружања и војне опреме у општеном одбрамбеном рату” спроведен је према Плану научноистраживачког рада Генералштаба ЈНА из области ратне вештине и Плану активности у оружаним снагама за реализацију ставова датих у документу Председништва СФРЈ „Ангажовање људских потенцијала за вођење општеном одбрамбеног рата”. Циљ истраживања био је да се политичком, државном и војном руководству земље пруже основна сазнања о могућим губицима људства, наоружања и војне опреме у општеном одбрамбеном рату, како би се што поузданије могле усмерити активности и процене у јачању одбрамбених моћи земље и пружиле основе за планирање попуне губитака за дужи период и израду нових таблица губитака. Током 1986. урађена је идејна скица, а 1986. и 1987. реализовано је истраживање чији су резултати презентовани у девет монографија: *Рајони губици у свеприменом и локалним рајонима* (капетан фрегате мр Радосав Шуљагић и потпуковник Милан Лалић); *Појам, врсте, носиоци и критеријуми губитака оружаних снага у општеном одбрамбеном рату* (пуковник Милан Ђуровић, пуковник мр Обрад Вучинић); *Стратејски и оперативни аспекти људских губитака у борбеним дејствима на копну* (капетан фрегате мр Радосав Шуљагић, потпуковник мр Радован Томановић); *Могући губици људства и техничких средстава оружаних снага у општеном одбрамбеном рату* (потпуковник мр Радован Томановић, потпуковник Милан Лалић); *Могући губици наоружања и војне опреме коинене војске у општеном одбрамбеном рату* (пуковник у пензији Лука Деспинић и пуковник Милан Ђуровић); *Могући губици људства, наоружања и војне опреме рајној ваздухопловства и противваздушне одбране* (пуковник др Лазар Бодражић); *Могући губици људства у Рајној морнарици* (капетан фрегате мр Радосав Шуљагић); *Губици од употребе нуклеарној, хемијској и биолошкој оружја у општеном одбрамбеном рату* (пуковник мр Душан Вишњић) и *Могући губици стеновништва у општеном одбрамбеном рату* (пуковник у пензији Лука Деспенић). На основу ових монографија израђене су интегрална студија *Могући губици људства, наоружања и војне опреме у општеном одбрамбеном рату* и монографија *Модели за процену губитака вишћалних елемената стурктуру рајној ваздухопловства и противваздушне одбране* (пуковник Ангел Ончевски и пуковник мр Светозар Родић). Студије су достављене командама, штабовима и установама на коришћење. Извештај о истраживању достављен је Колегијуму савезног секретара за народну одбрану, Војном савету, Савету за народну одбра-

ну Председништва СФРЈ, члановима Колегијума начелника Генералштаба ЈНА. Предложено је да се у наставне планове и програме војних школа уграде неопходни садржаји о губицима у рату, да се у упутства за припрему, организовање и извођење примењених облика обуке старешина, команди, штабова и јединица угради садржај којима ће се обезбедити објективност сагледавања утицаја губитака на исход борбених дејстава, као и да се иновирају прописи о попуни оружаних снага у рату људством и материјалним средствима. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Обрад Вучинић, а његов заменик пуковник мр Радован Томановић. У току реализације пројекта остварени су сарадња и сталан контакт са спољним сарадницима, што је омогућило да се пројекат реализује на време, квалитетно и стручно.

Метод рада команде – штаба на процени губитака људства и јојуни јединица – састава у процесу припреме и извођења борбених дејстава

Задатак је реализован по програму активности са саветовања „Попуна Оружаних снага СФРЈ људством у рату“. Основни циљ истраживања био је стварање теоријске основе за практичан рад команде и штабова у оружаним снагама у процесу припреме и извођења одређених дејстава у вези са проценом губитака у људству и начин такве попуне јединица и установа. Теоријски, предмет истраживања био је заснован на концепцијско-доктринарним одређењима вођења оружане борбе на копну, мору и у ваздушном простору као појави у којој неминовно настају губици у људству, наоружању и војној опреми, као и на постојећим плановима попуне оружаних снага. Временски, предмет истраживања обухватио је искуства из Другог светског рата, локалних ратова и интервенција вођених после њега, а у неким сегментима и ратове вођене пре Другог светског рата. Општи циљ истраживања био је да се на основу битних чинилаца снага и услова сагледају њихов утицај на ток губитака у људству у борбеним дејствима, методе рада команде – штаба на процени губитака у људству и у којој мери ти чиниоци утичу на њихову величину. Практичан циљ истраживања био је утврђивање битних чинилаца који утичу на настанак и ток губитака људства у борбеним дејствима у општенародном одбрамбеном рату. У домену теорије истраживање је имало за циљ да реалније, објективније, потпуније систематизује сазнања о важним чиниоцима који утичу на настанак и ток губитака у људству и попуни губитака, а све то да би се подстакла доградња система руковођења и командовања како би се смањили губици у људству и обезбедило боље планирање попуне у борбеним дејствима у општенародном одбрамбеном рату.

Током рада на пројекту написане су четири монографије: *Анализа састава и основних проблема јојуне Оружаних снага СФРЈ људством у рату*, *Метод рада команде – штаба КОВ на процени губитака људства и јојуни јединица – састава у процесу припреме и извођења борбених дејстава*, *Метод рада команде – штаба у РВ и ПВО на процени губитака људства и јојуни јединица – састава у процесу припреме и извођења борбених дејстава*, *Метод рада команде – штаба у Ратној морнарици на процени губитака људства и јојуни јединица – састава у процесу припреме и извођења борбених дејстава*. На основу ових монографија настала је студија, која је верификована на Научном већу ЦОССИС „Маршал Тито“. Научна сазнања добијена овим истраживањем дала су допринос развоју ратне вештине, првенствено из области рада команде – штаба на процени губитака у људству у припреми и извођењу борбених дејстава. Осим тога, омогућено је да се реално сагледају могући губици у људству, на основу чега су се могле прорачунати глобалне потребе и могућности ангажовања

људског потенцијала у борбеним дејствима и општеном одбрамбеном рату у целини. Истраживање је показало слабост у дотадашњем начину рада команди – штабова, указало на могуће методе рада и чиниоце које треба обавезно узимати у обзир приликом процене губитака у људству и борбеним дејствима. Дошло се до закључка да рад команде – штаба на процени губитака људства у попуни јединица првенствено треба да се састоји у сагледавању следећих активности: прихват и распоређивање планиране попуне; прикупљање и ажурирање података и анализа општих услова у којима ће јединица изводити предстојећа борбена дејства; проучавање, преношење и коришћење борбених искустава у вези са проблемима настанка губитака и попуном јединица; предузимање превентивних мера и активности ради смањења губитака и правовремене попуне. У току реализације овог пројекта Институт је остварио сарадњу са Првом и Трећом управом Генералштаба ЈНА, замеником начелника Генералштаба за Ратно ваздухопловство и противваздушну одбрану, замеником начелника Генералштаба за Ратну морнарицу и центрима високих војних школа копнене војске и ратног ваздухопловства и противваздушне одбране. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник др Обрад Вучинић, а његов заменик пуковник мр Радован Томановић.

Утицај психофизичких карактеристика регрута на успех обуке војника у ЈНА

Године 1989. у оквиру пројекта „Утицај психофизичких карактеристика регрута на успех обуке војника у ЈНА“ рађени су статистичка обрада података истраживања септембарске партије војника и интерпретација резултата, као и припрема и провођење теренског испитивања мартовске партије регрута, након чега је написан извештај. Руководилац пројекта био је пуковник др Станко Нишић, а радили су пуковник Џамоња, Радојка Протић и спољни сарадници.

Губици и попуна јединица у процесу припреме и извођења борбених дејстава

Овај ванредни задатак Центар високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“ реализовао је на основу наређења заменика начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ за Копнену војску. Истраживањем је непосредно руководио Институт за стратегијска истраживања. Да би се остварио научни циљ постављен задатком, требало је одговорити на питање како обезбедити максималну борбену способност јединица у припреми и извођењу борби, бојева и операције копнене војске уз минималне губитке и оптимални начин попуне тих губитака. Други научни циљ био је да се научно класификују губици и попуна по конкретним критеријумима. Практични циљ истраживања био је да се на конкретним моделима, уз коришћење рачунара, могу обавити слична истраживања у другим условима и претпоставкама; да се могу изводити вежбе засноване на научним чињеницама, као и поуздано и ефикасно изналазити одговарајућа решења за прорачун губитака и начин попуне јединица. Истраживање се одвијало у две фазе: пројектовање у новембру 1988. и организација и реализација током 1989. и 1990. године. Током 1990. завршене су монографије за сваки вид, род или службу (укупно 24) и пет студија, на основу којих је крајем 1990. израђена синтетизована студија. Све студије дате су на коришћење командама и установама ЈНА. У реализацији истраживања био је ангажован пуковник мр Радован Томановић као консултант и координатор са основним научноистраживачким пројектом „Могући губици људства, наоружања и војне опреме у општеном одбрамбеном рату“.

Научна утемељеност контроле и оцењивања борбене готовости оружаних снага Југославије

Истраживања на пројекту „Научна утемељеност контроле и оцењивања борбене готовости оружаних снага” полазила су од тога да важеће теорије контроле и оцењивања борбене готовости не задовољавају јединствено научно мишљење, а сама теорија не обезбеђује праксу њене битне стваралачке функције. Циљ истраживања био је да се научним поступком дође до сазнања о потребама и могућностима унапређења метода и садржаја рада органа који врше контролу и оцењивање и тиме непосредно допринесе остварењу функције контроле и оцењивања борбене готовости у оружаним снагама. Фазе реализације пројекта биле су: верификација идејне скице, организација научног скупа, израда научноистраживачког пројекта, почетак истраживања и истраживање. Реализација научноистраживачког пројекта почела је 1. јануара 1989, а завршена 1991. године. Током 1989. прикупљани су подаци на вежбама и подаци у оквиру рада инспекције оружаних снага, затим је снимано стања у јединицама, командама, штабовима и установама. Резултати истраживања дати су у четири студије и 26 монографија обима 150 ауторских табака. Одржано је саветовање на тему „Планирање, организација и извршење контроле и оцењивања борбене готовости у оружаним снагама”, интервјуисан је 81 старешина експерт (команданти војних области, корпуса, школских центара, начелници управа и сектора Савезног секретаријата за народну одбрану, инспектори у Инспекторату оружаних снага), проучени су десетогодишњи извештаји Инспектората оружаних снага, коришћено је преко 280 извора стручне и научне грађе. У Институту су израђене студије *Теорија контроле и оцењивања борбене готовости* и *Научна утемељеност контроле и оцењивања борбене готовости оружаних снага Југославије* обима 28 ауторских табака. Све монографије и студије израђене су на време и верификоване на колегијуму вида, рода, службе или управа, а завршна студија на Колегијуму Инспектората оружаних снага, Научном већу Института за стратегијска истраживања и 28. фебруара 1991. на Колегијуму начелника Генералштаба Оружаних снага. Практична употребљивост резултата оцењена је као врло добра. Руководилац научноистраживачког пројекта био је пуковник мр Радован Томановић, а његов заменик пуковник мр Ђорђе Џигурски и затим потпуковник мр Здравко Вићентић.

Пројекти Института ратне вештине 1992–2006.

Међународни и унутрашњи чиниоци разбијања Југославије и позиција њених оружаних снага

Наређењем од 15. јула 1992. године Генералштаб Војске Југославије дао је задатак Институту ратне вештине да изради студију о међународним и унутрашњим узроцима и последицама распада СФРЈ, детерминантама и диметима војно-политичког ангажовања ЈНА, ради научне верификације поука и искустава за трансформацију нове војске, односно назначивања могућих праваца и димета те трансформације. Идејна скица за студију завршена је и верификована у септембру исте године, а студија је окончана децембра 1992. године. Руководилац пројекта био је пуковник мр Гојко Маровић.

Нацрт војне доктрине Савезне Републике Југославије

Нацрт војне доктрине Југославије написан је у Институту ратне вештине у марту 1994. године. Чланови Института ратне вештине утврдили су структуру, обим и садржај појединих делова, а тиме и пропорције доктрине. Документ чине четири релативно самосталне целине. Прва је неуобичајено обиман увод у коме су изложена гледишта о појавама и стремљењима савременог света релевантна за наша конкретна доктринарна решења. У другој целини дата су постојећа законска решења организације војске, уз два одступања: новину представља текст о животном циклусу војске и терминолошки и појмовно није могло доћи до усаглашавања са законским одредбама о потпуној замени руковођења командовањем. Трећа целина посвећена је припреми војске и емпиријски је заснована, представља неистражено теоријско поље које се у три текста само започиње. Четврти део је тежишни део доктрине који чине настојања да се поједине доктринарне поставке образложе. Институт ратне вештине је 1994. концептуализовао идеју доктрине и оформио релативно конзистентан и кохерентан текст. Студију чине: „Уводна реч” (пуковник мр Душан Вишњић); 1) „Животни циклус Војске и руковођење у Војсци” (мајор Божидар Форца); 2) „Припрема Војске Југославије” (пуковник др Зоран Килибарда); 3) „Моралне и психолошко-пропагандне припреме Војске Југославије” (капетан прве класе Миљојко Базић); 4) „О мобилизацији” (мр Јованка Шарановић, професор); 5) „О нападу и одбрани у војној доктрини Југославије” (потпуковник мр Радивој Нинић); 6) „Елементарне функције родова у борбеним дејствима” (капетан прве класе мр Митар Ковач, мајор мр Јан Марчек, мајор Момчило Јанковић, мајор Бранко Бошковић, мајор Мехмедин Тахировић); 7) „Ангажовање Војске Југославије у миру” (Снежана Јовић, професор); 8) „Обезбеђење Војске” (потпуковник мр Здравко Вићентић; потпуковник мр Здравко Радић и мајор мр Станко Живковић). Руководилац пројекта био је пуковник мр Душан Вишњић.

Историја ратне вештине

Један од опсежних подухвата групе запослених у Институту ратне вештине био је научни пројекат „Историја ратне вештине”. Истраживачи су настојали да утврде објекат проучавања ратне вештине ради потпунијег, прецизнијег и систематичнијег научног утемељења науке. Рад на пројекту започет је фебруара 1995, а окончан октобра 1998. године. Истраживање историје ратне вештине реализовано је у циљу сагледавања зависности војне мисли и њеног практиковања од услова конкретног друштвено-економског окружења у различитим периодима развоја човечанства. Такође, стваране су претпоставке за уочавање правилности и законитости развоја војне мисли и што поузданије основе предвиђања. У циљевима истраживања истакнута је потреба за допуном процеса едукације официра тадашње војске.

Студија има 1.226 страница. Поред увода и закључка, чине је монографије: *Историја ратне вештине – стари век* (мр Јованка Шарановић); *Историја ратне вештине – средњи век* (мајор др Ђуро Фулетић); *Историја ратне вештине – њериод 1800–1870* (потпуковник мр Милојко Николић); *Историја ратне вештине – њериод 1870–1920* (мајор мр Златан Јеремић); *Историја ратне вештине – њериод 1920–1945* (пуковник др Митар Ковач); *Историја ратне вештине – њериод после Другог светског рата* (пуковник мр Божидар Форца); *Историја српске ратне вештине* (пуковник др Бранислав Ђорђевић; *Српски војни њоменик – њериод до 1918* (пуковник др Бранислав Ђорђевић, пуковник др Митар Ковач, мр Јованка Шарановић).

Основни критеријум избора личности које су ушле у *Српски војни ѿменик* био је теоријски и практичан допринос достизању и очувању највиших националних вредности, кроз непосредно учешће у борбама против освајача. Студија има велики значај за едукацију и морал садашњих и будућих покољења, првенствено оних који су изабрали војну професију као животно опредељење. Монографија *Српски војни ѿменик* је на књижевно-публицистичком конкурс Фондације „Драгојло Дудић” СУБНОР-а Републике Србије похваљена као вредан допринос неговању слободарских и револуционарних традиција у Републици Србији.

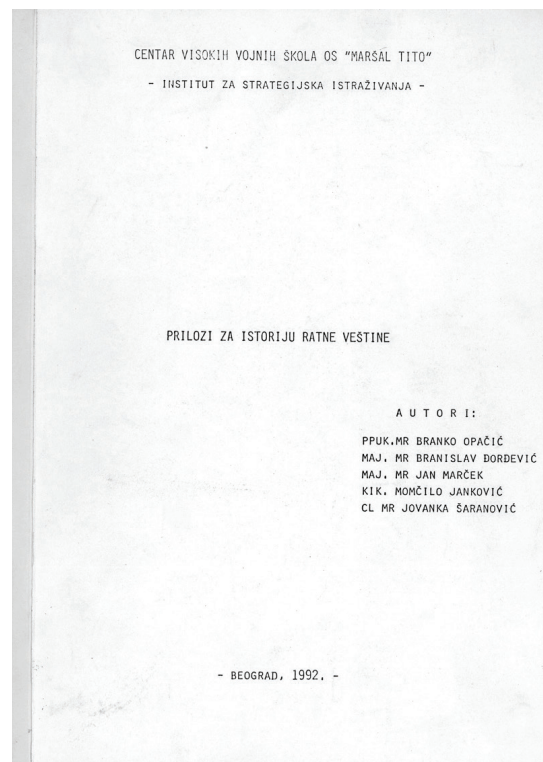
Резултати овог фундаменталног истраживања војне мисли широј јавности представљени су едицијом „Историја ратне вештине I–III”. Руководилац пројекта био је најпре пуковник мр Драгиша Антонијевић, а потом потпуковник др Митар Ковач. Заменик руководиоца пројекта био је потпуковник др Бранислав Ђорђевић.

Системске последице ангажовања НАТО-а на Балкану

На основу плана научноистраживачког рада Војске Југославије за 1996. годину Институт ратне вештине реализовао је научноистраживачки задатак „Стратешке последице ангажовања НАТО-а на Балкану”. Циљ истраживања био је да се кроз геополитичку анализу осветле интереси земаља НАТО-а (првенствено САД) за простор Балкана и процене облици њиховог присуства, а на основу типа и последица на СР Југославију. Студија је завршена крајем 1996. године. Руководилац пројекта био је пуковник мр Слободан Томић.

Систем школства у Војсци Југославије

Наређењем начелника Центра војних школа о динамици реализације модела војних школа, научне и издавачке делатности од 7. октобра 1996. Институт ратне вештине одређен је за носиоца истраживачког задатка „Систем школства у Војсци Југославије”. Циљ истраживања био је да се на основу анализе дотадашњих искустава у изграђивању и функционисању система војног школства у СФРЈ и СРЈ, као и на основу решења у страним армијама дефинише оптимална организациона структура система школства у Војсци Југославије. Основни критеријум оптималности организационе структуре система биле су његова функционалност и рационалност. Студија је завршена 1997, а њен обим је 222 стране. Руководилац пројекта био је пуковник проф. др Зоран Килибарда.

Прилози за историју ратне вештине

Војна стратегија и научно-технички фактор

На основу Плана научноистраживачког рада Војске Југославије за 1998. годину Институт ратне вештине реализовао је поменути научноистраживачки задатак. Циљ истраживања био је да се осветли место научнотехничког фактора у креирању војних доктрина и војне стратегије. Обим студије је 70 страна, а аутор потпуковник др Ђурађ Цвјетићанин.

Превлака

Наређењем начелника Генералштаба Војске Југославије од 21. октобра 1998. Институт ратне вештине одређен је за носиоца истраживања и реализацију овог задатака. Сецесија Хрватске отворила је низ питања око којих је требало постићи сагласност између Републике Хрватске и СР Југославије. Једно од тих питања била је и Превлака, чији је изузетан стратешки значај одређен њеним географским положајем. Монографија је завршена је децембра 1998. године. Руководилац пројекта био је потпуковник мр Милојко Николић.

Актуелни аспекти кризе на Косову и Метохији

Овај ванредни истраживачки задатак Институт је реализовао 1998. по наређењу начелника Генералштаба Војске Југославије у оквиру настојања да се аналитичко-теоријски уопште сви релевантни фактори актуелне кризе на Космету, као основа за политичко-безбедносно деловање ради њеног превазилажења. У оквиру реализације емпиријског дела истраживачки тим, који су чинили потпуковник др Петар Костић, потпуковник мр Митар Ковач, потпуковник мр Бранислав Ђорђевић, потпуковник мр Божидар Форца и мајор мр Златан Јеремић, боравио је готово месец дана на простору Косова и Метохије. Руководилац пројекта био је пуковник мр Душан Вишњић.

Процене ситуације за време агресије НАТО-а на СР Југославију

Пројекат је реализован 1999. године. У току агресије НАТО-а на СР Југославију у Институту је формирана аналитичка група која је вршила анализе и процене ситуације и давала предлоге за ангажовање Војске Југославије. На основу рада аналитичке групе настала је студија *Процена ситуације за време агресије НАТО-а на СР Југославију* која се састоји из два дела. Степенована је војном тајном „строго поверљиво“. Садржи детаљни приказ процене ситуације на терену и предлоге мера. Аналитичка група радила је у саставу: пуковник мр Миливој Лалић, начелник Института ратне вештине, пуковник мр Божидар Форца и потпуковник др Митар Ковач.

Опшор агресору

Сарадњом Управе за информисање и морал Генералштаба Војске Југославије и Института за социолошка и криминолошка истраживања из Београда од 1999. до 2000. реализован је научноистраживачки пројекат „Отпор агресору“, којим је руководио пуковник мр Неђо Даниловић. Суштину истраживања чинила су искуства из борбених дејстава Војске Југославије сагледана кроз однос доктринарног (теоријског), с једне, и практичног (доживљеног), с друге стране. У анализи искустава из борбених дејстава примењен је критеријум елементарна борбена готовости, проширен делом који захвата елементе наведене релације. Циљеви истраживања огледали су се у провери постојећих решења у пракси, продубљивању

постојећих сазнања и откривању нових функција, појава, својстава, чинилаца и тенденција даљег тока. Значај истраживања за Војску Југославије и одбрану земље у целини односи се на дефинисање и решавање проблема функционисања војне организације у рату, кроз изналажење системских решења у погледу даљег развоја Војске Југославије, унапређење појединих елемената и фактора у свим системима војне примене, као и повећање њене борбене готовости. У оквиру овог пројекта реализован је потпројекат „Социјални, морални и психолошки чиниоци отпора агресији“, у коме су одвојено испитани ставови грађана Србије и Црне Горе, због чега су урађене две посебне студије (Група аутора, *Социјални, морални и психолошки чиниоци отпора агресији на грађана Црне Горе НАТО агресији*, 2001 и Група аутора, *Социјални, морални и психолошки чиниоци отпора агресији на грађана Србије НАТО агресији*, 2001). У оквиру сваке студије анализирани су ставови грађана Србије (Црне Горе) о утицају разних чинилаца на пружање отпора агресији НАТО-а. Узорак овог дела истраживања чинили су 4.571 испитаник из Србије и 794 испитаника из Црне Горе. Студије су урадили војни психолози и андрагози из Војне академије (проф. др Десимир Пајевић, проф. др Љубомир Касагић, пуковник проф. др Петар Костић и пуковник проф. др Предраг Дамњановић), Одсека за социологију и психологију Института ратне вештине (пуковник проф. др Јан Марчек и пуковник проф. др Зоран Килибарда), затим из Одељења за психологију ВМА (др Миланко Чабаркапа), као и из организационих целина Генералштаба Војске Југославије (пуковник мр Неђо Даниловић и други). Посебну пажњу заслужују следећи сепарати који се односе на социопсихолошке варијабле: „Ставови о пружању отпора агресији НАТО-а“ (пуковник проф. др Јан Марчек и проф. др Зоран Килибарда), „Емоционално реаговање испитаника за време агресије НАТО-а на СР Југославију“ (проф. др Љубомир Касагић); „Извори и манифестације страха у току агресије НАТО-а на СР Југославију“ (проф. др Десимир Пајевић); „Ставови о Војсци Југославије и полицији“ (пуковник проф. др Петар Костић); „Начин пружања отпора агресору и начин подношења тешкоћа“ (пуковник мр Неђо Даниловић) и други. У оквиру пројекта „Отпор агресору“ реализован је потпројекат „Искуства из борбених дејстава Војске Југославије у супротстављању агресији НАТО на Савезну Републику Југославију“, чији је руководилац био пуковник др Миливој Лалић. Студија проистекла из његове реализацијекоришћена је у наставном процесу, обуци и као основа за даље изучавање датог проблема. Могућа је примена пројектних резултата и на међународном нивоу уз израду нове, прилагођене студије и преводјење на неколико страних језика.

Специјалне јединице Војске Југославије у борбеним дејствима

Студија је рађена на основу наређења начелника Генералштаба Војске Југославије од 7. децембра 2000. године. Истраживање је пошло од потребе да се на бази теоријских ставова и уопштавања искуствених сазнања, применом научних метода, идентификују релевантни параметри за дефинисање места и улоге специјалних јединица Војске Југославије у борбеним дејствима. Истраживањем су прибављене поуздане информације за закључивање и давање конкретних предлога о потреби и могућностима даљег развоја специјалних јединица Војске, односно оптималним варијантама њиховог организовања и ангажовања у борбеним дејствима. Руководиоци пројекта били су пуковник мр Слободан Томић и пуковник др Јан Марчек.

Војностручна анализа оружаних сукоба на простору бивше СФРЈ и СРЈ од 1991. до 1999. године

За организацију истраживања и реализацију овог задатка наређењем начелника Генералштаба Војске Југославије од 20. фебруара 2002. одређен је Институт ратне вештине. Кроз војностручну анализу ратова на просторима бивше Југославије и СРЈ од 1991. до 1999. презентоване су чињенице које се односе на активности ЈНА и ВЈ. Прикупљени подаци, превасходно базирани на архивској грађи војне провенијенције, представљају значајну основу за комплексну анализу догађаја на просторима бивше СФРЈ. Пројекат идентификује услове у којима су се одвијали оружани сукоби на простору бивше СФРЈ, учеснике и облике и садржаје оружаних сукоба. Циљ истраживања био је да се кроз војностручну анализу оружаних сукоба на простору бивше СФРЈ и СРЈ од 1991. до 1999. анализирају искуства и извуку поуке о ангажовању војске у сукобима немеђународног карактера. Планирано је да анализа буде искоришћена у вези са ангажовањем у склопу међународних војних интеграција уколико би се у условима колективне безбедности државно руководство за њих одлучило. Истраживање је засновано на општем хипотетичком ставу да су ЈНА и ВЈ биле ангажоване у складу са уставном улогом и стратегијским одлукама надлежних државних органа. Такође, у току ангажовања примењиване су одредбе међународног ратног и хуманитарног права као и међународних конвенција које се односе на оружане сукобе међудржавног и немеђудржавног карактера. Тежиште у истраживању било је на излагању примарних чињеница о догађајима, њиховим узроцима, учесницима, токовима, процесима и последицама, без упуштања у доношење вредносних судова. Резултати публиковане студије коришћени су за припрему експерата ангажованих од стране Међународног суда у Хагу. Руководилац пројекта био је пуковник др Радован Илић.

Теоријске основе одређивања ефикасности војноорганизационих система

Пројекат је реализован од 2002. до 2005. године. При дефинисању и разради теоријских основа за одређивање ефикасности војноорганизационих система водило се рачуна о општости, сазнајној моћи и могућности доградње у складу са новим сазнањима или конкретним практичним или теоријским потребама. Научни аспект одређивања ефикасности војноорганизационих система огледа се у дефинисању основних појмова из те области, одређивању нивоа општости и њихове међузависности. Методолошки аспект одређивања ефикасности препознатљив је у коришћењу различитих математичких модела, теорије вероватноће и метода операционих истраживања у решавању парцијалних решења различитог нивоа општости, као и довођењу тих сазнања у један релативно заокружен и целовит захват. Резултати истраживања примењивани су приликом реформе система одбране након 2000. године, посебно у јединицама оперативног и тактичког нивоа. По завршетку истраживања публикована је студија *Одређивање ефикасности војноорганизационих система – теоријске основе*. Руководилац пројекта био је пуковник др Митар Ковач, а његов заменик пуковник др Златан Јеремић.

Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама

У Институту ратне вештине од 2003. до 2005. реализован је пројекат „Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама“, којим је руководила др Јованка Шарановић, самостални истраживач. Тим су чинили пуковник проф. др Јан Марчек и пуковник у пензији

проф. др Зоран Килибарда у својству спољњег сарадника. Циљ пројекта био је да се стекне увид у праксу ангажовања жена у савременим армијама, да се сагледају основни чиниоци који детерминишу актуелно стање и да се, на основу тих сазнања и искустава које у том погледу има Војска Југославије, процене реалне потребе (обим и најпогоднији модалитети) ангажовања жена у Војсци Србије и Црне Горе. Задачи истраживања били су да се утврди: у којој мери су жене заступљене у персоналној структури савремених армија; у ком својству се најчешће ангажују у армији; које врсте послова првенствено обављају у армији; какво је стање у Војсци Србије и Црне Горе у погледу ангажовања жена у односу на савремене трендове у тој области; да ли се одређена формацијска места у Војсци, која су се искључиво попуњавала мушкарцима, могу адекватно попуњити женама. На основу пројекта урађена је студија *Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама* (Шарановић, Марчек, Килибарда, 2005). Осим тога, из пројекта је проистекла докторска дисертација мр Јованке Шарановић, „Ангажовање жена у функцији рационалнијег располагања људским ресурсима у одбрани“, која је одбрањена на Факултету безбедности 2005. године (Шарановић, 2005). Резултати пројекта и докторске дисертације публиковани су у форми прве монографије ове врсте, *Жена у одбрани – од традиционалног до савременог* (Шарановић, 2006). С једне стране, ово истраживање имало је пионирски карактер, а са друге, несумњиву научну и друштвену оправданост која се огледала у чињеници да је проблем могућности ангажовања жена у Војсци био недовољно истражен. Сазнања да заостајемо за праксом развијених земаља учинила су оправданим истраживања, посебно са становишта психологије рада, ергономије и организације. Почетком октобра 2006. реализована је међународна конференција „Жене у војсци“, коју су организовали Институт за стратегијска истраживања и Мисија ОЕБС-а у Републици Србији. Координатор задатка била је др Јованка Шарановић, начелник Одељења за студије одбране. Конференција се одржавала у току реформе система одбране и једно од питања које је требало решити било је изналажење модела рационалног ангажовања људских ресурса. Реформа је подразумевала ваљано дефинисање места и улоге жене у одбрани као значајном делу тих ресурса. Такође, конференција је имала за циљ да сагледа положај, потребе и могућности већег учествовања жена у Војсци Србије, као и да подржи почетак њиховог школовања на Војној академији. Такође, била је посвећена разматрању искустава неких иностраних земаља. Поднето је 18 научних саопштења, од којих су четири била из иностранства (Русија, Велика Британија, Словенија, Румунија). На основу одржане конференције 2007. године објављен је зборник радова *Жене у Војсци*, чији су издавачи Институт за стратегијска истраживања МО и Мисија ОЕБС-а у Србији.

Анализа кризе и предлог елемената стратегије Републике Србије и Државне заједнице за решавање статуса Косова и Метохије

Пројекат је рађен током 2004. године. Аутори студије која је публикована на нивоу Института ратне вештине били су пуковници др Радован Илић, др Митар Ковач, др Бранислав Ђорђевић, др Јан Марчек, др Божидар Форца и капетан Мирослав Глишић. Покретање пројекта и израда студије били су иницирани мартовским насиљем Албанаца над српским становништвом, док су резултати истраживања били намењени подршци одлуке о будућем статусу Косова и Метохије.

Активност студената у васпитно-образовном процесу

Истраживачки задатак „Активност студената у васпитно-образовном процесу” реализовала је Катедра за војну андрагогију и психологију Војне академије Војске Југославије у сарадњи са Одсеком за војну социологију и психологију Института ратне вештине 2004. и 2005. године. Руководилац истраживачког задатка био је пуковник проф. др Предраг Дамњановић. Истраживање је реализовано у складу са потребама систематског испитивања и праћења различитих чинилаца који утичу на ефикасност студирања, јер се мењањем ширих друштвених околности мењају значај и деловање појединих фактора. У једној ситуацији пресудни су материјални мотиви, у другој тежња за афирмацијом у професији да би у некој трећој ови чиниоци губили на значају, а примат заузимале општељудске и друштвене вредности. Из потребе за изучавањем свеукупних чинилаца који могу допринети успешности школовања професионалних припадника војске и да на томе треба радити континуирано, уз коришћење научних метода како би се располагало објективним показатељима на основу којих се једино могу предузимати ваљане и ефикасне мере, реализовано је истраживање чији су резултати приказани у студији *Активност студената у васпитно-образовном процесу* (Дамњановић, Пајевић, Марчек, Данић, Марјановић, 2005). Студија се састоји се од четири међусобно повезана дела. По садржају и природи, презентовани резултати претежно су искуственог (емпиријског) карактера, са неопходним теоријским основама и уопштавањима. У првом делу саопштени су резултати истраживања вредности и животних стилова студената Војне академије. Други део посвећен је основним факторима неуспешности студената Војне академије. На основу емпиријски прикупљених података, на објективан начин, разматрају се чиниоци који су у значајној вези са неуспешношћу. Трећи део односи се на командира наставне групе као незаобилазни фактор у процесу образовања и васпитања, при чему се изнова показује и потенцира његова трострука улога – старшина, наставник и васпитач. У четвртном делу приказано је како дипломирани официри вреднују целокупан образовно-васпитни процес у Војној академији, колико су задовољни квалитетом наставника и наставе, организацијом живота и рада и својом стручном оспособљеношћу за обављање почетних дужности, стандардом живота и друго.

Стручни профили официра Војске Србије и Црне Горе

Научноистраживачки пројекат „Стручни профили официра Војске Србије и Црне Горе” представља обимно истраживање стручног профила официра родова и служби Војске Србије и Црне Горе, односно Војске Србије које је обавила Управа за школство у сарадњи са Институтом за стратегијска истраживања 2005. и 2006. године. Циљ истраживања био је: 1) да се утврде основни захтеви рада за почетне дужности официра родова и служби (радни профил) и 2) да се на основу дефинисаних захтева рада (радног профила) утврди која су знања, вештине, способности и друге особине личности официра родова и служби неопходни за ефикасно обављање почетних официрских дужности. Под радним профилем подразумевали су се формацијски послови или дужности старшина условљене организацијом, средствима, начином и условима рада и захтевима за ангажовање одређене енергије извршилаца тих послова; затим актуелни захтеви формацијске дужности, тј. конкретан рад старшина и антиципирани захтеви одређене формацијске дужности у складу са физиономијом савременог рата и променама у факторима рата. Образовни профил официра чинила су потребна знања, вештине, способности и особине личности неопходне за оба-

вљање почетних формацијских дужности, као и за остваривање неопходне хоризонталне и вертикалне покретљивости у развоју каријере. Истраживање је обављено у две фазе: а) као сондажно истраживање које је реализовано 2005. на узорку од 61 испитаника и б) као финално испитивање које је реализовано 2005. и 2006. на репрезентативном узорку од око 800 испитаника (454 испитаника из родова и 361 испитаник служби). Овим истраживањем дефинисани су радни и образовни профили официра следећих родова: пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжињерија, АРЈ ПВО, авијација, речне јединице и јединице за електронска дејства. Такође, утврђени су радни и образовни профили служби АБХО, телекомуниције, ваздушног осматрања и јављања, техничка, ваздухопловнотехничка, морнаричко-техничка, саобраћајна, интендантска, финансијска, информатичка и геодетска. Када је реч о дефинисању профила официра, истраживање је обухватало и захтеве надлежних организацијских јединица Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и Црне Горе у погледу карактеристика почетних дужности за све родове и службе, као и у вези са потребним особинама и знањима официра на почетним дужностима (заменици начелника Генералштаба за КоВ, ваздухопловне снаге и ПВО и морнарицу, Управе за логистику и систем логистике и Управе за везу и информатику). Извршена анализа андрагошке компоненте профила официра (образовни профил) на узорку од 800 испитаника недвосмислено је показала да су за успешно обављање почетних дужности неопходна знања која се могу сврстати у четири сродне групе: 1) стручна знања рода, односно службе; 2) знања за рад с људима и војним колективом; 3) знања везана за организацију и извођење наставе и обуке и 4) шира општеобразовна, војна и војностручна знања. Резултат овог научно-истраживачког пројекта су студија *Стручни профили официра Војске Србије и Црне Горе* (Савић, Марчек, Суша, Данић, Живановић, 2006) и књига *Профили официра родова и служби Војске Србије* (Марчек, Савић, Данић, Суша, 2006). Руководиоци пројекта били су пуковник Александар Савић из Управе за школство и пуковник др Јан Марчек, научни саветник из Института ратне вештине.

Модел вредновања морала Војске Србије и Црне Горе / Војске Србије у савременим условима

Научноистраживачки пројекат социопсихолошке природе под називом „Модел вредновања морала Војске Србије и Црне Горе / Војске Србије у савременим условима“ започет је 2005. године у Институту ратне вештине, Одсеку за војну социологију и психологију, а завршен у преименованом Институту за стратегијска истраживања, Одсек за војну андрагогију, социологију и психологију. С обзиром на то да су се грађани Црне Горе на референдуму одржаном 2006. определили за самосталну Црну Гору и да је уследило стварање две војске – Војске Србије и Војске Црне Горе, рад на овом пројекту настављен је са измењеним насловом „Модел вредновања морала Војске Србије у савременим условима“. Пројекат је реализован у сарадњи са Управом за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије (Ј-1). У истраживању су, осим поменутих институција, учествовали наставници и истраживачи из Војне академије, Филозофског факултета у Београду, Одељења војне психологије Института и других организацијских целина Генералштаба Војске Србије и Министарства одбране Републике Србије. Циљ истраживања био је да се дефинишу методе за вредновање морала Војске Србије и Црне Горе, односно Војске Србије у савременим условима и израде инструменти за његово вредновање у складу са основним психолошким психометријским захтевима с те-

жиштем на њиховој валидности и поузданости. Истраживање је реализовао истраживачки тим састава: пуковник др Јан Марчек, научни саветник (руководилац тима), проф. др Љубомир Касагић, пуковник др Неђо Даниловић, потпуковник мр Драгослав Динић, пуковник Станко Мијатовић, пуковник Драгован Матијевић, потпуковник мр Срећко Кузмановић, потпуковник у пензији мр Душан Станковић, мр Александар Зорић, психолог, мр Драгана Аларгић, психолог, и Радојка Дражић, психолог. Сондажно испитивање обављено је на узорку од 166 испитаника, а финално испитивање на узорку од 2020 испитаника Војске Србије и Црне Горе (Војске Србије). На основу резултата конципиран је модел за вредновање морала Војске Србије у савременим условима који садржи следеће елементе: Стандардизовани упитници (МС-2007 и МВ-2007); Благосмерени (неусмерени) интервју; Протокол посматрања и Евиденциони образац. Стандардизовани упитник (МС-2007 и МВ-2007) и данас се користи за вредновање морала припадника Министарства одбране и Војске Србије које реализује Управа за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије једном годишње у склопу своје функционалне надлежности развоја и вредновања морала код припадника војне организације. Након реализације пројекта урађена је студија *Модел вредновања морала Војске Србије у савременим условима* (Марчек, Касагић, Даниловић, Станковић, Зорић, Кузмановић, Аларгић, Дражић, 2007). Научна верификација пројекта обављена је на Научном већу Института за стратегијска истраживања (5. априла 2007), а управна верификација на Колегјуму начелника Генералштаба Војске Србије (17. априла 2007). Пројекат је завршен 2007. године. Резултате студије могу користити Управа за школство и Управа за кадрове, као и све целине Министарства одбране и Генералштаба које се баве селекцијом и пројекцијом људских ресурса. Руководилац пројекта био је пуковник др Јан Марчек, научни саветник.

Систем одбране Републике Србије у сујрошћављању савременом штероризму

Макропројекат је реализован од 2005. до 2007. године. Проблем истраживања проистакао је из појаве тероризма и последица које изазива. Начини ангажовања елемената система одбране Републике Србије у супротстављању савременом тероризму нису истраживани као изоловани, самостални и посебни, већ као његови саставни, функционални делови. Циљ истраживања био је откривање правилности и законитости у терористичким и противтерористичким активностима. Истраживање је засновано на претпоставци да је резултате могуће применити у сфери оспособљавања система одбране и целокупног друштва за систематско, стручно, професионално и непрекидно супротстављање тероризму, уз изградњу одговарајућих облика, метода и начина супротстављања. Закључено је да су основни методи и средства делања елемената система одбране у Србији учешће у изградњи ефикасних тачака – извора информација о намерама и кретању тероризма, изградњи система ефикасне и брзе дистрибуције и размене информација, ефикасном и организованом покривању територије одговарајућим снагама, оспособљавању за ефикасну оперативну акцију и развијању одговарајуће сарадње са грађанима и релевантним чиниоцима међународне заједнице. Руководилац макропројекта био је пуковник проф. др Бранислав Ђорђевић, а руководиоци израде пројекта пуковник Радослав Цветковић, пуковник Милан Стојановић и пуковник доц. др Драган Живковић. За израду експертских теоријских прилога ангажовано је 15 водећих стручњака за одређене сегменте истраживања, уз консултанте, методологе и техничко особље. Ангажовано је преко сто лица, одржане су три стручне расправе (Генералштаб, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција), остварени су међуна-

родни контакти у форми консултативних састанака са војнодипломатским представницима САД, Руске Федерације, Велике Британије и Норвешке, представницима мисије ОЕБС-а у Републици Србији, као и Канцеларије УН за борбу против дроге, организованог криминала и тероризма из Беча. За потребе студије урађена су три потпројекта (Генералштаб, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција), који су управно верификовани на нивоу колегијума руководиоца организацијских целина Министарства одбране и Војске Србије, носилаца потпројекта.

Пројекти Института за стратегијска истраживања 2006–2024.

Заинтересованост средњошколске омладине за школовање на Војној академији

Научноистраживачки пројекат „Заинтересованост средњошколске омладине за школовање“ на Војној академији реализован је од 2007. до 2008. године. Руководилац пројекта била је др Јованка Шарановић, научни сарадник, а истраживачки тим чинили су потпуковник мр Срђан Миленковић и психолози Анита Пешић (девојачко Ђорђевић) и Татјана Вишацки (девојачко Штетин). Основу пројекта представља емпиријско истраживање „Ставови средњошколске омладине о школовању на Војној академији“. На избор теме утицали су почетак школовања девојака у Војној академији и потреба сагледавања ставова и професионалних мотива матураната Србије. Анкетирано је 2.527 ученика завршних разреда у 67 средњих школа на територији Републике Србије, првенствено гимназија и средњих техничких школа. Избор циљне групе заснован је на хипотетичким ставовима да су то ученици са општим образовањем који још увек нису непосредно опредељени у погледу избора занимања. Методолошки овако постављено истраживање има основу у истраживањима која је у војсци реализовао проф. др Десимир Пајевић на тему „Мотивациони чиниоци избора војне професије“. Истраживање је засновано на савременим теоријским достигнућима у области психологије рада и професионалне оријентације. Комплетни резултати приказани су у студији *Утицај информисаности о војном позиву на мотивацију ученика средњих школа за студирање на Војној академији* (Шарановић, Миленковић, Ђорђевић, Вишацки, 2008). Циљеви истраживања били су утврђивање и класификација фактора који утичу на мотивацију средњошколске омладине за школовање на Војној академији и реализовани су кроз утврђивање: степена информисаности средњошколаца о војној професији и војном високошколском систему, социодемографских и социоекономских фактора, образовно-васпитних стилова, интереса, потреба и система вредности који имају утицаја на ставове средњошколаца о школовању на Војној академији. Допринос истраживања огледа се у пројектовању прагматичног модела кампање за промоцију војног позива и војног високошколског система. Део студије публикован је у монографији *Матуранти о професији официр* (Шарановић, Миленковић, Ђорђевић, Вишацки, 2008).

Резултати пројекта о потреби побољшања опште информисаности матураната о војној професији и школовању у Војној академији коришћене су при изради Смерница за стратегију комуникације Министарства одбране и Војске Србије за 2008. годину. Монографија *Матуранти о професији официр* промовисана је на Војној академији у Београду 11. фебруара

Промоција књиге „Матуранти о професији официр“ у сарадњи Института за стратешка истраживања и Војне академија, 11. фебруар 2009.

2009. године. Поред званица из Министарства одбране и Војске Србији, сарадника из војне организације и цивилних наставних и истраживачких организација, промоцији су присуствовали представници свих средњих школа у којима је реализовано емпиријско истраживање (директори, педагози и психолози школа и до десет средњошколаца из сваке школе). Промоцију је пратила изложба војних униформи, приређена у холу Војне академије, а гостима је омогућен обилазак наставног, спортског и интернатског дела. За средњошколце је организовано дружење са студентима Војне академије, као и заједнички ручак. Након промоције Институт је добио велики број позива захвалности сарадника из средњих школа и ученика. Овакав начин реализације емпиријског истраживања може се сматрати својеврсним моделом популаризације војне професије и војног школовања, што потврђује и обраћање кадеткиње Ане Тасић, која је била матурант и један од

испитаника. Пројекат је завршен 2008. године, а његове резултате могу користити све целине Министарства одбране и Генералштаба које се баве селекцијом и пројекцијом људских ресурса.

Ставови припадника Војске и Министарства одбране о реформи Војске и безбедносним интеграцијама

Пројекат Института за стратегијска истраживања „Ставови припадника Војске и Министарства одбране о реформи Војске и безбедносним интеграцијама” покренут је с идејом да се истраже ставови професионалних припадника Министарства одбране и Војске о карактеру, интензитету и квалитету до тада спроведених реформи система одбране, као и правцима и аргументацији за укључивање Србије у безбедносне интеграције. Пројектом је руководила др Јованка Шарановић, начелница Одељења за студије одбране Института, а сарађивали су потпуковник мр Срђан Миленковић, мајор мр Дејан Вулетић, психолози магистранти Татјана Штетин и Анита Ђорђевић. Сазнања о перцепцији безбедносних изазова, ризика и претњи и њиховог односа према облицима безбедносног интегрисања и у том склопу према учешћу у мировним и другим међународним операцијама омогућила би менаџменту система одбране егзактнији увид у ставове интерног јавног мњења и налазе који треба да покажу да ли постоји и каква је подршка и сагласност са реформским корацима који су предузимани протеклих година. Емпиријско истраживање реализовано је први пут од постојања Војске Југославије, Војске Србије и Црне Горе и Војске Србије, а спроведено је у сарадњи са управама Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије од 21. до 25. априла 2008, на узорку од 927 припадника. Упитник је обухватио 89 питања, уз 20 демографских обележја испитаника. Студију, као финални резултат пројекта, чине четири тематске целине: „Обавештеност припадника МО и ВС о реформи војске и значају безбедносних интеграција” (пуковник др Славољуб Ранђеловић и Милева Зотовић, политиколог из Управе за односе са јавношћу), „Однос запослених у систему одбране према реформи Војске Србије” (потпуковник др Срђан Миленковић), „Перцепција изазова, ризика и претњи безбедности Републике Србије” (др Јованка Шарановић) и „Савремене безбедносне интеграције” (пуковник др Славољуб Ранђеловић и мајор др Дејан Вулетић). Прелиминарну статистичку обраду података урадила је мр Татјана Вишацки. Статистички приказ одговора испитаника, заједно са техничким извештајем о пројекту, достављен је доносиоцима одлука у систему одбране. Истраживачки тим је предложио да се систематско истраживање ставова припадника Министарства одбране и Војске Србије о процесу реформи и безбедносним интеграцијама настави са истим упитником и реализује два пута годишње. Пројекат је завршен 2008. године.

Вредносни систем Војске Србије – препорука или препрека за безбедносне интеграције

Научноистраживачким пројектом „Вредносни систем Војске Србије – препорука или препрека за безбедносне интеграције” руководио је пуковник др Михајло Басара, а сарађивали су магистранти психолози Татјана Вишацки и Анита Ђорђевић из Института и докторанд мр Драгана Аларгић из Управе за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије. Истраживање је реализовано од 2008. до 2009. године. Имало је за циљ да испита вредносне оријентације припадника Министарства одбране и Војске Србије и доносиоцима одлука пружа

жи емпиријски ослонац у креирању концепције безбедности и одбране, посебно у погледу сагласности са одлукама о безбедносним интеграцијама. За потребе пројекта остварена је сарадња са проф. др Драгомиром Пантићем из Института друштвених наука Центра за политиколошка истраживања и јавно мњење Универзитета у Београду. Емпиријско истраживање на терену обављено је у октобру 2008. на узорку запослених припадника Министарства одбране и Војске Србије. На основу једног дела емпиријских резултата на Филозофском факултету Универзитета у Београду одбрањена је докторска дисертација „Карактеристике појединца као чиниоци система вредности припадника Војске Србије“ (Аларгић, 2012).

Војна професија у Србији – стање и перспективе

Научноистраживачки пројекат „Војна професија у Србији – стање и перспективе“ реализован је у периоду од 2008. до 2011. године. Пројектом је руководио пуковник др Небојша Николић. У оквиру пројекта реализовано је неколико потпројеката: „Прилагођеност кадета Војне академије условима школовања“ (2009–2011) (руководилац др Јованка Шарановић), „Афективно везивање и одабир војне професије“ (2008–2009) (руководилац Анита Ђорђевић, дипломирани психолог), „Психолошки аспекти успешности у војној професији“ (2011–2013) (руководилац мр Анита Ђорђевић). Пројекат је наручен из више организацијских целина Министарства одбране и Војске Србије: Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије и Војне академије. Методолошки је постављен на основу активних дешавања у војној организацији: израде Правилника за упућивање на школовање и постављање на дужности вишег чина, популаризације војне професије и праћења прилагођавања студената Војне академије условима школовања током акредитације и почетка школовања девојака у Војној академији, утврђивања психолошких способности предиктора успешности у војној професији. Резултати научноистраживачких пројеката су студије, монографије, магистарска теза, тематски зборник, анализе докумената и психолошких способности припадника Министарства одбране и Војске Србије, као и предлози манаџменту по пројектиним питањима.

У оквиру пројекта одржана је дводневна научно-стручна конференција посвећена проблематици војне професије у марту 2009. године. Услед прикупљеног великог броја емпиријских података неки од потпројеката временом су постали самостални и данас су у функцији предлога сектору људских ресурса у МО и ВС. Потпројектом „Модел квантификације критеријума рангирања официра“ руководио је пуковник др Небојша Николић, а реализован је од 2009. до 2010. године. По посебном захтеву организације која се бави управљањем људским ресурсима и у сарадњи са тимом радног стола број 2 Групе Србија–НАТО за реформу система одбране урађено је исцрпно истраживање у циљу задовољења исказане потребе за изналажењем начина и дефинисањем модела за рангирање и квантификацију критеријума рангирања официра. Завршена је студија и достављена наручиоцу истраживања. Потпројектом „Прилагођеност кадета Војне академије условима школовања“ руководила је др Јованка Шарановић, а сарађивала је мр Анита Ђорђевић. Потпројекат је реализован од 2009. до 2011. године. Емпиријско истраживање спроведено је у периоду процеса акредитације студијских програма и високошколских установа Војне академије и Универзитета одбране. Имало је за циљ испитивања фактора образовног процеса који доприносе прилагођавању студената Војне академије условима школовања и зимске–летње полигонске обуке. Истраживање је имало упориште у истраживању проф. др Пајевића и његових

сарадника „Прилагођеност студената Војне академије полигонским условима обуке“, које је реализовано 1994–1995. године (Пајевић, Марчек, Ђенић, 1995). Резултат потпројекта је прегледна анализа *Прилагођености кадетџа Војне академије условима школовања* (Шарановић, Ђорђевић, 2011), која садржи поглавља о теоријском утемељењу и методолошком оквиру, као и резултате и дискусију емпиријског истраживања по аспектима: опис узорка по батаљонима, социоекономске карактеристике испитаника, аспекти школовања у Војној академији који помажу у прилагођавању на услове школовања, аспекти школовања у Војној академији који отежавају прилагођавање условима школовања, о војничкој обуци и повређивањима, ставови о здравственој заштити, задовољство различитим аспектима школовања, о ваннаставним активностима, информисаност о војној професији и школовању, као и о изворима информисања, мере образовне ефикасности, ставови о ефикасности тима, интеракцији студената и професора, школовању девојака у Војној академији, ставови студената о погодним дужностима жена официра и о препоруци за школовање у Војној академији. Сви аспекти школовања анализирани су у зависности од карактеристика испитаника, и то: по припадности батаљону, полу, степену информисаности и изворима информисања, задовољству, ефикасности. Резултати емпиријског истраживања достављени су и предочени проректору за наставу пуковнику др Јану Марчеку, који је био и један од рецензента, поред проф. др Десимира Пајевића и проф. др Наде Лакић.

Психолошки аспекти успешности у војној професији

Део пројекта „Војна професија – стање и перспективе“ је и потпројекат „Психолошки аспекти успешности у војној професији“, који је током реализације због потребе и природе емпиријског истраживања постао самосталан. Пројектом је руководила мр Анита Ђорђевић, а реализован је од 2011. до 2013. године. Наручен је од Управе за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије, а након низа радних састанака војних психолога са циљем дефинисања базе психолошких података и критеријума за селекцију кандидата. Закључак састанака објединио је захтеве војног система и потребу иновирања инструмената за селекцију, утврђивања психолошких критеријума за одређене дужности на основу рангирањих успешних официра (са предлогом да се утврде когнитивне, профилне и емоционалне способности, као и мотивациони капацитети и породични контекст испитаника коришћењем стандардизованих психолошких тестова). Почетком 2011. потписан је Елаборат увођења новог модела професионалне селекције кадра у Министарству одбране и Војсци Србије са лицима за ангажовање у радним групама. Из Института за стратегијска истраживања за члана групе именована је мр Анита Ђорђевић, а за руководиоца бригадни генерал Добривоје Вељковић из Управе за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС. За потребе креирања идејне скице и формирања репрезентативног узорка успостављена је сарадња са психолозима проф. др Десимиром Пајевићем, проф. др Боривојем Кузмановићем и проф. др Јелисаветом Тодоровић, психијатром и породичним психотерапеутом доц. др Невеном Чаловски Херцог и статистичарем проф. др Надом Лакић. За реализацију емпиријског дела задатка после дуго времена, можда и први пут на такав начин, ангажовни су сарадници психолози из Војске Србије са оперативног и тактичког нивоа. Резултати истраживања достављени су наручиоцима истраживања, а урађена је *Анализа критеријума за израду листе кандидата за упућивање на школовање и усавршавање са статистичком обрадом резултата психолошких тестова* (Ђорђевић, 2013). Отворен део емпиријских резултата академској јавно-

сти приказан је у студији „Психолошки аспекти успешности у војној професији“ (Ђорђевић, 2013) и докторској дисертацији „Породични контекст, ауторитарност и успешност у војној професији“ (Ђорђевић, 2015).

Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији

Научноистраживачки пројекат „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“ започет је 2009, а завршен 2012. године. Руководилац пројекта била је државна секретарка у Министарству одбране проф. др Тања Мишчевић, а истраживачки тим чинило је 58 припадника Министарства одбране и Војске Србије, из различитих делова система, као и шест истраживача из научних установа Републике Србије. Проблемски оквир истраживања представљале су последице у области безбедности и одбране Републике Србије које настају у процесу њеног приближавања чланству у Европској унији, док су предмет чинили параметри чинилаца кључних утицаја ЕУ у области безбедности и одбране Републике Србије. Основни циљ истраживања представљало је емпиријско утврђивање ефеката које прикључење ЕУ остварује у области безбедности и одбране Републике Србије, и то у свим фазама. Основни задатак истраживања било је утврђивање главних карактеристика и параметара утицаја процеса прикључења и пријема Републике Србије у чланство ЕУ на безбедност и одбрану Републике Србије. У истраживачком процесу учествовало је шест подтимова од којих је сваки био задужен за анализу неколико важних сегмената. Један од тимова обрађивао је питања из области спољне политике и односе са релевантним међународним субјектима, законске и подзаконске регулативе, питања из области војне дипломатије, стратегијских докумената, организације снага за учешће у заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици, затим аспекте јавне дипломатије и однос јавности према прикључењу ЕУ, као и могућности ангажовања система одбране Републике Србије у оквиру Европске одбрамбене агенције. Посебан тим анализирао је утицај процеса прикључења Републике Србије Европској унији на привредно-економска и социјална кретања у земљи и њихов одраз на систем одбране. Предмет анализе били су и компатибилности и недостаци у области безбедности и одбране са становишта капацитета и способности снага, затим доктринарних докумената, снага и средстава за учешће у заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици, општих, посебних и појединачних захтева у области цивилно-војних односа и цивилно-војне сарадње. Посебан подтим анализирао је питања из области политичко-безбедносне ситуације Републике Србије са аспекта заједничке безбедносне и одбрамбене политике, изазова, ризика и претњи, затим управљање људским ресурсима, стандарде, норме и професионалне профиле усклађене са захтевима заједничке безбедносне и одбрамбене политике, те образовање и усавршавање кадрова за потребе испуњења задатака у мисијама заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Важан део свеукупне анализе представљала су питања везана за финансијске аспекте прикључења Републике Србије Европској унији и материјалне ресурсе Министарства одбране и Војске Србије у заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици.

Демократизација сектора безбедности у Србији

Научноистраживачки пројекат „Демократизација сектора безбедности у Србији“ заједнички су реализовали Одељење за демократизацију Мисије ОЕБС-а у Србији и Институт за

стратегијска истраживања. На пројекту је рађено током 2009. године. Обрађивао је четири основна аспекта реформе сектора безбедности, из којих произлазе четири тематске области рада: јачање демократско-цивилне контроле, посебно парламентарног надзора оружаних снага; поштовање принципа добре управе, посебно принципа заједничког (координисаног) управљања у сектору безбедности, принципа одговорности, транспарентности, као и поштовања људских права и основних слобода; јачање капацитета и улоге цивилног друштва у сектору безбедности; подршка модернизовању система образовања и стицању нових знања у оквиру институција сектора безбедности.

Примена симулација у проучавању физиономије савременог рата

Научноистраживачки пројекат „Примена симулација у проучавању физиономије савременог рата“ реализован је од 2010. године. Пројектом је руководио пуковник др Небојша Николић. Приступ реализацији пројекта подразумевао је консултацију широке литературе, углавном стране, из неколико различитих области. Симулационо моделовање присутно је у решавању многих проблема у различитим областима. Симулациона методологија је релативно нова област која се ослања на математику, тежишно на статистику и случајне процесе, као и на рачунарско програмирање. Савремено ратовање и оружани сукоби уопште предмет су сталног проучавања истраживача војне проблематике. Истраживањем су обухваћена оба генерална правца, симулације и савремени рат. Реализован је одређени број научних публикација и један округли сто са учешћем војних и цивилних експерата. У публикацијама су детаљније анализирани методолошки приступ у развоју симулационих модела и истраживања једног савременог концепта сукоба на бојном пољу познатог као сварминг. Такође, дат је осврт на савремена истраживања у вези са специфичностима савремених оружаних сукоба.

Одбрана од претњи у сајбер простору

Научноистраживачки пројекат „Одбрана од претњи у сајбер простору“ реализован је од јануара 2010. до јула 2011. године. Пројектом је руководио мајор Дејан Вулетих. Реализацији пројекта претходила је организација међународне конференције „Безбедност у сајбер простору“ 18. новембра 2009. године. Носилац организације био је руководилац пројекта у име Института за стратегијска истраживања. По садржају, научним и практичним циљевима тема пројекта је интердисциплинарна, али тежишно припада општем теоријском пољу информатике и стратегије, у којима је, на оригиналан начин, реализовано истраживање теоријско-апликативног карактера. Циљ истраживања био је комплексна анализа примене различитих облика претњи у сајбер простору и заштита од њих. У првом делу пројекта разматране су различите дефиниције и карактеристике сајбер простора, а у другом феномен претњи у сајбер простору кроз следеће проблемске целине: напади на рачунарске системе, сајбер криминал, сајбер тероризам и сајбер ратовање. Трећи део посвећен је одбрани од сајбер напада, која је презентована кроз препоруке за одбрану од сајбер напада, заштиту критичних информационих инфраструктура и стратегије за обезбеђење сајбер простора. У закључним разматрањима сублимирани су резултати истраживања за све сегменте предмета и коректно утврђени сводни ставови за предмет истраживања. Резултат пројекта је студија *Одбрана од претњи у сајбер простору* др Дејана Вулетиха у којој се разматрају различите дефиниције и карактеристике сајбер простора. Претње у сајбер простору

ру обрађене су кроз целине у којима су анализирани напади на рачунарске системе, сајбер криминал, сајбер тероризам и сајбер ратовање. У завршном делу студије разматрана је одбрана од сајбер напада презентована кроз препоруке, заштиту критичних информацио-них инфраструктура и стратегије за обезбеђење сајбер простора. Резултати научноистраживачког пројекта доприносе развоју сазнања из области безбедности у сајбер простору, корисни су за школовање и усавршавање на свим нивоима војног образовања. Такође, доприносе изради Стратегије обезбеђења сајбер простора планираној Средњорочним планом Министарства одбране Републике Србије.

Јавност Министарства одбране о актуелном стању војне организације

Пројекат „Јавност Министарства одбране о актуелном стању војне организације“ реализован је од 2011. до 2012. године. Пројектом је руководио потпуковник др Срђан Миленковић. Емпијско истраживање рађено је 2011. проблемским и методолошким ослоном на емпијско истраживање реализовано 2008–2009. године. Пројекат је покренут са идејом да се истраже ставови професионалних припадника Министарства одбране и Војске Србије о актуелном стању у војној организацији. У истраживању су учествовали припадници МО и ВС свих категорија запослени на територији Републике Србије. Статистички приказ одговора испитаника са техничким извештајем достављен је доносиоцима одлука у систему одбране и није публикован.

Смернице за израду Стратегије обезбеђења сајбер простора

Научноистраживачки пројекат „Смернице за израду Стратегије обезбеђења сајбер простора“ реализован је од 2012. до 2014. на иницијативу његовог руководиоца потпуковника др Дејана Вулетића, који је, анализирајући актуелне проблеме и трендове у области безбедности у сајбер простору, уочио да је један од кључних проблема у Републици Србији управо недостатак једне такве стратегије. Резултати рада на пројекту сублимирани су у монографској студији *Смернице за израду Стратегије обезбеђења сајбер простора*. У првом делу студије разматрају се политике и стратегије обезбеђења сајбер простора на националном нивоу (САД, Русија, Кина, Немачка, Француска, Велика Британија, Аустралија, Чешка, Холандија, Канада, Финска, Естонија, Румунија, Литванија, Јапан, Аустрија и Швајцарска); други део посвећен је политикама, стратегијама и активностима обезбеђења сајбер простора одређених међународних организација (НАТО, Европска унија, Међународна телекомуникациона унија, Организације уједињених нација); у трећем делу разматрају се фазе израде стратегије обезбеђења сајбер простора; у четвртом делу анализира се актуелно стање и дају препоруке тј. смернице за израду стратегије обезбеђења сајбер простора у Републици Србији. Стратегије за обезбеђење сајбер простора дају оквир у организовању и одређивању приоритета, смањивању националне рањивости напада на критичне информационе инфраструктуре и имплементацијом значајно доприносе повећању безбедности у сајбер простору. Студија може бити од користи доносиоцима одлука пошто се на основу сагледа-них решења, дилема, изазова и проблема других земаља и организација, а пре свега по-нуђених смерница, може изнаћи оптимално решење за Републику Србију.

Родни аспекти у војној професији – процена ефеката спровођења реформе система одбране у области родне равноправности

Научноистраживачки пројекат „Родни аспект у војној професији – процена ефеката спровођења реформе система одбране у области родне равноправности“ реализован је од 2013. до 2015. године. Руководилац пројекта била је др Јованка Шарановић, а радни тим су чинили: психолог мр Татјана Вишацки, заменик руководиоца, потпуковник мр Светлана Јанковић и Урош Живковић, МА. Рад на пројекту обухватао је реализацију емпиријског истраживања које је спроведено на репрезентативном узорку испитаника од 14. октобра до 8. новембра 2013. одласком у јединице према претходно дефинисаном Динамичком плану истраживања. Узорак истраживања обухватао је 1.058 испитаника. У оквиру пројекта 2013. године реализован је потпројекат „Жене лидери“, који је подразумевао емпиријско истраживање на узорку официра Командно-штабног и Генералштабног усавршавања. Предмет истраживања били су ставови официра о женама на руководећим позицијама. Као резултат истраживања урађена је студија *Родни аспекти у војној професији* (Шарановић, Вишацки, 2013), а одбрањена је и докторска дисертација „Социјално-психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“ (Вишацки, 2016). Саставни део пројекта била је и међународна научна конференција „Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе“ реализована од 12. до 15. октобра 2015. у сарадњи са UNDP/SEESAC, након које је објављен тематски зборник са радовима насталим на основу 28 саопштења учесника из десет земаља света. На конференцији су излагали и војни психолози Војске Србије.

Поред теоријског и академског доприноса, пројекат је имао и практични допринос војној организацији. Реализован је у периоду реформе сектора безбедности у Министарству одбране и Војсци Србије, која се одвијала у правцу трансформације безбедносне политике, институција и програма и обезбеђења услова за интегрисање родне перспективе у систем одбране, као и у време спровођења активности дефинисаних Националним акционим планом за примену Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1325 „Жене, мир и безбедност“ (2010–2015). Спремност припадника Министарства одбране и Војске Србије да реформишу систем у правцу ефикасније интеграције жена у војне редове операционализована је кроз неколико активности из Резолуције 1325 СБ УН. Наведене активности указале су на напредак у остваривању родне равноправности: усвојен је законски и стратешки оквир за увођење политике родне равноправности у Републици Србији; израђен је, усвојен је и примењује се Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН као облик средњорочног акционог планирања; уведен је систем годишњег планирања активности за спровођење Националног акционог плана у Министарству одбране и Војсци Србије; током 2011. формирана је Аналитичка група Министарства одбране и Војске Србије за анализу спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН; у Савет за равноправност полова Владе Републике Србије именована је представница Министарства одбране; био је у току процес именовања новог лица на дужност саветника/це министра одбране за родну равноправност; успостављени су континуирано вођење евиденције по полу и родно разврстана статистика; донети су програми обука за послених о појединим темама из области родне равноправности; успостављен је процес родно одговорног буџетирања; спровode се едукације у области родне равноправности; остварена је сарадња са организацијама цивилног друштва и тзв. независни мониторинг; остварени су едукација и хоризонтално повезивање аналитичких група и истраживачких

тимова у сектору безбедности у Републици Србији који раде на спровођењу Националног акционог плана у сарадњи са агенцијом UN Women; почев од 2007/2008. на Војној академији се школују и жене; одређени број радних места цивилних лица попуњен је непосредним пријемом из грађанства.

Југословенска војска и Трећи рајх 1933–1941.

Пројекат је реализован од 1. јануара 2013. до 31. децембра 2017. године. Руководилац пројекта и једини учесник био је пуковник др Далибор Денда. Као и увек када су у питању историјска истраживања, пре се може говорити о питањима на које је потребно дати одговор него о циљевима истраживања. По традиционалном приступу, главни циљ представља покушај да се опишу историјски догађаји онако како су се заиста догодили. Током рада на пројекту урађена су истраживања у свим релевантним домаћим архивима, Војном архиву у Београду, Архиву Југославије, као и у архиву САНУ и Архиву Србије. Од значаја је чињеница да је пуковник др Денда боравио у Савезном архиву у Кобленцу, где је посебно обрадио документа Рајхсканцеларије о спољнополитичким односима. Поред тога, истраживања су спроведена и у Војном архиву у Фрајбургу, где су проучена акта немачког Генералштаба КоВ, Врховне команде Вермахта, Ратне морнарице и Ваздухопловства, као и акта која се односе на ратну привреду и наоружање. У Политичком архиву Министарства спољних послова у Бону посебно су анализирана документа државног секретара за Југославију, акта реферата IV, Другог политичког одељења, која се односе на Југославију, тајна акта за период од 1933. до 1936. и акта из Другог одељења – привреда. Током рада на пројекту објављено је девет радова (четири М14, један М42, један М44, два М51 и један М71).

Стратегијско-безбедносни трендови у Југоисточној Европи до 2020. године

Научноистраживачки пројекат „Стратегијско-безбедносни трендови у Југоисточној Европи до 2020. године“ започет је 2013, а завршен 2014. године. Руководилац пројекта била је пуковник др Катарина Штрбац, начелник Одељења за стратегијске анализе и безбедносне интеграције Института за стратегијска истраживања, а истраживачки тим Института чинили су: потпуковник мр Бранислав Милосављевић, потпуковник мр Вељко Благојевић, мајор др Милован Суботић, капетан мр Милош Миленковић и војни службеник др Станислав Стојановић. Спољни сарадник била је др Јасминка Симић. Проблемски оквир указивао је да су у Југоисточној Европи постојали процеси у области енергетике, политике и економије који су представљали значајне претње интересима различитих безбедносних субјеката са тог простора. Пројекат је био мултидисциплинарног карактера, а предмет истраживања операционализован је кроз четири целине: „Европска унија у мултиполарном свету“; „Енергетска безбедност као фактор геополитичког прегруписавања“; „Интереси Турске и Немачке на Западном Балкану“ и „Перспективе развоја хеленско-израелског савеза као инструмента ограничавања спољнополитичких амбиција Турске“. Пројектом је обухваћен само део процеса који својим интензитетом и потенцијалом могу значајније да утичу на безбедност Југоисточне Европе. Циљ истраживања био је да се понуђеним аргументима допринесе бољем разумевању регионалних безбедносних токова и бољој спознаји чинилаца који утичу на будућа безбедносна кретања у региону. Сазнања до којих се у реализацији пројекта дошло указују на могуће правце будућег стања безбедности у Југоисточној Европи са аспекта утицаја дугорочних политичких, економских и безбедносних интереса

појединих међународних фактора. Резултат рада на пројекту је истоимена студија коју је 2015. објавио Медија центар „Одбрана“. Промоција студије одржана је 18. јануара 2016. у Дому Војске Србије у Београду.

Рајни планови учесника Првој светској рат

Пројекат је реализован од 2013. до 2017. године. Тема истраживања били су ратни планови земаља учесника Првог светског рата са посебним освртом на српски ратни план, геополитичке прилике које на њега утичу, његову израду, модификације и спровођење у ратним условима. Пројекат је рађен у сарадњи са Центром за војну историју и друштвене науке Савезне одбране СР Немачке. Прати развој ратних планова у 19. веку, када се дугорочно планирање уводи у већину генералштабова савремених европских армија, и њихов утицај на ратно планирање у Србији. Омогућило је стицање јасне слике о изради српског ратног плана, фазама кроз које је прошао и унутрашњим и спољним факторима који су на њега утицали. Остварени резултати истовремено доприносе укупном фондусу знања војноисторијске науке. Истраживање је и допринос свим сродним научним дисциплинама које могу користити постигнуте резултате. Проучавање дате теме допринело је бољем и потпунијем разумевању процеса који су се одигравали у међународном окружењу, али и самој Србији и њеној војсци. Захваљујући овом пројекту омогућено је боље разумевање српске војне организације и њеног функционисања, али и европских позитивних и негативних узора који су на њу утицали. Тако стечена искуства могу се применити и у савременом систему одбране. Резултат рада на пројекту чине један рад у категорији М13, пет радова у категорији М14 и два рада у категорији М44. Руководилац пројекта био је пуковник др Далибор Денда.

Војска и друштвени живот у Србији у другој половини 19. века

Пројекат је реализован од 2013. до 2017. године. Руководилац и једини ангажовани истраживач био је др Ненад Ж. Петровић, који је обрадио бројне чланке из *Рајника*, месечног часописа Главног ђенералштаба српске војске. Пројекат настоји да проникне у тематику војностручног часописа који је излазио у континуитету од 1879. године. Анализирани су чланци који се односе на теме односа војске и друштва, нормативног регулисања функционисања војске, док су посебно корисни подаци о разним појавама које су имале одраза на стање војске и њену доктрину у времену општег наоружавања у Европи и ривалитета праћеног блоковским сврставањем на страну Централних сила или Антанте. Као резултат пројекта настао је рукопис монографије на 339 страница и објављено је девет научних радова.

Заштитна критичних информационих инфраструктура

Научноистраживачки пројекат „Заштита критичних информационих инфраструктура“ реализован је од 2014. до 2016. године. Покренут је на иницијативу руководиоца пуковника др Дејана Вулетића, који је, анализирајући актуелне проблеме и трендове у области информационе безбедности, уочио да је један од горућих проблема, како на националном, тако и на међународном плану, заштита критичних информационих инфраструктура. Предмет истраживања разматран је кроз три целине. У првом делу разматрају се критичне (информационе) инфраструктуре кроз идентификовање, разматрање рањивости и карактеристичних напада на исте. Посебно је значајно разматрање управљања ризицима и заштите критичних информационих инфраструктура. Други део посвећен је политикама, стратегијама и

активностима заштите критичних информационих инфраструктура одређених међународних организација (Организација уједињених нација, Европска унија, НАТО, Организација за економску сарадњу и развој, Група 8). У трећем делу анализирају се политике, активности и тела задужена за заштиту критичних информационих инфраструктура на националном нивоу. Разматране су следеће државе: Сједињене Америчке Државе, Русија, Велика Британија, Француска, Немачка, Италија, Србија и земље у окружењу. Општи циљ истраживања представља комплексна анализа организационих решења, закона и других регулатива везаних за заштиту критичних информационих инфраструктура. Практични циљ огледа се у могућности коришћења резултата у пракси, доласку до поузданих ставова у погледу усвојених решења заштите критичних информационих инфраструктура и сагледавању правца даљег развоја и могућности коришћења резултата за унапређење заштите критичних информационих инфраструктура у Републици Србији.

Предиктивна вредност когнитивних и профилних способности официра

Научноистраживачки пројекат „Предиктивна вредност когнитивних и профилних способности официра“, којим је руководила доцент др Анита Ђорђевић, реализован је од 2014. до 2017. године. Представља теоријски и емпиријски наставак истраживачког рада на потпројекту „Психолошки аспекти успешности у војној професији“. Настао је са идејом да се прикупљена емпиријска грађа из претходног истраживачког периода систематизује и статистички обради и да се затим презентује академској заједници. Резултати пројекта и пратећег емпиријског истраживања потврдила су и употпунила војнопсихолошка знања о психолошким факторима који су повезани са способношћу и успешношћу у војној професији; приказали различите начине рангирања успешности, а посебно указали на важност валидације поступака психолошке професионалне селекције и усложњавања критеријума пријема у војну професију. Из наведеног се може закључити да је овај задатак био од изузетне важности за војну психолошку службу и систем одбране. Проверени су критеријуми психолошке професионалне селекције и предлог будућих психолошких селекција и прикупљени подаци о припадницима војске и њиховим породицама за потребе формирања психолошких база података (интелектуалне способности, емоционална и социјална интелигенција, процена субјективне и објективне успешности, структуре личности, емоционалне стабилности, ауторитарности, психопатолошке тенденције у понашању, вредносни систем, стил руковођења, вештине комуникације – асертивност, ставови према равноправности полова, усклађеност професионалног и приватног живота). Војна професија посматрана је из угла психолошких способности (когнитивних, емоционалних, мотивационих), образовних постигнућа, професионалног развоја, као фактора предикције професионалног напредовања и успеха. Когнитивне и профилне способности, свака понаособ, у потпуности су испитане стандардизованим психолошким инструментима. Узорак је чинило 440 официра разврстаних у три категорије успешности (најуспешнији, просечни, најмање успешни) у оквиру сваког од чинова. Статистичким анализама утврђене су психолошка компонента, њена израженост и заступљеност, повезаност са професионалном успешношћу и предикцијом психолошке успешности. Анализирана је заступљеност психолошких способности у формули за израчунавање успешности официра при формирању званичних ранг-листа успешности од стране Управе за кадрове. Емпиријским истраживањем проверена је доследност у поштовању психолошких критеријума током професионалне селекције и класификације војног људства.

Резултати су указали на предиктивну моћ психолошких способности за успешност у војној професији. Резултати истраживања применљиви су у процесу селекције за пријем у војну професију, каријерно вођење и саветовање и теоријски су допринос развоју предмета војне психологије. Послужили су као објективни показатељ проблема усклађивања пословних и породичних улога код припадника Министарства одбране и Војске Србије. Коришћени су у бројним научним и стручним анализама за потребе система одбране. Емпиријски подаци истраживачког задатка нашли су примену и у предлогу практичне политике под називом *Закључци из пројекта Института (ИСИ) у функцији предлога мера за превенцију сваког облика насиља и дискриминације у организацијским целинама и породицама запослених у МО и ВС* (Група аутора, 2017). Овај предлог иницирао је израду дела војнопублицистичке литературе *Превенција дискриминације и насиља у Министарству одбране и Војсци Србије*, које има информативну и едукативну функцију, као додатна литература за извођење обука за професионалне припаднике Војске Србије и запослене у Министарству одбране.

Заинтересованост за службу у активној резерви

Пројекат „Заинтересованост за службу у активној резерви“ реализован је од средине јула 2014. до средине јануара 2015. године. Задатком је руководио пуковник др Небојша Николић, а сарађивали су пуковник др Дејан Вулетић, потпуковник мр Светлана Јанковић и Урош Живковић. Проблемски, пројекат је резултат исказаних потреба организације за управљање радним и материјалним обавезама у вези са системом одбране за спознајом нивоа заинтересованости за службу у активној резерви као релативно новом концепту за обезбеђење популе војске. Институт за стратегијска истраживања добио је задатак да уради истраживање о заинтересованости за службу у активној резерви и да сачини и достави извештај Управи за обавезе одбране као главном носиоцу читавог задатка. У циљу реализације задатка обављен је низ активности које се могу груписати у три целине: припрема истраживања, реализација истраживања и анализа добијених података са израдом и достављањем извештаја. Током рада на задатку истраживачи института остварили су тесну сарадњу и координацију са Управом за обавезе одбране, Управом за људске ресурсе (Ј-1) ГШ и Управом за односе са јавношћу. Концепт активне резерве један је од начина популе оружаних снага који добија све више на значају у многим европским земљама које су прешле са система обавезног служења војног рока на концепт професионалних оружаних снага. Сматра се да је овакав концепт обострано користан. С једне стране, умањује тренутне проблеме популе војних јединица, а са друге, омогућава да грађани зараде извесну суму новца у замену за спремност на обавезу војног ангажовања у привременом трајању. Војна организација је наручивањем пројекта исказала заинтересованост да спозна ниво спремности популације да се ангажује у активној резерви, али и мотиве, очекивања и образовну структуру заинтересованих испитаника. Део резултата успешно је публикован у неколико рецензираних домаћих и међународних часописа и зборника конференција, а остварене су и везе са европским научним пројектима са сличним темама.

Развој војне психологије у Србији 1947–2017.

Поводом 70 година развоја војне психологије на овим просторима, наређењем помоћника министра одбране за људске ресурсе (Сектор за људске ресурсе, Одељење за развој психолошке делатности) Институту за стратегијска истраживања одређена је активност у оквиру

које су дефинисани задаци – израда дела под насловом *Развој војне психологије* (уредник доц. др Анита Пешић из Института за стратегијска истраживања, аутори и рецензенти из војне и цивилне академске јавности). По истом наређењу дело је требало да има информативну и едукативну функцију и да буде коришћено као додатна литература за извођење наставе из предмета Војна психологија. Током научноистраживачког рада уредника и сарадника, прикупљањем организацијских, историјских, психолошких докумената и осталих материјала за израду нарученог дела, издвојиле су се две независне стуктурисане целине које су омогућиле публикавање једне научне монографије и једног тематског зборника са биографијама и библиографијама војних психолога. Урађен је тематски зборник *Развој војне психологије у Србији 1947–2017* (Пешић (ур.), 2022) у коме су обрађене следеће теме: „Почети развоја војне психологије у Србији” (Рођенков Милинковић), „Развој и примена војне психологије у страним армијама, са посебним освртом на развој и примену у нашој земљи” (Чабаркапа), „Развој војне психологије у војнонаучним и војнообразовним институцијама Србије” (Пешић и Марчек), „Организација и развој психолошке делатности у војсци 1947–2017” (Аларгић и Ђорђевић), „Активности одељења за развој психолошке делатности у периоду 2013–2017” (Марковић), „Општа питања војне психологије” (Пајевић и Касагић), „Развој психологије у војсци” (Стојановић), „Војномедицинска академија ЈНА 1950–1985” (Пантелић), „Седамдесет година психијатријске службе војске Југославије” (Прерадовић, Шпирић и Радвановић), „Могући модел система и стратегије развоја психолошке службе у војсци” (Костић). Зборник садржи и 126 биографија са библиографијама војних психолога.

Промоција монографије „Развој научноистраживачке мисли војне психологије”,
12. април 2022, Медија Центар „Одбрана”

Развоју војне психологије на овим просторима посвећена је и монографија *Развој научноистраживачке мисли војне психологије* (Марчек и Пешић, 2021) са поглављима: „Радови из војне психологије од 1971. до 1980. године“, „Радови из војне психологије од 1981. до 1990. године“, „Радови из војне психологије од 1991. до 2000. године“, „Радови из војне психологије од 2001. до 2010. године“, „Радови из војне психологије од 2011. до 2018. године“, „Андрагошко-психолошки радови од 1981. до 2018. године“. Структура научне монографије омогућила је ауторима приказ развоја војне психологије кроз анализу војнопсихолошких радова војних психолога из Центра за андрагошко-психолошка и социолошка истраживања у ЈНА (ЦАПСИ), Центра за селекцију и класификацију људства у ЈНА, Катедре друштвених наука Војне академије, Одсека за војну социологију и психологију Института ратне вештине, односно Института за стратегијска истраживања.

Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности

Научноистраживачки пројекат „Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности“ започет је у јулу 2014, а завршен 2017. године. Руководилац пројекта био је др Станислав Стојановић, начелник Одељења за студије безбедности Института за стратегијска истраживања, а истраживачки тим Института чинили су: потпуковник др Бранислав Милосављевић, пуковник мр Вељко Благојевић, потпуковник др Милован Суботић и потпуковник мр Милош Миленковић. Проблемски оквир из кога се кренуло у истраживање заснивао се на чињеници да савремене форме угрожавања безбедности произлазе из глобалног, асиметричног односа субјеката на светској сцени. Свеобухватним и општим присуством у животима савремених људи глобализација смањује дистанце и убрзава односе, релације, информације, али и сукобе и конфликте. Стога се данас безбедност све чешће угрожава на асиметричан начин, што оправдава потребу за истраживањем асиметричних форми. Безбедносни феномени кроз које се испољава асиметричност, а који ће због тог свог својства, транснационалности и интензитета, као и обима негативних последица које могу да произведу, посебно бити наглашени јесу: екстремизам, тероризам, илегалне миграције и организовани криминал. Истраживање је требало да омогући сагледавање индикатора који указују на постојање или могућност испољавања конкретне појаве угрожавања у одређеном времену и на одређеном простору, пре свега на простору Југоисточне Европе. Стога су предмет истраживања представљале савремене асиметричне форме угрожавања безбедности, са посебним освртом на регион Југоисточне Европе. Циљ истраживања односио се на научну класификацију и типологију савремених асиметричних претњи, као и на одређене аспекте научних објашњења ових појава, затим на проширење и продубљивање општих знања везаних како за појам асиметрије, тако и за њене најбитније партикуларитете. Друштвени циљ истраживања било је усмеравање пажње субјеката политичких процеса и доносилаца одлука на питања све интензивнијег асиметричног угрожавања безбедности држава у региону и усмеравање активности у тражењу најпримеренијих начина превенције и супротстављања.

Историја српске и југословенске војске у 19. и 20. веку

У периоду од 1. јануара 2015. до 30. септембра 2018. реализован је научноистраживачки пројекат „Историја српске и југословенске војске у 19. и 20. веку“. Нацртом пројекта дефинисани су предмет, циљеви, хипотетички оквир, начин истраживања и оправданост ис-

траживања. Тему истраживања представљали су развој формације и организације српске и југословенске војске од 1804. до 1990, као и војно-политички, војнодипломатски, војно-економски односи у наведеном периоду. Пројекат „Историја српске и југословенске војске у 19. и 20. веку” је заокружена целина у научном, стручном и методолошком смислу. Основна теоријска и практична полазишта заснована су на коришћењу домаће и стране литературе, као и великог броја докумената из различитих домаћих архива (Војни архив, Архив Југославије, Архив Србије, Дипломатски архив Министарства иностраних послова Републике Србије). Научни циљ истраживања представљала је научна дескрипција и експликација развоја српске војске од 1804. до 1918, развоја војске Краљевине СХС и Краљевине Југославије до 1941, формирање и развој Југословенске армије и Југословенске народне армије до 1990. године. Током рада дошло се до нових сазнања чијом су анализом, класификацијом и систематизацијом омогућена нова разумевања, сагледавања, тумачења и расветљавања развоја српске и југословенске војске, као и спољнополитичких односа српске и југословенске државе заснованих на деловању војске. Руководилац пројекта био је пуковник др Миљан Милкић, заменик руководиоца др Милан Терзић и члан тима пуковник др Далибор Денда. Рад на пројекту пратила је организација међународних научних конференција „Први светски рат”, „Србија, Балкан и велике силе” (2014) и „The Great War in 1915” (2015). Рађен је четири године. Остварено је 14 научних радова: четири у категорији М14, по један у категоријама М17 и М18, по два у М31 и М33 и четири у М51.

Српско (југословенско)-грчки односи у првој половини 20. века

У складу са Планом научноистраживачке делатности у МО и ВС од 1. јануара 2015. до 31. децембра 2017. реализован је научноистраживачки пројекат под називом „Српско (југословенско)-грчки односи у првој половини 20. века”. Реализован је у сарадњи са Директоратом за историју ГШ КоВ Грчке и уз учешће спољних сарадника из Републике Србије. Тема истраживања били су војно-политички односи српске и југословенске државе са Грчком у првој половини 20. века. Истраживање овог проблема је значајно како у научном, тако и у друштвеном смислу. Научни значај теме проистиче из чињенице да досадашњи расположиви фонд научног знања није садржао конкретна синтетизована истраживања на тему војно-политичких односа двеју држава током бурног 20. века. Научни циљ пројекта је научна дескрипција и експликација најзначајнијих догађаја који су утицали на билатералне односе двеју земаља. Руководилац пројекта био је др Милан Терзић, а заменик руководиоца др Дмитар Тасић. Чланови пројектног тима били су: др Милић Милићевић, др Александра Пећинар, др Милан Ристовић, др Александар Животић, Миладин Милошевић, dr Efpraxia Paschalidou, Panayotis Spyropoulos, Theophanes Vlachos, Dimitrios Kariotis, Evangelos Despotidis, Georgios Skaltzogiannis. Као резултат пројекта објављен је међународни тематски зборник радова *Српско (југословенско)-грчки односи у првој половини 20. века*. Чланци у зборнику штампани су на енглеском језику. Издавачи зборника били су Институт за стратегијска истраживања и МЦ „Одбрана”. Објављено је 14 радова, по седам из Србије и Грчке, у којима су обрађена нека од најважнијих билатералних питања ових земаља. Зборник се првенствено бави војним темама, али су аутори анализирали готово сва питања из историје две државе у 20. веку. Током рада на пројекту објављено је четрнаест радова у категорији М13 и монографија у категорији М11.

Српско-француско савезништво у Првом светском рату

У периоду од 1. јануара 2015. до 28. фебруара 2016. у сарадњи са Службом за војну историју оружаних снага Републике Француске реализован је научноистраживачки пројекат „Српско-француско савезништво у Првом светском рату”. Тема истраживања били су војно-политички односи Србије и Француске током Првог светског рата. Истраживање овог проблема је значајно како у научном, тако и у друштвеном смислу. Научни значај теме проистиче из чињенице да су и поред више објављених научних радова многобројни детаљи српско-француских односа у Првом светском рату остали необрађени. Научни циљ пројекта била је научна дескрипција и експликација најзначајнијих догађаја у заједничкој ратној историји од 1914. до 1918. године. Руководилац пројекта др Милан Терзић и заменик руководиоца др Димитар Тасић били су из Одељења за војну историју. Остали учесници били су: пуковник др Слободан Ђукић (Војна академије), др Урош Татић (Историјски институт), др Војислав Павловић (Балканолошки институт) и др Данило Шаренац (Институт за савремену историју). Као резултат пројекта објављена су четири чланка у француском часопису *Revue historique des armées*, број 280 за 2015. годину, чији је издавач Служба за војну историју оружаних снага Републике Француске. Чланци су штампани на француском језику. Током рада на пројекту укупно је објављено 12 чланака.

Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе

Научноистраживачки пројекат „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе” реализован је од 2016. до 2020. године. Руководилац пројекта била је доцент др Анита Пешић, док су сарадници били психолози Министарства одбране и Војске Србије, затим професори са филозофских факултета у Србији (универзитета у Београду, Нишу, Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици) и инострани истраживачи и професори војне психологије. Институту за стратегијска истраживања достављена су два захтева наручиоца и корисника досадашњих резултата психолошких истраживања: Управе за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС и Одељења за развој психолошке делатности Сектора за људске ресурсе. Пројекат је разматрао психолошке факторе који утичу на прилагођавање специфичности војне професије и реализацију професионалних задатака код припадника система одбране. Циљ је био утврдити стресоре у војном окружењу, као и психолошке факторе који доприносе суочавању и прилагођавању на стресоре. Стрес у војној професији сагледава се као последица специфичних и интензивних стресора у свакодневном обављању радних задатака. Као истраживачке варијабле послужили су узроци стреса који су регистровани у ранијим психолошким анализама, и то: психосоцијални статус припадника, карактеристике рада и радног окружења, мотивација, организациона идентификација, организациона преданост, емоционална стабилност, локус контроле, стратегије превладавања стреса, профил личности, ауторитарност, вредносни систем, вештине комуникације, породични контекст, квалитет партнерске релације и родитељство, спортско ангажовање и хобији. Резултати пројекта доприносе регистровању специфичних стресора учесника у мултинационалним операцијама (МНО) и запослених у војној професији. Резултати се могу користити при модификацији: психолошке селекције кандидата за МНО и програма психолошке припреме учесника МНО; програма војног стручног обуке војних психолога и запослених у Министарству одбране и Војске Србије. Знања добијена анализом података емпиријског истраживања презентована су заинтересованим странама и широј научној јавности у првом

међународном тематском зборнику из војне психологије на нашем простору и организовањем првог међународног научног скупа војних психолога у Србији. У оквиру пројекта 2017–2018. урађен је први међународни тематски зборник из војне психологије на нашем простору на тему „Стрес у војној професији“ (International Thematic Collection „Stress in the Military Profession“), чији је уредник др Анита Пешић, научни сарадник и доцент, психолог Института за стратегијска истраживања. Рецензенти међународног тематског зборника били су: Gideon A. J. Van Dyk, PhD професор војне психологије са Факултета војних наука Стеленбош универзитета, Република Јужна Африка, Jacques J. Gouws, PhD, Канада, начелник Катедре војне психологије на Факултету војних наука Стеленбош универзитета, Република Јужна Африка (у пензији) и професор др Миланко Чабаркапа са Филозофског факултета Универзитета у Београду. Зборник су публиковали Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду, Факултет војних наука Стеленбош универзитета, Република Јужна Африка, и МЦ „Одбрана“. Садржи 19 оригиналних научних радова – 14 чланака иностраних аутора и пет чланака домаћих аутора. Резултати истраживања имају значајан теоријски (иновирање фонда знања из предмета војне психологије) и практичан допринос за развој војнотручних обука припадника система одбране (ученика, кадета, професионалних припадника, војних службеника), као и за развој програма психосоцијалне едукације стручњака из области менталног здравља и сродних дисциплина.

Процена психосоцијалног стања и психофизичког оптерећења професионалних припадника ВС – анализа ВОС-1

Истраживачки задатак и примењено истраживање „Процена психосоцијалног стања и психофизичког оптерећења професионалних припадника Војске Србије – анализа ВОС-1“ реализовани су 2016. године. Задатак је водила мр Татјана Вишацки, а сарађивала доцент др Анита Ђорђевић. Анализирани су подаци и израђена је аналитичка статистика по захтеву Управе за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије. Прикупљени су литература и релевантни документи о психолошким запажањима коришћења Упитника ВОС-1 у периоду од 2008. до наручене валидације и модификације. Израђен је технички извештај и резултати су презентовани на стручном скупу психолога за евалуацију и стручну рецензију Упитника за процену психосоцијалног стања и психофизичког оптерећења професионалних припадника Војске Србије (ВОС-1) и израду новог психолошког инструмента за процену психолошке спремности јединица са посебним акцентом на кохезивности колектива на Рајцу 2016. године.

Хибридно радовање – искуства и перспективе

Научноистраживачки пројекат „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“ реализован је од 2017. до 2020. године. Пројектом је руководио пуковник др Небојша Николић, а чланови тима били су: пуковник др Мирослав Митровић, пуковник доц. др Дејан Вулетић, научни сарадник, и потпуковник Милинко Врачар, истраживач-сарадник. Институт за стратегијска истраживања добио је током 2016. предлоге за истраживање на тему хибридног ратовања из три значајне организацијске целине Министарства одбране и Војске Србије (Управе за планирање и развој (Ј-5) Генералштаба Војске Србије, Управе за стратегијско планирање Министарства одбране и Војнообавештајне агенције). Хибридно ратовање је нови термин којим се покушавају обухватити и истаћи све специфичности савремених сукоба

у прве две деценије 21. века. Постао је врло популаран у ширем контексту медијских и политичких кругова, док су у стручној јавности подељена мишљења. За разумевање основне идеје хибридног ратовања корисно је поћи од класичног поимања рата као наставка политике другим средствима. Иновативним приступом и логичком анализом могу се сагледати широк спектар и разноликост других – невојних средстава и метода којима се сукоб из сфере политичких односа преноси у друге области: економску, финансијску, саобраћајну, транспортну, информациону, медијску, културну, религијску, спортску. Упоредни процеси глобализације и технолошког развоја, нарочито у сфери информационих и комуникационих технологија, у комбинацији са осталим факторима дају нове могућности и плодно тле за хибридно ратовање. Ипак, основна идеја и садржаји хибридног ратовања нису потпуно нови већ су примењивани и раније, али под другим називима. Такође, постоје и други термини којима се покушава означити специфичност модерних сукоба. У склопу реализације пројекта на Институту за стратегијска истраживања 21. децембра 2017. одржан је тематски округли сто „Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба“ како би се сагледали ставови домаће стручне и научне јавности о проблемском оквиру феномена хибридног ратовања. Резултат пројекта је и тематски зборник радова *Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба*. Пројекат „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“ добио је награду за најбољи научноистраживачки пројекат за 2020. годину. Пројектни тим Института за стратегијска истраживања чинили су пуковници Небојша Николић и Мирослав Митровић и потпуковник Милинко Врачар, МА. Руководиоцу пројекта пуковнику др Небојши Николићу, поводом Дана Војске 2021. године, потпредседник владе и министар одбране Небојша Стефановић уручио је годишњу награду.

Југославија и велике силе у време дејанћа (1969–1974)

Члан Одељења за војну историју Института за стратегијска истраживања др Татјана Милошевић као руководилац, а у складу са Планом научноистраживачке делатности за 2018. годину, реализовала је научноистраживачки пројекат „Југославија и велике силе у време детанта (1964–1974)“. Основна теоријска и практична полазишта у истраживању заснована су на коришћењу обимне домаће и стране литературе, као и великог броја докумената из различитих домаћих архива (Архив Југославије, Дипломатски архив Министарства иностраних послова). Тема истраживања били су војно-политички, дипломатски и економски односи Југославије и великих сила у периоду детанта (1969–1974). Реализацијом пројекта одговорено је на многобројна питања везана за спољнополитичку оријентацију Југославије и умешност тадашњег политичког руководства, које је захваљујући добрим проценама, лавирању и балансирању између великих сила успело да одржи своју независну политику, сачува суверенитет и интегритет земље и трасира особен пут у социјализам. Кроз институционализацију Покрета несврстаних дефинисани су улога Југославије као његовог предводника и њен утицај као важног међународног фактора на збивања на светској сцени. Резултат рада на пројекту је научна монографија у категорији М42 *Војно-политички односи Југославије и САД 1969–1974*. у издању Медија центра „Одбрана“ 2021. године. Захваљујући новим сазнањима и историографским чињеницама расветљеним у овој књизи омогућено је стицање потпуније слике о успешном функционисању новог концепта југословенске спољне политике у време горућих хладноратовских криза и блоковске поделе света.

Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности

Научноистраживачки пројекат „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности“ започет је 2019. и завршен 2020. године. Руководилац сложеног пројекта Одељења за студије безбедности Института за стратегијска истраживања био је пуковник др Вељко Благојевић, а истраживачки тим су чинили: ванр. проф. др Станислав Стојановић, потпуковник др Милован Суботић, потпуковник др Бранислав Милосављевић, потпуковник др Милош Миленковић и потпуковник Милинко Врачар, МА. Проблемски оквир истраживања представљала је чињеница да су у развијеним друштвима студије стратешке културе одавно стекле статус научне дисциплине, док се у Србији она изучава спорадично и не у мери која би била сразмерна њеном значају. С обзиром на то јавила се потреба да се на научно заснован начин усвоје и систематизују сазнања о стратешкој култури. Тако је предмет истраживања пројекта представљала анализа концепта стратешке културе, њених извора и чинилаца, затим утицаја на стратешко мишљење и одлучивање, као и њеног значаја за националну безбедност у целини, посебно према концепту војне неутралности Републике Србије. У складу са његовим карактеристикама концепт стратешке културе разматран је мултидисциплинарно, кроз политичке, геополитичке, геоекономске, безбедносне, верске и одбрамбене факторе друштвене стварности. Научни значај пројекта огледао се, првенствено, у отклањању недоречености у појмовно-категоријалном систему који се користи у области стратегије, стратешког и стратешке културе. У суштини наведеног проблема налазио се појам стратешка култура, недовољно дефинисан, што је довело до одређених нејасноћа у његовом схватању. Друштвени значај истраживања био је у доприносу разрешавању проблема везаних за имплементацију стратегијских и доктринарних докумената из области безбедности и одбране. Пројекат је требало да допринесе стварању услова за афирмацију концепта војне неутралности и јачању свести о самоспознаји, самокритичној анализи и самосвести о нашој националној, политичкој и, посебно, стратешкој култури. Реализован је у две фазе које су биле конципиране тако да се прва тежишно бавила концептом стратешке културе, политичком, правном и војном традицијом као чиниоцима стратешке културе; геополитиком и геоекономијом као извориштем стратешке културе и односом стратешке културе и неутралности. И док су у првој фази проучаване концептуалне и општеприменљиве закономерности, друга фаза пројекта тежишно је била усмерена на изучавање садржаја српске стратешке културе и њеног утицаја на стратешке одлуке, конзистентност њених основних постулата и однос према кључним питањима безбедности и одбране Републике Србије. Дефинисање и одређење специфичности историјског наслеђа, традиције и културе Срба, барем у најопштијим цртама, имало је за циљ да обезбеди боље разумевање односа према међународној политици и положају Србије у међународном поретку. Разматрање стратешке културе Срба представља базичну основу за сагледавање стратешке позиционираности Србије и, следствено томе, одређивање виталних националних интереса и приоритета у спољнополитичком ангажовању на њиховој реализацији. Пројекат је допринео реалнијем сагледавању чињеница у вези са тим какви смо, шта желимо, односно како одређујемо националне интересе и који су нам приоритети, на који начин их остварујемо или чувамо и друга питања од стратешког значаја. Најчешће се проблематика стратешке културе не разматра на нивоу рационалног и на научној основи, већ се по инерцији одлучује о кључним, дугорочним опредељењима, што се у историји показало као погубно за српски народ.

Реализацијом пројекта, достизањем одређених нивоа научних сазнања и њиховим објављивањем у посебним (тематским) бројевима часописа *Војно дело* (8/2019 и 4/2020) у потпуности је остварен пројектовани научни циљ истраживања. Поред тога, остварен је и друштвени циљ истраживања будући да су научне и високошколске установе позитивно реаговале на објављивање резултата истраживања и актуелизован је значај изучавања стратешких студија. Оба тематска броја *Војног дела* уврштена су у литературу постдипломских студија Факултета политичких наука и Факултета безбедности Београдског универзитета, као и Факултета за међународну безбедност Универзитета „Унион – Никола Тесла“.

Развој професионалне војне организације у Србији (1804–1990): искуства и поуке

Пројекат је реализован од јануара 2019. до децембра 2023. године. Главни циљ истраживања, поред традиционалног приступа да се опишу историјски догађаји онако како су се заиста догодили, био је успостављање узрочно-последичних веза између њих и извођење закључака о томе како се гради професионална војна организација на сопственом примеру развоја институција, система селекције кадрова, доктрине и војне мисли. Циљ истраживања је и тачно мапирање фактора ризика и „кочница“ у развоју професионалне војне организације и спознаја на властитом искуству како поштовање или непоштовање професионалних принципа утиче на борбену готовост. Добијени резултати имају и практичну примену кроз пројекцију на савремени систем одбране. Од закључака до којих се дошло издвајају се: српска војска усвојила је све принципе професионалне војне организације по немачком узор у периоду 1870–1886, свој врхунац српска професионална војна организација доживела је током балканских ратова и Првог светског рата, након Првог светског рата почео је већи уплив непрофесионалних елемената у систем и напуштање дела постулата војног професионализма, у ЈНА се током 1970-их и 1980-их изграђује висок ниво квалитета војношколских установа, истраживачких института и војне привреде. Након Титове смрти долази до слободнијег развоја војне мисли, јачања професионалних институција и постизања вишег степена војног професионализма ограниченог условима једнопартијског и мултиетничког друштва. На пројекту су били ангажовани припадници Одељења за војну историју (пуковник др Миљан Милкић, пуковник др Далибор Денда, др Ненад Петровић, др Татјана Милошевић), начелник Катедре друштвених наука Војне академије пуковник доц. др Слободан Ђукић и др Маријана Мраовић, начелник одељења у Војном архиву. Руководилац пројекта био је пуковник др Далибор Денда, ванредни професор и виши научни сарадник.

Физиономија савремених оружаних сукоба

Научноистраживачки пројекат „Физиономија савремених оружаних сукоба“ реализован је од 2021. до 2023. године. Пројектом је руководио пуковник доц. др Дејан Вулетић, научни сарадник. Чланови пројектног тима били су потпуковник др Милош Миленковић, научни сарадник, доц. др Анита Пешић, научни сарадник, потпуковник Драган Бојанић, истраживач и докторанд на Војној академији, Анђелија Ђукић, истраживач и докторанд на Факултету безбедности. Пројекат је предложило више организационих целина Министарства одбране и представљао је недвосмислену потребу система. Проблемски и методолошки постављен је због сталне потребе за анализом карактеристика и обележја савремених оружаних сукоба и разјашњења њихове генезе и актуелног испољавања. Предмет истраживања представљају основне карактеристике савремених оружаних сукоба у контексту сагледа-

вања значаја војне моћи, информационе димензије ратовања и промене у стратегијским документима, а које се рефлектују на начин организовања и припрему одбране Републике Србије. Предмет истраживања разматран је кроз четири чиниоца: значај војне моћи у савременим оружаним сукобима; промене и разлике у стратегијама најзначајнијих држава и савеза, које су последица реакције на промене у физиономији оружаних сукоба тако и одговор на неке будуће сукобе и различите форме угрожавања безбедности; примена информационог ратовања у савременим оружаним сукобима; организационе промене које јесу или које тек треба извести у систему одбране у контексту промене физиономије савремених оружаних сукоба. Циљ је представљало што потпуније, јасније и прецизније разумевање карактеристика које обезбеђују и усмеравају адекватно организовање и ефикасно деловање система безбедности. Резултати истраживања доприносе бољем разумевању карактеристика савремених оружаних сукоба и адекватној и правовременој перцепцији што већег броја претњи које могу или већ угрожавају безбедност Републике Србије. Сазнања из пројекта су релевантна полазна основа за надградњу система одбране и унапређење способности војске, које у коначном треба да резултира већом спремношћу државе и друштва да се супротставе савременим изазовима, ризицима и претњама које угрожавају или у блиској будућности могу да угрозе безбедност Републике Србије. У оквиру пројекта организован је округли сто у Институту за стратегијска истраживања у новембру 2020. године. Учешће са излагањима и активном дискусијом прихватили су истраживачи и професори из матичних области.

Пројекција трендова од значаја за безбедност Републике Србије до 2030. године

Научноистраживачки пројекат „Пројекција трендова од значаја за безбедност Републике Србије до 2030. године” започет је 2021. и завршен 2023. године. Руководилац пројекта био је пуковник др Мирослав Митровић из Одељења за студије безбедности Института за стратегијска истраживања, а истраживачки тим чинили су: ванр. проф. др Станислав Стојановић, пуковник др Милован Суботић, капетан фрегате Игор Баришић, потпуковник Милинко Врачар, МА и Игор Пејић, МА. Проблемски оквир пројекта представљале су појаве и процеси унутар савременог стратегијског окружења Републике Србије који значајно обликују, или се очекује да ће снажно обликовати, безбедносну стварност Републике Србије. Стога је тежиште предмета истраживања било на уочавању и идентификовању актера, субјеката, форми и садржаја, као и покушају детерминисања интензитета трендова са негативним утицајем на безбедност Републике Србије у пројектованом периоду. Фокус истраживачке пажње примарно је био усмерен ка следећим питањима: геополитичко надметање на глобалном и регионалном нивоу; улоге војне моћи и одрживост војне неутралности Републике Србије; форме политичког насиља од посебног значаја за безбедност Републике Србије; утицај промене физиономије оружаних сукоба на стање безбедности у Републици Србији. У погледу научног циља истраживање је требало да допринесе идентификовању, дескрипцији и експланацији друштвених појава и процеса који ће у актуелној деценији значајно утицати на стање безбедности Републике Србије. Друштвени значај истраживања ослања се на потребу Републике Србије, тачније њеног система одбране, за дефинисањем савремених безбедносних изазова, ризика и претњи, што је свакако неопходно за формулисање стратегијско-доктринарних докумената, односно за конципирање адекватног и ефикасног одговора на такве појаве угрожавања. Другим речима, разумевањем трендова од значаја

за безбедност Републике Србије ствара се могућност за унапређење њеног одбрамбеног и безбедносног система.

Војна професија у Србији у савременом безбедносном окружењу

Овај мултидисциплинарни научноистраживачки пројекат из области друштвених наука започет је у јануару 2024. и планирано је да буде завршен до 31. децембра 2026. године. Предмет истраживања је војна професија у Србији, пре свега знања и вештине официра потребне у савременом безбедносном окружењу, које подразумева промене у физиономији оружаних сукоба, идентификовање савремених изазова, ризика и претњи Републици Србији, сагледавање места и улоге војске и војне професије у Србији у 21. веку и психолошке и економске аспекте војне професије. Пројекат обухвата теоријски део истраживања, али и емпиријско истраживање путем анкетног упитника које ће се спровести у јединицама и командама Војске Србије. Очекује се да резултати истраживања допринесу бољем разумевању савременог безбедносног окружења у коме се Србија налази и карактеристика савремених оружаних сукоба и адекватној и правовременој перцепцији савремених и будућих претњи. Подаци добијени емпиријским истраживањем треба да покажу како треба радити на унапређењу едукације официра како би они, као кључни носиоци војне професије и војне организације, могли да обезбеде да Војска Србије и систем одбране у целини пруже адекватан и правовремени одговор на савремене изазове ризике и претње. Сазнања до којих се буде дошло представљаће полазну основу, односно смернице за надградњу студијских програма на Универзитету одбране, што ће се директно одразити на унапређење образовног процеса, али и на способност војске. Руководилац пројекта је пуковник др Милош Миленковић, научни сарадник. Учесници на пројекту су припадници Института: ванр. проф. др Јованка Шарановић, научни сарадник, пуковник др Дејан Вулетић, научни сарадник, доцент др Анита Пешић, научни сарадник, потпуковник Драган Бојанић, МА, Анђелија Ђукић, МА, Милан Милутиновић, МА, затим пуковник ванр. проф. др Срђан Старчевић из Ректората Универзитета одбране, ванр. проф. др Драган Станар са Војне академије, пуковник др Дејан Вучинић из Управе за кадрове, капетан прве класе Немања Смајовић, МА, из Управе за логистику (Ј-4).

Војно школство и кадровска селекција у српској и југословенској војсци 1850–1992.

Пројекат је започет у јануару 2024. и планирано је да буде завршен до 31. децембра 2026. године. На основу анализа различитих историјских примера и чињеница потребно је утврдити да ли су током школовања и кадровске селекције направљене грешке и понудити адекватна решења. Резултати рада треба да укажу на начине позитивне селекције који дају најбоље резултате. Очекује се да добијени резултати имају практичну примену и покажу да је непрестано улагање у војно школство и његово усавршавање уз одговарајућу кадровску селекцију основа и најважнији елемент за развој Војске Србије. Истраживачки тим чине припадници Института за стратегијска истраживања пуковник доц. др Миљан Милкић, виши научни сарадник (руководилац пројекта), пуковник ванр. проф. др Далибор Денда, виши научни сарадник, др Татјана Милошевић, научни сарадник, др Ненад Петровић, научни сарадник, потпуковник мр Владимир Ристић, асистент, потпоручник Стефан Шипка,

МА, др Маријана Мраовић, научни сарадник из Војног архива и пуковник ванр. проф. др Слободан Ђукић са Катедре друштвених наука Војне академије.

*Безбедносни изазови земаља Западног Балкана
у европској безбедносној парадигми*

Пројекат је започет у јануару 2024. и планирано је да буде завршен до 31. децембра 2025. године. Уважавајући теоријско начело прецизности и сагласно проблемском питању предмет истраживања гласи „Безбедносни изазови земаља Западног Балкана у европској безбедносној парадигми“. Тежиште истраживања биће на уочавању и идентификацији процеса, актера, субјеката, форми и садржаја који креирају изазове од значаја за безбедност региона Западног Балкана и Републике Србије као његовог централног дела. Најснажнији аргумент који иде у прилог друштвеном значају истраживања, али и значају за систем одбране у целини, огледа се у исказаној заинтересованости одређених организацијских целина из Министарства одбране. Најчешћи захтеви Институту за стратегијска истраживања од стране Сектора за политику одбране и Кабинета министра одбране за израду редовних и ванредних информација тичу се управо стања безбедности у региону Западног Балкана у контексту актуелних глобалних препозиционирања најважнијих регионалних актера безбедности. Истраживачки тим чине запослени у Институту за стратегијска истраживања: пуковник др Милован Суботић, виши научни сарадник и руководилац пројекта, пуковник др Мирослав Митровић, научни сарадник, капетан фрегате Игор Баришић, МА, истраживач сарадник, потпуковник Милинко Врачар, МА, истраживач, Игор Пејић, МА, истраживач, као и троје научника са Факултета безбедности Универзитета у Београду, проф. др Вања Роквић, доц. др Владимир Ајзенхамер и др Иван Димитријевић, научни сарадник.

НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

Научни и стручни скупови 1984–1992.

Један од значајних облика ангажовања припадника Института јесте учешће на научним и стручним скуповима у организацији Министарства одбране и Војске, владиних и невладиних организација у земљи и иностранству. Научни скупови су добра прилика за верификовање сазнања до којих се дошло истраживањима, као и за размену искуствених сазнања из домена појединих наука одбране. Од 1985. до 1990. у Институту је организован и одржан низ научних скупова који су се уклапали у Програм научноистраживачког рада у ЈНА и оружаним снагама: „Верификација пројекта ‘Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ’” (1982), „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ” (1982), „Завршне операције за ослобођење Југославије” (1985), „Безбедност и одбрана несврстаних земаља ослонцем на сопствене снаге” (1988), „Захтеви концепту и доктрине општенародне одбране и друштвене самозаштите у изградњи система васпитања и образовања у оружаним снагама у условима напредне научнотехничке револуције” (1989), „Систем борбене обуке и васпитања војника, старешина и јединица” (1989). Институт за стратегијска истраживања је у планирању научноистраживачке делатности у периоду од 1985. до 1990. поступао у складу са Директивом за израду Средњорочног плана развоја ЈНА Управе за планирање развоја и финансије од 10. јуна 1985. да научне и стручне скупове не треба организовати као самосталне истраживачке задатке, него их уклапати у програме истраживања као њихов саставни део. Одржани научни скупови обезбедили су значајан допринос развоју теорије ратне вештине, разматрању постигнутог и промишљању будућег развоја концепције општенародне одбране и оружаних снага Југославије. За 1989. било је планирано учешће на 21 научном скупу у целој СФРЈ. Крајем 1990-их Институт није организовао већи број научних конференције, већ се бавио примењеним истраживањима, анализама и проценама.

Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ

Ради научног и друштвено-политичког верификовања истраживачког макропројекта „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ” („Припремљеност друштвено-политичког система, привреде и друштвених делатности за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту у ванредним приликама и у рату”) 25. новембра 1982. у Дому ЈНА у Београду организован је научни скуп. Иако је одржан пре формирања Института за стратегијска истраживања, представља основу на којој је реализован пројекат „Општенародна одбрана и друштвена самозаштита СФРЈ” од 1984. до 1990. године. Скуп је организовао Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА. Руководилац скупа био је начелник Центра

за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА генерал-потпуковник Бошко Ранитовић. Циљ је био научно и друштвено-политичко верификовање циља, предмета и организације истраживања понуђених у макропројекту. Позивно писмо учесницима упутио је начелник Генералштаба ЈНА генерал-пуковник Петар Грачанин 8. септембра 1982. године. Позив је упућен Савету за научни рад у Оружаним снагама СФРЈ, секторима Савезног секретаријата за народну одбрану, Центру високих војних школа „Маршал Тито“, Техничком школском центру „Иван Гошњак“, члановима радне групе за израду макропројекта из свих република и покрајина, рецензентима пројекта, Савезној привредној комори, Одељењу за одбрамбене припреме Савезног извршног већа, Војном кабинету Председништва СФРЈ, савезним друштвено-политичким организацијама, самоуправним заједницама за научне делатности у републикама и покрајинама, републичким и покрајинским секретаријатима за народну одбрану, републичким и покрајинским штабовима територијалне одбране, председнику Комисије за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту Заједнице универзитета Југославије и појединим стручњацима из области методологије.

Завршне операције за ослобођење Југославије

Научни скуп „Завршне операције за ослобођење Југославије“ одржан је 23. и 24. априла 1985. у Београду. Одлуку о његовом организовању донело је Председништво СФРЈ. Наредбом начелника Генералштаба ЈНА генерал-пуковника Петра Грачанина за руководиоца радне групе за припрему материјала за израду реферата и решавање свих организационих питања одређен је генерал-потпуковник Драго Ракочевић, начелник Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Радни тим одлучио је да списак учесника изради Војноисторијски институт, а да га верификује помоћник савезног секретара за политичко-правни сектор. Планирано је да се научни скуп уклопи у програм научноистраживачких активности у ЈНА које су се спроводиле годинама и које су биле усмерене на то да се што свестраније изучи и истражи проблематика Народноослободилачког рата, конституише његова теорија ратне вештине и на систематичан начин обраде искуства и извуку поуке значајне за нашу савремену теорију и доктрину општенародне одбране. Озбиљнији и организованији напори у научном истраживању феноменологије и суштине Народноослободилачког рата започети су средином седамдесетих година. У јесен 1978. одржан је симпозијум на којем је разматрана стратегија употребе оружаних снага Народноослободилачког рата. Тај научни скуп био је у функцији реализовања научног пројекта о стратегији Народноослободилачког рата, на коме се још радило. У међувремену је отворен и нови научни пројекат о Титовом војном делу у оквиру југословенског макропројекта о његовом доприносу социјализму и марксизму. Та два пројекта су комплементарна тако да дају целовит поглед на Народноослободилачки рат и револуцију.

Безбедност и одбрана несврстаних земаља ослонцем на сопствене снаге

Од 16. до 19. маја 1988. на Брионима је одржан међународни научни скуп „Безбедност и одбрана несврстаних земаља ослонцем на сопствене снаге“ уз учешће 44 научна радника из 21 несврстане земље Азије, Африке и Латинске Америке, као и 47 из Југославије. Скуп је отворио и уводно излагање поднео председник Савета научног скупа Сергеј Крајгер. У име земље домаћина учеснике је поздравио Радован Влајковић, члан Председништва СФРЈ. Одржано је пет седница: четири су биле посвећене рефератима и расправи о њиховим садржа-

јима, док је на петој вођена генерална дебата. Председавајући на седници били су: Милан Шаховић (Београд), Сое Бијакто (Џакарта), Хасу Пател (Хараре), Хабиер Горостеага (Манагва) и Лео Матес (Београд). Рад скупа одвијао се у пленуму. Поднето је 30 реферата: по један из Аргентине, Бангладеша, Јордана, Кипра, Кубе, Малезије, Пакистана, Танзаније, Туниса, Замбије и Зимбабвеа, по два из Египта, Индије, Индонезије, ДНР Кореје и Нигерије, три из Алжира и шест из Југославије. Сви реферати и дискусије публиковани су у књизи *Безбедности и одбрана несврстаних земаља* на српскохрватском и енглеском језику. Саставни део скупа била је изложба уметничких дела несврстаних земаља коју је приредила Галерија уметности несврстаних земаља „Јосип Броз Тито“ из Подгорице. Пет великих радних организација из Југославије представило је своје производне програме на паноима, видео-касетама и у каталозима. Скуп је пратило 50 домаћих и 14 страних новинара. У рефератима и расправама анализирани су глобални и регионални проблеми безбедности и одбране несврстаних земаља. Указано је на чиниоце угрожавања међународне безбедности уопште, посебно несврстаних земаља. При томе је констатовано да процес преговарања и споразумевања суперсила, као и јачања тенденција попуштања међународне затегнутости, позитивно утиче на побољшање политичке и психолошке атмосфере у међународним односима и у светском јавном мњењу и отвара извесне перспективе за решавање регионалних и других међународних проблема. Не потцењујући њихов значај, учесници скупа истакли су да се ни свет ни положај несврстаних земаља у њему нису битније променили. Закључено је да је на подручју научне сарадње потребно извршити поделу и координацију рада југословенских

Одварање научној скупи на Брионима 1988. године

Говор адмирала флотје Бранка Мамуле на научном скупу на Брионима 1988. године

Део учесника научној скупи на Брионима 1988. године

научних институција суорганизатора скупа и формално-правно конституисати конзорцијум тих института, успоставити и интензивирати међународну сарадњу институција за војностратешка и слична истраживања. Од закључака који спадају у академску сферу издваја се одлука да ради унапређења и развијања теорије и стратегије безбедности и одбране не-сврстаних земаља ослонцем на сопствене снаге, у договору са свим научним установама учесницама скупа, треба обезбедити да свака од њих публикује годишњак радова којим се захватају суштинска питања, проблеми и перспективе одбране. На подручју војне, економске и техничко-технолошке сарадње закључено је да је потребно интензивирати сарадњу у развоју војне индустрије и војне инфраструктуре, тежити заједничким улагањима у развој и интензивирати међусобну трговину. Исказана је потреба за успостављањем размене искустава и сарадње у војној обуци, као и размене војних информација међу оружаним снагама несврстаних земаља о кретањима у појединим кризним жариштима и регионима.

Захтеви концепције и доктрине општенародне одбране и друштвене самозаштите у изградњи система васпитања и образовања у оружаним снагама у условима научно-техничке револуције

На основу наређења начелника Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ од 21. новембра 1989. Институт за стратегијска истраживања организовао је 6. децембра 1989. у Дому Гарде на Топчидеру научно-стручни скуп на тему „Захтеви концепције и доктрине општенародне одбране и друштвене самозаштите у изградњи система васпитања и образовања у оружаним снагама у условима научнотехничке револуције“. Скуп је одржан у склопу реализације научноистраживачког пројекта „Систем образовања и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ“. Непосредни руководилац био је начелник Генералштаба Оружаних снага СФРЈ. Циљ научног скупа био је допринос разради основних поставки којима се изражавају концепцијско-доктринарни захтеви у изградњи система васпитања и образовања у оружаним снагама у условима научнотехничке револуције. Основна питања била су: утицај доктрине страних армија на наша војнодоктринарна опредељења у обуци; научнотехнички програм и импликација на концепцију васпитања и образовања у оружаним снагама; техничко-технолошки развој и његов утицај на промене у ратној вештини и образовању; ставови у концепцији и доктрини општенародне одбране и програмски захтеви у оспособљавању за општенародну одбрану; идејност у обуци и васпитању припадника ЈНА; проблеми образовања научноистраживачког кадра у оружаним снагама; школовање официра и кадра у Копненој војсци, Ратном ваздухопловству и противваздушној одбрани и Ратној морнарици; наставнички кадар као предуслов реализације стратегије образовања и васпитања старешина у оружаним снагама; утицај концепцијских захтева на дидактичка решења образовања старешина у деловима научнотехнолошких револуција; захтеви у обуци и васпитању у оружаним снагама који проистичу из карактеристика борбених дејстава. Материјал са скупа је сређен, објављен у посебном повезу и коришћен за финализацију израде студије која је била предмет скупа.

Систем борбене обуке војника, старешина и јединица

На основу наређења начелника Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ вицеадмирала Љубивоја Јокића од 7. децембра 1989. Институт за стратегијска истраживања организовао је 20. децембра 1989. у Дому Гарде расправу о студији

„Систем борбене обуке војника, старешина и јединица”. Непосредни руководиоца био је начелник Генералштаба Оружаних снага СФРЈ. Расправа је организована у склопу реализације научноистраживачког пројекта „Систем образовања и васпитања у Оружаним снагама СФРЈ”, који је био предвиђен планом Генералштаба ЈНА за период од 1986. до 1990. године. Циљ расправе био је сагледавање резултата емпиријског истраживања основних елемената система борбене обуке и васпитања и допринос утврђивању закључака вредних за доградњу тог система. У уводном излагању начелника Центра указано је да је емпиријско истраживање организовано и реализовано у отежаним околностима и у ситуацији када у Институту није било истраживачког кадра за ту област. Подразумевало је ангажовање спољних сарадника који су тај посао обављали упоредо са својим редовним задацима. Начелник је навео да се теоријске студије односе претежно на сегмент образовања старешинског кадра, који је у тим тренуцима био у завршној фази обраде, док је емпиријским поступком обухваћено истраживање система борбене обуке војника, старешина и јединица мирнодопског и ратног састава оружаних снага. Основна питања за расправу била су: систем борбене обуке војника, старешина и јединица у видовима оружаних снага и руковођење обуком; карактеристике програма и методике политичког образовања; карактеристике реализације војностручне обуке војника и јединица; карактеристике реализације физичког васпитања, обука војника и старешина; утицај психофизичких карактеристика војника на успешност у обуци и васпитању; битне одлике обуке војника у страним армијама; искуства из обуке војника и јединица у Народноослободилачком рату и послератном развоју.

Научни и стручни скупови 1992–2006.

Војна наука и војна доктрина

Уз помоћ Центра војних школа од 25. до 27. јуна 1997. одржан је Симпозијум о војној науци (СИМВОН-97) на тему „Војна наука и војна доктрина”. Предмет симпозијума операционализован је кроз две области – научна утемељеност војне науке и однос војне науке и војне доктрине. Циљ је био преиспитивање научне утемељености војне науке (система војних наука), односно одређивање међузависности војних наука и војне доктрине и утврђивање стратегије научног рада у Војсци Југославије на прагу трећег миленијума. Учествовало је 59 аутора из Српске академије наука и уметности, са Правног, Богословског и Факултета политичких наука Београдског универзитета, Института за међународну политику и привреду и Војске Југославије. Организовањем симпозијума на тему „Војна наука и војна доктрина” Институт је покренуо комплексно сагледавање односа између војних наука и војне доктрине, уважавајући, наравно, научну утемељеност система војних наука као детерминанту у његовом проучавању. Систем војне науке, као један од извора војне доктрине, званично није верификован иако су на претходним симпозијумима о војној науци дате полазне основе. Идентификовани су следећи основни проблеми: 1) појам војне доктрине често се у потпуности поистовећује са појединим дисциплинама полемистике или нивоима ратне вештине; 2) ниво развијености војних наука и војнонаучних дисциплина не обезбеђује поуздано формулисање војне доктрине; 3) кадар који учествује у изради војне доктрине не уважава резултате војнонаучних истраживања; 4) у научноистраживачком раду у Војсци није иден-

Научни скуп „Војна наука и војна доктрина“, 1997.

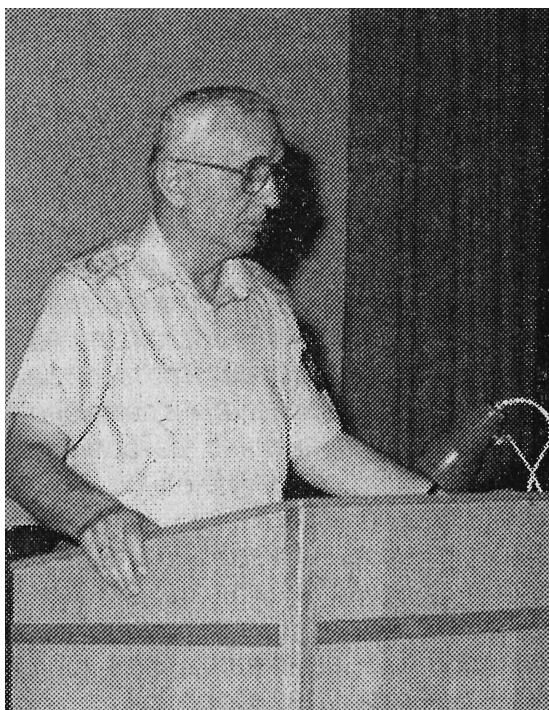
тификован утицај појединачних наука и научних дисциплина на ставове војне доктрине и 5) због претходно реченог, садржај и структура војне доктрине нису до тада ваљано теоријско-методолошки засновани и верификовани нити су методе и технике израде и примене војне доктрине поуздане. Уважавајући констатацију да је развој војне науке и војне доктрине у протеклом периоду био доста успорен, СИМВОН-97 дао је одговоре на многа кључна питања из домена науке и струке, идентификовао и назначио нове проблеме чијим би се решењем успоставила дијалектичка међузависност теорије и праксе. Презентована је могућа класификација друштвених исходишта војне доктрине, уз систематско објашњење односа веза и утицаја појединих чинилаца – исходишта на војну доктрину. Констатовано је да војна доктрина, која реално и целовитије уважава друштвена исходишта (и научна достигнућа), има већу ефикасност за практично деловање у рату, односно оружаном борби.

Партнерство за мир и Савезна Република Југославија

Стручни скуп на тему „Партнерство за мир и Савезна Република Југославија“ одржан је 23. јануара 2001. године. Учесници скупа била су лица на најодговорнијим дужностима у Генералштабу Војске Југославије, Савезном министарству за одбрану и чланови Института ратне вештине. Кроз 15 излагања, једно приложено излагање и пет дискусија настојало се да се војни аспект приступања Савезне Републике Југославије Партнерству за мир сагледа из више углова. Циљ скупа није био, нити се то очекивало, да одговори да ли Савезна Република Југославија треба да приступи Партнерству за мир. Расправа је вођена имајући у виду да је коначна одлука у искључивој надлежности политичких органа власти. Резултати стручног скупа омогућили су Генералштабу Војске Југославије да има припремљен аргументован став уколико га затраже државни органи.

Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије

На Симпозијуму о војној науци (СИМВОН-2001) на тему „Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије“, који је одржан 27. и 28. јуна 2001, настојало се да се идентификују основни проблеми војне стратегије како би се на тај начин изграђивале што поузданије претпоставке за развој научне теорије војне стратегије. Предмет симпозијума операционализован

*Излагање Генерал-поштованика Златкоја Терзића
на научном скупу „Научна израђеност
и чиниоци војне стратегије“*

је кроз три области – научна израђеност војне стратегије, чиниоци војне стратегије и Косово и Метохија и војна стратегија Савезне Републике Југославије. Циљ одржавања симпозијума био је да се на основу анализе теоријских знања и практичних проблема, као чинилаца војне стратегије, јасно идентификује ниво њене теоријске израђености, као и да се кроз анализу чинилаца практичне сфере војне стратегије сагледају њихове импликације на праксу у домену припреме, ангажовања и обезбеђења Војске Југославије, са становишта заштите националних и државних вредности, интереса и циљева оружаним путем. У научном смислу предмет симпозијума делимично је универзалан и односи се на преиспитивање нивоа теоријске израђености војне стратегије, као научне дисциплине ратне вештине. Предмет разматрања чинилаца војне стратегије Савезне Републике Југославије подвргнут је друштвеним, економским, војним, технолошким,

демографским и другим анализама и проценама. Наглашено је да: са нестанком равнотеже снага у свету суверенитет малих и средњих земаља променио је смисао у односу на традиционално значење тог појма; у оквиру стратегије државе, као основног програмског становишта за развој и опстанак друштва, неопходно је што поузданије утврдити највише вредности добара и потребе, а на основу њих што реалније проценити и дефинисати државне интересе и циљеве. Кроз већину саопштења истакнуто је да је у оквиру стратегије државе, као основног програмског становишта за развој и опстанак друштва, неопходно што поузданије утврдити највише вредности добара и потребе, а на основу њих што реалније проценити и дефинисати државне интересе и циљеве.

Цивилна контрола оружаних снага

У организацији Института ратне вештине 9. октобра 2001. одржана је стручна расправа на тему „Цивилна контрола оружаних снага“. Истраживачки циљ расправе био је да се утврди стање у области цивилне контроле оружаних снага у условима демократизације друштва и да се сагледају могућности њиховог унапређења. Стручној расправи присуствовали су председник Савезне Републике Југославије др Војислав Коштуница и лица на најодговорнијим дужностима у држави, Генералштабу Војске Југославије, представници Министарства унутрашњих послова, представници политичких, верских, научних и других друштвених институција значајних за предметну област. Поднето је 13 саопштења, два саопштења су приложена, а шест лица је учествовало у дискусији. Саопштења и дискусије представљају актуелно виђење релевантних друштвених фактора предметне проблема-

Сйручна расйрава на йему „Цивилна конййрола оружаних снайа“ на Инсйййшуйу за раййне вешййине, 9. окййобар 2001.

тике. Расправа о цивилној контроли оружаних снага понудила је одговоре на постојеће дилеме и разјаснила права, али и одговорност свих учесника у цивилној контроли војске. Дала је позитиван помак у демократизацији друштва и битне претпоставке реорганизације војске за јачање њене ефикасности и борбене готовости, а тиме и јачање укупне безбедносне функције државе.

Професионализација Војске Југославије

На научном скупу „Професионализација Војске Југославије“, који је одржан 27. новембра 2001. у Београду, постављена су питања на који начин, у којој мери и којим темпом треба да се одвија професионализација Војске Југославије. Циљ скупа био је да се анализирају чиниоци који одређују професионализацију, сагледају њене кључне предности и недостаци, односно ограничења, и идентификују подручја војне делатности која заслужују приоритет у процесу професионализације. Саопштења са скупа објављена су у зборнику радова. Кроз излагања и дискусије учесника потврђено је да се професионализација Војске, као саставни део њене реорганизације, суочава са озбиљним ограничењима и да је самим тим праћена бројним дилемама. Потврђено је да је реч о веома значајном и комплексном проблему који, у складу с постојећим условима и очекиваним ефектима процеса, захтева додатну анализу ради изналагања најприхватљивијег начина за његово решење. Расправа о професионализацији Војске омогућила је да се, презентовањем искустава и разменом мишљења, добију одговори на нека од актуелних питања у вези са њом.

Безбедносни изазови на југоистоку Европе – путеви изградње и поверења

Међународна конференција „Безбедносни изазови на југоистоку Европе – путеви изградње и поверења“ одржана је 21. и 22. маја 2002. у Београду. Суорганизатори конференције били су Институт ратне вештине, Атлантски савет Југославије и Фондација „Конрад Аденауер“. Институт ратне вештине био је у име Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и Црне Горе непосредни организатор округлог стола „Србија и Црна Гора – безбедносни изазови, ризици и претње“, одржаног 8. августа 2003. у Дому Гарде у Топчидеру. На скупу су учествовали носиоци највиших функција у државној заједници и републикама чланицама, те дипломатски представници и представници међународних организација, невладиних организација, научних установа, верских заједница. Након конференције објављен је зборник радова. Једанаест учесника било је из иностранства и девет из земље. Циљ одржавања конференције био је да се сагледају стабилност и безбедност на југоистоку Европе. Спречавање неповољног развоја догађаја и избијања нових сукоба и потреба за изградњом мера за јачање поверења постављени су као императив. Кроз саопштења је истакнуто да је укључивање свих земаља региона у европске интеграције и асоцијације један од битних предуслова за решавање нагомиланих проблема на Балкану. У том смислу су приступање СР Југославије Партнерству за мир, пријем у чланство Савета Европе и закључивање Споразума о стабилности и придруживању Европској унији наведени као значајан допринос изградњи стабилности и поверења на простору Југоисточне Европе. На конференцији је закључено и да се од међународне заједнице, првенствено Европске уни-

Међународна конференција „Безбедносни изазови на југоистоку Европе – путеви изградње и поверења“, 21. и 22. мај 2002.

је, очекује да пружи помоћ у развоју демократије, изградњи стабилности и поверења на простору Југоисточне Европе.

Србија и Црна Гора – безбедносни изазови, ризици и претње

Припадници Института ратне вештине учествовали су на округлом столу „Србија и Црна Гора – безбедносни изазови, ризици и претње” који је одржан 8. августа 2003. у организацији Министарства одбране Србије и Црне Горе. Циљ одржавања био је да се идентификују актуелни и будући изазови, ризици и претње по безбедност Србије и Црне Горе у функцији реформе сектора безбедности, система одбране и Војске Србије и Црне Горе. Учесници округлог стола, кроз реферате, саопштења и дискусије, истакли су да је успешно супротстављање изазовима и претњама у националним оквирима могуће само интегрисањем мултинационалних напора на политичком, економском, информативном, технолошком, војном, полицијском и другом плану. То значи да су проблеми безбедности у надлежности руководства државне заједнице и држава чланица и да је неопходно непрекидно унапређивати сарадњу са суседима и најутицајнијим субјектима безбедности на међународном нивоу. Посебно је закључено да процене и предвиђања деловања изазова, ризика и претњи на националне интересе и циљеве треба да резултирају поузданим дефинисањем оперативних потреба у домену реализовања основних функција на нивоу државне заједнице и њених чланица, које се формулишу кроз оперативне захтеве. Оперативни захтеви морају бити производ реалног и свестраног сагледавања узајамног односа потреба и могућности Србије и Црне Горе, нарочито са становишта димензионирања подсистема и елемената у сектору безбедности, систему одбране у Војсци Србије и Црне Горе.

Научни и стручни скупови 2006–2024.

Жене у војсци

Међународна конференција „Жене у војсци” одржана је 5. октобра 2006. у Централном дому Војске Србије у организацији Института за стратегијска истраживања и мисије ОЕБС-а у Републици Србији. Конференција је организована у току реформе система одбране, када је требало изнаћи модел рационалног ангажовања људских ресурса, а самим тим и места и улоге жене у одбрани као значајном делу тих ресурса. Поред учесника из Министарства одбране и Војске Србије конференцији су присуствовали и представници државних органа и невладиних организација, као и представници иностраних оружаних снага Русије, Велике Британије, Словеније, Француске, Румуније, Мађарске и САД. Циљ конференције био је да се, у складу са трендом повећања заступљености жена у савременим армијама, сагледају потребе и могућности већег учешћа жена у Војсци Србије, идентификују претпоставке за успешно остваривање тог циља, као и да се подржи почетак школовања жена на Војној академији Војске Србије 2007/2008. године. Конференција „Жене у Војсци” реализована је у три тематске целине: место и улога жене у војсци, искуства у ангажовању жена у савременим армијама и перспективе ангажовања жена у Војсци Србије. Након конференције, 2007. године штампан је зборник са осамнаест радова које потписује двадесет аутора из земље и иностранства.

Међународна конференција „Жене у војсци” у Централном дому Војске Србије у организацији Института за стратегијска истраживања и мисије ОЕБС-а у Републици Србији, 5. октобар 2006.

Инострани учесници конференције „Жене у војсци” у организацији Института за стратегијска истраживања и мисије ОЕБС-а у Републици Србији, 5. октобар 2006.

Учесници међународне конференције „Жене у војсци“, Централни дом Војске Србије у организацији Института за стратегијска истраживања и мисије ОЕБС-а у Републици Србији, 5. октобар 2006.

Први светски рат и Балкан – 90 година касније

Међународна конференција „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“ одржана је од 13. до 15. новембра 2008. у Централном дому Војске Србије. Конференцију је организовао Институт за стратегијска истраживања, а под покровитељством Министарства одбране и Министарства рада и социјалне политике Републике Србије. Министар одбране Драган Шутановац је, отварајући конференцију, подсетио да је 20. век човечанству први пут донео искуство светског рата и поздравио настојање да се 90 година касније и даље разоткривају његови прави узроци. Нагласио је да је Србија у Првом светском рату била на страни победница – сила Антанте, изборила углед међу савезницима и поштовање међу непријатељима, као и да је цена те победе била огромна. Директор Института за стратегијска истраживања пуковник др Михајло Басара у свом говору захвалио се Министарству одбране Краљевине Норвешке на помоћи и Џеферсон институту на подршци и помоћи у организовању конференције. Поред представника Института, учествовали су и представници Филозофског факултета Универзитета у Београду, Института за савремену историју, Историјског музеја Србије, Института за новију историју Србије, Историјског института, Војне академије, Војног музеја и представници сродних институција из Словачке, Мађарске, Словеније, Бугарске, Грчке, Канаде, Румуније, Аустрије, Турске, Црне Горе и Француске. За иностране учеснике конференције Институт за стратегијска истраживања организовао је студијски излет у Тополу и на Опленец, као и посету спомен-костурници посвећеној Колубарској бици, која се налази у Лазаревцу. Након конференције објављен је зборник са презентованим радовима.

Међународна конференција „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“ одржана од 13. до 15. новембра 2008. у Централном дому Војске Србије

Ванредне ситуације

Међународна научна конференција „Ванредне ситуације“ одржана је 28. и 29. јануара 2009. у Дому Гарде у Топчидеру, у организацији Института за стратегијска истраживања, а у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији. Конференција је део реализације заједничког пројекта Института за стратегијска истраживања и Мисије ОЕБС-а у Србији – „Демократизација сектора безбедности у Србији“. Конференцију су отворили државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић и шеф Мисије ОЕБС-а у Србији Ханс Ола Урстад. Отварању су присуствовали директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић, војни аташе Велике Британије у Србији Најџел Фен, војни аташе Мађарске у Србији Марта Папаи, представник Програма за планирање и реаговање у ванредним ситуацијама и јачање економске сигурности УСАИД и шеф Одељења за демократизацију у Мисији ОЕБС-а у Србији Ханелоре Валијер. Циљ конференције био је размена искустава и научних достигнућа домаћих и међународних експерата у области управљања ванредним ситуацијама са тежиштем на улози Министарства одбране и војске у ванредним ситуацијама изазваним невојним чиниоцима. Двадесет домаћих и страних експерата представило је искуства институција и држава из којих долазе у вези са управљањем ванредним ситуацијама. Поред припадника Министарства одбране и Војске Србије, учествовали су и представници факултета са Универзитета у Београду, министарстава унутрашњих послова, животне средине и просторног планирања, здравља и један представник локалне самоуправе. Страна искуства у области ванредних ситуација представили су учесници из Немач-

Међународна научна конференција „Ванредне ситуације” одржана 28. и 29. јануара 2009. у Дому Гарде у Тойчидеру, у организацији Института за стратегијска истраживања, а у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији

ке, Мађарске, Румуније, Бугарске, Босне и Херцеговине, Норвешке и Италије. Као резултат одржавања конференције исте године објављени су зборник радова и препоруке са конференције *Ванредне ситуације – како управљати?*.

Војна професија у Србији – стање и перспективе

У организацији Института за стратегијска истраживања 30. и 31. марта 2009. у Дому Гарде у Тойчидеру одржана је Научно-стручна конференција „Војна професија у Србији – стање и перспективе”, чијем је отварању присуствовао државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић. Конференција је део истоименог пројекта Института за стратегијска истраживања, организована са циљем да се размене информације и ставови, сагледају различити аспекти војне професије и тежишни проблеми и донесу предлози за њихово решавање. На скупу је било преко 50 учесника из различитих структура Министарства одбране и Војске Србије, са Филозофског и Факултета безбедности Универзитета у Београду, Института за упоредно право и Центра за цивилно-војне односе. Тридесетак излагања разврстано је према тематским садржајима у три панела: „Војна професија и друштво”, коме је председавао професор др Миланко Чабаркапа са Филозофског факултета, „Каријера и статус”, са председавајућим др Зораном Јефтићем, државним секретаром Министарства одбране, и „Профил официра и нови изазови”, под руководством генерал-мајора професора др Божицара Форце. Након конференције објављен је зборник са радовима учесника. Планирани су организација неколико нових скупова фокусираних на појединачне проблеме који

Научно-стручна конференција „Војна професија у Србији – стање и перспективе“, 30. и 31. март 2009. Дом Гарде у Тошчигеру

су истакнути на конференцији, интензивирање сарадње и размена информација између организација чији су представници учествовали, стварање услова за међународну сарадњу, размену искустава и промоцију истраживања о војној професији.

Безбедност у сајбер простору

Институт за стратегијска истраживања, подржан средствима из донације Краљевине Норвешке, организовао је 18. новембра 2009. у Палати „Србија“ међународну конференцију „Безбедност у сајбер простору“. Конференцију је отворио директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић, а учесницима се обратио и мр Небојша Васиљевић, помоћник министра за телекомуникације и информационо друштво. Циљ конференције била је размена научних сазнања и искустава домаћих и страних експерата о изазовима и претњама у сајбер простору. Учествовали су представници Министарства одбране, Војске Србије, Министарства за телекомуникације и информационо друштво, Министарства спољних послова, Службе за борбу против високотехнолошког криминала Министарства унутрашњих послова, Посебног тужилаштва за борбу против високотехнолошког криминала, Посебног одељења за високотехнолошки криминал Окружног суда у Београду, Републичке агенције за телекомуникације, Републичког завода за информатику и интернет, затим представници више факултета Универзитета у Београду и различитих фирми које се баве питањима безбедности у сајбер простору. Поред учесника из Републике Србије, о изазовима и претњама, као и искуствима и препорукама за достизање безбед-

Међународна конференција „Безбедносћ у сајбер ѿросћору“, 18. новембар 2009. у Палаћи „Србија“

ности у сајбер простору, говорили су и гости из САД, Велике Британије, Норвешке, Француске, Швајцарске и Естоније.

Поћребна знања официра Војске Србије 2010–2020.

У организацији Војне академије и Института за стратегијска истраживања 3. и 4. децембра 2009. у Дому Гарде у Топчидеру одржан је научно-стручни скуп „Потребна знања официра Војске Србије 2010–2020“. Скуп је отворио државни секретар др Зоран Јефтић, а присуствовали су државни секретар Игор Јовичић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић и начелник Војне академије бригадни генерал Младен Вуруна. Скуп је био својеврстан форум за презентовање нових резултата, визија, развоја истраживања и примена у области школовања кадра за потребе система одбране. Директор Института генерал-потпуковник мр Милан Зарић био је члан Програмског одбора, а чланови Организационог одбора испред Института били су пуковник др Катарина Штрбац, др Јованка Шарановић и др Милан Терзић. Уједно, др Јованка Шарановић била је модератор сесије „Систем изградње и вредновања знања“. Резултате истраживања представили су истраживачи: др Славица Ратковић Костић („Историјска искуства српске војске крајем 19. века“), пуковник др Небојша Николић („Верификација компетентности – писање радова за међународне научне часописе“), потпуковник мр Срђан Миленковић („Перманентно образовање у Војсци – потреба или мода“, у сарадњи са др Драгославом Милојевићем из Министар-

**REQUIRED KNOWLEDGE
OF THE OFFICERS OF THE SERBIAN ARMED FORCES - REKOFSA
2010 - 2020**

*Научно-сйручни скуп „Пошребна знања официра Војске Србије 2010–2020“, 4. децембра 2009.
у Дому Гарде у Тойчигеру*

*Научно-сйручни скуп „Пошребна знања официра Војске Србије 2010–2020“, 4. децембра 2009.
у Дому Гарде у Тойчигеру*

ства финансија и мр Сашом Веселиновићем из Министарства одбране) и Анита Ђорђевић („Афективно везивање и успешност у каријери“). Поред учесника из система одбране Републике Србије, искуства својих држава у дефинисању потребног нивоа знања официра и изградњи система вредновања стечених знања представили су експерти из Чешке, Хрватске, Словачке, Француске, Мађарске, Велике Британије и Белгије.

Србија у савременом геостратешком окружењу

Међународна конференција „Србија у савременом геостратешком окружењу“ одржана је 21. септембра 2009. у Институту за међународну политику и привреду, а у сарадњи са Институтом за стратегијска истраживања, Институтом за међународну политику и привреду и Фондацијом „Ханс Зајдел“ за Србију и Црну Гору. Учесницима конференције обратили су се директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић, директор Института за међународну политику и привреду др Душко Димитријевић, руководилац пројекта Фондације „Ханс Зајдел“ за Србију и Црну Гору Луц Кобер и помоћник директора Института за међународну политику и привреду др Невенка Јефтић. Након уводног излагања проф. др Милана Јазбеца, директора за планирање политике у Министарству спољних послова Републике Словеније на тему „Промена парадигме – геополитички, безбедносни и дипломатски аспекти“, рад конференције одвијао се у три панела. Пуковник др Катарина Штрбац говорила је на тему „Регионална безбедност и њен утицај на Србију“. Излагало је око 40 учесника. Поред представника Института и Министарства одбране Републике Србије, учествовали су и представници државних институција, стручних удружења, медија и цивилног друштва из Србије и иностранства.

Међународна конференција „Србија у савременом геостратешком окружењу“ одржана 21. септембра 2009. у Институту за међународну политику и привреду,

публике Србије, учествовали су и представници Министарства спољних послова Републике Србије, Универзитета у Београду, Криминалистичко-полицијске академије, Академије за дипломатију и безбедност, Европског покрета у Србији, истраживачи Института за међународну политику и привреду, Института за европске студије, као и из САД, Руске Федерације, Јапана, Бугарске, Хрватске, Словеније, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Македоније и Аустрије. Између осталог, било је речи о савременим геополитичким процесима, геостратешкој позицији Србије, глобалним интеракцијама и будућности Србије, савременом поимању безбедности и енергетској геостратегији. Након конференције објављен је зборник радова *Србија у савременом геостратешком окружењу*, који садржи 36 чланака који су тематски разврстани у три целине: „Србија у савременом геополитичком окружењу“, „Србија у савременом геобезбедносном окружењу“ и „Србија у савременом геоекономском окружењу“.

Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији

Округли сто на тему „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“, као део ширег научноистраживачког пројекта Института за стратегијска истраживања, одржан је 30. марта 2010. у организацији Института. Директор генерал-потпуковник мр Милан Зарић говорио је у уводној речи о планираним задацима научноистраживачког пројекта. Округли сто одвијао се у три панела. На првом панелу разматрани су чиниоци безбедносних и одбрамбених аспеката прикључења Србије Европској унији. Дру-

Округли сто на тему „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“ одржан 30. марта 2010.

ги панел односио се на политику безбедности и одбране Европске уније, а трећи на критеријуме за чланство у тој организацији. Учествовали су експерти Министарства одбране, Војске Србије, Министарства спољних послова, Министарства унутрашњих послова, Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије, факултета Универзитета у Београду и других научних институција које се баве питањима безбедности и одбране. Свечаном отварању скупа присуствовао је и начелник Војномедицинске академије генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић.

Симулације и физиономија савременог рата

Институт за стратегијска истраживања организовао је 26. маја 2010. округли сто „Симулације и физиономија савременог рата“, који је одржан у присуству представника организацијских целина Министарства одбране, Генералштаба и јединица Војске Србије, као и представника академске заједнице са цивилних факултета. Тежишно су изложени следећи облици примене симулација и симулационих технологија: резултати истраживања једног од савремених концепта сукоба на бојном пољу, познатог као сварминг; улога и могућности примене симулација у дефинисању тактичко-техничких захтева и развоју борбених система; приказ актуелног стања развоја организационих капацитета у систему одбране за примену симулација у војној обуци. Поред тога, током садржајне дискусије истакнути су важност развоја војних истраживачких капацитета за квалитетну примену симулација у војној области, унапређење сарадње и потреба за истраживањем и решавањем конкретних

Округли сто „Симулације и физиономија савременог рата“ организован 26. маја 2010.

проблема развоја и трансформације војних јединица, као и потреба за модернизацијом постојећих симулатора у војним јединицама.

Жене у сектору безбедности, Резолуција Савета безбедности УН 1325

Међународна конференција „Жене у сектору безбедности, Резолуција Савета безбедности УН 1325“ одржана је од 13. до 15. октобра 2010. у Дому Гарде у Топчидеру у организацији Института за стратегијска истраживања и Министарства одбране Краљевине Норвешке. На отварању су говорили начелник Управе за стратегијско планирање Сектора за политику одбране Министарства одбране генерал-мајор др Божидар Форца, амбасадор Краљевине Норвешке у Београду Нилс Рагнар Камсваг и заступник директора Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић. На конференцији се говорило о достигнућима и ограничењима у вези са применом наведене резолуције десет година након њеног усвајања, о приступима држава региона њеној имплементацији, као и о женама у оружаним конфликтима, мировним и операцијама изградње мира. Значајан сегмент односио се на конкретне предлоге како побољшати регионалну сарадњу у области безбедности и родне равноправности. Учествовали су представници владиног и невладиног сектора, међународних институција, академске јавности, учесници мировних операција, као и представници министарстава одбране и унутрашњих послова земаља учесника. Након конференције штампан је двојезични тематски зборник *Жене у сектору безбедности – регионална перспектива*, који садржи 22 рада које потписује 26 аутора из земље и иностранства.

Међународна конференција „Жене у сектору безбедности, Резолуција Савета безбедности УН 1325“, одржана од 13. до 15. октобра 2010. у Дому Гарде у Топчидеру

Међународна научна конференција „Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније“, у Дому Гарде у Београду 10. и 11. маја 2012.

Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније

У Дому Гарде у Београду 10. и 11. маја 2012. одржана је међународна научна конференција „Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније“. Конференција је била део пројекта „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије ЕУ“, који је реализивало Министарство одбране Републике Србије, а носилац је био Институт за стратегијска истраживања. Одржавање конференције подржано је од стране Европске комисије са циљем подршке интеграцији земаља Југоисточне Европе у Европску унију, њеној заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици. Конференцију је отворио министар одбране Драган Шутановац, а присутнима су се обратили и шеф делегације ЕУ у Србији Венсан Дежер, директор RACVIAC-а Никола Тодорчевски и државна секретарка у Министарству одбране Тања Мишчевић као руководиоци пројекта. Учествовали су представници Хрватске, Македоније, Црна Горе, Босне и Херцеговине, представници земаља Европске уније (Аустрија, Француска, Португал, Румунија и Бугарска), као и регионалне иницијативе (RACVIAC и ЕУФОР Босна и Херцеговина). Као резултат пројекта 2014. објављена је студија *Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији* у издању Медија центра „Одбрана“. Промоција студије одржана је 3. јула исте године у Дому Војске Србије у Београду.

Сјо година српској војној ваздухопловства

У Команди Ваздухопловства и противваздухопловне одбране (В и ПВО) у Земуну 12. и 13. јуна 2012. одржан је међународни научни скуп „Сто година српског војног ваздухопловства“. Скуп су организовали Команда Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране Републике Србије. Реализован је као једна од активности којом се обележава овај значајан јубилеј српске војске јер је Србија била једна од ретких држава која је 1912. имала војно ваздухопловство. Научни скуп је организован у две сесије: историјски развој и технолошки и доктринарни аспекти развоја. У Команди В и ПВО у Земуну 17. децембра 2014. одржана је промоција зборника радова *Сјо година српској војној ваздухопловства*, који је резултат заједничког рада Команде В и ПВО и Института за стратегијска истраживања. У њему су сабрани чланци 40 аутора који су учествовали на симпозијуму. Окупљене је поздравио командант В и ПВО генерал-мајор Ранко Живак и подсетио на значај обележеног јубилеја. О зборнику су говорили: заменик команданта В и ПВО генерал-мајор др Миодраг Гордић, генерал-потпуковник у пензији Златко Рендулић, генерал-потпуковник у пензији Спасоје Смиљанић, др Милан Терзић из Института за стратегијска истраживања, као и мр Снежана Ђокић, која се обратила у име издавача зборника Медија центра „Одбрана“.

Балкански ратови 1912/1913: нова виђења и тумачења

Међународна научна конференција „Балкански ратови 1912/1913: нова виђења и тумачења“ организована је 24. и 25. октобра 2012. у сарадњи са Историјским институтом из Београда. Конференцију је отворио први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић. Радни део конференције одржан је у Дому Војске Србије 24. и 25. октобра. На конференцији су прочитана 23 реферата. Поред 12 научника из Србије, учествовало је и 13 научника из иностранства (Русија, Грчка, Француска, Аустрија, Словенија, Немачка, Турска, Јапан, Црна Гора, Италија и Мађарска). Саопштења на конференцији била су подељена у шест панела. Конференција је потврдила неопходност унапређење постојеће и успостављања нове међународне научне сарадње и заједничког тумачења историјских чињеница. Њеним организовањем Институт за стратегијска истраживања и Историјски институт омогућили су да научници из више земаља заједно раде на истраживању једног значајног историјског догађаја као што су балкански ратови. Као резултат конференције објављен је међународни тематски зборник *Балкански ратови 1912/1913: нова виђења и тумачења*, који је промовисан 4. марта 2014. у Дому Војске Србије. На промоцији су говорили: др Милан Терзић, начелник Одељења за војну историју, проф. др Милош Јагодић са Филозофског факултета Универзитета у Београду, др Милић Ј. Милићевић из Историјског института и мајор др Миљан Милкић, истраживач у Одељењу за војну историју. Објављено је 25 чланака на српском и енглеском језику, чији су аутори универзитетски професори и истраживачи из војних и цивилних института из Србије, Русије, Грчке, Црне Горе, Француске, Аустрије, Словеније, Немачке, Јапана, Бугарске и Македоније. У радовима су обрађене дипломатске и војне припреме балканских држава за рат, историја Србије непосредно пре, за време и након балканских ратова, ставови влада великих сила о балканским ратовима, анализирана су ратна искуства и улога личности у овим догађајима. Завршно поглавље посвећено је значају балканских ратова у традицији и култури.

Међународна научна конференција „Балкански рајови 1912/1913: нова виђења и тумачења“, организована 24. и 25. октобра 2012. у сарадњи са Историјским институтом из Београда

Први светски рат, Србија, Балкан и велике силе

У Дому Војске Србије 24. септембра 2014. отпочела је дводневна међународна конференција „Први светски рат, Србија, Балкан и велике силе“, коју су у оквиру обележавања сто година од почетка Великог рата организовали Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране и Историјски институт из Београда. Конференцију на којој је учествовало више од 40 историчара из 15 земаља отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, нагласивши да наука има велику одговорност и моћ да одговори на нека и даље актуелна питања у вези са Првим светским ратом. Учеснике су поздравили директорка Института за стратегијска истраживања и директор Историјског института. Отварању су присуствовали државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић, помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић, представници управа Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и бројних научних установа. Након конференције објављен је зборник радова који садржи 33 научна саопштења познавалаца Великог рата, историчара из Србије, Немачке, Бугарске, Румуније, Грчке, Белгије, Француске, Руске Федерације, Аустрије, Јапана и Мађарске. На промоцији зборника у Дому Војске Србије 28. септембра 2016. говорили су директор Историјског института др Срђан Рудић, потпуковник др Миљан Милкић из Института за стратегијска истраживања, проф. др Александар Растовић и доц. др Александар Животић.

Међународна конференција „Први свејски рајџ, Србија, Балкан и велике силе”, у Дому Војске Србије 24. септембра 2014.

Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе

У оквиру научноистраживачког пројекта „Родни аспект у војној професији – процена ефеката спровођења реформе система одбране у области родне равноправности”, у организацији Института за стратегијска истраживања и UNDP/SEESAC, од 12. до 15. октобра 2015. у Дому Војске Србије у Београду организована је међународна научна конференција „Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе”. Циљ конференције био је размена искустава у области родне равноправности са страним земљама, али и обједињавање искустава домаћег цивилног и војног сектора. Потврђена је индукована потреба за разматрањем савремене проблематике родне равноправности, нарочито у години обележавања 15 година примене Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација „Жене, мир и безбедност” и пет година примене Националног акционог плана за имплементацију Резолуције 1325 у Републици Србији. На конференцији је говорило више од 40 учесника и експерата из система безбедности, са домаћих и страних универзитета и из међународних организација. Осим њих, дводневно предавање кроз шест различитих панела пратили су страни војни представници и припадници Министарства одбране и Војске Србије. Зборник радова са истоимене конференције, штампан на енглеском језику, обухвата чланке о различитим аспектима родне равноправности, перципираних од стране представника научних, истраживачких, образовних, независних државних институција, али и међународних организација из Немачке, Аустрије, Норвешке, Мађарске, Румуније, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе, Словеније и Србије. Зборник је осмишљен тако да

Међународна научна конференција „Родна равноправност у систему одбране – досијашнућа и перспективе“, од 12. до 15. октобра 2015. у Дому Војске Србије у Београду

пружајући различите перспективе разматране проблематике обезбеди поуздан материјал на који ће припадници академске заједнице моћи да се позивају, а практичари ослоне у свакодневном раду. У тематском зборнику објављена су 24 чланка која потписује 31 аутор, разврстана у пет тематских целина: 1) „Улога институција и организација“, 2) „Академски приступ“, 3) „Родни режими“, 4) „Родна перспектива у мисијама“, 5) „Род и безбедност у земљама Југоисточне Европе“.

Рајна Јодина 1915.

У оквиру дугорочне и обострано корисне сарадње на пољу војноисторијских истраживања између аустријског Војног музеја / Војноисторијског института и српских војних историчара из Института за стратегијска истраживања, ове две институције организовале су у Београду од 3. до 5. новембра 2015. научну конференцију „Велики рат 1915“. Конференцију је отворио државни секретар у Министарству одбране Зоран Ђорђевић, а присутнима су се обратили и амбасадор Републике Аустрије у Београду, Његова екселенција др Јоханес Ајгнер, др Милан Терзић из Института за стратегијска истраживања и директор бечког Војноисторијског института пуковник др Марио Кристиан Ортнер. Саопштења су поднели војни и цивилни историчари из Србије, Аустрије, Русије, Немачке, Велике Британије, затим Италије, Мађарске, Хрватске, Бугарске, Словеније, Финске, Грчке, као и историчари из Словачке, Пољске и Туниса. Конференција је званично уврштена у државни програм обележавања стогодишњице Првог светског рата. Организацију су финансијски помогли Саве-

Научна конференција „Велики рат 1915“, од 3. до 5. новембра 2015. у Београду

зно министарство одбране и спорта Аустрије и Министарство одбране Републике Србије. Као резултат конференције објављен је зборник радова на енглеском језику *The Great War in 1915*. Уводни текст написао је потпуковник др Далибор Денда, док је сам зборник подељен на пет тематских целина. Прва обухвата радове посвећене политици неутралних земаља или народа и њиховим унутрашњим дилемама и одлукама да ли да уђу у рат или да остану неутралне у току 1915. године. Друга целина осветљава оперативну историју и стање у аустроугарској и српској војсци 1915. године. Друштвена историја је у фокусу трећег поглавља, док се четврто усмерава на искуства и виђења странаца са српског ратишта у току 1915. године. Последње, пето поглавље бави се операцијама на Источном фронту и питањима ратне пропаганде. У зборнику *The Great War in 1915* аутори тринаест националности, од којих су многи већ светски етаблирани војни историчари, осветлили су своје области експертизе кроз истраживања разнородних тема које се односе на њихове националне историје и оружане снаге.

Србија и стратегијска раскршћа

У организацији Школе националне одбране и Института за стратегијска истраживања у Дому Гарде у Београду, 30. септембра 2016, одржан је научни скуп „Србија и стратегијска раскршћа“ са циљем сагледавања и процене дугорочних стратегијских трендова и појава на глобалном, регионалном и националном нивоу. Научном скупу присуствовали су министар одбране Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, представници целина Министарства одбране и Војске Србије, државних институци-

ја, декан Новосадског универзитета, професори Београдског универзитета, представници научних института и други чланови академске заједнице из земље и иностранства. Скуп је отворио министар одбране Зоран Ђорђевић, а присутнима су се обратили директорка Института за стратегијска истраживања ванр. проф. др Јованка Шарановић и начелник Школе националне одбране пуковник др Мирослав Талијан. Увиђајући потребу за даљим развојем стратешке мисли и изграђивањем способности стратешког промишљања у области безбедности и одбране, а у настојању да се пружи допринос идентификовању кључних чинилаца за решавање стратешких проблема са којима се Република Србија може суочити у будућности, научни скуп „Србија и стратегијска раскршћа“ чиниле су следеће тематске целине: развој теорије и праксе стратегијског мишљења као претпоставке унапређења безбедности и одбране Републике Србије; теоријска и практична изграђеност стратегије и војне стратегије, стратегијска раскршћа у прошлости – историјске поуке; глобално геополитичко престојавање и војно-политичке промене у Европи – стратегијске импликације; и стари–нови изазови, ризици и претње – стратегијско-доктринарне дилеме у области безбедности и одбране. У оквиру тематских секција представљено је 48 радова у којима су 72 аутора изложила резултате својих истраживања. Радови су објављени у зборнику *ИСИКС 2016* у издању Школе националне одбране и Института за стратегијска истраживања.

Научни скуп „Србија и стратегијска раскршћа“ у Дому Гарде у Београду, 30. септембар 2016.

Добровољци у Великом рају 1914–1918.

У оквиру обележавања стогодишњице Великог рата, од 18. до 20. октобра 2016. у Дому Војске Србије одржана је међународна научна конференција „Добровољци у Великом рату 1914–1918” у организацији Института за стратегијска истраживања Министарства одбране, Историјског института из Београда и Матице српске из Новог Сада. Конференцију која је окупила више од 30 војних и цивилних историчара из Србије и иностранства отворио је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Учесницима су се обратили и представници организатора: др Јованка Шарановић, директорка Института за стратегијска истраживања, др Срђан Рудић, директор Историјског института и проф. др Бранко Бешлин, потпредседник Матице српске. Према њиховим речима, циљ конференције био је да се на основу најновијих истраживања осветле мање познате активности добровољачког покрета у Првом светском рату, како на страни Антанте, тако и Централних сила, те њихов статус након рата. Тематски су заступљени српски, италијански, чехословачки и пољски добровољачки покрет, добровољци различитих националности у руској Царској армији, као и аустријски, немачки, мађарски и бугарски добровољци и култура сећања на њих. Као резултат рада конференције објављен је тематски зборник *Добровољци у Великом рају 1914–1918.* у издању Историјског института, Института за стратегијска истраживања и Матице српске, који је промовисан 13. фебруара 2019. у Дому Војске Србије. На промоцији су говорили уредници: директор Историјског института у Београду др Срђан Рудић, генерални секретар Матице српске и професор Филозофског факултета у Новом Саду проф. др Ђорђе Ђурић и

*Међународна научна конференција „Добровољци у Великом рају 1914–1918”,
од 18. до 20. октобра 2016. у Дому Војске Србије*

потпуковник др Далибор Денда, научни сарадник Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране.

Утицај војне неутралности Србије на безбедност и стабилност у Европи

У Дому Гарде у Београду, 19. октобра 2016, одржан је научни скуп „Утицај војне неутралности Србије на безбедност и стабилност у Европи“, у организацији Института за стратегијска истраживања, Института за међународну политику и привреду и Канцеларије Фондације „Ханс Зајдел“ за Србију и Црну Гору. Скуп је отворио в. д. помоћника министра одбране за људске ресурсе Милош Јанковић, а присутнима су се обратили и директорка Института за стратегијска истраживања ванр. проф. др Јованка Шарановић, директор Института за међународну политику и привреду проф. др Бранислав Ђорђевић, као и Луц Кобер, директор Канцеларије Фондације „Ханс Зајдел“ за Србију и Црну Гору. Учесници скупа, међу којима је било представника Министарства одбране, државних институција и академске заједнице, своје реферате и дискусије излагали су кроз три панела који су се односили на перспективе политике неутралности, њене могуће домете и ограничења, као и разматрања да ли политика војне неутралности Србије доприноси безбедности региона и Европе. У завршном делу упућен је позив да се кроз неколико година организује научни скуп са истом тематиком како би се видели динамика и домети политике војне неутралности Србије у односу на постојећу позицију.

Научни скуп „Утицај војне неутралности Србије на безбедност и стабилност у Европи“, у Дому Гарде у Београду, 19. октобра 2016.

Међународни научни скуп „Топлички устанак – 100 година касније”

Топлички устанак – 100 година касније

Поводом стогодишњице Великог рата Министарство одбране радило је на обележавању значајних јубилеја из тог периода. Тако су Институт за стратегијска истраживања, Народни музеј Топлице и Историјски архив Топлице, уз финансијску помоћ Министарства културе и информисања Републике Србије, 24. и 25. фебруара 2017. у Прокупљу организовали међународни научни скуп „Топлички устанак – 100 година касније”. Учествовало је 35 историчара из Србије, Руске Федерације, Републике Српске, Бугарске, Велике Британије и САД и поднето 29 саопштења.

Асиметрија и стратегија

У оквиру реализације научноистраживачког пројекта „Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности” 18. октобра 2017, у Дому Гарде у Београду, одржана је међународна научна конференција „Асиметрија и стратегија”. Конференцију су организовали Институт за стратегијска истраживања и Школа националне одбране са циљем да се потраже научно засновани одговори на многобројна питања која осликавају савремено безбедносно окружење. Догађају су присуствовали министар одбране Александар Вулин, представници Министарства одбране и Војске Србије, научних института, универзитета, као и други чланови академске заједнице из земље и иностранства. Конференцију је отворио министар одбране, а скупу су се обратили директорка Института за стратегијска истраживања ванр. проф. др Јованка Шарановић и начелник Школе националне одбране пуковник др Мирослав Талијан. Актуелност теме, одзив домаћих и иностраних излагача и

Међународна научна конференција „Асиметрија и сигурност“, 18. октобра 2017. у Дому Гарде у Београду

гостију, као и садржај пристиглих радова представљали су основу за плодотворну дебату. У оквиру три панела изложено је 38 радова, потписани од стране 48 аутора и коаутора из земље и иностранства. Посебна пажња указана је гостима из Русије, Белорусије, Велике Британије, Бугарске, Швајцарске, Хрватске, Босне и Херцеговине, Уједињених Арапских Емирата, Македоније, Пољске и Румуније. Зборник радова са конференције објављен је 2018. у издању Института за стратегијска истраживања и Медија центра „Одбрана“, а његова промоција одржана је 14. марта 2019. у просторијама Института. Други резултат пројекта била је студија *Асиметричне форме угрожавања безбедности на примеру Југоисточне Европе*, објављена 2019. у издању Медија центра „Одбрана“. Промоција студије уприличена је 19. фебруара 2020. у Дому Војске Србије у Београду.

Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба

У оквиру пројекта „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“ у Институту за стратегијска истраживања 21. децембра 2017. одржан је тематски округли сто „Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба“ како би се сагледали ставови домаће стручне и научне јавности. Отварајући скуп, директорка др Јованка Шарановић истакла је да је у протекле две године Институт био ангажован на реализацији два веома важна научноистраживачка пројекта с циљем истраживања савремених форми угрожавања безбедности, а да је пројекат „Хибридно ратовање – искуство и перспективе“ један од њих. Покренут је почетком 2017. са циљем разумевања како су процес глобализације, техничко-технолошки развој и, посебно, информатичка револуција утицали на промене у вођењу рата. Као по-

Темајски округли сто „Хибридно рајовање – дилема концепција савремених сукоба“, 21. децембар 2017.

слевица тих утицаја уочава се да регуларне војне снаге губе дотадашњи ексклузивитет у вођењу рата и да се конвенционална војна сила показује све мање ефикасном наспрам не-традиционалног начина вођења рата. Зато на почетку 21. века питања ко води рат, чиме се и где он води и који су његови циљеви све више заокупљају пажњу војних и академских кругова. Следствено томе, традиционална теорија о рату подвргнута је озбиљној критици и преиспитивању. За објашњење карактеристика савремених оружаних сукоба последњих пар деценија користи се термин хибридно ратовање, а задатак Института јесте да кроз критички, објективан, односно научни приступ, разоткрије постојеће појмовне нејасноће овог феномена и савременог рата уопште. Након директорке учесницима се обратио и руководицац пројекта пуковник др Небојша Николић, који је указао на циљеве пројекта, његове фазе и дотадашње резултате. Присутнима су се обратили и пуковници др Дејан Вулетић и др Мирослав Митровић као модератори. Округлом столу присуствовало је преко 30 учесника из различитих целина система одбране, са факултета Универзитета у Београду и научних института. У оквиру три тематске целине 15 излагача презентовало је своје радове. Резултат рада округлог стола је тематски зборник *Хибридно рајовање*.

Планирање савеза и коалиционо рајовање: историјски и савремени погледи

У Дому Војске Србије у Београду од 17. до 19. априла 2018. одржана је 18. годишња конференција Евроатлантске радне групе за студије конфликта (CSWG) у коорганизацији Војног музеја из Беча и Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране. Тема конференције била је „Планирање савеза и коалиционо ратовање: историјски и савремени

Годишња конференција Евроатлантске радне групе за студије конфликта (CSWG) „Планирање савеза и коалиционо рађовање: историјски и савремени погледи“, у Дому Војске Србије у Београду од 17. до 19. априла 2018.

погледи“ („Alliance planning and coalition warfare: historical and contemporary approaches“). Учешће је узело 44 војних историчара и стратега из САД, Руске Федерације, Немачке, Француске, Аустрије, Холандије, Шведске, Данске, Израела, Турске, Пољске, Чешке, Словачке, Мађарске, Румуније, Бугарске, Грчке, Македоније, Грузије, Словеније и Србије. Конференцију је у име ректора Универзитета одбране генерал-мајора др Младена Вуруне отворио пуковник доц. др Иван Вулић. Она представља највећи успех у раду Евроатлантске радне групе за студије конфликта, како по броју учесника, тако и по броју земаља из којих су дошли, али и широког спектра научних резултата који су на њој презентовани. Након конференције објављен је зборник. Одржавање конференције финансијски је подржало Министарство одбране и спорта Републике Аустрије.

Крај Великог рата: војне операције и мировни уговори

Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране и Историјски институт из Београда организовали су 25. септембра 2018. конференцију „Крај Великог рата: војне операције и мировни уговори“, четврту у низу конференција које су од 2012. заједно организовале наведене установе. Године 2012. одржана је међународна научна конференција „Балкански ратови 1912/1913: нова виђења и тумачења“. Добра традиција настављена је 2014. научним скупом „Први светски рат. Србија, Балкан и велике силе“, као и 2016, када је тема заједничког научног скупа била „Добровољци у Великом рату 1914–1918. године“. Посвећена обележавању стогодишњице завршетка Првог светског рата, с циљем расветљавања значајних историјских чињеница, конференција „Крај Великог рата: војне операције и миров-

Конференција „Крај Великој раја: војне ојерације и мировни ујовори“, 25. септембар 2018.

ни уговори” окупила је 26 универзитетских професора и истраживача из војних и цивилних института из Србије, Немачке, Румуније, Грчке, Русије, Словеније, Аустрије, Португалије и Мађарске. Учесницима су се обратили директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић и директор Историјског института др Срђан Рудић. Конференцију је званично отворио државни секретар у Министарству одбране Александар Живковић.

Сџрес у војној ѓрофесији

У оквиру пројекта „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе” организован је први међународни научни скуп војних психолога у Србији на тему „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе” (The First International Scientific Conference of Military Psychologists in Serbia *Stress in military profession – accomplishments and trend*). Носилац организације била је психолог доцент др Анита Пешић испред Института за стратегијска истраживања. Скуп је представљао својеврсно отварање војне психологије са овог подручја ка свету (нарочито после распада СФРЈ, грађанских ратова и агресије НАТО-а), што је изазвало додатно интересовање иностраних учесника за сарадњу са истраживачима, професорима психологије и војним психолозима из Србије. На скупу су учествовали међународни (из Републике Јужне Африке, Индије, Канаде, Велике Британије, Естоније, Словеније, Хрватске) и национални истраживачи војне психологије и психолози из система одбране Републике Србије: стратегијског, оперативног и тактичког нивоа војске, војног здравства и школства, Одељења за развој психолошке делатности, кадети Војне академије и Медицинског факултета ВМА, психолози слушаоци Школе резервних официра. Током 6. и 7. новембра 2018. реализован

Први међународни научни скуп војних психолога у Србији на тему „Стрес у војној професији – досијешнућа и перспективе“, 6. и 7. новембар 2018, Дом Војске Србије

је рад иностраних и домаћих истраживача кроз четири панела, предавања еминентних професора (уводно предавање „Stress and PTSD management and treatment in the military: A holistic approach“ (Gideon A. J. Van Dyk, PhD професор војне психологије са Факултета војних наука Стеленбош универзитета, Република Јужна Африка)), психолошке радионице на тему „Differentiating combat stress, post-traumatic stress and traumatic disability stress“ (Lt. Col. (Rt). Dr. Jacques J. Gouws, D. Phil., C. Psych., MMM Human and System Interface Consulting Inc.), уз уручење међународног сертификата о неформалном виду едукације лиценцираног предавача, промоцију тематског зборника међународног значаја *Стрес у војној професији* (International Thematic Collection *Stress in the Military Profession*), уз присуство међународних рецензата и националног рецензента (Gideon A. J. Van Dyk, PhD професор војне психологије са Факултета војних наука Стеленбош универзитета, Република Јужна Африка, Lt. Col. (Rt). Dr. Jacques J. Gouws, D. Phil., C. Psych., MMM Human and System Interface Consulting Inc, проф. др Миланка Чабаркапа са Филозофског факултета Универзитета у Београду). Поред размене академских сазнања међународни научни скуп био је намењен и неформалном образовању војних психолога, официра који се баве људским ресурсима у Министарству одбране и Војсци Србије, кадетима Универзитета одбране свих нивоа школовања. Презентовање оригиналних научних радова и дискусија војних психолога отворили су могућност наставка сарадње и договора око вишестраних интересовања о реализацији међународног емпиријског истраживања. Циљ договора биле су заједничка сарадња војних психолога научног и наставног типа каријере и заједничка активност на изради међународне студије на тему „Кроскултурални приступ стреса у војној професији“. Целокупни утисак о организа-

Организатори прве међународне научне конференције војних психолога у Србији „Ситрес у војној професији – досијинућа и перспективе”, 6. и 7. новембар 2018, Дом Војске Србије

цији првог међународног научног скупа војних психолога у Србији резултирао је позивом да војни психолози из Србије постану чланови међународне асоцијације војних психолога истраживача (IMPTA и IAMPs) и да 2020. године Министарство одбране и град Београд буду домаћини истраживачима и професорима војне психологије из света. „Међународни симпозијум примењене војне психологије – IAMPs је годишњи састанак војних психолога из целог света са циљем да идентификује и развије најбоље праксе у области примењене војне психологије. Он треба да омогући дијалог међу међународним војним психолозима како би поделили најновија достигнућа примењених истраживања, као и информације о процедурама специфичним за организацију и поставили темеље за сарадњу” (<http://www.iamps.org/>). Позив је реализован и Министарство одбране, Одељење за развој психолошке делатности и град Београд требало је да буду домаћини симпозијума IAMPs 2020 од 11. до 15. маја 2020. године. Активност је отказана због светске пандемије ковида 19.

Сто година од Првог светског рата – искуства и порука

Институт за стратегијска истраживања и Институт за стратешке студије Факултета за дипломатију и безбедност организовали су 17. децембра 2018. округли сто „Сто година од Првог светског рата – искуства и порука” обележавајући овај јубилеј. Учеснике су поздравили директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић и проф. др Андреја Савић са Факултета за дипломатију и безбедност, а у наставку рада смењивала су се излагања из области геополитике, историје, безбедности и културе. На скупу су говорили и декан Факултета за дипломатију и безбедност проф. др Ненад Ђорђевић, генерал-пу-

Учесници окруїлої сїюла „Сїю їодина од Првої свеїскої райа – искуїва и їорука“, 17. децембар 2018.

Окруїли сїю „Сїю їодина од Првої свеїскої райа – искуїва и їорука“, 17. децембар 2018.

ковник у пензији проф. др Бранко Крга, професор др Дарко Танасковић, дипломата и професор на бројним универзитетима у земљи и иностранству, као и потпуковници др Миљан Милкић и доц. др Далибор Денда из Института за стратегијска истраживања. О Београду у Првом светском рату било је речи у излагању проф. др Јелене Лопичић Јанчић, а проф. др Мило Ломпар осветлио је полемику која се водила између два позната књижевника – Црњанског и Крлеже.

Стратешка култура и војна неутралност Републике Србије

У оквиру реализације научноистраживачког пројекта „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности“ 4. априла 2019. у Институту за стратегијска истраживања одржан је научни скуп „Стратешка култура и војна неутралност Републике Србије“.

Скуп је имао за циљ да размотри утицај стратешке културе на најзначајнија питања безбедносне и одбрамбене политике Републике Србије, посебно питања вођења политике војне неутралности. Поред истраживача Института учествовали су представници Војне академије, као и истраживачи домаћих научноистраживачких института и високошколских институција, укључујући и академика проф. др Часлава Оцића, који је одржао уводно предавање. Радни део скупа реализован је кроз четири панела на којима су разматрани различити аспекти стратешке културе, проблематика и оквири њене концептуализације, утицај традиције на њене исходе, геополитичка детерминисаност, као и њен практичан

Научни скуп „Стратешка култура и војна неутралност Републике Србије“, 4. април 2019. у Институту за стратегијска истраживања

допринос имплементацији војне неутралности и њеној снажној утемељености у концепту тоталне одбране. Указано је на значај културе у савременом тренутку обележеном процесима пуне комерцијализације друштвених односа, али и геополитичким и другим изазовима са којима се српски народ суочава, посебно опасностима даљег редуковања државног простора на коме живи. Када је реч о војној неутралности, истакнута је потреба да се знатно више води рачуна о економским способностима као кључним претпоставкама таквог одбрамбеног опредељења. Спорна либерализација и приватизација, као и неконтролисан уплив страног капитала слабе економску основу концепта војне неутралности. Разматрана су и страна искуства када је реч о институционалним и другим оквирима војне неутралности. Радови са скупа публиковани су у посебним (тематским) бројевима часописа *Војно дело* (8/2019 и 4/2020).

Измењен карактер рата у 21. веку – теорија и пракса

У сарадњи са Институтом за међународну политику и привреду Институт за стратегијска истраживања организовао је 3. септембра 2019. тематски округли сто „Измењен карактер рата у 21. веку – теорија и пракса“, који је имао за циљ сагледавање утицаја комплексног савременог стратегијског окружења на карактеристике оружаних сукоба. Скуп су отворили директор Института за међународну политику и привреду др Бранислав Ђорђевић и директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић. У уводним излагањима речено је да је Институт у протекле четири године био ангажован на реализацији

Тематски округли сто „Измењен карактер рата у 21. веку – теорија и пракса“, 3. септембар 2019.

веома важних научноистраживачких пројеката који су усмерени ка сагледавању савремених форми угрожавања безбедности, а да је округли сто свакако део ангажовања у тој области. Закључено је да, иако многе чињенице говоре да је рат у 21. веку доживео можда своју најозбиљнију трансформацију, он ипак није ишчезао. Управо су промене које прате рат чиниле теме учесника. Округли сто „Измењени карактер рата у 21. веку – теорија и пракса” реализован је у два панела. Први је носио назив „Теоријска разматрања савремених ратова”, а други „Студије случаја – анализа праксе савремених ратова”. У првом делу презентовани су радови који су се у једном општијем смислу бавили феноменом рата, док је други панел био посвећен конкретним примерима и формама рата. Део представљених радова објављен је у научном часопису Института за међународну политику и привреду *Међународни проблеми* 4/2019.

Срби и Руси у Другом светском рату: на путу ка великој победи

Поводом обележавања 75 година од ослобођења Београда у Другом светском рату у Дому Војске Србије 21. октобра 2019. организован је округли сто „Срби и Руси у Другом светском рату: на путу ка великој победи”. Организатор скупа на коме су учествовали војни историчари из Научноистраживачког института војне историје Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације, Војне академије, Архива Југославије, Института за новију историју Србије и Филозофског факултета био је Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране. Учеснике округлог стола поздравили су директорка Института за стратегијска истра-

Округли сто „Срби и Руси у Другом светском рату: на путу ка великој победи”, 21. октобар 2019.

живања проф. др Јованка Шарановић и др Иван Басик из Научноистраживачког института војне историје Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације. Учесће су узели др Иван Басик, пуковник др Андреј Шагов, др Виктор Мардусин, др Сергеј Поплавскиј и др Петар Киреев. Допринос су дали пуковник др Миљан Милкић, потпуковник доц. др Далибор Денда и др Татјана Милошевић из Института за стратегијска истраживања. Резултате истраживања представили су и пуковник доцент др Слободан Ђукић из Војне академије, директор Архива Југославије др Милан Терзић, проф. др Алексеј Тимофејев из Института за новију историју Србије и проф. др Александар Животић са Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Неутралност и стратешко одвраћање

На Универзитету одбране 28. октобра 2021, у организацији Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник“ и у сарадњи са Институтом за стратегијска истраживања, Факултетом безбедности, Институтом за политичке студије, Институтом за међународну политику и привреду и Институтом за европске студије, одржана је научна конференција „Неутралност и стратешко одвраћање“. Разматрана су питања која се односе на савезништва и неутралност у теорији одвраћања, на геополитичке чиниоце стратешког одвраћања неутралних држава, као и на национална и компаративна искуства војно неутралних држава у погледу стратешког одвраћања. На конференцији су учествовали припадници Института за стратегијска истраживања проф. др Станислав Стојановић, пуковник доц. др Далибор Денда и Игор Пејић, МА.

Косово и Метохија – безбедносни изазов и/или перспективна Републике Србије

У оквиру реализације научноистраживачког пројекта „Пројекција трендова од значаја за безбедност Републике Србије до 2030. године“ 15. децембра 2021, у Дому Гарде Војске Србије у Београду, одржан је научни скуп „Косово и Метохија – безбедносни изазов и/или перспектива Републике Србије“. Водећа идеја скупа било је разматрање безбедносних изазова и перспективе косовско-метохијског проблема као кључног питања националне безбедности Републике Србије. Скупу су присуствовали в. д. помоћника министра одбране за политику одбране Предраг Бандић, ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник доц. др Горан Радовановић, начелник Војне академије пуковник ванр. проф. др Срђан Благојевић, начелник Школе националне одбране пуковник Мићо Сувајац, затим представници Министарства одбране, Војске Србије и Универзитета одбране, научних института, универзитета, као и други чланови академске заједнице из земље и иностранства. Скуп је отворио ректор Универзитета одбране, а након њега присутнима се обратила директорка Института за стратегијска истраживања ванр. проф. др Јованка Шарановић. Актуелност теме привукла је бројне излагаче, а радни део скупа конципиран је у три тематска панела: „Перспективе косовско-метохијске безбедности: геополитички аспекти“, „Идентитетска трвења: узроци, упоредне анализе и могућа решења“ и „Стратегија и мека моћ у косовско-метохијској безбедносној парадигми“. Излагања су пружила сасвим нове погледе на косовско-метохијску кризу који су могли послужити као својеврсна основа за стратешко промишљање могућих модалитета решавања. Део резултата приказан је кроз објављене радове у часопису *Војно дело* 3/2022. У оквиру пројекта у издању Медија центра „Одбрана“ 2023. године објављена је студија Института за стратегијска истраживања *Будућност и безбедност – трендови од значаја за безбедност Републике Србије*.

*Научни скуп „Косово и Метохија – безбедносни изазов и/или њерсијективи Републике Србије”,
15. децембар 2021. у Дому Гарде Војске Србије у Београду*

Окруили сјго „Савремени оружани сукоби – теорија и пракса”, 29. новембар 2022.

Савремени оружани сукоби – теорија и пракса

У организацији Института за стратегијска истраживања 29. новембра 2022. реализован је округли сто „Савремени оружани сукоби – теорија и пракса“. Организован је у оквиру планираних активности на реализацији научноистраживачког пројекта „Физиономија савремених оружаних сукоба“ у Одељењу за студије одбране. Учесници скупа разменили су своја виђења актуелних питања која се тичу основних карактеристика савремених оружаних сукоба, указујући на разлике које их чине другачијим од претходних. У радном делу састанка, поред припадника Министарства одбране и Војске Србије (Институт за стратегијска истраживања, Војна академија, Катедра стратегије Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник“, Сектор за политику одбране, Оперативна управа ГШ ВС, Управа за развој и опремање Генералштаба Војске Србије) учествовали су и еминентни представници Факултета политичких наука, Факултета безбедности, Факултета за дипломатију и безбедност, Института за политичке студије и Института за међународну политику и привреду.

ЈНА и изазови војног професионализма

У оквиру реализације научноистраживачког пројекта „Развој професионалне војне организације у Србији 1804–1990: искуства и поуке“ 5. априла 2023. Институт за стратегијска истраживања, у сарадњи са Катедром друштвених наука Војне академије, реализовао је округли сто „ЈНА и изазови војног професионализма“. Фокус излагача био је на поштовању основних принципа војног професионализма у Југословенској (народној) армији, као војној фор-

Округли сто „ЈНА и изазови војног професионализма“, 5. април 2023.

мацији израслој на тековинама Народноослободилачког рата. Поред припадника Института за стратегијска истраживања и Војне академије, скупу су присуствовали представници различитих академских и образовних институција: Института за политичке студије, Архива Југославије, Института за савремену историју, Филозофског факултета Универзитета у Београду, Института за новију историју Србије и Правног факултета за привреду и правосуђе из Новог Сада. У оквиру три панела изнето је 12 реферата, којима је указано на ограничавајуће факторе несметаног развоја војног професионализма, као и модалитете којима се настојало да се армија приближи професионалним захтевима. Планирано је да 2024. буде објављен зборник радова.

ИЗДАВАЧКА И БИБЛИОТЕЧКА ДЕЛАТНОСТ

Основне карактеристике издавачке делатности Института

Током првих година рада издавачка делатност обједињавала је све издавачке и информативне послове. Њену окосницу представљала је редакција часописа *Војно дело*, док је у њеној надлежности било уређивање и издавање и осталих јавних и интерних публикација и информација које је објављивао Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито”. Издавачка делатност координирала је своју активност са стратегијским истраживањима, студијама, докторатима и испитима за чин генерала као основним изворима материјала за објављивање, односно издаваштво је било организовано тако да је подразумевало најширу сарадњу са установама и појединцима у оружаним снагама и друштву, ради објављивања њихових прилога од интереса за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту, а у складу са профилем и наменом публикација. Донети су прописи којима су послови у вези са издаваштвом били одвојени од послова које је у оквиру тог процеса имао Војноиздавачки завод.

Током 1980-их година издавачка делатност у Институту заснивала се на припреми и издавању едиције „Савремени стратегијски проблеми”, припреми за штампу текстова насталих истраживачким радом припадника Института, припреми *Годишњака Центра*, као и припреми и објављивању превода. У оквиру едиције „Савремени стратегијски проблеми” од 1977. до 1988. објављено је 13 бројева. Након 1988. едиција се спаја са часописом *Теорија и рајна љракса* и надаље излази као *Савремени љроблеми рајне вешћине*. Наредбом начелника Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито” вицеадмирала Љубивоја Јокића од 25. маја 1988. покренуто је објављивање годишњака *Сћраћећјски љроблеми*.

Током четири деценије преданог научноистраживачког рада припадници Института за стратегијска истраживања успешно су обављали све постављене задатке у својству експерата за научну област за коју су се определили и усавршили. Као резултат учињених напора настале су бројне публикације намењене широј научној и стручној јавности, односно позамашан број интерно рађених студија, монографија и зборника за потребе система одбране. Ради илустрације тематског спектра и достигнућа у научним областима из делокруга рада Института приказан је само део резултата публикованих у протеклом периоду. Шири и свеобухватни попис објављених радова истраживача са детаљнијим описом дат је у јубиларном издању библиографије Института за стратегијска истраживања.

Едиције

Рајна вештина

207.2/9/4

neoružano
suprotstavljanje
agresiji

TITOVO VOJNO DELO

STUDIJU
TITOV DOPRINOS RATNOJ VEŠTINI
NARODNOSLOBODILAČKOG RATA I
ODBRANE SOCIJALISTIČKOG DRUŠTVA

TITOVO VOJNO DELO

STUDIJU
TITOV DOPRINOS STVARANJU I RAZVOJU
VOJNE ORGANIZACIJE U NOR-u, SOCIJALI-
STIČKOJ REVOLUCIJI I SOCIJALISTIČKOM
DRUŠTVU

TITOVO VOJNO DELO

STUDIJU
TITO O VOJNOJ SILI U BORBI
ZA SOCIJALIZAM

JEZIK I STIL RATNE VEŠTINE

Dr. Radeke Žurčić
Bilal Jovanović

Beograd, 1992. godine

METOD I METODOLOGIJA RATNE VEŠTINE

Beograd, 1993.

CENTAR VOJNIH ŠKOLA VOJSKE JUGOSLAVIJE
"INSTITUT ZA RATNU VEŠTINU"

МЕТОДИЧКИ И УПУТНИЧКИ СВЕЖАК НАСТАВНИКА РАДОВАНИХ I
РАТНИХ ВОЈНИХ ШКОЛА
- Студија -

- Beograd, 1982. godine -

CENTAR VOJNIH ŠKOLA OS "MARŠAL TITO"
"INSTITUT ZA STRATEGIJSKA ISTRAŽIVANJA"

PRILOG ZA ISTORIJU RATNE VEŠTINE

AUTORI:
PROF. DR. VUKOBRAD GRANIĆ
DR. M. MILOŠEVIĆ
DR. M. MILOŠEVIĆ
DR. M. MILOŠEVIĆ
DR. M. MILOŠEVIĆ
DR. M. MILOŠEVIĆ

- Beograd, 1992. -

ГЕНЕРАЛНА БОЈСКА ШКОЛА
ЦЕНТАР ЗА ВОЈНО-ТЕХНИЧКО НАСТАВНО ПОСТАВЉАЊЕ ПОЛИТИЧКО
ИНТЕРЕСА РАТНЕ VEŠTINE

ИСКУСТВА ИЗ БОЈЕВИХ ДЕЈСТАВА БОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ У ОДБРАНИ ОД АГРЕСИЈЕ
НАТО НА СР ЈУГОСЛАВИЈУ

Аутор:
Доктор
Др. M. Mišević
Доктор
Др. M. Mišević

Beograd, 2000.

Партијерство за мир
и
Савета Републике Југославија

Удружење радника

Beograd

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
Институт ратне вештине

ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ОДРЕЂИВАЊА ЕФИКАСНОСТИ
ВОЈНООРГАНИЗАЦИОНЕ СИСТЕМА

- Студија -

Аутор:
Проф. др. M. Mišević
Проф. др. M. Mišević
Проф. др. M. Mišević

Beograd, 2005.

ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

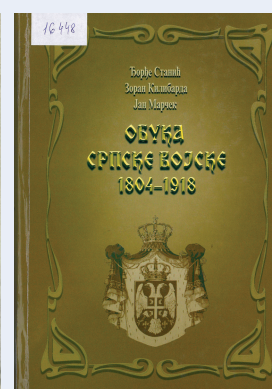
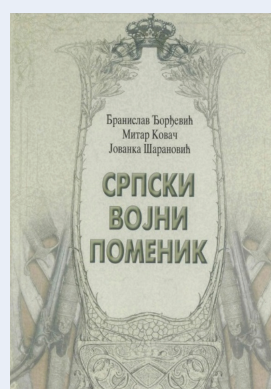
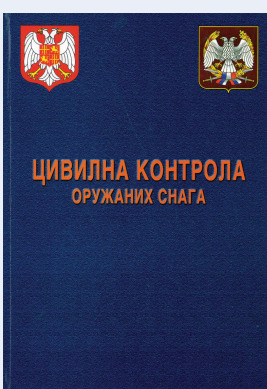
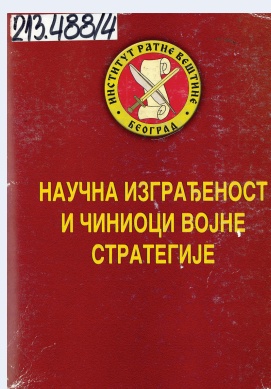
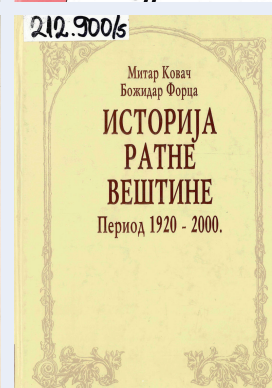
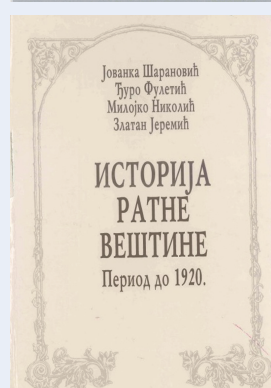
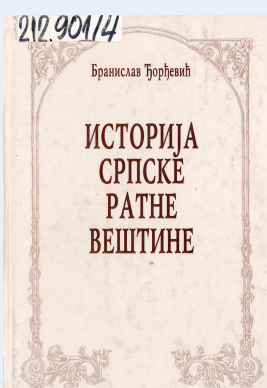
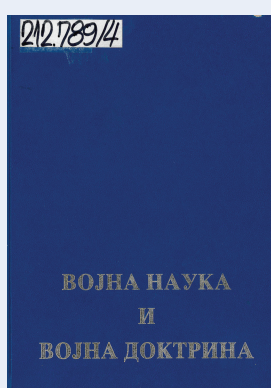
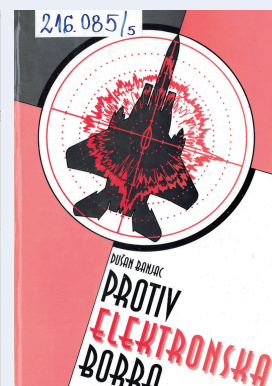
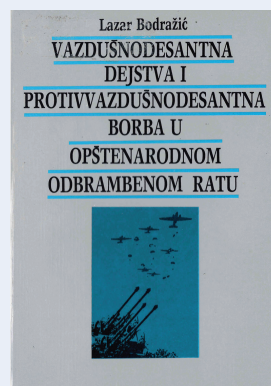
Научноистраживачки институт, 1941

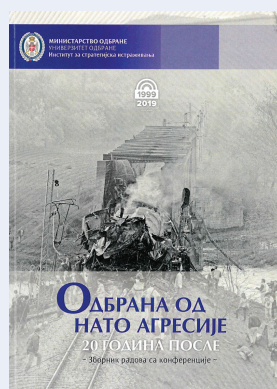
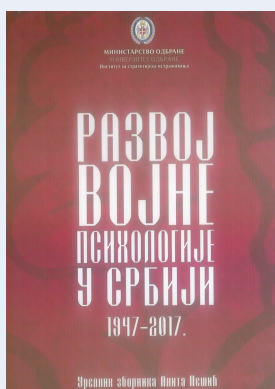
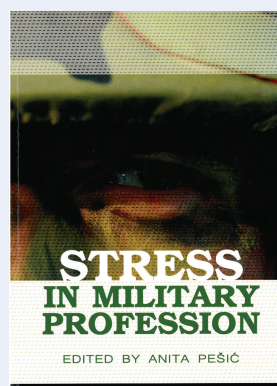
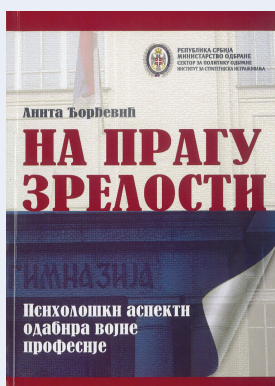
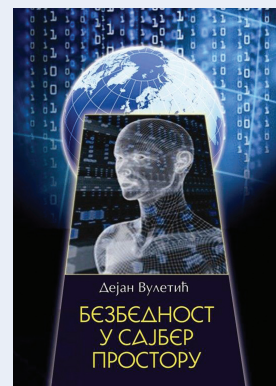
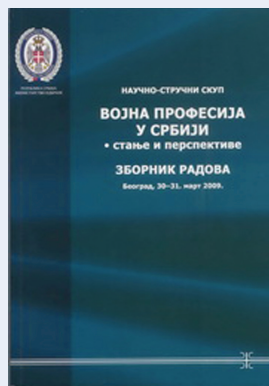
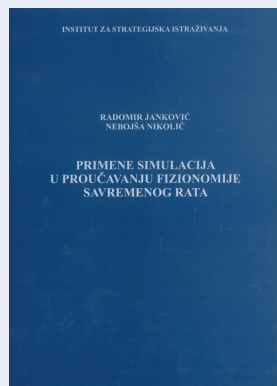
"СИСТЕМ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
У СУПРОТСТАВЉАЊУ САВРЕМЕНЕЈ ТЕХНОЛОГИЈИ"
(СТУДИЈА)

Редовна научна радња:
Проф. др. M. Mišević
Проф. др. M. Mišević

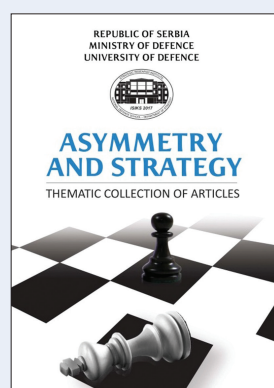
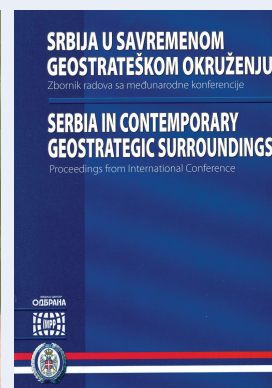
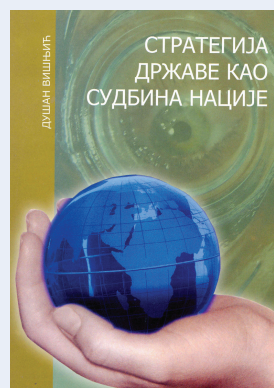
Beograd, 2005. god.

Студије одбране

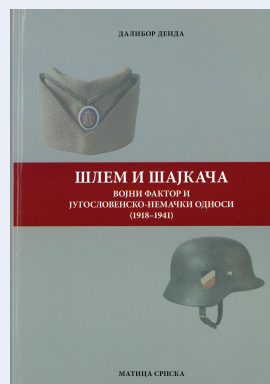
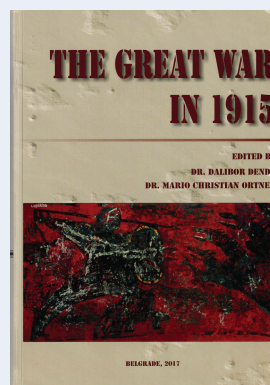
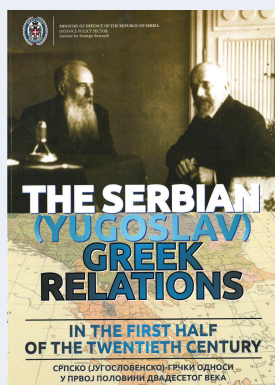
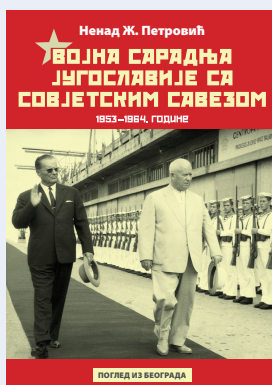
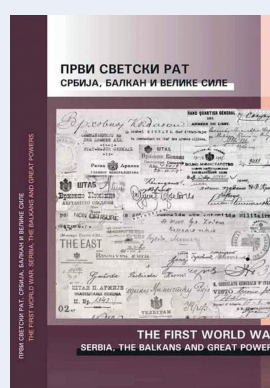
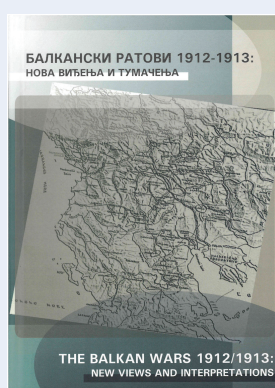
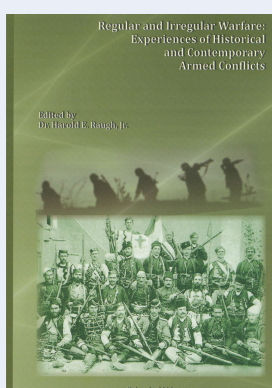
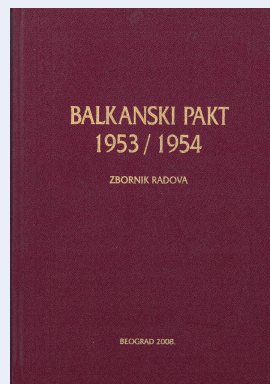

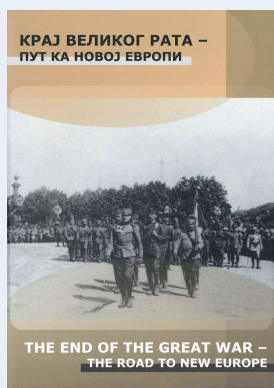

Студије безбедности

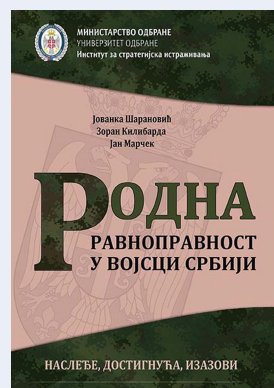
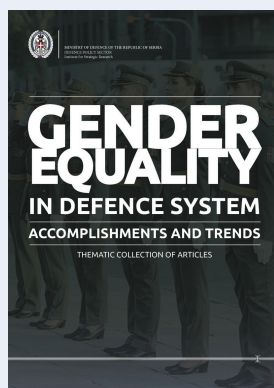
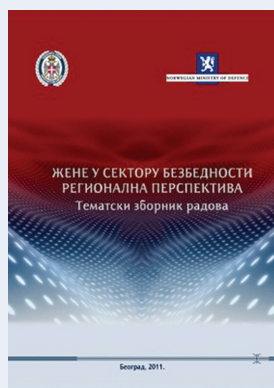
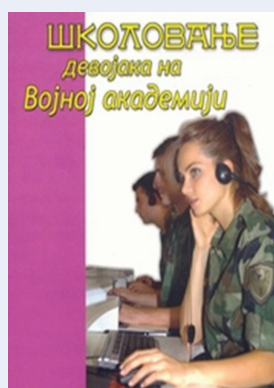
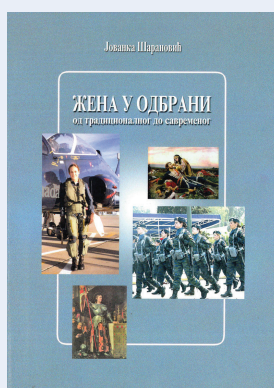

Војна историја

Студије родна равноправност

Часописи Института

Војно дело

Војно дело је интердисциплинарни научни часопис Министарства одбране Републике Србије који служи као отворени форум за публикување и стимулисање иновативног промишљања и критичку размену искустава о свим аспектима и нивоима безбедности и одбране, у националном и међународном домену. Такође, високи руководиоци сектора безбедности, припадници академске заједнице Републике Србије и сви заинтересовани посредством часописа упознају се са развојем војнонаучне мисли у земљи и иностранству, а самим тим и са савременим системима и изазовима безбедности и одбране. Наредбом бр. 40 врховног команданта оружаних снага и министра народне одбране ФНРЈ од 13. децембра 1948. одлучено је да се отпочне са издавањем општевојног теоријског часописа *Војно дело* као органа Министарства народне одбране. Редакција је формирана у саставу Војне академије Југословенске армије са циљем „унапређења наше војно-научне мисли, усавршавања војних знања, даљег подизања идејног нивоа и уједначења погледа виших руководећих кадрова наше армије почев од команде страљачке дивизије па навише”. Први број штампан је већ почетком наредне године са тромесечном периодиком, следеће године двомесечном, од 1953. прешло се на месечну динамику публикувања да би се од 1963. усталио на двомесечном периоду излажења. Од 2020. године часопис излази тромесечно.

Редакција часописа отпочела је публикување своје „Војне библиотеке” 1951. године и тиме постала зачетник војноиздавачке делатности, која почев од Војноиздавачког завода, формираног 6. новембра 1952, од редакција часописа *Војно дело* и *Војни гласник*, преко Војноиздавачког завода ЈНА „Војно дело”, данас функционише у оквиру Медија центра „Одбрана”. Имала је засебне едиције: „Класици”, „Савременици” (касније мења назив у „Иностранни писци”), „Наши писци”, „Мала војна библиотека” и „Из ратне прошлости наших народа”. Редакција часописа била је задужена и за периодичну израду *Билтена Генералштаба*, који је био ограничено доступан због класификације „строго поверљиво”.

Године 1973. уведена је Награда „Војно дело” као признање за најбоље радове објављене у часопису. Сам часопис је за свој рад награђиван бројним високим војним одликовањима и плакетама: Орденом за војне заслуге са великом звездом (1968), Средњом плакетом ЈРМ (1973), Великом плакетом ЈНА (1973), Орденом народне армије са лаворовим венцем (1978), Златном плакетом РВ и ПВО (1983). Редакција часописа проглашена је за најбољу редакцију у НИУ „Војска” за 1995. годину. Током година излажења *Војно дело* постало је национални академски ресурс који се развија у окриљу Министарства одбране, а од 2019. у саставу је Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

Први уредник *Војног дела* био је генерал-лајтант Ђоко Јованић, од 1949. до броја 5 за 1950. годину. Заменио га је генерал-лајтант Душан Кведер. Након Милутина Шошкић (1956–1958), уредници су били и Вељко Кадијевић, Милисав Никић, Михајло Вучинић (1974–1979), Мираш Стојинић (1979–1983), Јован Чанак (1984–1993), Милорад Пантелић (1994–1995), Светозар Радишић (1995–2000), Здравко Вићентић (2000–2001), Михајло Басара (2002–2004), Милутин Петровић (2004–2005), Драган Николић (2005–2006), Драган Хајдуковић (2007), Милан Тепшић (2008–2019), Драгана Марковић (2010–2013), Владимир Ристић (2020). Од 2020.

уредник *Војно дело* је Станислав Стојановић. Од покретања часописа до краја 2023. објављено је 449 бројева.

На основу годишње анализе квалитета и одлуке Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије сврстан је у категорију водећих научних часописа од националног значаја – M51. Часопис се прати у контексту Српског цитатног индекса – *SCIndeks* и подвргнут је сталном вредновању утицајности у самој бази и, допунски, у међународним цитатним индексима (*Thompson-ISI*).

Војноисторијски гласник

Војноисторијски гласник почео је да излази 1950. као часопис Војноисторијског института. Током година доживео је многе измене у погледу концепције, садржаја, дизајна и фреквенције излажења. Од 1950. до 1966. излазио је двомесечно, од 1967. требало је да излази три пута годишње, од чега се повремено одступало, па је излазио као двоброј два пута (1999. и 2000) и као троброј. Поменуте измене последица су бројних промена у војсци и ван ње, које су се посредно и непосредно одразиле и на развој научне и истраживачке делатности у њој. Анализа садржаја *Војноисторијског гласника* до 1980. даје слику политички и идеолошки ангажованог часописа. Преко 70% радова било је посвећено темама из историје Другог светског рата. Највећи број радова односио се на Народноослободилачки рат, док су сви остали били сврстани у рубрике „Из раније прошлости“, „Критике и прикази“ и „Библиографија“. Посебно место имали су радови о Комунистичкој партији Југославије и Јосипу Брозџу Титу. Од 1980. почиње постепено научно и стручно „ослобађање“; временом је растао број аутора из академске заједнице, са факултета и института. Професори и научници са цивилних факултета и института постајали су чланови редакције *Војноисторијског гласника*. У тематском погледу и аутори из редова војске и они из цивилства усмеравали су своју истраживачку пажњу и на теме које не припадају периоду Другог светског рата, док је сам тај период почео да се обрађује критички и уз примену научне критике. Све више су коришћена документа из иностраних архива, литература на страним језицима, као и књиге и чланци које су објавили припадници југословенске политичке емиграције. Напуштена је периодизација историје Другог светског рата по офанзивама, а личност и дело Јосипа Броза такође се критички анализира. Негативне појаве у друштву током 1990-их година, ратних сукоба у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини и агресије НАТО-а 1999, санкције и економска криза утицале су на смањење бројева годишњих издања. Истовремено, научни квалитет чланака растао је из године у годину. Након 2006. и укидања Војноисторијског института Одељење за војну историју Института за стратегијска истраживања наставило је уз помоћ колега из Србије и иностранства да уређује и објављује *Војноисторијски гласник*. Од 2008. према категоризацији Министарства за науку и технологију Републике Србије *Војноисторијски гласник* ушао је у категорију водећих научних часописа од националног значаја – М51.

Од 1950. до 2023. објављена су 252 броја *Војноисторијског гласника*. Поред два редовна броја, 2019. објављен је и специјални број „Први светски рат – 100 година касније“, а 2022. специјални број „Осамдесет година од почетка антифашистичке борбе у Србији и Југославији (1941–2021)“. Министар одбране доделио је часопису *Војноисторијски гласник* 18. новембра 2013. Војну спомен-медаљу за допринос систему одбране Републике Србије.

Током 60 година излажења одговорни уредници *Војноисторијског гласника* били су: Аугустин Адамик (1 и 2/1950), Ђорђије Рођен (3/1950), Слободан Лучић (од 4/1950 до 1/1954), Недељко Максимовић (од 2/1954 до 4/1955), Данило Јанковић (од 5/1955 до 5/1963), Владо Стругар (од 6/1963 до 1/1967), Абдулах Сарајлић (од 2/1967 до 3/1975), Урош Костић (од 1/1976 до 3/1983), Мирко Гутић (од 1/1984 до 1/1987), Милоје Пршић (од 2–3/1987 до 3/1990), Славо Вукчевић (од 1/1991 до 1–3/1992), Слободан Бранковић (од 1–2/1993 до 1/1995), Драган Ненезић (од 2–3/1995 до 1–3/2000), Велимир Иветић (1–2/2001 и 1–2/2002), Мирослав Лежацић (1–2/2003, 1–2/2004 и 1–2/2005) и Милан Терзић (од 1–2/2006), Дмитар Тасић (од 1/2013), Миљан Милкић (од 1/2015) и Далибор Денда (од 1/2018).

Савремени стратешки проблеми

Савремени стратешки проблеми био је периодични часопис који је објављиван од 1977. до 1988. године. Од 1977. до 1983. издавач часописа био је Центар за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА, а од броја 10 из 1984. закључно са бројем 13 из 1988. Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Током 11 година објављено је 13 бројева, при чему је сваки број обухватао засебну тематску целину. Начелно је објављиван један број годишње са изузетком 1983, када је објављен двоброј бројева 8–9, године 1986. објављен је број 12 у два дела (у априлу и мају). Године 1987. није изашао ниједан број, док је последњи број 13 објављен у августу 1988. године. Бројеви часописа *Савремени стратешки проблеми* били су обележени степеном тајности „интерно“, осим бројева 3 и 7, који су степеновани као поверљиви. Одговорни уредник часописа од 1981 (од броја 5) до 1984. био је Иван Матовић, 1985. уредници су били Лазар Бодражић и Бранко Латас, а од 1986. до 1988. главни и одговорни уредник био је Боровоје Ђ. Поповић. Часопис *Савремени стратешки проблеми* је након 1988. спојен са часописом *Теорија и пракса*. Од 1991. до 2000. објављиван је као периодична публикација под називом *Савремени проблеми ратне вештине*.

Часопис *Стратегијски проблеми* објављиван је као годишњак 1988. и 1989. у издању Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Главни и одговорни уредник првог броја био је Жарко Шотра, а другог Милорад Тимотић, док је уредник био Милош Бранковић. Први број штампао је Штампарско-издавачки центар ПТТ у Београду, а други Војна штампарија Београд.

Часопис *Теорија и пракса* излазио је тромесечно од 1981. до 1990. као наставак *Билтена Центра високих војних школа*. Први издавач био је Центар високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“, а од броја 10 (1985) Центар високих војних школа КоВ ЈНА. Објављивање је завршено са бројевима 21/22 (1990). Рад је настављен у часопису *Савремени проблеми рајне вештине* број 23 (1991). Часопис је имао различите имена. Од броја 15 (1988) звао се *Теорија и пракса рајне вештине*, од броја 16 (1988) *Теорија и рајна пракса*, а од броја 17 (1989) *Теорија и пракса рајне вештине*. Главни и одговорни уредник 1982. био је Аћим Бакрач, затим Никола Спасојевић од броја 10 (1985) и Мирко Радојевић од броја 15 (1988).

Часопис *Савремени проблеми рајне вештине* излазио је од 1991. до 2000. године. С обзиром на то да је настао спајањем часописа *Савремени стратегијски проблеми* и *Теорија и рајна пракса* наставио је нумерацију часописа *Теорија и рајна пракса* од броја 23. Издавач је био Центар високих војних школа оружаних снага „Маршал Тито“ (1991–1992), а од броја 28 (1993) Центар војних школа Војске Југославије. Главни и одговорни уредник од броја 24 (1992) био је Мирко Радојевић, од броја 26 (1992) Звонимир Живадиновић, а од броја 32 (1994) Спасе Петрески. Био је означен степеном тајности „интерно“.

Библиотека Института

Оснивањем Института за стратегијска истраживања 2006, када су спојени Институт ратне вештине и Војноисторијски институт, у његов састав ушла је и библиотека Војноисторијског института, настала непосредно после Другог светског рата за потребе истраживача. Када је донесена одлука о одвајању Централне војне библиотеке од тадашњег Војноисторијског института, један део њеног фонда остао је у саставу Института и од тада се самостално развијао као специјална библиотека. Због потребе да се на најразличитије начине, свакодневно, ефикасно и брзо пружају бројне информатичке услуге запосленима, али и шире, циљ је даљи развој библиотеке у смеру дигитализације библиотечко-информационе грађе и извора.

Фонд библиотеке састоји се из сређеног и несређеног дела. Укупан број записа из монографских и серијских публикација у сређеном делу је 15.437 и распоређени су по фондовима: Општи фонд 13.965 записа, Војностручни фонд 553 записа, Интерни материјали 439 записа, Фонд поверљиве грађе 47 записа, Преводи страних чланака 340 записа, Картографска грађа 32 записа, Стара и ретка књига 61 запис. Библиотечки фонд, разврстан по научним, односно стручним областима у оквиру образовно-научних поља, похрањује 8.437 примерака стручне литературе у области хуманистичких наука, 6.751 примерак стручне литературе сврстане у образовно-научно поље друштвених наука, 27 примерака стручне литературе са тематиком у домену медицинских наука и 222 примерка стручне литературе која припада образовно-научном пољу техничко-технолошких наука.

Библиотека поседује и књижну грађу штампану на страним језицима: руском, енглеском, немачком, француском, италијанском, бугарском, пољском и другим. Страну литературе чине монографије (2.006 примерака), часописи (535 примерака) и остала књижна грађа (1.906 примерака). У несређеном делу број публикација је 1.050. Библиотека има алфаветски, предметни и електронски каталог.

За потребе корисника остварује се међубиблиотечка сарадња са библиотекама и информационим центрима у земљи. Међубиблиотечка позајмица најчешће се врши од библиотеке сродних института и библиотека високошколских установа Универзитета у Србији. Међубиблиотечка служба и систем узајамне каталогизације су од непроцењиве вредности како у проналажењу тражене јединице, тако и у самом процесу позајмљивања. Успешна међубиблиотечка позајмица негује се реципрчном предусретљивошћу.

Библиотека Института обезбеђује корисницима претраживање својих ресурса (електронске базе података о књигама, часописима, зборницима радова и др.) кроз ажуриране електронске каталоге и базу података. Библиотечки фонд састоји се од: енциклопедија, лексикона, речника, монографија, зборника докумената, зборника радова, библиографија, периодике, новина, географских карата, атласа, фото-албума. У саставу Института налази се и Војни архив, а његова богата архивска грађа на располагању је истраживачима, што је од великог значаја за научноистраживачки рад. Библиотека Института организационо припада Групи за библиотечку и издавачку делатност Института, у чијем саставу су стално запослени библиотекар, као и виши књижничар.

САРАДЊА ИНСТИТУТА
СА НАУЧНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
У ЗЕМЉИ И ИНОСТРАНСТВУ

Институт за стратегијска истраживања има развијену академску сарадњу са научним институцијама у земљи и иностранству. Сарадња са институтима и факултетима у Републици Србији одвија се кроз учешће у научноистраживачким пројектима, организацију научних и стручних скупова, објављивање и размену библиотечког и информационо-документационог материјала, као и подстицање других видова подршке од интереса за обе институције. Значајан облик сарадње представља објављивање научних чланака у часописима.

Са појединим научним установама Институт за стратегијска истраживања има потписане споразуме о научној сарадњи, као што је случај са Институтом за међународну политику и привреду. Споразум су 4. јуна 2015. потписали директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић и директор Института за међународну политику и привреду проф. др Бранислав Ђорђевић. Потписивањем оваквих споразума само се формализује постојећа сарадња, која се посебно остварује од 2006. године. Од тог периода готово да не постоји научни скуп из области друштвених и хуманистичких наука на којем није учествовао представник Института.

Међуармијска сарадња Института за стратегијска истраживања у првим годинама рада реализована је у организацији и надлежности Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Она је успостављена са одговарајућим установама оружаних снага водећих блоковских земаља, посебно европских, као и несврстаних и неутралних. Приликом израде плана и предлога међународне сарадње за период од 1986. до 1990. имале су се у виду потребе штедње, али и потреба већег отварања Центра и Института према свету. Реализација плана међународне војне сарадње у том периоду може се оценити као задовољавајућа и корисна. Једна од првих активности реализована је од 7. до 13. септембра 1985, када је Институт посетила група слушалаца Краљевског колеџа за одбрамбене студије Велике Британије, предвођена генералом Гоњом. Дочек је организован у ЦОССИС „Маршал Тито“, а предавање на тему „Концепција општенародне одбране СФРЈ“ одржао је генерал-мајор Илија Никезић. Група слушалаца и наставника Школе националне одбране Републике Индије посетила је Центар од 19. до 26. септембра 1985. године. Предавање о Школи националне одбране СФРЈ одржао је адмирал Миливоје Јокић, а предавање „Концепција општенародне одбране СФРЈ“ генерал-мајор Илија Никезић. Посета заменика начелника Генералштаба Оружаних снага СССР-а за науку генерал-пуковника М. А. Гарјева са сарадницима реализована је од 24. до 27. новембра 1986. године. Начелник Центра генерал-потпуковник Драго Ракочевић информисао је госте о раду ЦОССИС „Маршал Тито“, док је предавање „Концепција општенародне одбране СФРЈ“ одржао пуковник Ра-

*Пошћисивање сјоразума о научној сарадњи са Инстџиуиуиом
за међународну ђолиџику и ђриврегу*

дован Радиновић. Реализована је и посета министра народне одбране НР Пољске генерала армије Флоријана Сивецког са делегацијом оружаних снага од 8. до 11. децембра 1986. године. Прихват гостију и предавање о ЦОССИС „Маршал Тито“ одржао је генерал-потпуковник Драго Ракочевић, а предавање „Концепција општенародне одбране СФРЈ“ пуковник Бранко Шотра. Војни изасланик Народне Републике Кине Зхенг Ходњиар посетио је Институт за стратегијска истраживања 3. фебруара 1987. године. Изасланика је примио начелник Института пуковник Мираш Стожинић и упознао га са научноистраживачким радом у Оружаним снагама СФРЈ.

Као једна од значајнијих активности међународне научне сарадње у том периоду издваја се учешће пуковника Здравка Шотре на конференцији „Космичка одбрана и стратегијска равнотежа“ од 28. до 29. маја 1986. у организацији Центра за стратегијске студије Француске у Паризу. На основу наредбе савезног секретара за народну одбрану адмирала флоте Бранка Мамуле од 20. маја 1986. пуковник Шотра боравио је у Паризу од 25. до 28. маја 1986. године. У згради Националне скупштине Француске у присуству око 40 француских експерата, војних старешина и писаца, професора, истраживача и публициста, пуковник Шотра одржао је предавање на основу прилога који је на тему „Космос, савремена технологија и одбрана“ припремио и организаторима раније послао генерал-пуковник у пензији Никола Пејновић. Предавању је присуствовао мајор Живко Ђорђевић, слушалац Ратне школе француске копнене војске. Капетан бојног брода Владисав Читаковић и потпуковник Драган Вукшић присуствовали су симпозијуму „Улога војних експерата на међу-

Потписивање споразума о међународној сарадњи измеђи Института за стратегијска истраживања и Европског дефендологија центра, 15. јун 2018. године

народним конференцијама – поморски рат и обалска одбрана”, који је одржан у Салцбургу од 13. до 14. октобра 1986. године.

У периоду од 1992, који карактеришу оружани сукоби на простору бивше СФРЈ и СРЈ и дугогодишње санкције, настављена је сарадња и са неким иностраним институцијама, на пример Школом националне одбране Финске. Од 2000. године повећана је међународна сарадња Института са сродним институцијама страних армија, пре свега са Центром за војно-стратегијска истраживања оружаних снага Руске Федерације, Ратном школом финске армије, индијским Колецом за националну одбрану и Институтом за студије политике одбране и војну историју румунских оружаних снага. За период од 2001. карактеристично је битно унапређење сарадње са иностраним институцијама у форми контаката (школовања, семинари, састанци, посете) припадника Института са њиховим представницима. У том смислу може се посматрати усавршавање припадника Института у иностранству. Пуковник мр Милојко Николић у периоду април–јул 2002. био је на усавршавању енглеског језика у Великој Британији, мр Јованка Шарановић похађала је Курс војне дипломатије у организацији Кренфилд универзитета и Министарства одбране Велике Британије, који је одржан у Охриду од 7. до 17. маја 2002, мајор мр Милисав Томић у периоду октобар–децембар 2002. боравио је у Немачкој, у Центру за безбедносне студије НАТО-а „Маршал центар” у Гармиш-Партенкирхену, на курсу „Лидери за 21. век”. Учињен је и низ радних посета страним институцијама: Демократски центар за контролу оружаних снага у Женеви посетио је пуковник др Зоран Килибарда. На семинару „Партнерство за мир и сарадњу” одржаном у Центру за безбедно-

снуд политику у Сегедину и делом у Министарству одбране Мађарске у Будимпешти од 1. до 4. октобра 2002. боравили су пуковник др Радован Илић и пуковник мр Милојко Николић. Делегација Института у којој су били пуковник проф. др Радован Илић, пуковник проф. др Митар Ковач, капетан фрегате мр Небојша Михајловић и капетан Мирослав Глишић од 2. до 5. новембра 2003. посетила је Институт за политичке студије одбране и војну историју оружаних снага Румуније. Поред наведених активности, припадници Института имали су бројне организоване контакте са представницима међународне заједнице, владиних и не-владиних организација. Међународна научна сарадња значајно је унапређена након 2006. и спајања Института за стратегијска истраживања и Војноисторијског института.

Институт има потписане споразуме о сарадњи са пет иностраних научних институција. Споразум о научној сарадњи са бањалучким Европским дефендологија центром потписан је 15. јула 2018. у Бањалуци. Резултат је раније успостављене сарадње која је остварена учешћем представника Центра у раду међународне научне конференције „Асиметрија и стратегија“ октобра 2017, као и укључивањем његових представника у истраживачки пројекат „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности и војне неутралности Републике Србије“.

Споразум о научној сарадњи са Војним центром за стратегијске студије у Риму потписан је 13. децембра 2017. у Београду. Споразуму су претходиле посета делегације Војног центра за стратегијске студије Министарства одбране Републике Италије Институту за стратегијска истраживања од 2. до 4. септембра 2015. и узвратна посета од 20. до 22. септембра 2016. године. Италијанску делегацију предводио је генерал-мајор Никола Ђелао, директор Војног центра за стратегијске студије, а у активностима је учествовао и изасланик одбране Републике Италије у Београду пуковник Паоло Папалардо. Циљеви посете били су сагледавање достигнућа и блискост истраживачког интереса, као и могућности за успостављање научноистраживачке сарадње. У узвратној посети директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић и начелник Одељења за стратегијске анализе и безбедносне интеграције Института др Станислав Стојановић презентovali су организацију, мисију, задатке и достигнућа Института, нагласивши, такође, пуну заинтересованост за научноистраживачку сарадњу. Током посете усаглашен је и текст споразума и договорено његово потписивање по убрзаној процедури.

Споразум о научној сарадњи са Центром за војну историју и друштвене науке Бундесвера (ZMSBW) у Потстдаму (СР Немачка) потписан је 1. августа 2007. године. Споразум о сарадњи са Директоратом за историју Генералштаба Копнене војске Грчке из Атине потписан је 16. маја 2009. године. Споразум о научној сарадњи са Војном академијом „Георгије Раковски“ из Софије потписан је 16. маја 2009. године. Пуковници др Далибор Денда и др Миљан Милкић учествовали су на међународној научној конференцији „Първата световна война на Балканите и встъпването на България в нея (1914-1915 г.)“ од 13. до 16. октобра 2015. године. Пуковник др Миљан Милкић био је и на међународној научној конференцији „Велике силе, Балкан и Бугарска током Другог светског рата“ од 20. до 24. априла 2015. у организацији Војне академије „Г. С. Раковски“.

Сарадња са Институтом за војноисторијска истраживања оружаних снага СР Немачке (MGFA) започета је 2003. посетом тадашњег директора бившем Војноисторијском институту. Сарадња два института настављена је учешћем на конференцијама, објављивањем радова у часописима и зборницима и путем редовне размене публикација. Делегација Инсти-

*Потписивање споразума о научној сарадњи са Војним центром за стратегијске студије у Риму
13. децембра 2017. у Београду*

*Посета представника Института за стратегијска истраживања Војном центру за стратегијске студије
у Риму, 20. до 22. септембар 2016.*

Потписивање споразума о научној сарадњи са Војним центром за стратегијске студије у Риму 13. децембра 2017. у Београду

Потписивање споразума о сарадњи између Института за стратегијска истраживања, Директоријата за историју Генералштаба Копнене војске Грчке и Војне академије „Георгије Раковски“, 16. мај 2009. године

тута за стратегијска истраживања од 13. до 17. новембра 2006. била је у узвратној посети Служби за војноисторијска истраживања (MGFA) СР Немачке, и то у саставу: др Милан Терзић, поручник Далибор Денда и мр Дмитар Тасић. Био је то четврти сусрет колега из Немачке и Србије и прилика да се анализира дотадашња сарадња. Разговарано је о месту и улози оба института, будућности тих установа и могућностима сарадње. Делегацију је примио директор MGFA пуковник др Ханс Елерт са сарадницима. Сарадња два института озваничена је наредне 2007. потписивањем Протокола о сарадњи. У периоду од 20. до 22. августа 2008. истраживачи Одељења за војну историју ИСИ, др Милан Терзић и капетан Миљан Милкић, боравили су у посети Служби за војноисторијска истраживања Бундесвера (MGFA), где су разговарали о наставку и проширењу сарадње у области војне историје. Директор Службе за војноисторијска истраживања Бундесвера (MGFA) пуковник др Ханс Елерт и начелник Научноистраживачког одељења MGFA др Михаел Епкенханс били су у посети Институту за стратегијска истраживања од 28. до 30. априла 2009. године. Директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић и његови сарадници разговарали су са представницима Службе за војноисторијска истраживања Бундесвера о сарадњи у области војне историје. Договорено је да немачка страна покрене процедуру за школовање и стручно усавршавање у Служби за војноисторијска истраживања једног војног историчара из Института, да се настави размена публикација, научних чланака и међусобних позива на научне конференције у организацији обе стране. У склопу посете 2011. делегација из Немачке обишла је и Војни архив, где им је приказан процес дигитализације архивске грађе. За представнике Министарства одбране СР Немачке уприличене су и посете Музеју Војводине у Новом Саду, Петроварадинској тврђави, Саборној цркви и Капели мира у Сремским Карловцима. У узвратној посети делегације Института за стратегијска истраживања од 23. до 26. априла 2012. договорени су модалитети наставка дотадашње сарадње. Констатовано је да су претходних година представници MGFA учествовали на две конференције које су организовали бивши Војноисторијски институт и Институт за стратегијска истраживања, а представници Института на три конференције у организацији MGFA. Директор Центра за војну историју и друштвене науке Бундесвера (ZMSBW) капетан бојног брода др Јерг Хилман дошао је 5. октобра 2018. у дводневну посету Институту за стратегијска истраживања, током које је исказана спремност да установе прошире сарадњу у области безбедности и одбране реализацијом заједничких пројекта. Директорка др Шарановић упознала је др Хилмана са научним пројектима на којима је Институт ангажован. Један од резултата сарадње било је упућивање официра из Института за стратегијска истраживања Далибора Денде на курс немачког језика у Центар за учење страних језика у Хирту од 4. априла до 26. септембра 2012. и хоспитацију у Центру за војну историју и друштвене науке Бундесвера од 27. септембра 2012. до 27. марта 2013. године. Хоспитација се одвијала у складу са потребама реализације истраживачког пројекта „Југословенска војска и Трећи рајх 1933–1941“, чији је нацрт представљен немачкој страни приликом службене посете Београду 2011, када је оцењено да је његова реализација од интереса за обе стране. Главни део хоспитације састојао се од стручне припреме истраживања у Војном архиву у Фрајбургу и Политичком архиву Министарства спољних послова Немачке у Берлину.

Посебно развијена сарадња остварује се са Институтом за стратегијске студије одбране и војну историју Министарства одбране Румуније (Institute for Political Studies of Defense and Military History – IPSDMH), на чијим конференцијама редовно учествују војни истори-

Разговор са представницима службе за војноисторијска истраживања Бундесвера

Посета делегације Центра за војну историју и друштвене науке Бундесвера

Посета делегације Центра за војну историју и друшћвене науке Бундесвера, 5. октобар 2018.

чари Института. Прва званична посета делегације Института за стратегијска истраживања реализована је од 18. до 20. јуна 2023, када су пуковник др Дејан Вулетић, пуковник др Милован Суботић и пуковник др Миљан Милкић у Букурешту разговарали са директорком др Кармен-Сорина Ријновеану и њеним сарадницима. Истакнут је значај билатералног научног дијалога и наглашено да истраживања у области војне историје остају посебно важна компонента у развоју односа две земље. Договорено је да 2024. буде потписан споразум о сарадњи. Као резултат сарадње објављен је заједнички тематски зборник *Strategic intersections: the new architecture of international security*, чији су уредници др Шербан Филип Ђокулеску и пуковник др Милован Суботић.

Настављајући сарадњу са Војноисторијским институтом, започету новембра 2005, делегација Историјског одељења Генералштаба Копнене војске Републике Италије боравила је од 2. до 6. децембра 2007. у Институту за стратегијска истраживања. Италијанска делегација обишла је Војни архив и разговарала са директором Института за стратегијска истраживања и члановима Одељења за војну историју. Договорени су даљи облици сарадње из области војне историје и архивистике.

Ректор Универзитета одбране Чешке Републике бригадни генерал Рудолф Урбан посетио је Институт за стратегијска истраживања 11. априла 2007. године. Том приликом директор Института пуковник др Јан Марчек презентовао је најважније реализоване пројекте у протеклом периоду, а који су од значаја за систем одбране и дугорочну оријентацију Института. Пуковник Марчек предложио је могуће облике сарадње са Институту за страте-

Посета делегације ИСИ Института за политичке студије одбране и војну историју из Букурешта од 18. до 20. јуна 2023. године.

Делегација Историјског одељења Генералштаба Коинене војске Републике Италије

гијска истраживања Универзитета одбране Чешке, који су се односили на размену стручне литературе и резултата истраживања, као и на међусобно укључивање истраживача у пројекте који су од интереса за обе стране. Генерал Урбан сложио се са предложеним и истакао да је на нивоу Министарстава одбране потребно дефинисати протокол за сарадњу.

У Министарству одбране Републике Србије и Институту за стратегијска истраживања од 27. до 30. јуна 2007. боравили су представници Министарства одбране Краљевине Норвешке. Током боравка потписан је Протокол о донацији вредној 602.000 евра и тиме озваничен почетак пројекта подизања истраживачких капацитета Института и његовог информатичког опремања. Делегацију су чинили директор Управе за политику одбране и дугорочно планирање контраадмирал Јорген Берграв, који је припадницима МО одржао предавање о стратешком планирању одбране, заменик генералног директора Министарства одбране Краљевине Норвешке Тор Видар Индреиде са сарадницима из Министарства одбране Краљевине Норвешке и Института за одбрамбена истраживања Краљевине Норвешке.

Током 2008. као резултат донације уследила је серија предавања у организацији Института за стратегијска истраживања: 20. марта 2008. предавање је одржао амбасадор Израела Њ. Е. Артур Кол на тему „Национална безбедност – искуства Израела“, а 24. марта 2008. амбасадор Руске Федерације Њ. Е. Александар Алексејев на тему „Основе европске безбедности“. Амбасадор Републике Словачке Њ. Е. Игор Фурдик одржао је 17. јуна 2008. на Војној академији предавање о искуствима Словачке у Партнерству за мир. Амбасадор Фурдик указао је на значај реформе оружаних снага, постизања интероперабилности и евроатлантских интеграција за Словачку. Предавању су присуствовали припадници Института за стратегијска истраживања, као и осталих организационих целина Министарства одбране и Војске Србије. Предавање „Енергетски значај региона Западног Балкана – геополитички аспект“, 19. јуна 2008. на Војној академији, одржао је Милан Симурдић, члан Форума за међународне односе и бивши амбасадор Србије у Португалији и Хрватској. Говорио је о географском, економском, политичком и транзитном значају региона Западног Балкана и интегрисању региона у енергетски систем ЕУ. Посебно се осврнуо на интересе највећих држава света, као и Србије, у вези са питањем енергетске стабилности. Професор др Метју Роудс из Центра „Џорџ К. Маршал“ 11. септембра 2008. у Централном дому Војске Србије одржао је предавање на тему „Евроатлантско интегрисање Југоисточне Европе“. Министар одбране БиХ др Селмо Цикотић говорио је 12. септембра 2008. на тему „Међународни аспекти безбедности Босне и Херцеговине“. Амбасадор СР Немачке у Београду Волфрам Мас одржао је 24. септембра 2008. предавање на тему „Међународна безбедносна сарадња – становиште СР Немачке“, којем су, поред званичника МО, присуствовали слушаоци Командно-штабног и Генералштабног усавршавања ШНО, припадници других организацијских целина Министарства одбране и студенти Војне академије. Амбасадор Мас је тројици најбољих студената 128. и 129. класе Војне академије, Зорану Денди, Драгану Полимцу и Ивану Бонцићу, уручио пригодне дипломе за постигнуте резултате у школовању и званичан позив да посете његову земљу. На предавању је говорио о немачкој спољној и безбедносној политици и сарадњи земаља НАТО-а и ЕУ. Истакао је да глобализација доноси нове изазове и терористичке претње које се не могу превазићи само војним средствима, као и да су интеграције неопходне јер нема државе која сама може решавати безбедносне проблеме.

Изасланик одбране Руске Федерације пуковник Виктор Иванович Авдејев одржао је 26. септембра 2008. предавање „Безбедносна ситуација на Кавказу – виђење из Русије“. Пуков-

Предавање амбасадора Словачке Игора Фурдика

Предавање изасланика одбране САД

ник Авдејев приказао је хронологију „петодневног рата“ у Јужној Осетији. Професор др Тимоти Едмундс са Бристолског универзитета у Великој Британији 3. октобра 2008. говорио је на тему „Реформа војске Велике Британије“ за припаднике Министарства одбране, Војске Србије и Центра за цивилно-војне односе. Реформу британске војске узео је као пример могућег модела реформе у другим државама у Европи и нагласио повезаност реорганизације са задацима који је очекују у будућности. Након предавања директор Института за стратегијска истраживања пуковник др Михајло Басара и председник Управног одбора Центра за цивилно-војне односе др Мирослав Хаџић потписали су Протокол о размени публикација и библиотечке грађе. Изасланик одбране САД пуковник Ерик Вон Терш 9. октобра 2008. одржао је предавање о америчком виђењу кризе у региону Кавказа. Изложио је детаљно, са војног становишта, виђење руских и грузијских акција и лекције које се могу извући из тог конфликта. Емил Холцер, представник Музеја Холокауста из Вашингтона, говорио је 3. и 4. децембра 2008. у Институту за стратегијска истраживања на тему „Fundraising – додатни извори финансирања“, односно шта је *fundraising*, које су основе писања предлога пројекта, како написати скицу пројекта, пронаћи донатора и о другим, са аспекта теме, значајним питањима.

Лондонска школа економије и политичких наука (LSE), Англосрпско друштво, Фонд за политичку изузетност и Институт за стратегијска истраживања организовали су од 15. до 21. септембра 2008. Летњу школу демократије. Професор Лондонске школе економије и политичких наука Кристофер Кокер одржао је 17. септембра 2008. у Централном дому Војске

Говор државног секретара Душана Сјасојевића на отварању конференције „Балкански њакџи 1953/1954“, 9. и 10. новембар 2005.

Србије предавање на тему „Будућност рата“. Отварајући предавање, државни секретар за политику одбране мр Душан Спасојевић истакао је да Институт за стратегијска истраживања успешно сарађује са бројним научним и образовним институцијама у земљи и свету, као и невладиним организацијама. Резултат такве сарадње јесте и Летња школа демократије. Предавању професора Кокера присуствовали су представници Министарства одбране Републике Србије, студенти Универзитета у Београду и представници невладиних организација.

Директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић примио је 8. јуна 2009. државног секретара Министарства одбране Краљевине Данске Кристијана Фишера, првог секретара Амбасаде Краљевине Данске у Београду Петера Ласена и изасланика одбране за Хрватску и Србију Сорена Кнудсена. Гостима су представљени структура Института, актуелни пројекти и најновија штампана издања.

Помоћник начелника Управе за војну сарадњу и борбу против пролиферације у Министарству одбране Велике Британије Џорџ Балентин, референт за Србију у Министарству одбране Велике Британије Лидија Манс и изасланик одбране Велике Британије пуковник Најџел Фен посетили су 19. маја 2009. Институт за стратегијска истраживања. Представнике Министарства одбране Велике Британије примио је директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић са сарадницима. Разговарано је о досадашњој сарадњи са Одбрамбеном академијом Велике Британије, као и могућностима њеног проширења. Централна тема разговора била је друга заједничка организација курса „Managing Defence in the Wider Security Context“ у новембру 2009. године. За организаторе курса планирани су Институт за стратегијска истраживања, Кранфилд универзитет и Одбрамбена академија Велике Британије.

Директор Института за стратегијска истраживања генерал-потпуковник мр Милан Зарић и представник Програма за развој Уједињених нација (UNDP) Вилијам Инфанте потписали су 29. јуна 2009. Протокол о донацији следећих публикација: *Air Launched Weapons, Armour and Artillery, Fighting Ships, Land Based Air Defence, Naval Weapon Systems and Underwater Warfare Systems*. Укупна вредност донације износила је 6.030 америчких долара. Потписивању Протокола присуствовали су портпарол UNDP Стеван Вујасиновић, вођа тима SEESAC Диман Димов и официр задужен за SALW пројекат Иван Зверзхановски.

У организацији Института за стратегијска истраживања, подсекретар за одбрану Министарства одбране Републике Италије Ђузепе Косига одржао је 31. марта 2009. предавање „Улога Италије у глобалној безбедности“. Предавању које је одржано у Центру за мировне операције присуствовали су државни секретар Министарства одбране мр Душан Спасојевић и 60 лица из Министарства одбране Републике Србије и Генералштаба Војске Србије. Косига је подсетио на значај учешћа припадника оружаних снага Италије у мисијама одржања мира и дао историјски преглед, почев од прве мисије 1982. године. Истакао је изазове и потешкоће са којима су се сретали током учешћа у мисијама.

Од 20. до 22. јуна 2012. Институт за стратегијска истраживања, Војни архив и Војни музеј угостили су представнике Војноисторијског института и музеја Мађарске, директора ове институције пуковника др Вилмоша Ковача и шефа Одељења музеологије др Гергелија Шолаја. Првог дана посете мађарски представници били су гости директорке Института за стратегијска истраживања др Јованке Шарановић, која их је упознала са организацијом и досадашњим радом Института. Начелник Одељења за војну историју др Милан Терзић представио је рад свог одељења, након чега је пуковник др Ковач укратко презентовао ма-

*Посећа њредсџавника Минисџарсџива одбране Велике Бриџаније
Инсџиџиџу за сџтраџеџсџка исџтраџиваџа*

Поџписиваџе Проџкола о донаџиџи измеџу МО Републике Србије и Проџрама за развој Уџедиџених наџија

Посећа делегације Војноисторијског института и музеја Мађарске

ђарски институт и музеј, историјат, развој, структуру и најзначајније пројекте. Другог дана гости из Мађарске посетили су Војни архив, где их је дочекао директор пуковник Милорад Секуловић, који им је представио структуру и организацију установе. Последњег дана са гостима је поново разговарала директорка Института за стратегијска истраживања. Договорен је оквир за будућу сарадњу на регионалном пројекту који је планиран за 2014. годину.

Делегација Министарства одбране Краљевине Норвешке посетила је 23. фебруара 2010. Институт за стратегијска истраживања. Разговарано је о ефектима донације Краљевине Норвешке усмерене на унапређење капацитета Института и могућностима даље сарадње. Делегацију су чинили заменик директора Одељења за стратегијске анализе и дугорочно планирање Управе за политику одбране и дугорочно планирање Тор Видар Индреиде, потпуковник Свен Гунар Иверсен, истраживач Гуро Лиен, директор Џеферсон института Арон Преснал и изасланик одбране Краљевине Норвешке у Републици Србији потпуковник Терје Хаверстад. Норвешку делегацију примио је директор Института генерал-потпуковник мр Милан Зарић са сарадницима – пуковником др Катарином Штрбац, начелником Одељења за стратегијске анализе и безбедносне интеграције и др Јованком Шарановић, начелником Одељења за студије одбране.

У просторијама Института за стратегијска истраживања 7. септембра 2012. одржан је састанак представника Министарства одбране Републике Србије и Националне гарде Охаја са бригадним генералом Маријом Кели на челу. Директорка Института др Јованка Шарановић укратко је представила рад Института и говорила о његовом доприносу афирмацији идеје „Жене у оружаним снагама“, где су приказани дотадашњи резултати, тренутне

Делегација Министарства одбране Краљевине Норвешке у посети Институту

Посета представника Националне гарде Охаја

активности, као и активности које су у плану. У наставку је мр Биљана Стојковић из Управе за стратегијско планирање изложила дотадашњу улогу система одбране у изради и спровођењу Националног акционог плана за имплементацију Резолуције СБУН 1325 у Републици Србији. Бригадни генерал Кели са сарадницама одговарала је на питања у вези са америчким искуствима у учешћу жена у борбеним дејствима, бројем жена у систему одбране и на руководећим и командним положајима, проблемима са којима се жене у оружаним снагама суочавају и истраживањима која се спроводе у овој области.

У Институту за стратегијска истраживања 23. септембра 2014. одржан је састанак са делегацијом Директората за историју ГШ КоВ Грчке, коју су чинили: бригадни генерал Николаос Делатолас, директор Директората за историју, др Ефпраксија Пасхалиду, директорка Војног архива и пуковник Антониос Костакис, изасланик одбране Републике Грчке у Србији. Договорене су будуће активности у припреми заједничког зборника о српско-грчким односима, заједничкој реализацији научноистраживачких пројеката и њиховом објављивању, као и међусобном коришћењу архива. У оквиру сарадње са Директоратом за војну историју Генералштаба Копнене војске Грчке, директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић и начелник Одељења за војну историју потпуковник др Миљан Милкић посетили су 28. новембра 2017. Генералштаб Копнене војске Грчке. Са грчким колегама из Директората за војну историју учествовали су у промоцији зборника *Српско (југословенско)-грчки односи у првој половини 20. века*. Зборник је резултат заједничког пројекта и у њему су објављени чланци српских и грчких историчара. На промоцији је указано на богату историју која повезује две земље и два народа, пријатеље у миру и савезнике у рату. Управо историјске везе два народа, које датирају из периода стварања српске и грчке државе у првој половини 19. века, представљале добру основу за истраживање њихових односа у првој половини 20. века и објављивање заједничког зборника. Делегацију Института за стратегијска истраживања примио је генерал-мајор Георге Стаматиадес, начелник управе у чијем је саставу Директорат за војну историју. Састанку у Директорату за војну историју присуствовали су бригадни генерал Николаос Делатолас, директор, др Ефпраксија Пасхалиду, начелник Војног архива и Теофанис Влахос, начелник библиотеке. Договорен је наставак академске сарадње током 2018. у контексту обележавања завршетка Првог светског рата.

Делегација Универзитета одбране Индонезије, коју је предводио декан Факултета за одбрамбену стратегију генерал-мајор др Сајфул Анвар, децембра 2014. посетила је Институт за стратегијска истраживања. Циљ посете било је обострано упознавање са историјатом, надлежностима и резултатима рада и сагледавање могућности за успостављање сарадње. Директорка Института др Јованка Шарановић презентовала је историјат и организацију рада Института и најзначајније остварене резултате, уз посебан осврт на међународну сарадњу у реализацији научноистраживачких пројеката. Генерал Анвар представио је Универзитет одбране Индонезије као заједничку високошколску установу Министарства вишег образовања науке и технологије и Министарства одбране, основану 2009. са задатком да постане водећа интелектуална институција у области одбране и допринесе реформи система одбране кроз развој образовања. Детаљно је информисао представнике Института о организационој структури, постојећим наставним и истраживачким програмима, издавачкој делатности и плановима за будућност Универзитета одбране Индонезије. Закључено је да постоји значајан потенцијал за успостављање билатералне сарадње у областима

Сасијанак са делегацијом Директоријата за историју Генералштаба Койнене војске Грчке

Промоција зборника „Српско (југословенско)-грчки односи у првој половини 20. века“, 28. новембар 2017. године, Генералштаб Койнене војске Грчке

војне историје, студија одбране, стратегијских анализа и безбедносних процена, објављивању научноистраживачке продукције, као и војне архивистике. У вези са тиме, постигнута је начелна сагласност да се путем писма покрене поступак израде допунског споразума о билатералној научноистраживачкој сарадњи, који би био заснован на важећем меморандуму о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Републике Индонезије о сарадњи у области одбране.

Припадници Института за стратегијска истраживања учествовали су у већем броју активности међународне сарадње од 2010. до 2015. у оквиру пројекта „Јачање регионалне сарадње на плану интеграције родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану“. На полугодишњим регионалним састанцима представника министарстава одбране Западног Балкана (Република Македонија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Република Србија) размењиване су информације о активностима и резултатима у имплементацији УН Резолуције 1325 у периоду између састанака; званично представљани захтеви за конкретне активности које треба да подржи UNDP/SEESAC на нивоу сваке земље; разговарано је о активностима у оквиру регионалне радне групе задужене за имплементацију истраживања о позицији жене у војсци и оружаним снагама; дискутовано је о практичним изазовима и решењима у вези са интеграцијом жена у војску / оружане снаге (привлачење, селекција, обука, задржавање, професионални развој); планирање следећих фаза регионалног пројекта „Јачање регионалне сарадње у области интеграције родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану“. У оквиру наведеног пројекта, финансираног од стране UNDP/SEESAC, организоване су студијске посете МО Краљевине Шпаније, Холандије, Белгије.

Директорка Института и саветница министра одбране за питања родне равноправности др Јованка Шарановић учествовала је на регионалној конференцији и консултацијама о примени Резолуције 1325 Савета безбедности УН у региону Организације за безбедност и сарадњу (ОЕБС), одржаним у Виљнусу (Литванија) од 19. до 20. априла 2015. године. Регионалну конференцију и консултације заједно су организовали Кабинет председника Републике Литваније, Секретаријат ОЕБС-а и Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена „UN Women“. У уводном делу скупу су се обратили председница Републике Литваније Даља Грибаускајте (Dalia Grybauskaite), генерални секретар ОЕБС-а Ламберто Занијер (Lamberto Zannier), директор Канцеларије за демократске институције и људска права (Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODHR) Михаел Георг Линк (Michael Georg Link), регионална директорка „UN Women“ за Европу и Централну Азију Ингибјорг Гисладотир (Ingibjorg Gisladdottir), као и др Шарановић у својству представнице државе која у току 2015. председавала ОЕБС-у. Као приоритете председавања Републике Србије др Шарановић је навела Допуну акционог плана родне равноправности ОЕБС-а и активности специјалног представника за питања родне равноправности. Представила је и кључна достигнућа Републике Србије у погледу примене Резолуције 1325 СБ УН: петогодишња примена првог Националног акционог плана (НАП), успостављање Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије, као и Женске парламентарне мреже (сачињена од жена – чланица Народне скупштине, независно од њихове страначке припадности), која је представила Женску платформу за развој Србије за период до 2020. године.

Делегација Министарства одбране Демократске Народне Републике Алжир током 2017. посетила је Институт за стратегијска истраживања и Војни архив са циљем упознавања са

Посејта делегације Универзитета одбране Индонезије Институту за стратегијска истраживања, 17. децембар 2014.

Предавање директорке ИСИ о примени Резолуције број 1325 СБ УН у региону ОЕБС-а, Виљнус (Литванија), од 19. до 20. априла 2015. године

организацијом, надлежностима, задацима и ресурсима од значаја за рад и коришћење архивске грађе. Гостојућу делегацију, коју је предводио пуковник Хади Ами, начелник Националног центра војних архива Алжира, примили су директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић и директор Војног архива капетан бојног брода Горан Петровић. Током разговора констатовано је да постоји обострана заинтересованост за проширење постојеће билатералне сарадње у области науке и архивистике. Госте су посебно занимала наша искуства у области заштите и дигитализације архивске грађе, као и достигнути ниво квалитета и стандарда постојеће информатичке опреме и програма. Домаћини и гости разговарали су о могућности узвратне посете наше делегације Алжиру и успостављању сарадње са алжирским Центром за историјска истраживања. До те посете је дошло 2019, када је делегација Института за стратегијска истраживања и Војног архива посетила Војни институт за студије и предвиђања (IMDEP) и Национални центар војног архива (CNAM) МНО Демократске Народне Републике Алжир. Посета је реализована у складу са препорукама Мешовите српско-алжирске комисије за сарадњу у области одбране. Размењена су искуства од значаја за функционисање оба института и размотрена је могућност научноистраживачке сарадње.

Делегацију Научноистраживачког института ОС Републике Белорусије, коју су чинили пуковник Николај Бузин, заменик начелника ГШ ОС за наставни процес и пуковник Анатолиј Русак, заменик начелника научно истраживачког института, примила је директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић са сарадницима, 11. маја

Посета делегације Института за стратегијска истраживања и Војног архива ДНР Алжиру, 25. јун 2019. године.

Разговор са делегацијом Научноистраживачког института ОС Републике Белорусије, 11. мај 2018. године

2018. у просторијама Института. У разговору су презентовани задаци, циљеви и резултати научноистраживачке делатности оба института и истакнута је жеља за сарадњом на питањима од заједничког интереса.

Током 2018. делегација Института источних студија Руске академије наука, у организацији Института за стратегијска истраживања, посетила је Универзитет одбране. Руску делегацију предводио је Николај Дмитриевич Плотњиков, руководилац Центра за научноаналитичке информације наведеног руског института, а у њеном саставу били су и Алексеј Анатљевић Маринин и Максим Александрович Ушанов. У првом делу посете, у присуству ректора УО генерал-мајора Младена Вуруне, полазника и предавача Командно-штабног и Генералштабног усавршавања Школе националне одбране, истраживача Института за стратегијска истраживања УО и представника организационих целина Генералштаба Војске Србије, господин Плотњиков одржао је предавање на тему ратног сукоба у Сирији и улози Руске Федерације у њеном решавању. Предавању је претходило приказивање филма о актуелном безбедносном стању у Авганистану. Присутни су имали прилику да поставе питања и добију одговоре о широј безбедносној ситуацији на Блиском истоку.

У организацији Института за стратегијска истраживања, као резултат сарадње са Међународним евроазијским покретом из Москве, 22. новембра 2019. један од најпознатијих филозофа, социолога и геополитичара данашњице, професор др Александар Гељевич Дугин, одржао је предавање на Универзитету одбране посвећено евроазијском геополитичком дискурсу и безбедности европског простора. Активности су присуствовали припадници

*Посета делегације Института источних студија Руске академије наука (РАН) Универзитету одбране,
5. јун 2018.*

*Предавање проф. др Александра Гељевича Дујина на Универзитету одбране
22. новембар 2019.*

*Предавање проф. др Александра Гељевича Дујина на Универзитету одбране,
22. новембар 2019.*

Универзитета одбране, слушаоци Школе националне одбране, Генералштабног и Командно-штабног усавршавања и бројни представници академске заједнице.

Полазници 33. сесије Високих стратешких студија медитеранске конференције (FMES) из Републике Француске били су гости Института за стратегијска истраживања 7. априла 2023. године. У радном делу посете директорка Института презентовала је гостима његову историју, мисију и тренутну организацију, место у организацијској структури Универзитета, као и значај Института за систем одбране као једине научноистраживачке институције у области друштвених наука. Она је подсетила на значајније научноистраживачке пројекте реализоване протеклих година, а посебну пажњу посветила је приказу актуелних пројеката. Такође, искористила је прилику да госте упозна са богатим фондом публикованих дела која потписују истраживачи Института. Директор Високих стратешких студија медитеранске фондације генерал-потпуковник Патрик Лефебре указао је на основне податке о институцији којом руководи и исказао жељу за успостављањем сарадње. Након уводних обраћања полазници Високих стратешких студија медитеранске конференције могли су да чују о богатој и дугој традицији српско-француске војне сарадње. Историјску ретроспективу тих односа изнео је пуковник др Миљан Милкић, начелник Одељења за војну историју. Пуковник др Мирослав Митровић говорио је о безбедносним изазовима Републике Србије у контексту актуелних геополитичких и безбедносних дешавања на међународној сцени, при чему је посебну пажњу посветио безбедносној ситуацији у јужној српској покрајини, Косову и Метохији.

Посеџа њолазника Високих сѣраџешких сѣудуџија медиџеранске фондације ИСИ, 7. аџрил 2023.

Посеџа њолазника Високих сѣраџешких сѣудуџија медиџеранске фондације ИСИ, 7. аџрил 2023.

*Учесће представника Института на годишњој конференцији Радне групе
за студије конфликта ПЗМ и НАТО, Букурешт, 2. јун 2017.*

*Потписивање споразума о сарадњи са директором Института за политичке студије,
9. новембар 2023. године*

Поред билатералне међународне сарадње припадници Института редовно учествују на конференцијама у оквиру радних група НАТО програма Партнерство за мир. Сарадња се одвија кроз учешћа на стручним радионицама које два пута годишње заједнички организују Национална одбрамбена академија Аустрије и Конзорцијум одбрамбених академија и института безбедносних студија Партнерства за мир из „Маршал центра“ у Гармиш-Партенкирхену. Једном годишње Конзорцијум одбрамбених академија и института безбедносних студија Партнерства за мир у сарадњи са земљом домаћином организује научне конференције Радне групе за студије конфликта на којима редовно учествују припадници Института за стратегијска истраживања.

У Институту за стратегијска истраживања 9. новембра 2023. потписан је Споразум о научној сарадњи између Института за политичке студије и Института за стратегијска истраживања. Споразум су потписали директор Института за политичке студије др Миша Стојадиновић, научни саветник и директорка Института за стратегијска истраживања проф. др Јованка Шарановић у присуству проф. др Марије Ђорић, вишег научног сарадника и руководиоца Центра за националну безбедност ИПС, пуковника др Дејана Вулетића, научног сарадника и начелника Одељења за студије одбране ИСИ и пуковника др Милована Суботића, вишег научног сарадника и начелника за студије безбедности ИСИ. Наведени споразум има за циљ проширење и систематизацију научне сарадње између два института, која се већ одвија у значајном обиму.

УЧЕШЋЕ ПРИПАДНИКА
ИНСТИТУТА У РАТНИМ
ДЕЈСТВИМА И ИСТРАЖИВАЊУ
БОРБЕНИХ ДЕЈСТАВА НА
ПРОСТОРУ БИВШЕ СФРЈ

Настајање и ширење кризе југословенске државе и друштва довело је до укључивања припадника Института у систем руковођења и њихов оперативнији рад. Плановима рада били су обухваћени научноистраживачки задаци разноврсног садржаја, значајни за доградњу теорије ратне вештине и функционисање оружаних снага. С обзиром на то да су динамика, обим и интензитет промена у свим сферама значајним за ЈНА захтевали брзо реаговање и правовремена адекватна решења, Институт се престројавао у ходу и оријентисао на задатке мање по обиму, али применљивије и корисније за конкретне услове. Анализирајући тадашње стање и актуелне процесе, припадници Института уочавали су бројне проблеме, покретали актуелна питања и предлагали задатке за ангажовање ради бољег функционисања државе и унапређења система руковођења и ефикасности ангажовања ЈНА.

Међутим, предлози нису правовремено елаборирани и прихватани од претпостављених, због чега су изостали одговарајуће ангажовање Института и његов допринос. С друге стране, Институту су наметани задаци нижег сазнајног домета, техничке природе и мањег значаја за оружане снаге и систем одбране земље. Припадници Института касније су упућивани у ратне јединице на различите дужности, углавном у оквиру основне војноевиденционе специјалности. Они су успешно извршавали нове задатке и значајно доприносили функционисању ратних јединица. Међутим, са аспекта Института, расипане су снаге и умањивана је реализација редовних научноистраживачких задатака. Одобравање предлаганих истраживања ишло је споро и недовољно организовано. Током процедуре одобравања и реализовања одобрених истраживања наилазило се на бројне препреке и проблеме. Разлози за то били су недовољно познавање и схватање места и улоге Института, непризнавање стручности и компетентности истраживача, недовољно поверење у сврху и начин коришћења прикупљених података, али и то што надлежне државне и војне инстанце нису схватиле значај научног приступа решавању актуелних војностратегијских проблема. Одобрена истраживања реализована су уз бројна ограничења и упрошћења, без свеобухватног и интердисциплинарног приступа и без мноштва релевантних, понекад и најрелевантнијих података и информација. Бројни подаци били су недоступни из објективних разлога, али се често нису могли добити и није дозвољаван увид у одређена документа. Иако је Институт због тога спроводио непотпуна истраживања, резултати су елаборирани и нуђени на увид и коришћење у форми извештаја, анализа и студија о ратним искуствима, као део укупних искустава из рата у Југославији у 1991/92. години. На нивоу Института одлучено је да се за почетак евидентира и анализира сопствено ангажовање у периоду рата и елаборирају доступни документи и стручни радови, а да се, када се стекну услови, све то подврг-

не детаљној анализи и истраживању. Анализа је обухватала увод, основне податке о ангажовању Института пре рата, ангажовање у рату и закључна разматрања.

Институт је 1990, непосредно пред избијање сукоба на југословенском простору, реализовао десет истраживачких пројеката којима је допринео бољем разумевању догађаја: „Систем васпитања и образовања у Оружаним снагама СФРЈ“, „Научна утемељеност контроле и оцењивања борбене готовости оружаних снага Југославије“, „Научна изграђеност ратне вештине“, „Употреба Оружаних снага СФРЈ у ванредним приликама“, „Опасност од оружане агресије на СФРЈ“, „Образовање и развој натпросечно способних у војној професији“, „Оперативно вредновање НПП школа у саставу ЦВВШ ОС 'Маршал Тито'“, „Теоријски модел војног руковођења“, „Стратегија оружане борбе“ и „Развој општенодрожне одбране СФРЈ“.

С обзиром на то да пројекти који су раније били планирани нису третирали актуелне догађаје, те самим тим резултати истраживања нису били оперативни, група истраживача почела је да предлаже пројекте који би имали много већу практичну вредност. У септембру 1990. истраживачи предвођени пуковником др Станком Нишићем покренули су иницијативу Института за оперативно истраживање мишљења и предлога старешина о ситуацији у Југославији, могућим правцима разрешења кризе и улози оружаних снага у очувању интегритета СФРЈ. Међутим, предлог није прихваћен и истраживање није реализовано.

Поред рада на планираним пројектима и иницирању нових, припадници Института активно су учествовали у војним јединицама. Предлагали су да државни и војни врх дефинишу јасне циљеве и у складу са тим стручно и правовремено ангажују оружане снаге. У складу са тим, а ради давања личног доприноса, тражено је активирање Аналитичке групе при Врховној команди у рату коју би сачињавали истраживачи Института. У ангажовању ЈНА мало се шта мењало, а аналитичка група није окупљена. Већина истраживача ванредно је ангажована појединачно на различитим пословима и дужностима.

Након одлуке Председништва СФРЈ од 18. јула 1991. о дислокацији ЈНА са територије Словеније, Институт је добио задатак да анализира њене могуће импликације на стање у земљи, функционисање државе и стање у ЈНА. Задатак је извршен 22. јула 1991. и материјал достављен наредбодавцу.

Крајем јуна 1991. на основу усменог наређења начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ формирана је радна група у надлежности помоћника савезног секретара за народну одбрану која је добила задатак да врши процене и анализе за потребе представника Савезног секретаријата за народну одбрану у Комисији Председништва СФРЈ. Наредбом начелника Центра високих војних школа прецизирано је ангажовање групе, где су поред руководиоца генерал-мајора др Радована Радиновића из Института ангажовани: пуковник др Станко Нишић и потпуковник мр Здравко Вићентић у јулу, пуковник мр Радован Томановић у августу, капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић и капетан прве класе Бранко Бошковић у септембру, капетан прве класе Момчило Јанковић у октобру и пуковник мр Љубиша Драшковић и капетан прве класе Мехмедин Тахировић у новембру и децембру.

На седници Научног већа Института одржаној 19. јула 1991. разматрани су предлози о ангажовању у истраживању улоге ЈНА у актуелној југословенској ситуацији. Закључено је да Институт треба ангажовати конструктивно и сврсисходно и предложено је да се, поред ангажовања на задацима дугорочног карактера (студије, пројекти), Институт активно укључи и у друге задатке, било да их сам иницира, било да их добија од претпостављених, да се оформе групе које ће пратити дневна збивања и по потреби одлазити на терен, да се спро-

веду истраживања на теме „Могућности избијања грађанског рата у Југославији“, „Ангажовање ЈНА у разрешавању југословенске кризе“ и „Улога људског фактора у новонасталим условима (проблеми издаје, обучености, морала и сл.)“, да се постојећи пројекти „Доктрина одбране Југославије“ и „Образовање командо-штабних профила“ актуелизују и дораде, да се код претпостављених инсистира да Институту омогуће потпун и правовремен приступ информацијама и да као институција буде укључен у решавање актуелних проблема.

На састанку Института са начелником Центра високих војних школа одржаном 31. јула 1991. разматрана су нека актуелна питања и могућности непосреднијег ангажовања истраживача у решавању нагомиланих проблема. Констатовани су опасност од ескалације сукоба на целом простору Југославије и медијски рат сецесионистичких република, као и постојање бројних проблема у ЈНА. Истакнуто је да све потенцијале треба ставити у функцију одбране земље, а Институт са више креативности и самоиницијативе ангажовати на истраживањима у функцији руковођења оружаним снагама. На питања да ли треба да се дефинишу циљеви ангажовања ЈНА и идентификује непријатељ начелник Центра је оштро реаговао тврдећи да је то свима јасно и да онај ко то не зна, треба да напусти ЈНА, али је избегао да се децидирано изјасни. Одлучено је да се реализује студијски задатак на тему „Криза у Југославији и одбрана“, што је и урађено 23. августа ангажовањем већине истраживача Института.

Институт је 28. августа 1991. предложио начелнику Генералштаба Оружаних снага СФРЈ да се реализује истраживање на тему ангажовања ЈНА у кризним подручјима. Наређење начелника Генералштаба потписано је 30. септембра. Планом је предвиђено да се за истраживање ангажује 17 старешина, од чега осам из Института. Због безбедносних разлога одустало се од обиласка 5. и 17. корпуса (Бањалука и Тузла).

Подаци су прикупљени на одабраном узорку и сачињен је примарни извештај који је 17. октобра 1991. достављен начелнику Генералштаба Оружаних снага СФРЈ. Укупни резултати обрађени су и 14. новембра 1991. упућени заменику начелника Генералштаба. У прикупљању података учествовало је шест припадника Института, који су урадили синтезу и коначно обликовање резултата.

Институт је 30. октобра 1991. поново предложио активирање Аналитичке групе Врховне команде и прелазак Института на рад у ратним условима. У одговору Прве управе тражена су додатна објашњења на основу којих би се одлучило о захтеву. Није познато да ли су тражена објашњења достављена, али захтев Института није испуњен.

На основу наређења савезног секретара за народну одбрану од 18. новембра 1991. заменик начелника Центра високих војних школа наредио је 25. новембра формирање десеточлане радне групе за праћење и анализу употребе оружаних снага на кризним подручјима. У саставу групе била су и тројица старешина из Института. Група је касније допуњена са још пет старешина и организована у подгрупе, а затим се приступило реализовању истраживања. Подаци су прикупљени, сређени и обрађени у примарни извештај, који је 26. децембра 1991. достављен Кабинету начелника Генералштаба Оружаних снага СФРЈ. На основу претходно прикупљених података и резултата истраживања у децембру је урађена студија *Рајт у Југославији 1991/92. године*. Два поглавља („Услови рата и оружане борбе“ и „Резултати рата и оружане борбе“) обрадили су истраживачи Института пуковник др Станко Нишић и потпуковник мр Здравко Вићентић.

Актом Генералштаба Војске Југославије од 15. јула 1992. Институт је добио задатак са радним насловом „Међународни и унутрашњи чиниоци распада Југославије и позиција оружаних снага“ на коме су ангажована три истраживача. Рад је отпочео крајем августа и реализован по плану до краја године. Крајем августа 1992. Институту је наређено истраживање по теми „Аналитички пресек борбених дејстава на простору Босне и Херцеговине“, које је реализовано до половине октобра 1992. године.

Припадници Института који су упућени на привремени рад у оперативне јединице:

- капетан прве класе мр Јан Марчек, од 20. септембра 1991. до 15. марта 1992, командант лад ПВО у 80.мтбр;
- капетан прве класе Момчило Јанковић, од 20. септембра 1991. до 5. јануара 1992, помоћник начелника штаба ОНП партд до 12. октобра, потом НШ (заменик) команданта партбр;
- капетан прве класе Бранко Бошковић, од 21. септембра 1991. до 30. октобра 1991, начелник инжињерије НИ у 18.пмтбр у 12. К, од 31. октобра до 23. маја 1992. помоћник НИ у 12. К;
- пуковник мр Радован Томановић, од 28. октобра 1991. до 14. јуна 1992, помоћник команданта Флоте за позадину и помоћник команданта Флоте за МТСЛ;
- капетан прве класе мр Митар Ковач, од 20. новембра 1991. до 3. маја 1992, командант мад (8. батерија) и начелник артиљерије ибр;
- капетан прве класе Мехмедин Тахировић, од 19. марта до 23. маја 1992, помоћник начелника штаба за ОНП 14.мтбр, командант мтб, преговарач између ЈНА и ХВО и командир чете војне полиције.
- Нови чланови Института (од августа 1992) такође су, пре и после доласка у Институт, ангажовани у ратним јединицама:
- капетан прве класе мр Станко Живковић, од 9. до 16. септембра 1991, члан групе за психолошко-пропагандна дејства и од 1. новембра до 25. децембра 1991, руководилац информативне службе 12. К;
- пуковник мр Марко Галић, од 15. септембра до 12. децембра 1991, командир официрског вода и члан команде Центра ВТШ у Загребу;
- потпуковник мр Бранко Опачић, од 19. септембра до 18. октобра 1991, борац у окружењу у АШЦ Задар;
- мајор Божидар Форца, од 15. септембра до 12. децембра 1991, заменик команданта батаљона готових снага у Центру ВТШ, заменик командира официрског вода, радио и на планирању одбране и изради борбених докумената за Центар;
- потпуковник Слободан Максимовић, од 7. октобра до 30. новембра 1991, НА у 622.мтбр у Петрињи;
- потпуковник Свето Врховац, од 25. априла 1992. до краја рата, у предузећу „Руди Чајавец“ у Бањалуци, организатор производње и ремонта ТМС;
- пуковник др Недељко Попара, од 8. септембра 1992. помоћник команданта Херцеговачког корпуса;
- пуковник мр Благоје Миленковски, од 2. до 15. октобра, од 1. до 15. децембра 1991. и од 3. до 18. јануара 1992, ваздухопловни официр за везу у 5. корпусу (Бањалука);
- капетан прве класе Бранислав Ђорђевић, командант тхд 152 мм од почетка блокаде касарне у Винковцима до 20. октобра 1992. године.
- У улози официра за везу са Посматрачком мисијом ЕЗ и УНПРОФОР-ом, ангажовани су:

- капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић, од 15. новембра до 21. децембра 1991, официр за везу са Посматрачком мисијом ЕЗ за Херцеговину и члан комисије за преглед тегла на бродовима у луци Плоче;
- пуковник Раде Шарац, од 1. до 30. октобра 1992, официр за везу са Посматрачком мисијом ЕЗ у Загребу и Сплиту;
- потпуковник мр Здравко Вићентић, од 26. марта до 15. маја 1992, официр за везу са Посматрачком мисијом ЕЗ у Барањи и официр за везу са УНПРОФОР-ом.

Истраживачи непосредно ангажовани у ратним јединицама и на другим пословима успешно су извршавали задатке и допринели њиховом функционисању и ефикасности. За резултате постигнуте у ратним јединицама ванредно су унапређена четири истраживача. У емпиријском истраживању у зони борбених дејстава учествовали су:

- генерал-мајор др Радован Радиновић, руководилац тима;
- пуковник др Станко Нишић, од 4. до 9. октобра и од 2. до 10. децембра 1991, у 1. ВО (Славонија и Нови Сад), од 11. до 15. јануара 1992. у 5. К (Бањалука);
- пуковник мр Душан Вишњић, од 4. до 10. октобра у 1. ВО и од 2. до 8. децембра 1991. у 1. и 3. ОГ (Банија, Кордун, Лика);
- капетан бојног брода мр Радосав Шуљагић, од 4. до 9. октобра 1991. у 1. ВО (Славонија и Нови Сад);
- потпуковник мр Здравко Вићентић, од 4. до 10. октобра у 1. ВО и од 2. до 8. децембра 1991. у 1. и 3. ОГ (Банија, Кордун, Лика).

Током ратних сукоба припадници Института били су ангажовани на откривању и документовању ратних злочина на простору источне Славоније, Барање и западног Срема, радили су на критичкој анализи Стратегије ОБ, изучавању доктрине одбране Југославије, праћењу војно-политичких промена у Европи, дефинисању командно-штабног профила официра, операционализацији трансформације војног школства, образовању натпросечно способних питомаца Војне академије КоВ, теоријској утемељености контроле и оцењивања борбене готовости оружаних снага.

Одсек за студије и анализе у саставу Института у сарадњи са другим организацијским јединицама и установама обезбеђивао је податке и ставове за рад југословенске делегације на састанцима Комитета високих функционера и Центра за спречавање сукоба КЕБС, настојећи да пружи што више чињеница за сузбијање непријатељске пропаганде против Југославије. Одсек за студије и анализе био је носилац рада за припрему бројних докумената за потребе Државне комисије за остваривање и контролу примирја у Хрватској, формиране одлуком Председништва СФРЈ у августу 1991. године.

Припадници Института радили су на прикупљању и сређивању обимне документације која је достављена Председништву СФРЈ, а која се односила на нелегални увоз оружја у Хрватску и на злочине оружаних састава Хрватске. Сва истраживања рађена су у циљу припреме Платформе за рад југословенске делегације у ОУН и за припрему мировне мисије ОУН у Југославији. Међу документима на којима су радили јесу и полазни документ за формирање државне комисије СФРЈ за утврђивање ратних злочина почињених за време оружаних сукоба у Хрватској, затим документ Обавеза ЈНА ради очувања примирја и прихвата мировних снага Уједињених нација, који је достављен Кабинету начелника Генералштаба.

На основу прикупљених извештаја и елабората Центар је урадио студије *Криза у Југославији и одбрана, Ангажовање ЈНА у кризним подручјима – резултати емпиријског истраживања*

и *Рај у Југославији 1991/92. године*, укупног обима 591 стране. Припадници Института обрадили су 290 страна, а остало припадници осталих структура у Центру.

Током процене агресије на територију СР Југославије већи број припадника Института ратне вештине упућен је на привремени рад у оперативне јединице ВЈ на различите дужности. У Институту је остао мањи број припадника, и то:

- пуковник мр Миливој Лалић, начелник Института;
- потпуковник др Митар Ковач;
- потпуковник мр Божидар Форца;
- Радојка Протић, документалиста;
- Мира Пурковић, технички секретар.

У оперативне јединице на привремени рад упућени су:

- пуковник мр Драгиша Антонијевић, у Београдски корпус, али је одмах враћен у Институт;
- потпуковник мр Бранислав Ђорђевић у ратну јединицу Сектора ГШ ВЈ за ШОНИД;
- пуковник мр Слободан Томић у Приштински корпус;
- пуковник мр Милош Гајић у Приштински корпус;
- пуковник др Зоран Килибарда у Команду Подгоричког корпуса;
- потпуковник др Ђурађ Цвјетићанин у Корпус ПВО;
- потпуковник мр Милојко Николић у Ваздухопловни корпус;
- потпуковник др Јан Марчек у Подгорички корпус;
- потпуковник мр Бранко Бошковић у Новосадски корпус;
- мајор др Ђуро Фулетић у Команду Подгоричког корпуса;
- мајор Златан Јеремић у Команду 3. армије.

За време борбених дејстава припадници Института који су у њему остали урадили су идејну скицу за истраживање борбених дејстава. Предмет истраживања били су организација, командовање, оспособљеност кадра, активности везане за мобилизацију, позадинско обезбеђење, безбедност и морал. Циљ истраживања био је провера постојећих решења, продубљивање постојећих научних сазнања, откривање нових појава, својстава, чинилаца и тенденција развоја, а све то ради доградње доктринарних решења. Истраживања су обављена по нивоима, уз одржавање стручних расправа ради њихове верификације. Обавеза Института била је да их обједини и уради синтетизовану студију за потребе начелника Генералштаба. У јесен 1999, ради отклањања нејасноћа у појединим истраживањима, припадници Института обавили су додатна истраживања на нивоу корпуса и на основу изнетог формирали завршну синтетизовану студију која је достављена начелнику Генералштаба. Поред овог истраживања, део проблематике борбених дејстава обухватила је раније започета студија потпуковника др инжењера Ђурађа Цвјетићанина *Мојћиносћи одбране СРЈ од најада са дисџанце*. У посебном поглављу обрађене су карактеристике и ефекти НАТО-а и уочене карактеристике наших снага. У току борбених дејстава припадници Института који су у њему остали вршили су дневне војно-политичке процене за потребе начелника Генералштаба.

АНГАЖОВАЊЕ ПРИПАДНИКА ИНСТИТУТА У АКТИВНОСТИМА ДРУГИХ ЦЕЛИНА

Учешће у наставном процесу

Од самог оснивања припадници Института, поред научноистраживачког рада, били су редовно ангажовани у наставном процесу на последипломским студијама и Генералштабном усавршавању. Значајно је и њихово ангажовање у менторском вођењу семинарских, магистарских и докторских радова, као и учешће у комисијама за одбрану тих радова. Последипломске студије у Центру трајале су две године и на њима су школовани кадрови сва три вида припремајући се за научноистраживачки рад у оружаным снагама у области ратне вештине (стратегије, оператике и тактике). Програм последипломских студија обухватао је студијски део, истраживање на моделима борбених дејстава, израду магистарског рада и остале активности. Студијски део програма подразумевао је изучавање предметних области чији су садржаји ратна вештина, методологија ратне вештине, организација рада и руковођења у оружаным снагама, квантитативне методе и рачунарска техника. Кроз наставни процес, у коме су индивидуални рад, семинар, анализа и дискусија основни облици рада, слушаоци треба потпуно да овладају таматским целинама. Из сваке предметне области писан је семинарски рад који је затим брањен пред комисијом.

Током 1980-их година општи циљ студија био је да полазници учврсте јединство погледа на политичке, економске и војностратегijske проблеме припреме друштва и оружаных снага за одбрану земље од различитих облика угрожавања њене безбедности, као и да се оспособе за руковођење одбрамбеним пословима на нивоу ратоводства за командовање и рад у највишим командама, штабовима и установама оружаных снага и научном истраживању у области ратне вештине. Студије су се темељиле на марксистичком поимању рата као друштвене појаве и ратне вештине у савременим условима и одбрамбеног организовања социјалистичког самоуправног друштва. За исходишта тог поимања сматрани су Титово дело, Народноослободилачки рат и револуција и програмска опредељења Савеза комуниста Југославије и државе у односу на рат и мир, питања одбране, међународне односе и темељне ставове концепције општенародне одбране и друштвене самозаштите.

Повезаност Института са највишим војним школама током 1990-их била је један од услова тесне повезаности струке и науке.

Последњих година, посебно од преласка у састав Универзитета одбране, припадници Института редовно учествују у наставном процесу на основним, мастер и докторским студијама Војне академије, на Командно-штабном и Генералштабном усавршавању и Високим студијама безбедности, као ментори и у комисијама за оцену и одбрану завршних радова (проф. др Јованка Шарановић, проф. др Станислав Стојановић, пуковник др Небојша Ни-

колић, пуковник др Мирослав Митровић, пуковник проф. др Далибор Денда, доц. др Анита Пешић, пуковник доц. др Миљан Милкић).

Израда нормативних докумената и учешће у активностима од значаја за систем одбране

На основу смерница које је дао начелник Генералштаба Оружаних снага СФРЈ, Плана рада Генералштаба Оружаних снага СФРЈ за 1989, Плана научноистраживачког рада из области ратне вештине за 1989. и Годишњег плана рада ЦОССИС „Маршал Тито“, један од задатака Института током 1989. био је рад на иновацији доктринарног документа Стратегија оружане борбе. Припадници Института били су ангажовани и на изради методичких основа едукативно-студијског рада и изради Упутства о научноистраживачком раду у ЦОССИС-у.

Током 90-их учествовали су у изради доктринарних докумената (Доктрина Војске Југославије), истраживању политичких чинилаца стања на Косову и Метохији (студија *Асјекии кризе на Косову и Метохији*), борбене обуке и васпитања у оружаним снагама (студија *Ангажовање ЈНА на кризним подручјима*).

Научници из Института током 2000-их били су ангажовани на изради најзначајнијих докумената у области одбране и безбедности Србије и Црне Горе, као што су Стратегија одбране Србије и Црне Горе, Програм реформе Војске Србије и Црне Горе и Војна доктрина Србије и Црне Горе. У сарадњи са Министарством одбране и Генералштабом осмислили су целокупан методолошки, методски и практични аспект израде Нацрта војне доктрине Србије и Црне Горе како би она била заснована на опредељењима која су дефинисана у Стратегији одбране. При изради Нацрта војне доктрине анализирана су друштвена и научна исходишта која детерминишу све битне параметре Војске у процесу реализовања добијених задатака. Предмет научног интересовања припадника Института ратне вештине била су и истраживања теоријских основа за одређивање ефикасности војноорганизационих система, искуства из борбених дејстава Војске Југославије у супростављању агресији НАТО-а на СРЈ, систем школства у Војсци Југославије, статусна питања научноистраживачког кадра у Војсци Југославије, реформа система научноистраживачке делатности у Министарству одбране и Војсци Србије и Црне Горе, ставови о пружању отпора агресији НАТО-а, обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама, однос снага у оружаном борби и израда Нацрта војне доктрине. На тај начин је војна наука конкретно доприносила јачању одбрамбених потенцијала земље.

Поводом обележавања стогодишњице оснивања српског војног ваздухопловства Институт за стратегијска истраживања, у сарадњи са Командом Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, организовао је 12–13. јуна 2012. међународни научни скуп „Сто година српског војног ваздухопловства“. Две године касније промовисан је истоимен зборник радова као резултат сарадње Команде ВиПВО и Института.

Институт за стратегијска истраживања био је један од организатора округлог стола „Политичко-безбедносни и одбрамбени аспекти косовско-метохијског проблема“, који је одржан 6. фебруара 2018. у Палати „Србија“ у Београду, у оквиру унутрашњег дијалога о Косову и Метохији. Излагањима са историјског, геополитичког и стратегијског аспекта припадници Института дали су пун допринос усмеравању субјеката политичких процеса и доносилаца

Промоција зборника радова "100 година српској војној ваздухопловства" у Команди ВиПВО у Земуну, 17. децембар 2014.

Окруили сјео „Политичко-безбедносни и одбрамбени аспекти косовско-метохијској проблеме“ у Палаћи Србије у Београду, 6. фебруар 2018.

одлука на питања све интензивнијег асиметричног угрожавања безбедности у јужној српској покрајини и тражењу најпримеренијих начина превенције и супротстављања.

У оквиру ангажовања МО и ВС у изради Националног акционог плана за имплементацију Резолуције СБ УН 1325 (НАП), поред непосредног учешћа у изради првог и другог НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН у Србији (2010–2015) и за период 2017–2020, припадници Института допринели су креирању практичних политика уважавајући резултате спроведених пројеката и организацијом три међународне научне конференције, као и учешћем у раду институционалних тела и механизма Владе РС. У НАП-у за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација „Жене, мир и безбедност” у Републици Србији (2012–2015), у делу који се односи на успостављање институционалних механизма за спровођење Националног акционог плана, утврђена је обавеза именовања саветника/це за родну равноправност, као једног од неколико механизма за увођење родне перспективе у политике и програме Министарства одбране. Одлуком о одређивању овлашћеног лица за обављање послова саветнице за родну равноправност министра одбране на ту дужност 15. јула 2013. именована је директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић. Три припаднице Института биле су чланице Аналитичке групе Министарства одбране, потпуковник мр Светлана Јанковић, др Анита Пешић и др Татјана Вишацки.

Институт за стратегијска истраживања је у готово свим фазама рада реализовао пројекте, за које су, као наручиоци, интерес исказале одређене организационе целине система одбране, а резултати истраживања имали су практичне импликације у различитим сегментима наука одбране. Неки од њих били су у функцији подршке стратегијском одлучивању, имајући у виду чињеницу да се увелико радило на реформи система одбране и Војске Србије. У делу који обрађује пројекте Института за ових 40 година јасно се може сагледати њихова употребна вредност. Библиографске одреднице које обухватају студије, монографије, сепарате рађене за потребе система одбране, а односе се на реализацију наведених пројеката, детаљније су наведене у *Библиографији издања Института за стратегијска истраживања*, која чини саставни део ове монографије.

Као научна институција са компетентним истраживачким кадром из више научних области Институт се равноправно сврстава у ред осталих чланова научне заједнице Републике Србије. Међутим, његова припадност систему одбране и предметна фокусираност на питања из области националне безбедности, посебно националне одбране, чине га значајно другачијом, специфичном институцијом. Поред основних истраживања у области безбедности и одбране, Институт реализује и не толико транспарентне задатке везане за подршку у креирању и спровођењу политике одбране. Ти задаци су бројни, а међу значајније сврставају се они који се односе на припрему руководства система одбране за учешће на разним састанцима, конференцијама и другим активностима у земљи и иностранству. Институт је ангажован и на изради редовних и ванредних информација које се достављају руководству система одбране ради ближег упознавања са војно-политичком и безбедносном ситуацијом у појединим земљама и регионима света, посебно оним који су обухваћени кризним дешавањима, а која могу утицати на безбедност Републике Србије.

Припадници Института били су чланови посебних радних група за израду Стратегије националне безбедности Републике Србије, Стратегије одбране Републике Србије и Беле књиге одбране.

КАДРОВИ

Током 1984. и 1985. место начелника Института било је упражњено. Заменик начелника био је пуковник Мираш Стожинић, а секретар заставник прве класе Милан Војиновић. Када је напустио Институт, на његово место постављена је Душанка Курдулија. Пуковник др Младенко Цолић и потпуковник Војислав Андоновић били су истраживачи, др Бранко Латас уредник издања, потпуковник мр Светомир Момић радио је као документалиста. У Одељењу за истраживање општенародне одбране и друштвене самозаштите радили су пуковник Анте Беговић, начелник, пуковник Милан Пујић, помоћник начелника, и истраживачи: пуковник Никша Јурашин, потпуковник др Ејуб Кучук, потпуковник др Војин Мрвић, пуковник др Станко Нишић и пуковник др Милош Прелевић. Документалиста је био поручник Миодраг Скопљак (Памучина). Начелник Одељења за истраживање оружане борбе био је пуковник мр Обрад Вучинић. Истраживачи су били: капетан бојног брода мр Војислав Читаковић, потпуковник Душан Бањац, потпуковник др Лазар Бодражић, потпуковник мр Владимир Шепец, потпуковник Радован Томановић и пуковник Душан Вишњић. Документалиста је био старији водник прве класе Ванчо Стојчев. Начелник Одељења за истраживање војне политике и стратегије страних земаља био је пуковник Жарко Шотра, помоћник начелника пуковник Бранислав Михајловић, а истраживачи пуковник Аћим Бакрач и потпуковник Драган Вукшић. Године 1985. извршени су попуна и постављења без промене важеће формације. На формацијско место начелника Института постављен је пуковник Мираш Стожинић, а за заменика начелника пуковник проф. др Ђорђе Станић. Значајнијих измена у наредним годинама није било, осим што је 1987. пуковник др Ејуб Кучук постављен за начелника Одељења за истраживање војне политике и стратегије страних земаља. Пуковник Жарко Шотра отишао је на дужност у Управу Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Године 1989. пуковник Обрад Вучинић отишао је на дужност у Савезни секретаријат за народну одбрану, а пуковник др Станко Нишић преузео дужност начелника Одељења за истраживање оружане борбе. Начелник Института генерал-мајор Мираш Стожинић умро је 4. августа 1989. године. Дужност начелника Института до краја 1989. вршио је генерал-мајор др Ђорђе Станић. Када је у питању довођење млађих кадрова, током 1988. нису постигнути очекивани резултати.

Од оснивања 1984. до краја 2004. у Институту је радило 88 истраживача (25 доктора наука и 31 магистар). Институт је био носилац припреме и реализације десет макропројеката од савезног значаја, око 40 пројеката који су резултирали израдом великог броја публикација (студија, монографија, сепарата, анализа, извештаја) и одржавања више научних скупова. Док је био у саставу Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије

„Маршал Тито“, учествовао је у изради 25 докторских дисертација, магистарских радова и пет испитних тема за чин генерал-мајора.

Године 2004. у Институту је радило 13 истраживача (пет магистара и пет доктора наука). Поред бављења научноистраживачким радом на функционалној дужности, припадници Института објавили су велики број радова у стручним и научним часописима, као и самосталне публикације, изводећи наставу на последипломским студијама ратне вештине и Генералштабном усавршавању у Школи националне одбране. Значајно је и њихово ангажовање у раду Наставно-научног већа и Војне академије, менторском вођењу семинарских, магистарских и докторских радова, те учешћу у комисијама за оцену и одбрану тих радова. Припадници Института допринели су процесу реформе Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе приликом израде Нацрта стратегије одбране, Војне доктрине и организације Министарства одбране. Посебну пажњу Институт посвећује сталном усавршавању кадра. Године 2002. у њему је радило седам доктора и шест магистара наука, од који је четворо имало пријављене докторске дисертације. Године 2003. било је пет доктора наука и шест магистара, од који је четворо имало пријављене докторске дисертације. Институт ратне вештине је сваке године слао по једног истраживача на Генералштабно усавршавање у Школу националне одбране. Школске 2000/2001. један истраживач боравио је три месеца на усавршавању језика у Великој Британији. Током јесени 2002. један истраживач био је на курсу у школи НАТО-а „Џорџ Маршал“ у Немачкој.

Списак припадника Института 1984–2024.

А

Потпуковник Војислав Андоновић
Пуковник мр Драгиша Антонијевић
Заставник прве класе Зоран Антић

Б

Мајор мр Миљојко Базић
Пуковник Аћим Бакрач
Капетан фрегате Игор Баришић, МА
Пуковник др Михајло Басара
Пуковник др Вељко Благојевић
Пуковник др Душан Бањац
Зорка Баранац
Пуковник Анте Беговић
Пуковник др Лазар Бодражић
Пуковник др Бранко Бошковић
Пуковник Милош Бранковић
Гордана Богдановић
Злата Броз
Потпуковник Драган Бојанић

В

Пуковник др Здравко Вићентић
Пуковник др Душан Вишњић
Др Татјана Вишацки (Штетин)
Потпуковник Милинко Врачар, МА
Заставник прве класе Милан Војиновић
Вера Војводић
Потпуковник Млађан Војт
Светлана Воркапић
Потпуковник мр Свето Врховац
Пуковник Драган Вукшић
Пуковник др Дејан Вулетић
Пуковник др Обрад Вучинић

Г

Пуковник др Драган Гостовић
Потпуковник Братислав Гавриловић
Пуковник др Милош Гајић
Пуковник мр Марко Галић
Пуковник др Мирослав Глишић

Д

Пуковник Велимир Давидовић
Пуковник др Далибор Денда
ВС Димитријевић Ненад
ВС Иван Димитријевић
Пуковник мр Драгослав Динић
Потпуковник мр Миле Драгановић
Радојка Дражић
Пуковник мр Љубиша Драшковић
Пуковник мр Драган Дукањац

Ђ

Пуковник др Бранислав Ђорђевић
Слободанка Ђорђевић
Милена Ђуровић
Анђелија Ђукић, МА

Ж

Мајор мр Станко Живковић
Урош Живковић

З

Генерал-потпуковник мр Милан Зарић

И

Потпуковник др Жељко Иваниш
Пуковник др Радован Илић

Ј

Пуковник мр Велисав Јанковић
Потпуковник мр Момчило Јанковић
Потпуковник мр Светлана Јанковић
Пуковник др Златан Јеремић
Др Зоран Јефтић
Мр Снежана Јовић (Марковић)
Пуковник Никша Јурашин

К

Љиљана Калезић Бокаловић
Пуковник др Зоран Килибарда
Пуковник др Митар Ковач
Пуковник мр Павић Костић
Пуковник др Петар Костић
Др Славица Ратковић Костић

ВС Јелена Крџавац Скакић

Гордана Кубура
Душанка Курдулија
Пуковник др Ејуб Кучук

Л

Пуковник мр Миливој Лалић
Пуковник др Бранко Латас
Елена Лемић

М

Пуковник мр Слободан Манојловић
Пуковник Слободан Максимовић
Пуковник мр Гојко Маравић
Потпуковник Драго Марић
Пуковник др Јан Марчек
Снежана Марковић
Пуковник мр Благоје Миленковски
Нада Милошевић
Мр Немања Милошевић
Др Татјана Милошевић
Пуковник мр Бранислав Михајловић
Капетан фрегате мр Небојша Михајловић
Потпуковник др Срђан Миленковић
Пуковник др Милош Миленковић
Потпуковник др Бранислав Милосављевић
Заставник прве класе Вук Миловановић
Пуковник др Миљан Милкић
Милан Милутиновић, МА
Пуковник др Мирослав Митровић
Потпуковник мр Светомир Момић
Потпуковник мр Светозар Молић
Пуковник др Војин Мрвић
Мр Наташа Мркић

Н

Пуковник др Владимир Нешковић
Капетан бојног брода мр Драган Ненезић
Пуковник Војислав Николић
Пуковник др Милојко Николић
Пуковник др Небојша Николић
Пуковник мр Радивој Нинић
Пуковник др Станко Нишић
Пуковник Видосав Нововић

О

Сања Огризовић
Пуковник мр Бранко Опачић
Пуковник мр Душан Остојић

П

Пуковник Милан Павловић
Игор Пејић, МА
Др Ненад Петровић
Др Анита Пешић (Ђорђевић)
Пуковник Боривоје Ђ. Поповић
Пуковник др Недељко Попара
Пуковник др Милош Прелевић
Радолка Протић
Генерал-мајор др Милан Пујић
Мира Пурковић

Р

Генерал-мајор др Радован Радиновић
Пуковник др Душко Радић
Пуковник мр Здравко Радић
Пуковник др Славољуб Ранђеловић
Силва Рамусовић Митровић
Мајор Горан Растовић
Пуковник Алекса Ристић
Потпуковник Владимир Ристић
Мр Тања Ристић

С

Пуковник др Момчило Сакан
Потпуковник мр Сава Савић
Анка Самарџија
Капетан прве класе мр Миодраг Скопљак
Контраадмирал др Душан Стајић
Генерал-мајор др Ђорђе Станић
Весна Станковић
Потпуковник Горан Станојевић
Генерал-мајор Миrash Стожинић
Др Станислав Стојановић
Пуковник Стеван Стојисављевић
Пуковник Александар Стојковић
Пуковник др Војислав Стојковић
Пуковник др Дејан Стојковић
Пуковник др Миле Стојковић

Заставник мр Ванчо Стојчев
Заставник Урошевић Столић
Андро Стругар
Пуковник др Милован Суботић
Пуковник др Будислав Суша

Т

Мајор мр Мехмедин Тахировић
Др Дмитар Тасић
Пуковник мр Милорад Тимотић
Др Милан Терзић
Пуковник др Радован Томановић
Мајор мр Милисав Томић
Пуковник др Слободан Томић
Јелена Томић

Ћ

Пуковник др Милован Ћировић

Ф

Генерал-мајор др Фождар Форца
Мајор др Ђуро Фулетић

Ц

Потпуковник др Ђурађ Цвјетићанин
Пуковник др Младенко Цолић

Ч

Капетан бојног брода мр Владислав
Читаковић
Потпоручник Милош Чорбић, МА

Ш

Др Јованка Шарановић
Пуковник Раде Шарац
Пуковник мр Владимир Шепец
Потпоручник Стефан Шипка, МА
Пуковник Жарко Шотра
Пуковник др Катарина Штрбац
Јелена Шофранац
Капетан бојног брода др Радосав Шуљагић

Џ

Пуковник мр Ђорђе Џигурски

Директори Института 1984–2024.

Генерал-пољковник Војислав (Васа) Микић

Рођен је 10. новембра 1927. у Шапцу, где је завршио основну школу (1934–1938) и шест разреда гимназије (1938–1944). Јануара 1945. завршио је оружарски курс.

У Поцерски партизански одред ступио је 7. септембра 1944. године. У новембру 1944. био је делегат на Првом конгресу Уједињеног савеза антифашистичке омладине Србије у Ваљеву. Војничку каријеру почео је као борац оружар у 421. пуку Прве ваздухопловне дивизије. Затим је био водник оружар у истом пуку, секретар Озне у Првој ваздухопловној дивизији, референт за безбедност, официр безбедности у 119. ваздухопловном пуку, командир у 107. пуку помоћне авијације, командант 107. пука помоћне авијације Првог ваздухопловног корпуса РВ и ПВО. Након што је од 1. септембра 1970. до 20. јула 1971. завршио 16. класу Ратне школе Више војне академије ЈНА, постављен је за начелника Оперативног одељења у Команди Првог ваздухопловног корпуса РВ и ПВО. У јуну 1974. постављен је за начелника Оперативног одељења у Команди РВ и ПВО, а 11. априла 1975. за начелника Катедре РВ и ПВО Више школе Војне академије. У мају 1976. завршио је 10. класу Вишег курса општенародне одбране у Центру високих војних школа. За начелника Командно-штабне академије РВ и ПВО постављен је 16. септембра 1977, а за помоћника команданта РВ и ПВО 10. новембра 1978. године. Од 20. јула 1980. био је заменик начелника Персоналне управе, а од 22. октобра 1981. на дужности у Комитету Организације СКЈ у Савезном секретаријату за народну одбрану. За начелника Центра за стратегијска истраживања Генералштаба ЈНА постављен је 30. септембра 1983. године. Након што је Центар за стратегијска истраживања под називом Институт за стратегијска истраживања 11. јуна 1984. постао део Центра оружаних снага за стратегијска истраживања „Маршал Тито“, Војислав Микић је 26. јуна 1984. добио указ о постављењу за начелника Института и уједно заменика начелника Центра. На основу указа од 7. децембра 1984. постављен је за вишег саветника код помоћника савезног секретара за народну одбрану, а 30. јула 1986. за помоћника заменика савезног секретара за одбрамбену припрему цивилних структура друштва. Активна војна служба престала му је 31. децембра 1987. године.

Генерал-мајор Мираш (Блажа) Стојинић

Рођен је 24. маја 1934. у селу Томашево, општина Бијело Поље. Основну школу завршио је 1947. и гимназију 1950. године. Био је питомац у Школи за активне пешадијске офицере (1950–1953). Школовао се на Вишој војној академији КоВ 1970. и у Школи народне одбране (1976–1977). Службовао је у Крању, Толмину, Љубљани, Загребу и Београду.

Пре доласка за начелника Института за стратегијска истраживања обављао је различите дужности. Био је командир вода (1953–1959), начелник административног одсека Планинске бригаде у Љубљани (1959–1961), уредник редакције листа 5. армије (1961–1965), дописник редакције *Народна армија* (1965–1970), а касније и уредник листа (1970–1974), референт у Првој управи Генералштаба ЈНА (1974–1977), истраживач у Центру оружаних снага за стратегијска истраживања и студије, главни и одговорни уредник часописа *Војно дело* (1979–1983) и помоћник начелника Кабинета савезног секретара за народну одбрану адмирала флоте Бранка Мамуле (1983–1984). На основу наредбе од 25. јуна 1984, 20. августа исте годи-

не постављен је за заменика начелника Института за стратегијска истраживања. На основу указа од 11. јуна 1985. истог дана постављен је за вршиоца дужности начелника Института и уједно заменика начелника Центра. Начелник Института постао је 10. јуна 1986. и на тој дужности остао је до смрти, 4. августа 1989. године. У чин генерал-мајора унапређен је 22. децембра 1987. године.

Објавио је више стручних и научних чланака, као и неколико поглавља у *Сјираџеџију оружане борбе*. Руководио је научним пројектима у Институту за стратегијска истраживања.

Генерал-мајор др Ђорђе (Ђуро) Сјанић

Рођен је 4. новембра 1931. у селу Липар, општина Кула. Завршио је основну школу 1944, гимназију у Кули и Вршцу 1949, Војну академију – смер артиљерија 1952, Високу војно-политичку школу ЈНА 1976, Командно-штабну школу оператике 1985, Школу страних језика (немачки) 1972, Педагошку академију у Сарајеву 1962, Филозофски факултет у Сарајеву 1966. године. Докторат из области војних наука – смер Војна андрагогија одбранио је 1985. године. Службовао је у Високом, Сарајеву и Београду. До доласка на место начелника Института обављао је дужности командира вода (1952–1958), начелника Центра за управљање ватром (1958–1960), командира батерије (1960–1962), заменика команданта дивизиона (1963–1964), наставника војне педагогије и психологије у Артиљеријском школском центру у Сарајеву (1964–1968), референта, а затим и начелника Одељења за војне школе у Наставној управи ГШ (1968–1981). Од 5. септембра 1981. до 1985. био је начелник Војноиздавачког завода, затим помоћник начелника Центра високих војних школа ЈНА за наставу и научно-истраживачки рад (1985–1986), заменик начелника Института за стратегијска истраживања (1986–1989) и начелник Института (1989–1991). Пензионисан је 31. децембра 1991. године.

Аутор је и коаутор 41 публикације (уџбеници, приручници, скрипта, студије), научних саопштења и реферата. За научни рад два пута је добио Награду „22. децембар“ (1971. и 1974).

Генерал-пољоковник др Радован (Душан) Радиновић

Рођен је 11. септембра 1939. у селу Грбавци, Подгорица. Завршио је основну школу 1948, гимназију 1956, Војну академију КоВ – смер инжењерија 1959, Факултет политичких наука 1971, Вишу војну академију 1972. године. Магистрирао је на Факултету политичких наука 1976, Школу народне одбране завршио је 1978, а докторат из области методологије војнонаучних истраживања у Центру високих војних школа одбранио је 1982. године. Службовао је у Солину (Сплит), Требињу и Београду. Обављао је дужности командира вода и чете (1959–1968), начелника инжењерије у бригади, заменика команданта самосталног инжењеријског батаљона, наставника методологије ратне вештине у Вишој школи Војне академије ЈНА (1973–1975). Методологију је предавао и док је обављао друге дужности. Био је на дужности истраживача у Центру за стратегијска истраживања (1982–1984), начелника одељења у Првој управи Генералштаба (1984–1986), начелника Катедре стратегије у Школи народне одбране (1986–1990), начелника Катедре стратегије Центра високих војних школа (1990–1991). На основу наредбе од 6. маја 1991. постављен је за начелника Института за стратегијска ис-

траживања, а наредбом од 30. јуна 1992. за начелника Управе за стратегијске студије Министарства одбране. Професионална војна служба престала му је 31. децембра 1993. године.

Објавио је следећа дела: *Метод рајне вештине* (1984), *Концепт бишке у просјору* (1988), *Лаж о сарајевском рајишћу* (2004). Аутор је 186 научних и стручних чланака на тему геополитике, стратегије, војне теорије и методологије истраживања. За научни рад добио је награде „22. децембар“ (1988) и „Војно дело“ (1990).

Пуковник др Сјанко (Јован) Нишић

Рођен је 29. јануара 1937. у Славићкој код Бањалуке. Завршио је Војну академију, Вишу војну академију оклопних јединица „Малиновски“ у Москви, Школу оператике, последипломске студије из индустријске педагогије у Ријеци, докторат из области војних наука у Центру високих војних школа у Београду.

Обављао је дужности командира вода и чете, наставника на предмету Борбена техника и референта за студије и унапређење наставе у Центру оклопних јединица у Бањалуци, референта за високошколску наставу у Центру високих војних школа, руководиоца дидактичко-методичког курса за наставнике почетнике у Центру високих војних школа, истраживача у Центру оружаних снага за стратегијска истраживања и студије, начелника Одељења за оружану борбу Института за стратегијска истраживања. Наредбом од 13. јула 1992. постављен је за заступника начелника Института за стратегијска истраживања, а 5. септембра 1992. за начелника Института ратне вештине. Професионална војна служба престала му је 31. децембра 1994. године.

Написао је и објавио десетине књига из области војног образовања и геополитике Балкана. Својим интелектуалним ангажовањем значајно је допринео стварању и одбрани Републике Српске.

Пуковник др Душан (Душан) Вишњић

Рођен је 12. јуна 1935. у селу Фурјан, општина Слуњ. Завршио је Војну академију (12. класа, 1956–1959) и Вишу војну академију (17. класа, 1963–1966). Докторат из области војних наука одбранио је у ЦВВШ у Београду.

Службовао је у Сурдулици, Крушевцу и Београду. Обављао је дужности командира вода и чете, наставника тактике у Школском центру АБХО у Крушевцу, референта за школство у Управи АБХО Генералштаба ЈНА, наставника на Катедри АБХО и наставника методологије у ЦВВШ ЈНА. Наредбом од 10. фебруара 1982. ступио је на дужност истраживача у Центру за стратегијска истраживања Генералштаба. Наредбом од 25. септембра 1984. постављен је за истраживача у Институту за стратегијска истраживања, а 28. фебруара 1985. за истраживача у Одељењу за истраживање оружане борбе. Од 22. септембра 1988. био је начелник Одсека за истраживање војне стратегије и помоћник начелника Одељења за истраживање оружане борбе. Од 2. септембра 1992. био је начелник Одељења за стратегију у Институту за стратегијска истраживања. За начелника Института ратне вештине постављен је 21. јула 1994. године. Поред редовне дужности, од 11. августа 1997. до 22. августа исте године обављао је дужност начелника Центра високих вој-

них школа. Професионална војна служба престала му је 31. децембра 1998. године. Аутор је монографија *Појам оружане борбе (лоички оїлег)* (1988) и *Сїраїїїїїїїї државе као судби-на нације* (2005) и коаутор хрестоматије *Руковоїїїїїїїї* (1989). Написао је преко 30 радова из области стратегије и доктрине.

Пуковник мр Миливој (Вуја) Лалић

Рођен је 17. јуна 1943. у селу Кистање, општина Книн. Завршио је Артиљеријску подофицирску школу, Војну академију КоВ (20. класа, 1963–1967), Курс команданата дивизиона у артиљерији, Командно-штабну академију КоВ (29. класа, 1976–1978), последипломске студије из ратне вештине и Командно-штабну школу оператике (3. класа, 1987–1988).

Службовао је у Кисељаку, Добоју, Подгорици и Београду. Обављао је дужности командира вода, батерије, команданта дивизиона, команданта пука, помоћника начелника штаба за оперативне послове. У Институт је дошао 1. октобра 1987. на дужност истраживача у Одељењу за истраживање оружане борбе. Наредбом од 6. јула 1989. постављен је за самосталног референта у Одељењу за организацију ОС и НИР Треће управе Генералштаба. На овој дужности био је до 3. јануара 1990, а затим и на другим дужностима у истој управи. Био је заменик начелника, а затим и начелник наставног одељења у Центру високих школа ВЈ, заступник начелника Управе за науку и издавачку делатност Сектора за школство и научноистраживачку делатност од 15. априла до 14. октобра 1998. године. На основу наредбе од 19. октобра 1998. постављен је за начелника Управе за научну и издавачку делатност. На овој дужности био је до 18. априла 1999. године. Наредбом од 29. јануара 1999. постављен је за начелника Института ратне вештине Сектора за ШОНИД 8. фебруара 1999. године. Професионална војна служба престала му је 30. јуна 2000. године.

Конїпраадмирал др Душан (Мийар) Сїаїуїї

Рођен је 19. августа 1948. године у Сенти. Основну и средњу техничку машинску школу завршио је у Новом Саду. Војнопоморску академију завршио је у Дивуљама, Република Хрватска (22. класа, 1967–1971). Магистрирао је на Природно-математичком факултету у Београду 1983, а докторску дисертацију одбранио на Војној академији 1993. године. Школу националне одбране завршио је у 37. класи, 1994. године.

Професионалну војну каријеру почео је у 18. бригади ракетних чамца у Сплиту, где је од 10. септембра 1971. до 1. децембра 1972. био на дужности командира 2. бродског одреда на ракетном чамцу РЧ-302. Био је на дужностима командира 1. и 4. бродског одреда и помоћника команданта на школском броду „Јадран“. Наставник навигације на Катедри навигације Морнаричке војне академије у Сплиту био је од 1977. до 19. августа 1988, када је постављен за начелника Хидрографског одсека Хидрографског института Ратне морнарице у Сплиту. Од 12. септембра 1991. до августа 1992. заступао је начелника Института. Био је на дужности команданта Морнаричке војне академије у Сплиту (током рата у Хрватској, од септембра 1991) и Бијелој (до преласка Академије у Београд, августа 1992). Начелник Катедре навигације Војне академије Ратне морнарице у Београду био је од септембра 1992. до септембра 1994, а затим начелник

Војне академије у Београду, од 15. септембра 1994. до 21. јула 2000. године. На основу указа од 13. јула 2000. постављен је за начелника Института ратне вештине 25. јула 2000. године. На овој дужности био је до 20. јуна 2001. године. Начелник Војног кабинета председника Савезне Републике Југославије (касније Врховног савета одбране Државне заједнице Србија и Црна Гора) био је од 29. јуна 2001. до 1. јула 2003, када му је престала професионална војна служба. Саветник председника Владе Србије био је од 2004. до 2006. године.

Објавио је преко 30 стручних и научних радова из области астрономије, навигације, хидрографије и војних наука. Као аутор и коаутор написао је два уџбеника и неколико збирки задатака.

Пуковник др Радован (Александар) Илић

Рођен је 2. августа 1950. у селу Ушевце, општина Врање. Основну школу завршио је у селу Власе 1965, а Економску школу у Врању 1969. године. Након Војноекономске академије (22. класа, 1969–1973), завршио је трећи степен Економског факултета и последипломске студије у Скопљу, а након Високе војно-политичке школе ЈНА (11. класа, 1983–1984) у Београду је одбранио докторат из области војних наука.

Службовао је у Скопљу, Куманову и Београду. Обављао је следеће дужности: начелник интендантске службе пука и бригаде, начелник интендантске службе гарнизона Скопље и Куманово, помоћник команданта за политички рад у наставном интендантском центру, наставник у Високој војно-политичкој школи ЈНА, помоћник за морал и информисање 1. оперативне групе за Банију и Кордун, наставник на Универзитету ВЈ, начелник магистарских и докторских студија на Универзитету ВЈ и Војној академији ВЈ, начелник Катедре логистике у Генералштабној школи ВЈ, заступник начелника Генералштабне школе ВА ВЈ. У Институту ратне вештине био је начелник Одељења стратегије, а поред редовне дужности, од 21. јуна 2001. до 30. септембра исте године био на дужности заступника начелника Института. За начелника Института постављен је 1. октобра 2001. године. Због промена формације, 20. фебруара 2003. постављен је за директора, а 11. априла 2005. поново за начелника Института. Професионална војна служба престала му је 31. јула 2005. године.

Коаутор је уџбеника *Менаџмент у сјорџу* (2019).

Пуковник др Бранислав (Драгољуб) Ђорђевић

Рођен је 23. јануара 1959. у месту Житковац, Алексинац. Завршио је Војну гимназију „Братство и јединство“, Војну академију КоВ (34. класа, 1977–1981), Школу националне одбране (43. класа, 1999–2000).

У професионалној војној служби је од 30. јула 1981, када је унапређен у чин потпоручника и распоређен у 7. армију. Официрску каријеру почео је на основу наредбе од 10. августа 1981. ступањем на дужност командира извиђачко-рачунарског вода командне батерије 12. топовско-хаубичког артиљеријског пука 12. мешовите дивизије у гарнизону Винковци. У гарнизону Винковци био је на дужностима командира 1. топовско-артиљеријске батерије 152 mm 12. топовско-хаубичког артиљеријског пука 12. моторизоване дивизије, команданта 1. топовско-хаубичког артиљеријског дивизиона 152 mm,

помоћника начелника штаба за оперативне послове, 12. мешовитог артиљеријског пука. Након што је наредбом од 16. децембра 1991. премештен у гарнизон Београд, био је на дужностима истраживача у Одсеку за истраживање доктрине ОНО и ДСЗ у Институту ратне вештине (од 2. марта 1992), референт у Реферату за планирање Кабинета начелника Генералштаба ВЈ (од 6. августа 1992), начелник Одсека за планирање, информисање и протокол начелника Генералштаба. Наредбом од 29. децембра 1993. распоређен је у Центар високих војних школа ВЈ, а наредбом од 26. септембра 1994. за истраживача у Одељењу оператике у Институту ратне вештине Центра високих војних школа ВЈ. Наредбом од 6. априла 1999. привремено је упућен у наставни батаљон за обуку добровољаца. За заступника начелника Одељења оператике у Институту ратне вештине постављен је 10. септембра 1999. године. Начелник Одељења оператике био је од 28. децембра 1999. до 12. децембра 2004. године. Наредбом од 30. априла 2004. привремено је упућен у Кабинет министра одбране. Начелник Одељења за стратегију Института ратне вештине био је од 13. децембра 2004. године. Поред редовне дужности, од 29. јула 2005. до 28. јула 2006. заступао је начелника Института ратне вештине. Наредбом од 21. августа 2006. постављен је за начелника Одељења за стратегијске анализе и безбедносне интеграције Института за стратегијска истраживања. Професионална војна служба престала му је одласком у пензију 30. септембра 2007.

Аутор је монографија *Српска рајна вештина у време Првој српској устјанка (1804–1813)* (1995), *Српска рајна вештина за време прве владавине династије Обреновић (1813–1842)* (1996), *Српска рајна вештина у периоду од Берлинској конгреса до Мајској превраћа (1878–1903)* (1997), *Српска рајна вештина у периоду од Мајској превраћа до Првој светској раји (1903–1918)* (1997), *Југословенска рајна вештина између два светска раја (1999)*, *Српска рајна вештина до новој доба (1999)*, *Историја српске рајне вештине (2000)*. Коаутор је монографија *НАТО на Косову и Метохији (2001)*, *Српски војни јоменик (2003)* и аутор *Српској војној мисленика (2007)*.

Пуковник др Јан (Јан) Марчек

Рођен је 30. августа 1958. у Панчеву. Након војне гимназије (1973–1977) завршио је Војну академију КоВ смер АРЈ ПВО (1977–1981) као најбољи потпоручник у 34. класи (9,84).

У професионалној војној служби је од 30. јула 1981. године. Магистрирао је на војним наукама из области војне андрагогије 20. јула 1991, а докторат у области ратне вештине одбранио је 24. јула 1998. године. Два пута је превремено и једанпут ванредно унапређен у виши чин (једном у трупи и два пута на привременом раду). У чин пуковника унапређен је 31. децембра 1999. године. Првих девет година професионалне војне службе, почев од 10. септембра 1981, провео је у 159. лако артиљеријском пуку ПВО у Нишу – једну годину на дужности командира лаког ракетног вода ПВО С-2М у наставно-ракетној батерији С-2М и осам година на дужности командира лаке самоходне артиљеријске батерије ПВО 30/2 мм. Након командирских дужности у 159. лако артиљеријском пуку ПВО у Нишу, 4. октобра 1990. премештен је у Институт за стратегијска истраживања у Београду, где је провео 18 година прешавши пут од истраживача до директора. Прва дужност била је дужност истраживача у Одсеку за истраживање обуке на стратегијском нивоу. Од 21. септембра 1991. до 15. марта 1992. био је привремено упућен у 80. моторизовану бригаду из Крагујевца на дужност команданта лаког артиљеријског дивизиона ПВО. За истра-

живача у Одељењу за стратегију Института ратне вештине постављен је 20. августа 1992. године. Од 21. јула 1994. био је истраживач у Одељењу за војну социологију и психологију, а од 13. јуна 1997. истраживач у Одељењу за тактику. За време агресије НАТО-а на СР Југославију, од 8. априла до 25. јуна 1999. упућен је на привремени рад у Подгорички корпус Друге армије, где је обављао дужност команданта артиљеријско-ракетног дивизиона ПВО у 57. пешадијској бригади из Пљеваља. За начелника Одсека за војну социологију и психологију постављен је 11. новембра 2002. и упућен на стручно усавршавање у Министарство одбране Републике Словачке. Наредбом од 25. новембра 2004. одређен је за заступника начелника Одељења за тактику, а затим је 13. децембра 2004. постављен за начелника Одсека за војну социологију и психологију. За заступника начелника Одељења за тактику постављен је наредбом од 31. маја 2005, а за начелника истог одељења 6. марта 2006. године. Учествовао је у преформирању Института ратне вештине у Институт за стратегијска истраживања. Био је ангажован у изради најзначајнијих доктринарних докумената у области безбедности и одбране (члан радне групе Владе Србије из Министарства одбране за израду Стратегије националне безбедности Републике Србије). У звање научног саветника изабран је 14. октобра 2004. године. Директор Института за стратегијска истраживања био је од 21. августа 2006. до 14. јуна 2007. године. Због решавања статуса у служби привремено је био постављен на дужност начелника Одсека за планирање и развој у Управи за стратегијско планирање, од 15. јуна до 7. октобра 2007. године. Од 8. октобра 2007. био је на дужностима у Деканату Војне академије (руководилац последипломских студија, руководилац основних студија, руководилац за развој студијских програма и научноистраживачку делатност), где је све време радио као наставник. У звање редовног професора изабран је 6. октобра 2008. године. Био је руководилац тимова за акредитацију Војне академије као научноистраживачке организације и високошколске установе на свим нивоима студија (основне, мастер и докторске академске студије). Ради упознавања стандарда у акредитацији европских војношколских установа био је у посети Универзитету одбране у Републици Чешкој. Почетком фебруара 2011. са др Радунем Јеремићем, пуковником у пензији, добио је годишњу награду за најбољи чланак објављен у часопису *Војно дело*. Учествовао је у акредитацији и оснивању Универзитета одбране. Након доношења Одлуке Владе Републике Србије о оснивању Универзитета одбране, 24. фебруара 2011, постављен је на дужност проректора за квалитет и развој, коју је обављао од 9. јуна 2011. до 18. септембра 2014. године. Професионална војна служба престала му је 19. септембра 2014. године.

Међу најзначајнијим објављеним делима издвајају се *Војношколски системи иностранних земаља* (2000) и *Профил официра и интeрпeрсонални односи* (2003). Коаутор је студија и монографија: *Прилагодeности стyдeнаца војних академија y олигонским условима обуке* (1995), *Социјално-психолошка интeрисаност стyдeнтских водова на олигонаској обуци* (1998), *Специјалне јединице Војске Јyгославије у борбеним дејствима* (2001), *Стручни профили официра Војске Србије и Црне Горе* (2001), *Обим и модaлитeти ангажовања жена у савременим армијама* (2005), *Активност стyдeнаца у васпийно-образовном процесу* (2005), *Профили официра родова и служби Војске Србије* (2006), *Обука српске војске* (2007), *Модел вредновања морала Војске Србије у савременим условима* (2007), *Развој научноистраживачке мисли војне психологије* (2021), *Родна равноправност у Војсци Србије: наслеђе, доспeћућа, изазови* (2021).

Пуковник др Михајло (Михајло) Басара

Рођен је 18. априла 1953. у селу Мрацељ, Војнић, Хрватска. Завршио је Ваздухопловнотехничку војну академију, Рајловац (22. класа, 1971–1974).

Официрску каријеру почео је на дужности заменика командира 3. вода 250. ракетне бригаде у гарнизону Обреновац. У гарнизон Батајница премештен је 20. децембра 1976. на дужност командира 3. вода 250. ракетне бригаде. По завршетку курса за командира батерије од 1978. до 1982. био је на дужности командира батерије за вођење ракета у 1. ракетном дивизиону 250. ракетне бригаде. Из Батајнице је 12. јула 1982. премештен у Јаково на дужност помоћника команданта за политички рад 7. ракетног дивизиона ПВО 250. ракетне бригаде. За помоћника команданта за политички рад 6. ракетног дивизиона ПВО 250. ракетне бригаде у Панчеву постављен је 19. марта 1986. године. Високу војно-политичку школу ЈНА, у коју је упућен 25. априла 1986, завршио је 1987. године (14. класа). Након тога, 17. јула 1987. постављен је за помоћника команданта за политички рад 5. ракетног дивизиона 250. бригаде у Батајници, а 20. јануара 1988. наставника на Катедри за политички рад Високе војно-политичке школе ЈНА. Наредбом од 4. јуна 1988. упућен је на последипломске студије у 8. класу Високе војно-политичке школе, смер војно-политички. Наставничку каријеру наставио је на Катедри за међународне односе у оквиру исте школе. Период између 1991. и 1993 (једну годину) провео је на дужностима у Главном штабу Српске војске Крајине. Након гашења Високе војно-политичке школе ЈНА, 10. септембра 1992. постављен је за референта у Одељењу за војно школство у Центру високих војних школа Војске Југославије. Наредбом од 10. августа 1994. постављен је за референта за културу, традицију и верска питања у органима за информисање и психолошко-пропагандна дејства у Управи Центра високих војних школа Војске Југославије. Магистарски рад „Критика идеологије самоуправног социјализма“ одбранио је 1997. на постдипломским студијама Војне академије, војно-политички смер. Наредбом од 27. марта 1998. постављен је за самосталног референта у Одсеку за научноистраживачки рад, школство и обуку Одељења за научноистраживачки рад Четврте управе Сектора за школство, обуку, научни рад и издавачку делатност Генералштаба Војске Југославије. За време НАТО агресије упућен је у 19. пешадијску бригаду, где је обављао дужност начелника ПВО. У чин пуковника унапређен је 31. децембра 1999. године. За главног и одговорног уредника редакције „Војно дело“ Војноиздавачког завода Сектора за ШОНИД постављен је 17. септембра 2001. и ту дужност је обављао до 2004. године. Докторски рад на тему „Морал Војске Југославије у идеолошком плурализму“ одбранио је на Војној академији 15. јануара 2002. године. Од 16. јула 2004. до 18. децембра 2006. обављао је дужност директора Војноисторијског института. Начелник и наставник на Катедри друштвених наука био је од 18. децембра 2006. до јуна 2007. године. Наредбом од 14. јуна 2007. постављен је за директора Института за стратегијска истраживања. На овој дужности био је до 15. јануара 2009, када му је престала професионална војна служба. Наставничку каријеру почео је 1987. као предавач у Високој војно-политичкој школи ЈНА. Предавао је у Командно-штабној школи тактике на Војној академији, а након агресије НАТО-а био је у тиму који је анализирао искуства из борбених дејстава.

Као директор Војноисторијског института и Института за стратегијска истраживања учествовао на бројним домаћим и међународним научним конференцијама и пројектима.

Генерал-поштованиковник мр Милан (Душан) Зарић

Рођен је 2. јуна 1954. у Кикинди, где је завршио основну школу и гимназију. Техничку војну академију (21. класа, 1973–1977) завршио је са одличним успехом, када је и примљен у професионалну војну службу. Похађао је курс енглеског језика (36. класа, 1987–1988). Магистрирао је на Високој војнотехничкој школи КоВ ЈНА 26. јануара 1989. године. Завршио је Школу националне одбране у 39. ванредној класи (1995–1996). У чин потпоручника унапређен је 22. децембра 1977, у чин пуковника 31. децембра 1997, у чин генерал-мајора 16. јуна 2001, а у чин генерал-потпуковника 16. јуна 2004. године.

Каријеру је почео у Гардијској бригади на месту командира вода АБХО, на које је постављен 27. децембра 1977. године. У априлу 1981. премештен је у Управу безбедности, где је био на наставничким дужностима у Обавештајно-безбедносном школском центру у Панчеву. У саставу контингента међународне мировне мисије ОУН за контролу примирја и надзор прекида ватре на иранско-ирачкој граници (UNIIMOG – United Nations Iran-Iraq Military Observation Group), Иран, био је од фебруара 1989. до фебруара 1990. године. Официр за везу са мировном мисијом Европске заједнице, Славонија и Барања, био је од септембра 1991. до јуна 1992. године. За команданта 246. пука АБХО, Чачак и Крушевац, постављен је 7. децембра 1996. године. За начелника Одсека за оперативне послове, уједно заменика начелника Управе АБХО, постављен је 2. августа 1999, а указом председника СРЈ од 13. јула 2000. за начелника Управе АБХО. Наредбом министра одбране од 5. септембра 2003. ступио је на дужност заменика начелника Генералштаба. На дужности помоћника министра одбране био је од 1. јула 2004. до 7. априла 2005, када је постављен за војног представника у НАТО-у у Бриселу. За војног представника у ОЕБС-у у Бечу постављен је 13. октобра 2005, а указом председника Републике Србије од 9. децембра 2008. за директора Института за стратегијска истраживања. На тој дужности био је до пензионисања, 13. маја 2010. године.

Аутор је више скрипата из области диверзантских дејстава, хемијских, запаљивих и хемијских средстава. Учествовао је на научним и стручним конференцијама о муницији са осиромашеним уранијумом и развоју, производњи, складиштењу и употреби хемијског оружја.

Председник Србије и Црне Горе одликовао га је Орденом витешког мача 21. маја 2004. године. Поред овог, добитник је и других одликовања.

Др Јованка (Анђо) Шарановић

Рођена је 27. октобра 1961. у Котору. Основну и средњу школу завршила је у Херцег Новом. Дипломирала је на Факултету народне одбране (данашњи Факултет безбедности) Универзитета у Београду 1985. са просечном оценом 9,30. На истом факултету је 1991. магистрала и 2005. године одбранила докторску дисертацију „Ангажовање жена у функцији рационалнијег располагања људским ресурсима у одбрани“ ставивши научни степен доктора наука безбедности, одбране и заштите.

Јавним конкурсом стални радни однос засновала је у Институту за стратегијска истраживања Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“, касније у Институту ратне вештине и од 2006. у Институту за стратегијска истраживања, где је прошла све дужности, од истраживача (ВП 1129

Београд, инт. бр. 5-41 од 7. 10. 1985), самосталног истраживача (ВП 1129 Београд, инт. бр. 14-18 од 15. 7. 1991), начелника одељења за студије одбране (ИСИ, инт. бр. 37-1 од 5. 9. 2006), заступника директора (МО, бр. 41-331 од 18. 8. 2010) до директора Института (СПО, бр. 411-3 од 1. 11. 2011).

У школској 2008/2009. држала је наставу на предмету Цивилна заштита на Војној академији пошто је изабрана у звање доцента за ужу област Безбедност и заштита. Од 2011. ангажована је по позиву у реализацији наставе у Школи националне одбране, на Катедри стратегије Војне академије и на Високим студијама безбедности и одбране. У професионалној каријери завршила је велики број курсева, обука и усавршавања. Учествовала је у већем броју пројеката руководећи израдом шест. Руководила је подгрупом за школовање девојака на Војној академији у оквиру реформе војнообразовног система. Бавећи се овом темом била је главни организатор три међународне научне конференције: „Жене у војсци“ (2006), „Жене у сектору безбедности“ (2010) и „Родна равноправност у систему одбране – дometи и перспективе“ (2015). Уредник је четири тематска зборника радова, учесник и члан уређивачког и програмског одбора важних домаћих и међународних научних скупова. Члан је тима за израду Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН у Србији (2010–2015) и (2017–2020). Од 2013. до 2017. године, поред дужности директорке Института за стратегијска истраживања, обављала је посао саветнице министра одбране за родну равноправност (СПО, УСП, бр. 16-269 од 15. 7. 2013). По предлогу Кабинета министра одбране (бр. 2114-7 од 20. 11. 2014) именована је за контакт особу за потребе рада Координационог тела за родну равноправност Владе Србије. Била је придружени члан Делегације Републике Србије при ЦИСМ – саветник за родну равноправност (ВА, бр. 38-677 од 19. 6. 2014) и члан Посебне радне групе за израду Стратегије националне безбедности РС, Стратегије одбране РС и Беле књиге одбране (СПО, бр. 166-17 од 18. 11. 2016).

Аутор је и коаутор монографија: *Историја рајне вештине, њериод до 1920.* (2000), *Српски војни њоменик* (2003), *Жена у одбрани – од њтрадиционалној до савременој* (2006), *Школовање девојака на Војној академији* (2007), *Мајџуранџи о њрофесији официр* (2008), *У корак с временом – МО и ВС на њуџу објекџивизације родне равнојравносџи* (2011), *Родна равнојравносџи у Војсци Србије: наслеђе, досџиџнућа, изазови* (2021).

Докторски, магистарски и мастер радови припадника Института

а) Докторске дисертације:

- Ејуб Кучук, (1974): „Детерминанте и социјална обележја модерног милитаризма“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Радован Радиновић, (1982): „Метода ратне вештине“, ЦВВШ КоВ ЈНА „Маршал Тито“, Београд;
- Лазар Бодражић, (1982): „Истраживање математичког модела и метода за оптимизацију снага РВ и ПВО по задацима ваздухопловне подршке и ПВО територије и ГОС у систему ОНО“, Војна академија, Београд;

- Станко Нишић, (1985): „Усклађивање образовања старешинског кадра са потребама оружаних снага и система ОНО и ДСЗ“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Ђорђе Станић, (1985): „Темељне импликације концепције и доктрине ОНО на профил и обуку старешина“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Милан Пујић, (1986): „Развој и функционисање система оспособљавања радних људи и грађана за ОНО и ДСЗ“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Војислав Стојковић, (1987): „Технологија наставног процеса у војним школама ЈНА и смерови њеног даљег развоја“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Владимир Шепец, (1987): „Противелектронска заштита система везе у операцији“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Душан Бањац, (1987): „Противелектронска борба као садржај оружане борбе“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Војин Мрвић, (1988): „Обезбеђеност храном дефицитарних подручја Југославије“, Универзитет у Новом Саду;
- Обрад Вучинић, (1989): „Безбедност Југославије у савременим условима“, ЦОССИС „Маршал Тито“, Београд;
- Милован Ћировић, (1989): „Моделирање електронских система у току развоја са становишта интегралног техничког обезбеђења“, ВВТШ КоВ ЈНА, Загреб;
- Петар Костић, (1989): „Селекција људства и прилагођеност појединаца захтевима војне организације“, Филозофски факултет, Универзитет у Сарајеву;
- Зоран Килибарда, (1990): „Пожељне особине наставника војних академија са становишта преференције питомаца“, Филозофски факултет, Универзитет у Скопљу;
- Жељко Иваниш, (1990): „Војно-политички положај Југославије крајем 20. стољећа“, Правни факултет, Универзитет у Београду;
- Радован Илић, (1991): „Привредни систем Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и општернародна одбрана“, Висока војно-политичка школа ЈНА, Београд;
- Душан Стајић, (1993): „Могућности електронских навигационих система у повећању ефикасности борбених дејстава поморских снага Ратне морнарице“, Универзитет Војске Југославије, Београд;
- Радосав Шуљагић, (1993): „Теорија ратне вештине. Научна изграђеност теорије југословенске ратне вештине“, Универзитет Војске Југославије, Београд;
- Ђурађ Цвјетићанин, (1993): „Ергономска истраживања понашања човека у простору при јако израженом утицају сложеног кретања“, Машински факултет, Универзитет у Београду;
- Момчило Сакан, (1994): „Борба против хеликоптерских снага у одбрамбеној операцији стратегијске групације“, Универзитет Војске Југославије, Београд;
- Ђуро Фулетић, (1996): „Војска у политичком систему СР Југославије“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Митар Ковач, (1998): „Метод одређивања ефикасности дејства артиљеријских и ракетних јединица за подршку“, Војна академија, Београд;
- Јан Марчек, (1998): „Профил официра као чинилац интерперсоналних односа у трупној средини“, Војна академија ВЈ, Београд;
- Бранислав Ђорђевић, (1999): „Војна мисао модерне српске државе као исходиште савремене ратне вештине“, Војна академија, Београд;

- Славица Ратковић Костић, (1999): „Европеизација српске војске 1878–1898“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Радован Томановић, (2000): „Научна утемељеност структуре и елемената стратегије одбране Савезне Републике Југославије“, Војна академија ВЈ, Београд;
- Слободан Томић, (2001): „Супротстављање Војске Југославије снагама за специјалне операције страних армија“, Војна академија, Београд;
- Михајло Басара, (2002): „Морал Војске Југославије у идеолошком плурализму“, Војна академија, Београд;
- Миле Стојковић, (2003): „Теоријске основе управљања, руковођења и командовања и њихов међусобни однос“, Војна академија, Београд;
- Душан Вишњић, (2003): „Научна изграђеност теорије стратегије“, Војна академија, Београд;
- Божидар Форца, (2003): „Војни фактор међународних односа и његов утицај на развој Војске Југославије“, Војна академија, Школа националне одбране, Београд;
- Ненад Петровић, (2003): „Цензура штампе у Србији (1870–1903), Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Будислав Суша, (2004): „Чиниоци професионалне успешности наставника у војноструктурној настави“, Војна академија, Београд;
- Здравко Вићентић, (2004): „Управљање системом научне делатности у војсци“, Војна академија, Београд;
- Јованка Шарановић, (2005): „Ангажовање жена у функцији рационалнијег располагања људским ресурсима у одбрани“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Милојко Николић, (2005): „Могућности унапређења обавештајне делатности војске у процесу глобализације међународних односа“, Војна академија, Школа националне одбране, Београд;
- Небојша Николић, (2005): „Истраживање модела и метода масовног опслуживања за примену у војним процесима“, Војна академија, Београд;
- Зоран Јефтић, (2006): „Безбедносни аспекти укључења Србије и Црне Горе у евроатлантске интеграције“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Катарина Штрбац, (2006): „Хуманитарне организације у збрињавању цивилног становништва у ванредним ситуацијама“, Факултет цивилне одбране, Универзитет у Београду;
- Станислав Стојановић, (2007): „Безбедносни ризици глобализације“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Славољуб Ранђеловић, (2007): „Модел ефективних комуникација у односима Војске са јавношћу“, Војна академија, Београд;
- Дејан Вулетић, (2009): „Сајбер криминал и могућност његовог откривања“, Факултет организационих наука, Универзитет у Београду;
- Златан Јеремић, (2010): „Теоријске и методолошке основе пројектовања бригаде Копнене војске“, Војна академија, Београд;
- Срђан Миленковић, (2010): „Економија хуманог капитала и едукативни менаџмент“, Универзитет за пословне студије, Бањалука;
- Мирослав Митровић, (2011): „Стратегија преговарања у процесима безбедносних интеграција Републике Србије“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;

- Милован Суботић, (2012): „Упоредна анализа савременог исламистичког екстремизма у Босни и Херцеговини и Републици Србији“, Факултет за европске правно-политичке студије, Универзитет Привредна академија у Новом Саду;
- Дмитар Тасић, (2012): „Корпус народне одбране Југославије (КНОЈ) 1944–1953“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Миљан Милкић, (2013): „Југославија, Италија и Тршћанска криза 1948–1954“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Анита Ђорђевић, (2015): „Породични контекст, ауторитарност и успешност у војној професији“, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу;
- Вељко Благојевић, (2016): „Политичко-правни положај представништва система одбране у реализацији спољнополитичке функције Републике Србије“, Факултет за право, јавну управу и безбедност, Универзитет „Џон Незбит“, Београд;
- Милош Миленковић, (2016): „Државни удар као акт насилног освајања власти: Случај Србије и Југославије у првој половини 20. века“, Факултет за европске правно-политичке студије, Универзитет Привредна академија у Новом Саду;
- Далибор Денда, (2016): „Југословенска војска и Трећи рајх 1933–1941“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Татјана Милошевић, (2016): „Војно-политички односи Југославије и САД 1964–1974“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Татјана Вишацки, (2016): „Социјално-психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Бранислав Милосављевић, (2019): „Безбедносна процена као чинилац стратегије националне безбедности Републике Србије“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду.

б) Магистарски радови:

- Милорад Тимотић, (1972): „Одређивање формирања јавног мњења у ЈНА“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Радован Радиновић, (1975): „Појам и структура политичких идеологија“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд;
- Станко Нишић, (1977): „Рационализација обуке применом симулатора“, Факултет индустријске педагогије, Универзитет у Ријеци;
- Радосав Шуљагић, (1979): „Наше могућности за извођење тактичких поморскодесантних дејстава на ЈПВ“, ЦВВШ, Београд;
- Душан Бањац, (1979): „Утицај електронских дејстава на ефикасност групације ПВО у одбрамбеној операцији стратегијско-оперативне групације“, ЦВВШ, Београд;
- Ђорђе Џигурски, (1981): „Могућност примене метода операционих истраживања у неким елементима процене ситуације противваздушне одбране у јединицама копнене војске“, ЦВВШ, ШНО, Београд;
- Радован Илић, (1982): „Информисање о настајању и кретању трошкова у организацијама удруженог рада“, Економски факултет, Универзитет у Скопљу;
- Владислав Читаковић, (1982): „Одбрамбено минирање на јадранском поморском војишту“, ЦВВШ ЈНА „Маршал Тито“, Београд;

- Душан Стајић, (1983): „Утицај Сунчеве активности на ротацију Земље”, Природно-математички факултет, Универзитет у Београду;
- Душан Вишњић, (1983): „Појам оружане борбе”, ЦВВШ, Школа националне одбране, Београд;
- Павић Костић, (1983): „Друштвена самозаштита у Оружаним снагама СФРЈ”, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Владимир Шепец, (1983): „Чиниоци који условљавају правовременост преноса информација као критеријума ефикасности система веза стратегијско-оперативне команде”, ЦВВШ ЈНА „Маршал Тито”, ШНО, Београд;
- Милован Ћировић, (1983): „Анализа елемената интегралног техничког обезбеђења радио-уређаја РУ-20”, ТВА КоВ ЈНА, Загреб;
- Марко Галић (1984): „Специфичности инжињеријског обезбеђења у одбрани великих градова”, ЦВВШ ЈНА „Маршал Тито”, Школа националне одбране;
- Радован Томановић, (1985): „Анализа стања и основни правци развоја МТ и техничког обезбеђења борбених дејстава у зони одговорности војнопоморске области”, ЦОССИС, ШНО, Београд;
- Ванче Стојчев, (1985): „Национално питање и положај народности у СР Македонији”, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Жељко Иваниш, (1985): „Употреба силе у односима с Југославијом 1945–1955”, Правни факултет, Универзитет у Београду;
- Здравко Вићентић, (1987): „Примена рачунарске технике у истраживачком поступку у ратној вештини”, ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд;
- Миле Стојковић, (1987): „Руковођење општеном одбраном у општини: Теоријско-нормативна, организациона и функционална уређеност система руковођења у општини”, ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд;
- Момчило Сакан, (1988): „Борба артиљеријско-ракетних јединица противваздушне одбране против хеликоптера у одбрамбеној зони дивизије КоВ”, СВВШ КоВ ЈНА, Београд;
- Драгиша Антонијевић, (1988): „Борбене могућности механизоване бригаде у нападу”, ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд;
- Миодраг Скопљак (Памучина), (1988): „Потреба увођења метода координатног индексирања документације у Центру оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито”, Факултет организационих наука, Универзитет у Београду;
- Митар Ковач, (1989): „Унапређење припреме и извођења артиљеријске ватрене подршке напада пбр у захвату фронта”, ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд;
- Милан Зарић, (1989): „Испарљивост бојних отрова и фактори који утичу на брзину испаравања”, Техничка војна академија, Загреб;
- Зоран Јефтић, (1989): „Могући губици становништва у рату”, Факултет ОНО и ДСЗ, Универзитет у Београду;
- Јан Марчек, (1991): „Утицај повратних информација доступних посредством тренажера на обучавање стрелаца противавионаца”, ЦВВШ ОС „Маршал Тито”, Београд;
- Јованка Шарановић, (1990): „Проблеми ангажовања жена у ОНОР-у”, Факултет народне одбране, Универзитет у Београду;
- Слободан Томић, (1990): „Могућност унапређења безбедносног обезбеђења у нападној боју пешадијске бригаде у захвату фронта”, ЦВВШ ОС „Маршал Тито”, Београд;

- Бранислав Ђорђевић, (1991): „Могућности унапређења припремања и извођења артиљеријске ватрене припреме напада пешадијске бригаде у захвату фронта“, ЦВВШ ОС „Маршал Тито“, Београд;
- Радивој Нинић, (1991): „Оперативност потребе и могућности противартиљеријско-ракетне борбе пешадијске бригаде у нападу у захвату фронта“, ЦВВШ ОС „Маршал Тито“, Београд;
- Ненад Петровић, (1993): „Фашистичке идеје код интелектуалаца у Београду 1929–1941“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Божидар Форца, (1994): „Могућности оптимизације приказа борбене ситуације бригаде Копнене војске“, Војна академија, Београд;
- Станислав Стојановић, (1995): „Проблем природног стања рата у политичкој филозофији Томаса Хобса“, Факултет одбране и заштите, Универзитет у Београду;
- Бранко Бошковић, (1995): „Могућности образовања натпросечно пособних питомаца у Војној академији“, Војна академија, Београд;
- Михајло Басара, (1997): „Критика идеологије самоуправног социјализма“, Војна академија, Београд;
- Милојко Николић, (1997): „Могућности коришћења информационих сервиса и база података у обавештајној делатности“, Војна академија, Београд;
- Небојша Николић, (2000): „Утицај параметара боја на техничко обезбеђење у оклопној бригади“, ГШ ВЈ, Сектор ШОНИД, ВТА ВЈ, Београд;
- Катарина Штрбац, (2000): „Заштита пострадаоог и прогнаног српског становништва у ратовима 1992–1999“, Факултет одбране и заштите, Универзитет у Београду;
- Златан Јеремић, (2000): „Чиниоци готовости моторизоване бригаде за напад“, Војна академија, Београд;
- Милисав Томић, (2002): „Могућности одреда за отклањање последица нуклеарне експлозије у зони одбране бригаде“, Војна академија, Београд;
- Дејан Вулетић, (2005): „Информационо ратовање у савременом сукобу“, Војна академија ВСЦГ, ШНО, Београд;
- Славољуб Ранђеловић, (2005): „Савремене политичко-војне заједнице у Европи“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Мирослав Глишић, (2005): „Интероперабилност у програму Партнерство за мир у систему за стандардизацију у Војсци Србије и Црне Горе“, Војна академија, ШНО, Београд;
- Дмитар Тасић, (2006): „Војна управа у Јужној и Старој Србији 1919–1920“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Срђан Миленковић, (2007): „Могућност пројектовања организационог модела оперативног нивоа Војске Србије“, Војна академија, Београд;
- Милован Суботић (2007): „Савремени исламистички екстремизам у Босни и Херцеговини“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Далибор Денда, (2008): „Моторизација југословенске војске 1918–1941“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Мирослав Митровић, (2008): „Улога односа са јавношћу у фази промене каријере у војној установи“, Факултет организационих наука, Универзитет у Београду;
- Миљан Милкић, (2009): „Тршћанска криза у војно-политичким односима Југославије са великим силама 1943–1947“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;

- Анита Ђорђевић, (2009): „Афективна везаност, васпитни стилови и професионална опредељења адолесцената“, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу;
- Татјана Вишацки, (2009): „Усклађеност индивидуалних вредности запослених и организационе културе као предиктор задовољства послом у војној средини“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Татјана Милошевић, (2011): „Војно-политички односи Југославије и САД 1956–1963“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Владимир Ристић, (2016): „Развој каријере официра у Војсци Србије“, Факултет за банкарство и ревизију, Алфа БК универзитет, Београд.

в) Мастер радови:

- Драган Бојанић, (2007): „Геополитички интереси великих сила на Западном Балкану на крају 20. и на почетку 21. века“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Милинко Врачар, (2012): „Могућност ескалације већабизма у тероризам у Републици Србији“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Милан С. Милутиновић, (2012): „Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније (ЗБОП) као могући оквир ангажовања снага одбране Републике Србије у мултинационалним операцијама“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Игор Баришић, (2012): „Harakat al-Shabaab al-Mujahedin: countering insurgency in Somalia“, Колеџ за међународне безбедносне послове, Вашингтон;
- Игор Баришић, (2014): „Борба против опијум економије – борба за економску безбедност појединца у Авганистану“, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду;
- Игор Пејић, (2016): „Утицај Арапског пролећа на размах фундаментализма и екстремизма у земљама Блиског истока“, Универзитет у Београду;
- Анђелија Ђукић, (2018): „Високотехнолошки криминал као савремени облик организованог криминала“, Факултет безбедности, Универзитет у Београду;
- Милош Чорбић, (2020): „Југославија и Индонезија 1961–1965: Економски приступ, идеје и реализација“, Филозофски факултет, Универзитет у Београду;
- Стефан Шипка, (2023): „Османска војна организација на периферији Царства. Косовски вилајет 1878–1912“, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду.

г) Стручни радови у Школи националне одбране:

- Божидар Форца, (1996/1997): „Војна сила у међународним односима после Другог светског рата“, дипломски рад;
- Бранислав Ђорђевић, (1999/2000): „Војностратегијске последице присуства НАТО на Косову и Метохији по безбедност СР Југославије“, дипломски рад;
- Бранко Бошковић, (2000/2001): „Утицај економског потенцијала СР Југославије на извођење инжињеријских дејстава у одбрани земље“, дипломски рад;
- Митар Ковач, (2001/2002): „Теоријске основе доктринарних докумената СР Југославије у области одбране“, дипломски рад;
- Златан Јеремић, (2002/2003): „Војне доктрине Мађарске, Румуније и Бугарске – стандарди Партнерства за мир и специфичности државних решења“, дипломски рад.

Признања Институту и његовим припадницима

Награду „Војно дело“ за објављене научне радове добили су: пуковник проф. др Ђорђе Станић („Могућности и ограничења експеримената у ратној вештини“, 1988), потпуковник др Војислав Стојковић („Импликације научно-техничке револуције и физиономије савременог рата на даљи развој система васпитања и образовања у Оружаним снагама“, 1989), генерал-мајор проф. др Радован Радиновић („Промене у савременом свету и њихове импликације на доградњу Концепције општенародне одбране и Оружаних снага СФРЈ“, 1990), мајор мр Митар Ковач („Ратна вештина – наука и вештина“, 1996), пуковник проф. др Јан Марчек, у коауторству са проф. др Радуном Јеремићем („Реформа високог војног школства у Републици Србији – мисије Војске и Болоњски процес“, 2010) и ванр. проф. др Јованка Шарановић („Родна равноправност у Војсци Србије-између диктата прошлости и изазова будућности“, 2011).

Светосавску повељу за најбољи научни рад објављен 2023. у часопису *Српска ђолиџичка мисао*, чији је издавач Институт за политичке студије у Београду, добили су пуковник др Милош Миленковић и потпуковник сц. мср Милинко Врачар за рад „Легитимност као фактор ограничења политичке корисности војне моћи“.

Награду „22. децембар“ добили су: пуковник др Душан Бањац за књигу *Електронска борба у ђрођиивваздушној одбрани* (1986), пуковник др Ђорђе Станић за књиге *Теоријске основе војној школсџива* (1970) и *Међодика вајџрене обуке* (1974), пуковник др Милан Пујић за књигу *Осџособљавање радних људи и џрађана СФРЈ за оџшџенародну одбрану и грушџивену самозашџиџу* (1988) и потпуковник др Војислав Стојковић за књигу *Технолођија војној образовања* (1990).

За постигнуте резултате и достигнућа у области војне службе, науке, доктрине и стваралаштва, Скупштина општине Мионица доделила је златну плакету „Војвода Живојин Мишић“ пуковнику др Браниславу Ђорђевић за 2001. и пуковнику др Митру Ковачу за 2002. годину.

Фондација „Драгојло Дудић“ доделила је трећу награду потпуковнику мр Браниславу Ђорђевићу за публицистичко дело *Исџорија срџске раџне вешџине* за 1998. годину.

Међународни сајам књига и графике у Нишу доделио је 2000. године повељу „Пресад мудрости“ Војноиздавачком заводу за издање *Исџорија раџне вешџине* групе аутора из Института ратне вештине (пуковници др Митар Ковач, др Божидар Форца, др Бранислав Ђорђевић, потпуковник мр Милојко Николић, мајори др Ђура Фулетић и мр Златан Јеремић и мр Јованка Шарановић).

Фондација „Драгојло Дудић“ доделила је пуковницима др Браниславу Ђорђевићу и др Митру Ковачу и мр Јованки Шарановић похвалу за публицистичко дело *Срџски војни ђоменик* за 2002. годину.

Поводом обележавања двадесетогодишњице рада председник Државне заједнице Србија и Црна Гора Светозар Маровић одликовао је 5. октобра 2004. Институт ратне вештине Орденом Вука Караџића II степена, који се додељује за заслуге у области уметности, просвете и културе.

Награда „Анђелка Милић“, коју додељује Филозофски факултет у Београду, за 2016. годину додељена је ванр. проф. др Јованки Шарановић за кључни допринос у афирмацији родне равноправности у Министарству одбране и Војсци Србије, у категорији увођење или подстицање пракси које значајно доприносе успостављању родне равноправности у организацијама, институцијама или у локалним заједницама, на основу сазнајних увида остварених

Уручење награде „Војно дело“ за објављене научне радове мајору мр Миљар Ковач, 1996.

Уручење награде „Војно дело“ за објављене научне радове ванр. проф. др Јованка Шарановић, 2011.

Уручење награде „22.децембар” љуковнику др Милану Пујићу, 1988.

Поводом обележавања двадесетогодишњице рада, дирекћору Инстћићуућа уручен је Орден Вука Караџића II сћейена

путем феминистичких истраживања и критичких студија маскулинитета. Две године касније награда је додељена и другој припадници Института за стратегијска истраживања, потпуковници мр Светлани Јанковић. Том приликом, награда је први пут додељена жени у униформи.

За постигнуте резултате на функционалним дужностима у чин пуковника ванредно су унапређени потпуковници др Митар Ковач и мр Бранко Бошковић, а капетан корвете мр Небојша Михајловић у чин капетана фрегате.

Пуковник мр Бранко Бошковић добио је специјално признање за развој спорта и физичке културе у Војсци Југославије за 2002. годину. Призање „Најбољи спортиста Војске Југославије“ примио је 1994. године.

Поводом 12. новембра, Дана верске службе, припаднику Института за стратегијска истраживања потпуковнику др Миљану Милкићу 2016. године уручено је признање за научни допринос развоју верске службе у Војсци Србије.

Жири за доделу Годишње награде Ђурђа И. Јеленића, управника Државне архиве, Београд, од 1929. до 1938. године, Задужбине Ђурђа, Данице и Јованке Јеленић, у саставу др Мира Радојевић, дописни члан САНУ, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду, др Милан Терзић, директор Архива Југославије и др Радмила Радић, научни саветник Института за новију историју Србије, на седници одржаној 27. новембра 2020, донео је одлуку да се награда додели пуковнику др Далибору Денди, научном сараднику из Института за стратегијска истраживања, за монографију *Шлем и шајкача: војни фактор и југословенско-немачки односи (1918–1941)* у издању Матице српске из Новог Сада.

Призање „Најбољи спортиста Војске Југославије“ уручено је 1994. године пуковнику мр Бранку Бошковићу

Сарадник године у области новинско-информативне делатности Медија центар „Одбрана“ у 2021. години, његовник Бранислав Милосављевић, 24. јануар 2022.

Додела признања његовнику др Далибору Денди за најуспешнију сарадника издавачке делатности МЦ Одбрана у 2021. години, 24. јануар 2022.

На свечаности поводом Дана Медија центра „Одбрана“ и 143 године војне штампе у Србији, одржаној 24. јануара 2022. у Дому Војске Србије „Београд“, потпуковник др Бранислав Милосављевић, научни сарадник Института за стратегијска истраживања, проглашен је за сарадника године у области новинско-информативне делатности, док је признање за најбољег сарадника издавачке делатности добио пуковник доц. др Далибор Денда, научни сарадник у Институту за стратегијска истраживања.

Годишњу награду за најбољи научноистраживачки пројекат 2020. добио је тим Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране, који чине пуковници др Небојша Николић (руководилац), др Мирослав Митровић и потпуковник Милинко Врачар, МА, за пројекат „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“.

На свечаности поводом 80 година од формирања партизанских дивизија и бригада Народноослободилачке војске Југославије, одржаној у Дому Војске Србије у Београду 23. децембра 2022, Савез удружења бораца народноослободилачких ратова (СУБНОР) Србије доделио је захвалницу директорки Института за стратегијска истраживања проф. др Јованки Шарановић за помоћ у реализацији активности ове организације.

Институту за стратегијска истраживања додељена су признања за научну сарадњу. Поводом Дана Факултета за дипломатију и безбедност (2023) директорки Института за стратегијска истраживања проф. др Јованки Шарановић уручена је Плакета захвалности за успешну сарадњу и допринос академском развоју институције. На свечаности којом је обележен Дан Института за политичке студије (2024), директорки Института проф. др Јованки Шарановић уручена је Светосавска захвалница за успешну научну сарадњу између два института.

Пројекат Института „Хибридно ратовање“ проглашен најбољим у 2022.

Орден Вука Караџића II сљедећа додељен Институту јоводом двадесетогодишњице рада, 5. октобра 2004.

МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
e-mail: medijacentar@mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Продаја
011/3201-810, 3241-254
e-mail: komercijala@mod.gov.rs

Књижара
Београд, Васе Чарапића 22
тел. 011/2184-925

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

355:005.71(497.11)»1947/2022»

ЧЕТРДЕСЕТ година

40 година Института за стратегијска истраживања / [приређивачи
Јованка Шарановић, Миљан Милкић]. – 1. изд. – Београд : Медија центар
Одбрана, 2024 (Београд : Војна штампарија). – 246 стр. : илустр. ; 28 см.
– (Библиотека Војна књига ; књ. бр. 2618. Едиција Монографија)

Тираж 300. – Стр. [7-9]: Увод / Јованка Шарановић.

ISBN 978-86-335-0856-8 (МЦО)

ISBN 978-86-81121-35-1 (ИСИ)

1. Гл. ств. насл.

а) Института за стратегијска истраживања (Београд) – 1984-2024

COBISS.SR-ID 145094921